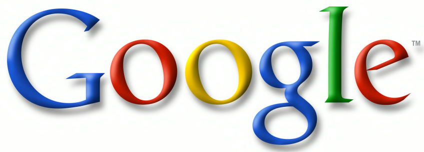
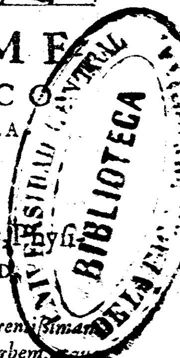

COSMO MEDICI THVSCORVM PRINCIPI CLARISSIMO

Doctor Amatus Medicus, Physicus Lusitanus S. D.

VM Pisas florentissimam olim Hetruriæ vrbem, & quondam imperij Genuensis æmulam, nunc verò fatali quadam temporis edacitate collabentem, COSME *Princeps clarissime, singulari quadam animi virtute, ita mœnibus firmes, pulcherrimis ædificijs ornes, vt meritò nouus instaurator dici possis: præclarè ij mihi facere videntur, qui tam egregij facinoris authorem pro virili sua, aut opera, aut consilio iuuare nituntur. Me verò ita ista tua pietas in admirationem tui traxit, vt quibus dignus laudibus esses scirem: quo verò facto meum erga te*

studium testari possem ignorarem. Sed cùm viderem, te etiam conuocatis vndique viris, quicunque ingenij præstantia excellerent, hac etiam parte Pisarum nobilitati deesse noluisse, id quod academia illic excitata, vel veteri illi Atheniensi par, conuincere potest, animum erexi, & me quoque pio operi auxiliari etiam posse in animum induxi. Quare Curationum mearum primam centuriam (ita enim recepto vocabulo appellare libuit) tibi dicandam duxi, non quòd diuino ingenio tuo opus dignum putarem: sed vt intelligeres me, ex quo in florentissima Florentia tua te sum allocutus, nihil antiquius duxisse, quàm vt tibi meus erga te animus innotesceret. Habebunt ergo Pisani tui quicunque Medicinæ operam dant, librum, vt insuto ferè titulo, ita quòd citra arrogantiam dictum velim, nec malum, nec infrugiferum meæ certè erga Medicæum nomen obseruantiæ perpetuum testem.

Vale.

✱

INTRO

INTROITVS MEDICI AD ÆGROTANTEM, simulq; digreßio de Crisi, & diebus decretorijs: ijs, qui artem medicã exercent, & pro salute ægrotantium in collegiũ descendunt, longè utilißima,

AMATO LVSITANO MEDICO AVCTORE.

RIA in vniuersum sunt in Arte medica, in quibus, & per quæ curatio conficitur, nempe Medicus, ęger, & ipse morbus. Primò, Medicus doctus sit oportet, diligens, hilaris, & grauis: cuius introitus, sermones, figura, vestitus, tonsura, vngues, odores, ęgro grata sint decet, vt mandat Hippoc. lib. 6. Epidemiorũ. Cæterùm huius officium est tutò & celeriter curare: tutò vt iuuet & non noceat, vt iubet Hippo. primo citati voluminis libro: celeriter medicamẽta morbo adaptata tribuendo, nam, vt inquit Hipp. in epistola ad Crateuam herbarium, siue radisecam, ab omni

quidē arte aliena res est dilatiō, verùm maximè medicina, in qua dilatio est vitę periculum: quod Mesue in exordio suæ practices medicum exhortans dixit, Auxiliari ne differas, quia semel pereunti nulla postea suffragia prosunt. Crudelis proculdubio medici est, eos morbos, qui possunt paucis diebus, vel horis repelli, in longum protrahere tempus, & ægros tāquam in reditu habere, vt Plinius Valerianus memorię commendauit. Vt verò medicus officium hoc perfectè exequatur, decem in mente prompta habeat necesse est, quę ex Galeni pręceptis sunt desumpta, & ea iis carminibus complexi sumus, quæ ita habent:

Sunt bis quinq; tibi humores vt noueris omnes,
Et valeas ægro remouere è corpore morbos,
Nempe color, casusq;, vocāt symptomata Græci,
Et regio, & tempus, morbusq; his additur ætas,
Natura, & victus, mutatio temporis, arsq;.

Quæ omnia quum medenti nota & innctu facillima sint, maiori enarratione nō indigebūt. Curabit tamen bonus practicus ægrotantē interrogare, num aliâs ægrotauerit, & quónam morbo, acuto, interpollato, longo vel breui laborauerit, non minus quæ ille medicamenta ebiberit, liquida vel solida, aut potius in bolo: cū quibus bene egessit vel non, & an aluū sua natura citam & obed

& obedientẽ habeat, vel potius durã & rebellem, quũ qui solutu facilem habere dixerit, leuioribus & paucioribus medicamẽtis opus habet: si verò difficilẽ, fortioribus indiget. Turpis enim est calamitas (vt tradit Hippo. libello de Medicamentis purgantibus) medicamẽto purgãte dato, hominem occidere. Non minus quoque de sanguine extrahendo inquirere medicus debet, an in aliis morbis illi sanguis missus fuerit, & rectè tolerauerit, vel potius in lipothymiam inciderit: vt postea, fluente sanguine, manũ arteriarũ pulsationibus admotam habeat. Æger quoque, vt tradidimus, obediẽs medico sit oportet, quod Hippocr. procemio Apho. pręcipit: inquiẽs, Nec solùm seipsum medicus rectè curare volẽs præstare oportet opportuna facientẽ, & nihil quod ægro possit conducere prætermittentem, sed & ipse æger parêre medico, tanquam seruus domino, debet, in nullo propriæ indulgendo voluptati. Vnde iis qui præceptis non obsequuntur, medicinale consiliũ dandum non est, vt Galen. lib. de Venæ sectione, & sexto de Tuẽda sanitate, & primo de Criticis diebus suadet. Languentis igitur vnà cũ medico reluctari morbo erit, quũ medicus & morbus mutuò sese oppugnant, & (vt ita dicã) inter sese depugnant, ac dimicant.

Nam morbũ medicus cũ natura euertere studet: illi cõtrà, vt ne sit inferior, propositũ est. Tunc æger, qui medico est audiens, & eius facit imperata, illi socius efficitur, & morbo hostis: qui verò à medicis imperatis desciuerit, & quę morbus dictat exequitur, morbum adauget, quia ipsum fouet, & medico iniuriam facit, & demũ multis nominibus peccatũ inducit, quia quum morbus antè vnus erat, inter quem & medicum ęgrotumq; duellum paratũ erat, in quo vincendi medico & ęgro spes haud incerta erat, quum duo necesse est vno pręstét, morbus auxilio ægri adiutus, veluti transfugæ, duo factus, nõ solùm medicum vincit, sed naturã & ipsum ægrũ supprimit & perimit. Omnibus igitur iis perspectis ac considerątis, & in ordinẽ dispositis, medicus curationem aggrediatur, prout exposcit morbus: Si tamen non nouerit morbum, extenuet regimen, vt mandat Auicẽna: quia omnino morbus deoccultabitur: aut (vt pręcipit Hippoc. libro de Locis in homine) tunc medicus medicamentũ ægrotanti non forte ac potens præbeat, dicens: Morbũ si quis non cognoscat, medicamentũ bibendũ prębeat non forte. Si inde itaq; leuior fiat, demonstrata via est, quòd gracilitatẽ inducendo curandus est: si verò non leuior reddatur,

sed

ſed peius habeat,cõtraria facienda ſunt. Si non profuerit gracilẽ facere, tumidum facere conducet,& frequẽter permutare, ita vt hoc cõſilio vtaris,Si quis in morbis quid permutaturus eſt,forti quidem ægroto,debili autẽ morbo,tũc quidẽ fortiore quàm morbus eſt medicamento eſt vtendũ. Nam etiam ſi quid de ſano abducat vnà cũ debili ac ægroto,nullũ detrimentũ eſt:Si verò morbum fortiorẽ,ęgrotum autem debilem acceperis,debilibus pharmacis curabis,quę ipſum morbũ ſuperent & abducant:verùm ęgrotũ nihilo debiliorem reddant.Hęc illa aurea Hipp.verba, à quo Auicen.citata accepit. Habita igitur cognitione morborũ, vt eos medicus rectè propellat,ac ęgrotantibus,vt expedit victus rationẽ ordinet, futuramq; criſim eorum prædicere valeat,attentè animaduertat neceſſe eſt,ipſorũ tum vniuerſalia tempora quatuor,tum particularia paroxyſmorũ.vnde Hippocr.hæc nos docens lib.Aphor.inquit:Cùm morbus cõſiſtit ſuo vigore,tunc tenuiſſimo victu vti neceſſe eſt:per hęc indicans verba,vt ibidẽ Oribaſius teſtatur,quòd omnis morbus ſiue tardus, ſiue acutus, modò ſalubris ſit, quatuor habet tẽpora,initiũ, augmentum, ſtatum,& declinationem:quæ tẽpora, qualiter ſint cognoſcenda,docet Gal.libello il-

lo, cui titulum indidit, de Generalibus morborũ tẽporibus, & lib. de Crisibus: statu tamen morbus magis ingrauescit & difficilior, atq; intensior quàm principio aut alio quouis tẽpore est, vt Gentil. Fulginas abunde in suis quęstionibus probauit, cui Hipp. suffragatur lib. 2. Aphoris. quum ait: Omnia quũ incipiunt & finiũt, leuiora sunt: quum consistunt, grauiora. Adde vniuersam priscorum cohortem, quæ morborũ initio, victus rationem copiosiorẽ quouis alio tempore propinabat: tenuiorẽ verò in statu, vtpote virtuti decũbenti, ac à morbo oppressæ. Adhęrescit iis experimentũ indicãs quotidianum, in phlegmonibus apostematibus dictis, statu materiã magis putridam & fœculentam, quàm principio & augmento esse. Quę omnia notæ certissimę sunt, in statu & morborum vigore, morbos grauiores quàm quouis alio totius morbi tẽpore esse, in quo supremã concoctionẽ & putrefactionẽ simul reperiri fateri est. Quibus omnibus Trusianus, aliter Scotinus dictus, quòd vix absconditas eius opiniones neoterici desudãtes medici intelligere posũt, cõtrariatur: quũ principio morbos grauiores quàm statu esse cõtendat. Imaginatur enim symptomata illa, quibus ęgri in statu morborum affliguntur, cõmunia, nõ verò propria

pria & ex morborũ malignitate & pernicie euenire: in cuius sententiam Oribasiũ ire hodie animaduertimus, vt cuiq; lectori manifestum euadet. In declinatione autẽ vera & vniuersali nullũ maiori, nisi noua superueniente affectione, aut vitę errore, certũ est, quũ morbus semel iudicatus est, ægerq́; ab agone & pugna, hoc est crisi iam euaserit: quæ vehemens ac velox motus ad sanitatẽ, aut ad mortẽ definitur. Si enim ad sanitatẽ subita fit conuersio, bona dicitur crisis: sin ad mortẽ, mala. Bona autẽ duplex est, perfecta, & imperfecta: perfecta vbi integrè quis à morbo liberatur, & omnino huic aliqua effectu digna euacuatio cõtingit, vt per vomitum, sputũ, sanguinis è naribus profluuium, modò morbus in partibus superioribus corporis sitũ habeat: Si verò in inferiori ventre morbus cõstiterit, per ventris exonerationem, hæmorrhoides, mẽses, & abscessus: Si autẽ in venis morbus domiciliũ habet, per vrinã, sudores, & insensilem perspirationẽ. De imperfecta verò crisi loquitur Hippo. lib. Aphor. quum ait: Quę relinquũtur in morbis post iudiciũ, recidiuas facere consueuerunt. Quæ si per abscessum, hoc est cõcursum mali humoris ab intrinsecis partibus in aliquã exteriorem corporis partẽ fiat, permutationis crisim Auicen. appellat:

pellat: quę si in morbi initio contigerit, lethale proculdubio est signũ, vt in pestilenti morbo videtur. Ante autem criticum diem magna fit perturbatio, vt Hippoc. nos docuit Aphorisillo, Quibuscunq; crisis fit, his nox anteà grauis est: quæ verò subsequitur, magna ex parte leuior existit, vnde rectè Gale. lib. 3. de Crisibus. cap. 2. prodit ne crisiũ motibus medici perturbentur. Decet autem medicũ generosum neque turbari, neq; futurũ euentũ ignorare. Iis enim perturbationibus, cõtinuò febricitãtibus ante iudiciũ euenientibus, scilicet anxietatibus, vigiliis, delirio, capitis dolore, colli & stomachi inquietudine, aurium sonitu, lachrymis inuoluntariis, labri agitatione, vehemẽti nouo rigore, & aliis multis, vulgares admirãtur, putãtq; notas certę mortis esse. Sed prudentes & ratione vtentes medici, rem aliter dignoscentes, deplorati salutem prædicant: scientes nimirum ante criticum diem perturbationem & anxietatẽ maximam fieri, quia medicus velut iudex residet in tribunali, ante quẽ duo litigantes accedunt, morbus scilicet, & natura: quorũ vnus alteri dicit, En vinco. alter inquit, Nõ vincis: sed ego, at vbi ingressi fuerint, & silentium indictũ, discernit iudex, & sic loquitur, Ille vincit, & quod anteà fuit litigiosum,

ſum, poſtmodum efficitur quietũ. Sed in iis promptũ, & exercitatum medicum, qui calidam incolit regionẽ, eſſe nõ dubito: ſecus autem qui frigidam habitat, quũ in regione calida criſes plures percipiuntur, vt Hiſpania, & Aphrica quarto & quinto climati ſubiacẽtibus. In Germania verò regione frigida, ſexto & ferè ſeptimo climati ſuppoſita rarò criſes fiunt, vt per ſeptẽnium exactè annotauimus. Nam vt de regione ad regionem, & climate ad clima dicimus, ita quoque de aëre ad aërem differentiam extare quis intelligere debet, quũ Ferrariæ, quam præterlabitur Padus, fluuiorũ rex Eridanus dictus, & Venetiis perpaucæ criſes contingant: Secus autẽ Anconæ, vbi plures non ſolùm in æſtate, ſed hyeme viſuntur, proinde medicum in illis decẽ à nobis citatis rebus paucis carminibus comprehẽſis exercitatũ primò eſſe decet & oportet. Cæterùm, ne ſi illotis (quod aiunt) manibus, ab iſtis decretoriis diebus diſtringamur, animaduertendum duximus: quòd dies decretorius duobus eſt modis: aut enim laudabilis, in quo eueniente criſi ſalutis certæ ſpes eſt, aut illaudabilis, in quo criſis rarò contingit: eueniente tamẽ lethale indicium eſt, & mortis præſagiũ. Laudabiles autem dies ſunt, tertius, quartus, quintus, ſeptimus, nonus, vndecimus

decimus, decimusquartus, decimusſeptimus, vigeſimus, vigeſimusquartus, vigeſimusſeptimus, 31, 34, 37, 40. &c. Ex quibus præcipuè ſunt 7, 14, 20. Illaudabiles, ſecundus, ſextus, octauus, decimus, duodecimus, decimusſextus, decimusnonus. In quibus diebus criſis veniens peſſima eſt, quia non ex natura vincente cum virtute, motus ille euenit, ſed ex morbi vigore naturã cogentis & ſtimulantis. Talis enim criſis ſi optima apparuerit, à morboq́; ſignificauerit euaſionem, omnino tamen morbi recidiuã indicat: ſi verò mala apparuerit, mortis appropinquationis notã eſſe ſcies. decimuſtertius inter bonos & malos mediũ tenet, nec tam bonus vt boni dicti, nec tam malus vt mali dicti reputandus eſt. At dierum bonorum, vt diximus, quidam iudicationis proprij ſunt, veri decretorij dicti qui per ſeptenarium cõputantur: quales ſunt ſeptimus, decimuſquartus, & vigeſimus: nã tres ſeptenarij viginti circũſcribuntur diebus, vt docuit Gale. lib. 3. Prædictionũ, cap. 1. & 4. quibus in locis vigeſimũ diem tertij ſeptenarij nouiſſimũ eſſe perhibet, non verò vigeſimumprimum: quũ vigeſimus validam efficiat ſæpenumero iudicationem, vnde meritò Hippoc. quadrageſimum diem nõ quadrageſimumſecundum decretoriũ haberi dixit,

dixit, itidem & sexagesimum & octogesimum, non sexagesimumtertiũ, nec octogesimumquartum. Nam alij bonorũ dierum, ab iis qui per septenarios dictos computantur, indices, seu speculatorij dicti quidam sunt: qui ita dicuntur ac denominationem habent, quia iudicia alio die futura prænuncient, contẽplandaq; exhibeãt: qui per quaternarium cõtemplantur, ita vt cuilibet septenario duo tribuantur quaternarij: exempli gratia, quartus dies, ab initio morbi cõputando, finis erit primi quaternarij, initiũ verò secũdi: octauus verò tertij quaternarij initiũ quoq; est, quia secundus septenarius ab eo incipit, finitur tandẽ tertius is quaternarius vndecimo die. Qui vndecimus dies initiũ quarti quaternarij habetur: cuius finis decimusquartus erit: porrò quintusquaternarius à quartodecimo inchoabitur die, eo quòd tertius septenarius copuletur. Cui finis decimoseptimo erit: sed decimusseptimus initiũ sexti quaternarij perhibetur, vt Gale. placet: qui vigesimum diem non verò primum & vigesimum decretorium appellat, quum eo die iudicationes fieri magis pręcipuas validioresq; quàm primo & vigesimo die notauit. Est igitur vigesimus dies, finis tertij septenarij: & sexti quaternarij: clarius tamen vt hæc intelligant qui hęc legerint,

gerint, repetere non grauabor. Sunt igitur indices seu speculatorij praecipui dies, quartus septimi, vndecimus quartidecimi, decimusseptimus vigesimi, &, vt Erasistrato & Archigeni placet, & post eos Oribasio & multis aliis, decimusoctauus vigesimiprimi speculatorius est. Si enim quarto die nubecula in vrina rubicũda, aut alba apparuerit, cõcoctioq; in sputo & egestione fuerit, simulq; per vniuersum corpus sudores & madores, aut ex naribus sanguinis profluuium, operationesq; optimae fuerint, vt appetitus bonitas, & mentis trãquillitas & huiuscemodi alia, septimo die iudiciũ futurũ sperãdum est. Quae omnia si vndecimo die euenire cõtigerit: quartodecimo die iudicationem fieri certũ est: si verò decimoseptimo die: in vigesimũ iudiciũ terminari praesagire licet. Alij verò dierũ bonorum intercalares nominãtur, interdicentes quoq; dicti, quia interserũtur, intercidũntque, & intercalãtur inter dies pręcipuos decretorios dictos, vt in acutis febribus, tertius, quintus ac nonus, in quibus crisis plerunq; interdicit. Hos verò decretorios dies atq; circuitus septenarios & quaternarios rectè admodum Hipp. lib. Aph. ostendit, quũ ait, Septenorũ quartus est index alterius hebdomadis, octauus initiũ: est autem & vndecimus contemp

contemplabilis: ipse enim quartus est alterius hebdomadis: rursus verò & decimusseptimus contemplabilis: ipse siquidē quartus est à quartodecimo, septimus verò ab vndecimo. Hæc Hipp. Quibus Oribas. multa alia tanquam Hipp. germana adiūgit, vt ex cōment. quos super Aphor. scripsit, cōiicere est. Sed reuera illa Hipp. non sunt, sed ab aliquo illi loco adiecta: quum omnino Hippo. & Galeni doctrinā non sapiunt, sed eam potius peruertūt ad iudicationes præcipuè facientem. Nam eo loco hæc Oribas. interposuit verba: Inspiciendus est & quintusdecimus dies. Hic enim tertię hebdomadis contemplatorius est: quæ procul dubio dissona sunt à Galeniana & Hippocratica sentētia, non minus quàm alia sequentia. Cōsiderandus & vigesimusprimus: & inferius, necnon quadragesimumprimum inspicere oportet: vt testatur Gale. cōment. prædicti aphoris. Sic enim verba, quę longè ab eis quæ Oribasius interposuit, scribit, inquiens, Nam secundæ hebdomadis initium diem octauum esse dixit: non tamen tertiæ quintumdecimū, quemadmodū nōnulli post ipsum existimarunt: quoniā neq; vigesimumprimum pro termino statuit, sed principiū quidem tertię hebdomadis quartumdecimum: finem autem & terminum,

vigesimum. Perpenditis igitur Hippoc. illa citata non esse verba, sed potius Pelopis aut Lyci, vel Ruffi, aut alicuius qui Erasistratum insequitur, vel Ptolemæum & astrologos, qui vigesimumprimum diem decretorium faciunt, non verò vigesimum, ac consequenter decimumquintũ principium tertiæ septimanæ constituunt, non verò decimumquartũ, vt proprio loco vberius indicabimus, quos Oribas. secutus in hac parte est, veluti plures alij neoterici. Sed nõ deerit iuuenis studiosus, qui fortè fortuna dicat mẽtem Hipp. esse, quòd vigesimaprima dies decretoria sit, non verò vigesima, vt ex Hipp. elicitur lib 1. de Morbis vulgar. quum ait, in accessionibus sæpius fieri iudicia, eo quòd in illis vehementer humores moueãtur, & veluti ebullientes erumpãt, sanguinis profluuio, vel sudoribus, vel vomitu, vel deiectionibus, vel hæmorrhoidibus, vel menstruo mulierib. tum propterea quòd id temporis ad excernẽda illa impellatur natura: simul quòd grauata & onere pressa ad excernendum irritetur: simul quòd illis magis fusis & excretio humorum noxiorũ promptior, & iudicium fiat procliuius, subducendo. Circuitum verò qui iudicant imparibus diebus, primus, tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, septimus, decimus, primus

musvigesimus, & cætera, in quibus primũ vigesimum tãquam decretorium citat, non verò vigesimum, nec in eis qui paribus iudicant dieb. Cui respondemus primò quòd ea citata verba Hipp. non videntur, sed alicuius qui ea interposuit, quod ita esse iudicatur: quia Galenus in enarratione dubitat circa verbum circuitus, & nõnulla alia: hoc tamen subticet, ac si in suo codice scriptum non esset: quod si esset, procul dubio non subticeret. Secundo respõdemus & melius, ac ad Gal. intentionẽ, quòd primus 20. dies, decretorius est, nõ adeò tamen efficax, vt vigesimo diei cõparari possit. Videtur autem crises 21. die, vt testatur Hipp. citato loco, & post eum Gale. lib. 3. de Diebus decretoriis antea quàm sui mensis rationẽ reddat, dicẽs: Quorum accessiones imparibus eueniunt, horum & iudicia ad 21. diem delabuntur: adeò tamen inefficaces, vt illarum cõsiderationẽ non habere satius fuerit. Qua de causa 20. diẽ iudicatorium constituere melius est, quia in eo iudicationes validæ & potentes fiunt, vt experientia ipsa testatur. Quo factum est, vt Hipp. vigesimum diem tanquam iudicatorium sæpe describat, vt lib. 4. Aphor. aph. vigesimosexto sic dicente: Sudores febricitanti si inceperint boni, & tertio die, & quinto, & septimo & nono, &

vndecimo,& quartodecimo, & septimodecimo,& vigesimo, & vigesimoseptimo, & trigesimoquarto:hi enim sudores iudicant morbos. Qui verò non ita fiunt, laborem significant,& morbi longitudinem,& recidiuam. Nõ minus hoc satis probari potest, ex lib.2. Prædictionum,cap.10. aphor.quinquagesimoseptimo,& Historia Chærionis comment.2.in tertium lib.de Morbis vulgaribus,& historia Abderę Nicodemi comment.tertio in lib.3. Veluti historia Hermocratis comment.1.in librum tertium, & historia Clazomenij comment.3.in librũ primum, vt alios sexcentos locos prætercam, quos lõgum esset enumerare. Sed cuinam potissimum rationi Gale.innitatur,vt vigesimum diem magis iudicatorium quàm vigesimumprimum dicat, subscribere minimè grauabor,vt Galeni mentem tertio lib. de diebus iudicatoriis legentes exactè teneant. Statuit igitur Gale.vigesimum diem vltimum tertiæ hebdomadis, & ipsum magis iudicatorium, quàm vigesimumprimũ facit ex lunari cursu,pro quo scire licet, Lunam in vigintiseptem diebus & octo horis, suũ cursum in zodiaco conficere,quod spatium, quatuor erunt septimanæ,quarum quælibet integros non habebit dies septẽ, immo vnicuique deerunt quatuor horæ, id

est,

est, sextans vnius diei, quia viginti septem dies & octo horæ, per quatuor diuisi partes conueniunt vnicuiq; harũ quatuor partiũ, dies sex & horæ viginti, cuius integri numeri scilicet vigintiseptem dierum & horarum octo, si tres quartas partes contemplemur, ac simul exaggeremus eas, inueniemus viginti dies, & horas duodecim complecti: quare vigesimumprimum diem, tres istæ hebdomadæ quũ non attingant, prætermittit, & vigesimum pro ipsarũ termino constituit. Sed dubitabit aliquis, cur hi dies æquales non sunt, cui respondet Hippo. id mirũ non esse lib. Præsagiorum, si septimanæ integræ nõ sint, quia nec annus integer est, quippe qui ad trecentos sexagintaquinque dies & quadrantẽ peruenit, nec mensis integer est, quia maior semper est vigintinouem diebus, minor verò triginta: ita vt vigintinouem dies & duodecim horas cõplectatur. In quo loco animaduertendum est, per mensem Hippocr. & Galen. intellexisse non quidem circuitum illum, quo Luna zodiacũ circuit, qui in vigintiseptẽ diebus & octo horis fit, quẽ circuitũ, mensem circuitus, vel reuolutionis appellamus: sed potius spatiũ à coitu lunę ad alium coitũ, qui in viginti & nouem diebus, & horis duodecim perficitur. Nam quũ Luna à coitu recedit,

nunquam redit in locum à quo decessit, nisi in vigintiseptẽ diebus & octo horis. Verùm quia in hoc temporis spatio Sol progressus est vigintiseptem ferè gradus, necessarium est si Luna coire debeat, illam adeò progredi, vt hos gradus æquet, quod facit in duobus diebus & quatuor horis, vel circiter, quos dies & horas si addiderimus vigintiseptẽ diebus & octo horis iam elapsis, resultabunt dies viginti nouem & horæ duodecim, & tunc Luna cũ Sole coitum facit, & sic dicitur mensis de coitu ad coitum, siue mensis coitionis, vel coniunctionis, qui, vt dixi, continet dies vigintino uem & horas duodecim: nã Luna singulis diebus tredecim gradus ferè peragit: dicimus autẽ ferè quia medicæ cõsiderationis minutissima quæque respicere non est. At Gale. vt mẽsem superiorẽ dictũ circuitus, qui vigintiseptẽ dies & horas octo cõplet, vt suo proposito non deseruientem, prętermittit: quia eius tres hebdomadæ cõstituũt viginti dies & duodecim horas, quę duodecim horę, quũ indifferẽtes sint ad vigesimũ diẽ, vel ad vigesimumprimum, ita quoque mensem istũ coitionis vt supercedentẽ terminũ ab Hippocr. immo & Archigene cõsideratũ derelinquit, quia tres huius mẽsis hebdomadæ vigintiduos dies, & horas tres
conti

continẽt. Qua de causa ab isto mense tres integros dies detrahẽdos iubet Gale. quia in illis Luna silet, nõ lucet, nec aërẽ immutat, immo quasi cõbusta est, & nullos (quasi vel consideratione indignos) mittit effectus, vnde si ex vigintinouẽ diebus & horis duodecim, tres dẽpserimus dies, remanebũt dies 26. & horæ duodecim, qui dies & horæ si in quatuor partes diuidãtur, quęlibet pars sex habebit dies & horas quindecim. Quarũ tres partes, siue tres hebd. nondum vigesimũ diem attingũt: proinde istũ quoque mensem vt suę cõsiderationi non deseruientẽ prætermittit, & medicinalem quendam mensem ex isto, & illo alio dicto circuitus, 27. dies & horas 8. cõtinente excogitauit: sequẽti ordine, copulentur vigintiseptẽ dies & octo horę, & vigintisex dies & duodecim horæ, qui dies cum horis dictis copulati, resultant dies quinquagintatres & horæ viginti, quos si partiamur, habebimus commune quoddam medium, quod est vigintisex dies & horę vigintiduę, quem numerum si per quatuor hebdomadas diuiserimus, vnicuiq; respondebũt sex dies & horæ decem & septẽ cum dimidia hora: quòd si tres hebdomadas simul iunxerim᷒, in eis cõtineri viginti dies & horas quatuor & mediã horã cõperiemus, vnde-

vigesimus dies decretorius dicẽdus est magis quàm vigesimusprimus, quia quatuor tantũ horę cum dimidia vigesimum diem excedunt, quæ magis ad vigesimum diem accedũt, quàm vigesimumprimũ, & hac de causa quia ex directo mẽsis hic cęteris mẽsibus citatis, magis vigesimo diei respondet, tanquam verum & germanum recipit, & amplexatur, quem medicinalem mẽsem appellat, qui iure descriptus sit vel nõ, aliorum sit indicium: nos autẽ in præsenti satis fecisse putamus, nec lectori ingratũ, si Gal. mentem, lib. 3. de Diebus decretoriis, paucis iis patefactã dimiserimus, cum quibus firmiter asseueramus, non opus esse medicum hac tempestate hanc Galenianã insequi methodũ inueniẽdi dies iudicatorios, & eò magis, quia medicus artifex sensualis est, res in latitudine cõsiderans, nõ verò in puncto. Nouimus enim nos ex praxi frequẽti, id quod Hipp. quoq; scriptũ reliquerat, eos quibus crisis futura est, antea per plures horas multa pati, vt anxietates, deliriũ, vigilias, capitis dolorẽ, colli & stomachi inquietudinẽ, auriũ sonitũ, lachrymas inuoluntarias, labiorũ agitationẽ, nouũ rigorem, & multa alia, quæ omnia signa certa sunt futurę crisis. Proinde mea sententia medicus quum morborum dies cõputare

aggred

aggreditur, integros dies computabit, nullis fractionibus dierũ amotis, quod Galen. quoque agendũ prȩcipit primo & secundo libris de Diebus decretoriis, antea quàm mensem illum excogitatum tertio lib. de Diebus decretoriis in lucem mitteret, quẽ librum potius, vt amicis placeret, quàm vt rei medicæ adiumẽtum afferret aliquod, se scripsisse fatetur. Satis prioribus duobus libris contentus, in quibus diem contemplatur 24. horarum, vt Archigeni quoq; placet, Erasistrato & aliis sexcẽtis primæ classis medicis, quin & ipse Galen. sæpe inquit, Diem quum dico, in ea significatione accipi volumus, vt nõ solùm lucem, sed etiam noctem complectatur, vt lib. 1. de Crisibus, cap. 17. & libro Artis curatiuȩ ad Glauconem, & 2. de Crisibus, cap. 2. & libello de Septimestri partu, vbi ait, Diem in præsentia appello interuallum viginti quatuor horarum æquinoctialium. Sic enim & annum trecentis & sexaginta quinque diebus, & quarta insuper diei parte constare dicunt. Tempus verò menstruum, circiter vigintinouem cum dimidio, & cȩtera, vt sexcentos alios prætercam locos, in quibus dies integros contemplatur, antequàm librum tertiũ de Diebus decretoriis describeret, in quo coactus est, vt vigesimo diei dignitatẽ

tribueret, non verò vigesimoprimo diei diminutos & nõ integros numerare. Cõputabit igitur medicus morbum ab ea hora in qua æger læsionem operationũ sensibiliter persentit, integros numerando dies, nullas ab eis fractiones, aut portiunculas demendo: quia, vt dixi, dies decretorij propter crisim in illis euenientibus cõtemplantur, quę anteaquã eueniat, plura ex se signa tribuit, per quæ medicus, in crisis futuræ cognitionem deuenit, aduertẽdo tamẽ ꝙ morbi biliosi, & acuti plerunq; in imparibus terminantur diebus, quia crises paroxysmorũ insequũtur circuitus, sanguinei verò in quarto die pari, veluti chronici morbi qui paribus diebus plerunq; terminũ habẽt, vt sunt pituitosi & melancholici, nec hoc tantùm animaduertendũ est, sed etiã ipsius morbi (vt nos docuit Galenus) mos si moderatus, & mitis vel prauus atq; malignus. Nã vnusquisq; morbus certũ sibi vendicat euacuationis modum, quo proprosito facilè diiudicamus quali euacuatione humores, die critico deponẽdi sunt, vel ad quod iudiciũ accedere debeãt. Iecinoris autẽ gibbas partes malè affectas per vrinam, veluti ipsius resimam per aluũ expurgari norũt medici, nec minus ꝑ aluũ expurgãtur intestina, liẽ & ventriculus, quàm per lotium renes, veluti

luti loca quę ad thoracem,& pulmonē spectant, per sputū. habēt enim (vt summatim dicam) quæque membra annexas sibi vias, per quas nocuos reiiciūt humores. Quarū aliqua si claudatur, homo superstes esse nō potest. At hæc breuiter dixisse sufficiat: quibus finem imponere nefas non esset, nisi in mentē venisset, quòd qui hęc legerit (si modò quis legerit) nostrū iudiciū, aut sententiā fortè in diebus decretoriis desiderabit, optabitq;: in pręsenti dierū criticorū causas reddā, cui obtēperare decreuimus, malentes ingenij proprij iacturā facere, quàm suspensum relinquere. Omissis igitur à Cōciliatore ac Pico Mirandulano dictis, ab aliisq; sexcentis laqueum mandantibus pręcepto Galeniano, qui in horū iudiciorū inquirēdis causis medici ne distrahātur, hortatur, breuiter proponemus, nō dubitantes veritati ac naturę dierum decretoriorū magis accedere, quàm quæuis alia hucusq; excogitata sequi, cùm ex naturæ fundamentis deprompta sit, & naturæ ita alligetur, vt diebus decretoriis causam inesse dixerimus, quam numeris vel musicæ inesse percipimus. Sicut enim nos latet cur in musica diapason, siue in numeris proportio dupla, consona est, & vnisona: septima verò dissona & discors, ita in acutis morbis, cur

indicationes fiat septimo die,& quartodeci mo,nos fugit.Aduersatur quippe septima primæ,vt paulò inferius,cùm consonãtias, & dissonãtias recẽsuerimus, indicabimus: vnde septimã morbi origini omnino contrariã esse mirari nõ erit, & eò magis quia natura septima quiescere possit,ac onus & morbi grauitatẽ ex se propulsare vt quietẽ adipiscatur,conatur:quo factũ est, vt septimũ omnes,tanquã regẽ,inter decretorios dies collocẽt,à quo cęteri dies nexũ quendam indissolubilẽ trahunt, tam antepositi, quàm postpositi,quẽ nodũ ac alligationẽ nexúmve noscẽs Cicero lib.de Sõnio Scipionis,dixit:Septimus numerus omniũ rerum nodus est.Nec immeritò, quia Pythagorici septenariũ numerũ humanæ vitę vehiculum ac cõplementum appellant:cõplectitur enim septenarius numerus corpùs & animã:nam corpus ex quatuor cõstat elementis,& totidẽ qualitatibus afficitur:animæ verò ternarius tribuitur,propter triplicem vim eius,scilicet,rationalẽ, irascibilẽ, & concupiscibilẽ,adeò vt dicere possimus, septenariũ numerũ animã corpori coniungere,quẽ quoq; tanti fecit Moses, vt illum Deo ascripserit, in eóque Deũ requieuisse ab opere suo,dixerit,ac postea filiis Israel tanquam celebratissimum haberent commenda

mendauerit, vnde Poëta Maro cecinit, *Numero Deus impare gaudet.* cuius dignitates Linus poëta antiquissimus, paucis iis carminibus complexus est, inquiens,

Septima cùm venit lux, cuncta absoluere cœpit
Omnipotēs pater, atq; bonis est septima, & ipsa.
Est etiam rerum cunctarum septima origo.
Septima prima eadē, perfecta & septima septē.
Vnde etiam cælum stellis errantibus altum
Voluitur, & circlis totidē circum vndiq; fertur.

[redacted] Sed ne septenarij numeri encomium in præsenti describere videamur, receptui canentes, dicamus, quòd numeri consonantes, siue vnisoni, ac inter se in musica respondentes, sunt sequentes,

1, 3, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 15, 17, 19, 20.

Est igitur cōsonantia, ac proportio vnisona, vnius ad tres, ad quinque, ad sex, ad octo, decem, duodecim, tredecim, quindecim, decem & septem, decem & nouem, & viginti, vt in figura apparet. Discors verò proportio, ac dissonātia inter istos quoque numeros habetur,

1, 2,

1, 2, 4, 7, 9, 11, 14, 16, 18.

Vnius ad duos, quatuor, ſeptem, nouem, vndecim, quatuordecim, ſexdecim, decem & octo. De quorum numerorum cõſonantia vel diſſonantia, rationem inueſtigare, ſtultum procul dubio eſt. Vt igitur perpenditis, numerus ſeptimus à primo diſcors & diſſon⁹ eſt, & quartuſdecimus à primo quoque: quia ſeptem & ſeptẽ ſunt, adeò vt propter has diſſidẽtias & diſcordias, inter morbum & naturam, magna oriatur pugna, & cõſequenter in iis diebus potentiſſimæ criſes fiant. His adde, vt in muſicis inſtrumẽtis octaua cõcors & vniſona eſt ſuo principio, & decimaquinta eidem quoq; principio cõcors & vniſona eſt, vt ex prima figura apparet, ita quoq; octauo die & decimoquinto iudicationes ad ſalutẽ perfectam & exactã fiunt. Nam ſeptimo die, & quartodecimo, criſes commotionis & euacuationis fiunt: octauo verò & quintodecimo, ipſarũ criſiũ ad ſalutis cõplementum oritur, quod ex numerorum vniformitate ac conſonãtia euenire, quicunq; hæc intellexerit, vel inuictè diſcet. Ita enim ſe habet ſeptenarius numerus in numero dierum criticorũ ſicut dies duello ſignatus, in quo inimici cõgredi debent: quia in eo diſcordia ex directo morbi initio reſpondens comperitur: quia, vt dixi,

inter septenarium numerũ, & primum discordia est. At quia, vt fertur, triumphũ nemo ante victoriam canere potest, ita quoq; natura ad pristinum statum, & sanitatis originem redire non poterit, nisi primò inimicum, hoc est morbum vicerit & subiecerit, quod septimo die plerunq; cõficere scimus, octauo verò die vniformi ac primo vnisono, ad sanitatẽ & quietem reddita est. Si tamen in aliis diebus crisim fieri cõtingat, id euenisse dicendũ est, quia cæteri critici dies septimi naturam sapiunt, & cum eo nexum ac vinculum habent: vt enim dissonantia vnius ad septimum est, ita quoq; ad nonum, vndecimum, decimumquartũ, quinimo & ad quartum: tertio verò die si crisis fieri cõtingat, cõtigisse credendum est, quia medij septenarij naturã sapiat, vt Galenus quoq; innuere videtur: vnde Oribasius rectè, mea sententia, & ad Gal. mentẽ aphorismũ illum interpretatur dicentẽ, Febricitantẽ nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. Intelligẽs ꝙ febris nisi die critico desierit, recidiuatio timẽda est. Nec enim quartusdecimus dies, nec vigesimus tanquã pares reputãdi sunt, quia secunda hebdomada ab octauo incipit die, & sunt septẽ, & septẽ dies: qui vtique sequestrati impares sunt: quod & de vigesimo dicendum reor, quum
tertia

tertia hebdomada à quartodecimo numerationẽ suam habeat, vt ex dicendis apparebit. Quæ ideo vberius describere licuit vt singulorum dierum criticorum lectores notitiam habeant exactã, nec de illis quicquam, quod desiderent, occultetur.

De primo & secundo die.

TEstatur Gal.lib.1.de Diebus decretoriis, se ab adolescentulo dierum criticorum naturam obseruasse, vt ex sua ipsius experientia, de ipsorũ dissentione, aut consonantia iudicaret, in quorũ obseruatione, nihil quod differret ab eis, quæ Hippoc. de illis memoriæ cõmendauit, inuenit: quanquam prioribus Epid. libris, quibus multa huic negotio cõuenientia cõperiuntur, paruam, aut nullam Galen. ipse tribuat fidem: quum eos Hippocr. vir nimirum verax, scripserit eo tempore quo nõdum speculationes experimentis comprobauerat, qua de re generatim sententiã de illis proferre nõ audebat. Vnde argumentũ quod capite superiori tergiuersator in nos torquebat, facillimè diluimus, quum primũ & vigesimũ diem tanquã nobilem decretoriorum, non verò vigesimum, ex libris illis inculcabat, quorum dierum decretoriorũ causam Gal. quum inuestigaret lib.1.de Diebus decretoriis, naturã quãdam propriam & eximiam

esse

esse coniicit, quã capite superiori nos inuenisse nõ dubitamus:quin potius scopũ attigisse certi sumus. Quanquã non deerunt hodie, qui vulpina astutia armati ac muniti, nulla rerũ experiẽtia suffulti in nos debacchẽtur, quos in vniuersum cũ sua perfidia, & debacchatione, ac loquacitate missos facimus, ad rẽ de qua propositum est agere, accedẽtes:primò significãtes, nos Gale. more morbo initiũ dare, ab ea hora, qua æger operationũ læsionẽ sensu percipit. Primo igitur & secũdo die, vt sæpe Gale. tradit, & Auicen. secũda Fen libri quarti interpretatur, rarò indicationes fiunt optimæ, quinimo pessimæ & mortales, quia optimę iudicationes in morborũ statibus cõtinuò contingũt, vtpote post cõcoctionis apparationem materierũ, quam in principio nunquã videre cõtigit, vnde rectè admodum dixit Auicen. In principio nunquã contingit crisis, nisi perniciosa. Et subdit:& crisis quę fit ante statum, & concoctionẽ, cum multa & superflua euacuatione, mala omnino est, quare nõ decipiaris per eam, quia illa euenit, propter multitudinẽ materierum expulsarum, absq; naturæ regimine, scitè enim Auicen. ex Gale. hæc interpretatus est, quũ morborum principio, quæcunq; fiat euacuatio per naturam concoctionis artificẽ,

regulata non sit, sed magis symptomatica, humoribus naturæ inferentibus vim. Humores enim ob nimiam & excelsam ipsorum quantitatem, aut obnoxias & acutas pessimásq; qualitates, virtutem irritant expultricem: quæ irritata, humores pellit, extrudit, & abigit anteà quàm retētrix virtus retinere desinat: vel malè afficiūt virtutem retentricem, adeò vt quos retinere debuisset humores non retineat. Quò fit, vt expultrix virtus, quæ semper expellere nititur id quod retentrix retinere desinit, humorem via symptomatica deponat. Demum euacuatio principio morborum facta pessima omnino est, quum vel mortis notam minatur, vel longam portēdit ægritudinem. Cęterùm, ne Andabatarum more incedamus, scire licet, quòd morbi principiū triplex dicitur. Vnum quod morbi cuiusque insultui tribuitur, latitudine carens & simplex dicitur. Secundum, quod ad tertium extēditur diem, quod tantùm Thessalus ille nouit, vt Gal. retulit lib. 1. de Crisibus, cap. 19. Tertiū verò morborum principium dicitur: id quod nos vnam morbi partem nominamus, principium scilicet, & est illud vniuersum tempus in quo materierum cōcoctio nondum apparet, exemplum nobis est in Anaxionis historia, cuius morbi principiū
ad vn

ad vndecimum vſq; prorogatum eſt. Si igitur primo die, vel ſecundo, euacuationem aliquam effatu dignam videre cõtingit, eã principio morbi tribuere non eſt, ſed potius ſtatui, aut inclinationis initio. Poſſibile enim eſt morbi principium adeò eſſe breue vt primo die, in ſtatu morbũ ipſum eſſe iudicemus. Sic enim doctiſſimus Gal. lib. 1. de Criſibus, nobis ſuffragatur, quũ de iis morborum temporibus loquatur, dicens, Extremè breue vtrunque horum temporum ſæpius fieri contingit, adeò, vt in primo die morbus ad ſtatum perueniat. Hanc verò Galeni ſententiam quotidie veram vel inuictè conſpicimus, quum nobis morborum peracutorum, vel exactè peracutorum ſæpe principia effugiunt & occultantur. Multoties autem primo die morbi concoctio adeò in lotio bona apparet, vt ipſum dixeris morbum ab ſtatu inchoaſſe, quod tamen impoſſibile eſſe noſti. Non enim contingit morbum ad augmentum, aut ad ſummum vigorem venire, niſi prius initium habeat. Habent igitur plerunque morbi tempora hęc adeò occulta, vt ea deprehendere impoſſibile ſit tamen. Sin initio morbi appareat, veluti nebula aut hypoſtaſis in lotio, ea naturæ operæ, & materierum benignitati magis quàm ſanitati

præteritæ tribuenda est. An tamen in principio morbus rectè terminari possit? percunctabitur aliquis. Cui ne in longum remoremur, respõdemus, quòd sic: quũ aliter in principio factę euacuationes nullius essent profectus, quę sæpe morbos intercipiunt. Intelligẽda igitur ea dignitas venit, morbi quatuor habẽt tẽpora, id est, morbi consistẽtes ac firmati materiales, nõ intercepti, ordine secundum cõcoctionem quatuor habent tempora: cæterùm diaria febris primo die absoluitur, quæ materialis quum non sit, in ea iudicium spectari non debet, proinde per iudicium terminari primo die, aut initio secundi diei non debet.

De tertio die Critico.

PRimus dies decretoriorũ, ab ipso morbi principio computando, tertius est, vt placet Hipocr. lib 3. Prædictionum, & illius enarratori Gale. qui in vniuersum febres mitissimas, haudquaquã maleficas simplicissimas dictas, quibus securitatis indicia extiterunt, intra primum quaternarium terminari dicunt. Pari modo maleficas quoque febres, quibus exitiosę notę insunt, intra dictum terminũ interimere. cuius causam Hipocr. inuestigans, ibid. inquit, Quia prædictarum febriũ primus impetus, intra primum quaternariũ absoluitur: prędictas enim

enim febres, quarto die aut citius terminari tradit, quod Galenus animaduertens inquit, Itáque constat, vt tertium diẽ adnumeret decretoriis, dum ait, Quarto die aut citius desinunt. Itidẽ lib. de Vulgaribus morbis primo voluit, primũ inter decretorios dies scribens tertium. Est igitur tertius dies decretorius ex coincidentibus, vt tradit Gale. libr. 3. de Diebus decretoriis, sic dictus, quia quum quarto die iudicatio futura est, & materia velociter mouetur, iudicatio anteponitur & eam tertius sibi vendicat, non minus ac quintus. Nam quum natura quarto die defatigata est miniméq; irritata, vt iudicationem in eo cõpleat, posteà in quinto eam perficit & complet, ita vt sicuti tertius propter velocitatem iudicatorius efficitur, ita quintus ob tardum motum. Sunt igitur tertius & quintus dies decretorij, vt Gale. placet, quia quarto iudicatorio, propinqui sint, vel potius decretorij dicẽdi sunt, quia iudicationes plerũq; in iis eueniãt diebus, quibus accessiones cõtingunt, vnde acutissimi morbi suas iudicationes tertio die, & impari sæpe habent, vt tertio lib. de Crisibus apud Galenum millies legitur. Cæterùm tertio die post partum, febre eueniente, numeratio habẽda est ab ipsa febre, vel potius ab hora partus, vt alibi differemus.

De quarto die decretorio.

QVartus dies omnium medicorũ consensu, decretorius est, vt ex Hippocr. elicitur lib. 3. Prognosticorum, textu secundo, & libris de morbis populariter vagantibus, ac ex Galeno sexcentis in locis, præcipuè loco citato. & lib. 4. Aphoris. enarratione 36. vbi ait, Nũc verò à tertio incepit, qui anticipat quartum in breuioris temporis morbis, & post hunc quintum scripsit, vno die quarto tardiorem, sic enim fere in omnibus exemplaribus inueniet, quũ quartus dies in aphorismo non sit scriptus, quãuis hic dies sit primus iudicatorius. Verũtamen ipsum nũc prætermisit vel ipse Hip. vel qui primus librũ scripsit. Si verò omnino Hippocrates illum preteriit, hãc ob causam existimo illud fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio & quinto die magis quàm quarto iudicium suspiciunt: rariores enim sunt, qui die quarto iudicantur: & hoc à me primùm fuit inuentũ per experiẽtiam, ob hoc ipsum quærente quoniam dies quartus fuerat ab Hippoc. in Aphoris. prætermissus, hic autem videtur accidere, quoniam morbi peracuti primam statim accessionem vehementissimam habẽt, & reliquas illis proportionales per diem tertium. Dicimus autem

quòd

quòd in vehemẽtioribus accessiõibus iudicia fiunt,& quòd morbi qui in diebus imparibus accessionẽ habẽt, citius iudicãtur: qui verò paribus,tardãt, atq; ideo si etiam in principio aliquis morbus incitatur, hoc magis accidit in diebus imparibus,si tardare debeat,ad dies pares vehementiores accessiones trãsferũtur.Hæc itaq; habeo quę dicam de die quarto. Hactenus Galen.qui diem quartum primũ decretoriorũ describit, & ita illum decretoriũ facit, vt propter illum tertium, & quintum decretorios appellet, vt libris de diebus decretoriis videre est:quia si tertio die,& quinto die, iudicationes cõtingunt, non ob aliam causam contigisse Gal.tradit, nisi quia quarto diei propinqui sunt, vel vt nos putamus, quia septęnarij naturã sapiant.Inquit enim Gal. quum crisis quarto die futura est,& humor sua acutie, aut multitudine, vel mala qualitate naturam concitat, crisis properatur: Si verò quarto die natura defatigata iudicationem perficere non potuit, quinto sequenti crisis perficitur.Quibus adde, quia crisis in idem cum accessione incidit tempus, vt Galenum sæpe adnotasse legimus. Est igitur, vt ad institutum redeamus, dies quartus decretorius, contra quod axioma insurget forte aliquis dicturus, quartum

diem nõ esse decretorium, quia Gale.lib.3. de Crisibus testatur se die quarto semel tãtùm crisim vidisse, Archigenem verò bis. quibus verbis Auicẽna subscribit, Fen secũda libri quarti, dicẽs, Iudicationes rarò die quarto fieri, cui nos respondemus dupliciter, primò quartum diẽ decretorium natura sua esse, quia tamẽ morbi exactè peracuti biliosi sunt, accessiões suas in diebus imparibus habentes, fit inde vt crises quoque suas in imparibus habeãt. cõtingunt enim crises in eisdem diebus, quibus accessiones fiunt, vnde crisis tertio vel quinto die euenit, rarò verò quarto, quod Gale. quoque innuit, lib.4. Aphoris. enarratione trigesimasexta, quum dicit, Rariores enim sunt morbi peracuti, qui die quarto iudicantur. & à me hoc inuentum fuit, vehemẽter propter hoc ipsum dubitãte: vnde 3.lib.de Crisibus, cap.4. clarius dixit, Semel tantùm in quarto crisim vidisse, quã quoq; Archigenes bis anteà viderat solùm. Secundo respondemus, quòd Gale. & Archigenes rarò viderunt morbos in quarto per crisim terminari biliosos: secus autẽ sanguineos. Nam biliosi, vt diximus, morbi tertio vel quinto die potius finiuntur, quia eisdem diebus accessiones suas habent, cum quibus crises sæpe simul incidunt. vnde Gale.

& ante eum Archige. hoc scientes, notarũt semel se vel bis tantùm vidisse morbos biliosos in quarto die terminari. Nam de sanguineis morbis, & synochis secus est, qui tantum absunt vt tertio vel quinto die terminentur, vt potius quarto semper crisim habeant, quod ita esse experiẽtia indicat & Gale. fatetur lib. 3. de Crisibus, vt plerosque alios sileam locos. Cæterum quartus dies, index septimi diei est. Si enim quarto die, cõcoctionis & cætera bonæ valetudinis signa apparuerint, septimo die morbũ finiturum, iudicandũ est. Si verò prędicto quarto die mala signa apparuerint, ęgrum sexto die moriturum præsagire licebit. In bonis igitur & salutiferis morbis quartus dies septimi speculatorius est, in malis verò & lethalibus, sexti, ita vt septimi diei & sexti, quartus dies index & specula dicendus sit.

De quinto die decretorio.

QVintus dies intercalaris est, veluti tertius & nonus, in quo iudicia fiũt pręcipuè quando quarto die natura lassa, nec quouis modo irritata est, vel vt tradit Gale. lib. 3. de Crisibus, cap. 4. Si quidem celer sit motus, tertiò die crisis fiet: Si verò quodam modo tardior, in quinto: Si verò febris fuerit synochus, in quarto: cæterum quint' dies indicatiuus septimi & noni est,

ita vt & iudicatorius & indicatiuus quintus dicatur dies, in quo, Gal. anno quodam plures, à morbis sanos per sanguinis fluorem è naribus euasisse obseruauit, vt meminit libr. 2. de Diebus decretoriis cap. 7

De sexto die.

TRibus modis iudicatio fieri cōtingit: aut enim à natura vincēte quæ omnino salutifera est, septimo aut decimoquarto vel vigesimo die semper eueniēs: aut ab humorum subtilitate acutiéve naturā cōcitantium, quę in intercalaribus plerunq; fit diebus. Tertio verò modo iudicatio fit, quum morbus adeò vehemens est & perniciosus, vt virtutem omnino decumbere faciat, opprimat ac enecet: qua ratione sexto die, aut octauo, vel decimo, aut duodecimo, sextodecimóve iudicatio hæc euenire cōtingit, prorsus tamē perniciosa & exitialis: adeò enim sextus dies malè iudicat, vt ipsum meritò Gal. Tyrāno comparet, quū vel pernicie illius, quē iudicandum accepit gaudet, vel salute dolet, quęritq; vbi animū expleat, & malè ægrum tractet, tū longa punitione exerceat. Tyranni etenim officium est, vt si nō interficit, saltem bona surripit, percutit, & vulnerat: est itaq; sextus omnino septimo cōtrarius iudicatorius, sed rarò in eo crisis euęnit, quæ nō fit cū symptomatibus

matibus difficilibus,& periculo nō mediocri,ad hęc absq; fide,imperfectè,obscurè sine notis,tum sinistrè,demū quicunq; ęgrotantes in quarto ad peiorē statum recidunt, plerunq; sexto moriuntur, quia quartus, vt in bonis & salubribus index septimi est, ita in malis & lethiferis sexti specula est:& nisi enim iudicatio sexto die cōficitur, octauo, vel decimo die complemētum habebit:minus tamen malè octauus quàm sextus iudicat:& multo minus decim⁹ quàm octauus, & sextus. Cæterùm Gordonius,vir quidem multorum sententia doctissimus, sextum diem magis iudicatorium in morbis sanguineis quàm septimum constituit,quia ita experiētia se compertum habuisse affirmat: cui nec ratio deest,quia morbi in eisdē potissimum iudicātur diebus quibus accessiones contingunt:quia tamen morbi sanguinei paribus diebus terminantur:fit inde, vt quarto,& sexto magis quàm imparibus iudicentur:perdurant enim morbi sanguinei ad septimum vsq; diē , vt testatur Galenus. Hanc tamen Gordonij sentētiam,vt falsam multi euertere conātur,imò vt ipsum Gordonium ab errore vindicent, ferūt ob textum quendam Auicennæ corruptum Fen secunda libri quarti,tractatu 2.cap.9.in hāc rem impegisse: quem quoq; olim Nicolaus

Floren

Florentinus deprauatum esse suspicabatur, & hodie ita esse percipitur, ex Bellunési cor rectione, præcipuè circa verbum, causoné & fixam. Sed ij re vera reprehésione digni sunt, qui quum Gordoniú ab errore reducere conãtur, in maiorem incidunt, credentes vtique Gordonium in hac errasse assertione, quum proculdubio, tantum abest vt erret, vt potius cum Gal. verum dicat, quòd morbi sanguinei optimas plerunq;, & fidissimas, ac completas in sexto die habeant iudicationes, quia sanguinei morbi per pares terminãtur dies, vt testatur Gal. lib. 3 de Crisibus, ca. 4. dicens, Ex morbi autem motu te sperare oportet quòd crisis vel tertio die fiet, vel quarto, vel quinto. Si quidem celer fit motus, tertio: si verò quodam modo tardior, in quinto: Si verò febris fuerit synochus, in quarto. hactenus Gal. qui synochum in quarto, & paribus diebus terminari tradit. Videãt igitur qui Galenum exactè intelligere gloriantur, quum potius nihil minus quàm illius animum perpendãt, quãdo ille febres sanguineas in diebus paribus terminari & iudicia habere tradat: ij verò in imparibus ex illius méte potius cõtendant, parum alioqui animaduertentes, quòd Gal. quum sexto die dicat, iudicationes fieri imperfectas, periculosas, infidas,

malas,

malas,&pessimas,de morbis intellexit biliosis. Secus autē de sanguineis, qui sexto die perfectè,& cum fide,&salubriter,& sine periculo,& clarè,& notabiliter soluuntur.

De septimo die decretorio.

INter cæteros decretorios dies septimus palmam obtinet, quem tanti fecit Galenus,vt ipsum meritò Regi adæquauerit benigno,facili,ac clementi,cùm iis quos iudicat,vel supplicij partem adimit,vel illustrat victoriā. vnde ipsum, omnium dierum decretoriorum primum, nō inquam numero & ordine primum,sed potētia, & dignitate fecit:tantum videlicet huius diei naturę tribuēs,quia,vt inquit,omnes summatim decretoriorū notas occupat:de quo nos quoque superius abundè diximus , illi adeò dignitatem tribuentes,vt si in aliis diebus iudicia fieri cōtingant,ea nō alia de causa,nisi quia cum septimo nexum &alligationem habeant,fieri diximus, qui à quarto semper indicatur,& dicitur quartus illius relatione,minor decretorius, vt dixit Gale.lib. 2.de Diebus decretoriis,cap.8.in quo septimo, & si plerunq; crises absolutè, fideliter, tutò,manifestè,conspicuè & salubriter fieri sciamus : in eo tamen multos mori nouimus , præcipuè pestis tempore , in quo febris pestilens plerunque interfecit: quia eò citius

citius natura opprimitur, quo magis venenum euincere tentat. Sed cùm septimi diei natura ob quietem obtinendam sit, morbum, & omne noxium propulsare, fit inde vt insultus contra venenum emittere conetur, inualidos tamen & impotentes, adhæc imperfectos, & obscuros: quia venenum rarò natura euincere potest, imò illius irritamentum, ac decumbentis excitatio ferè eo die ægrum decumbere, ac omnino mori, est in causa.

De octauo die.

ET octauum diem Galenus decretoriũ appellat, debilem tamen, & infidum, cuius index quartus quoque est. nam si in quarto mala signa apparuerint, & morbus per dies pares, suas habuerit accessiones, nec multum velox fuerit, ita vt in sexto non termineтur, octauo die iudicabitur: non ita enim malè octauus iudicat vt sextus, imò decimus melius iudicat quàm octauus & sextus, quia saltẽ prorogatur ægritudo. Cæterùm Nicolaus Florẽtinus octauo diei magnam tribuit dignitatẽ, ob id tantùm, quia ad quadraturam in eo Luna magis quàm septimo accedat.

De nono die decretorio.

COincidunt diebus decretoriis aliqui dies coincidentes, siue intercalares dicti,

cti, nonus, quintus, & tertius, quorum nonus, Galeno authore, primas obtinet, quia plurimos quidem & fideliter iudicat: secundam vim quintus obtinet, & post hunc tertius. Est enim nonus hic dies inter duos decretorios septimum & vndecimum medius, qui vel nondum factum in septimo die iudicium, vel vndecimo futurum sibi ipsi vendicat, rarius quidem septimi, sæpe vndecimi crisim assumit: quo fit vt in eo iudicationes plerunque non nisi validæ & perfectæ contingant. Cæterùm, quia nonus hic dies, inter duos decretorios, septimum scilicet & vndecimum medius est, prerogatiuā habet, ne in illam veniat Auicennæ regulam, secunda quarti, capite de Diebus bonis & malis dicentem, Quanto magis dies à morbi principio discedunt, tanto magis debiles fiunt, vt inter radicales & præcipuos, septimus quartodecimo fortior est, & quartusdecimus vigesimo, & inter iudicātes, quartus dies vndecimo fortior quoq; est, & vndecimus septimodecimo. Nō tamen in intercalaribus tertius fortior quinto est, nec quintus fortior nono, sed nonus cæteris fortior & præstantior habetur, quia inter vtrosq; decretorios, medius vt diximus, est: proinde ab illa Auicennæ regula intercalares dies eliminari vt videtis debent.

De

De decimo die.

DEcimus dies octaui & sexti naturā sapit, vt testatur Galen. lib. 1. huic materiæ dicato: minus tamen malè quàm octauus, & multo minus malè quàm sextus, decimus iudicat dies: ob enim materierū tarditatē, morbus qui sexto die terminari debuerat, in octauum prorogatur, quòd si adhuc tardior fuerit, vsque ad decimum peruenit, in quo iudicatio imperfecta, obscura, & omnino insalubris fit.

De vndecimo die.

VT quartus dies septimi indicatorius est, ita quoq; vndecimus quartidecimi indicatorius est: quam eandem proportionem quartus ad septimum habet, qualē vndecimus ad decimūquartum: vt quoq; quartus minor iudicatorius dicitur, ita quoq; vndecimus perfectus indicatiuus & minor iudicatorius appellādus est. Cæterùm, tametsi quartus dies cum vndecimo cōuenientiam habeat: multum tamē vndecimus ab ea differt indicatione, quā quartus possidet. Proditū est enim ab Hippocrate, quod ita esse quotidie experimur, signa concoctionis, quę quarto die apparēt, septimo crisim profuturam indicant: non sic tamen iudicandū est, si signa & cōcoctionis notæ vndecimo apparere cœperint, quòd quartodecimo die termi

terminabitur morbus: quanquā enim quartus index septimi est, veluti vndecimus quartidecimi: nō adeò tamē exactè vndecimus supra decimūquartum iudicat, veluti quartus supra septimum. Quòd si vndecimo die cōcoctionis bona apparere cœperint signa, nullis antea apparētibus, morbus procul dubio nō quartodecimo terminabitur die, sed potius septimodecimo aut vigesimo, aut aliquo longinquiori ex decretoriis, nec minus septimodecimo diei vigesimi indicatorio euenire credendū est: quia si septimodecimo die indicia cōcòctionis apparere cœperint, morbus vigesimo nō terminabitur, sed vigesimoseptimo potius terminū habebit, aut alio ex sequētibus diebus decretoriis. Cuius discriminis causa duplex est. Altera quòd cùm quartus dies ipse mediū inter primum & septimum teneat, credere est quòd in eodem dierum spatio natura victoriam complere possit, quo eam initiare valuit, ac illi principium dare cœpit. Secunda, priorem elucidans, quia quarto die virtus adeò valida & potens est, vt in hoc quarto die apparente victoria, & humorum cōcoctione, intra illud exiguum tempus perfectè, & ad amussim ac exactissimè virtus morbum euincere poterit, & victoriam complere. quod opus si vndecimo die, aut

ſeptimodecimo cōcoctio ac aduerſum mor bum victoria apparere cœperint, natura ipſa, quia debilior facta, nec ita potens, quartodecimo die, non poterit complere, nec vigeſimo. Nō enim vndecimo die victoria incipiente, & humorum concoctione, morbus quartodecimo die iudicabitur, quia lōgè maiori tempore natura vt victoriā adipiſcatur indiget, ſed eam potius ſeptimodecimo aut vigeſimo die complebit: quę omnia ſimiliter ſeptimodecimo diei euenire ſciri cupimus, cùm ſi in eo cōcoctionis notæ apparere cœperint, non illico vigeſimo die, cuius ille index eſt, morbus iudicationem habebit, ſed potius quartovigeſimo, aut vigeſimoſeptimo: quia imbecillis & defatigata virtus, in eo tempore victoriam cōſequi poteſt, non verò in illo exiguo, inter ſeptimumdecimū & vigeſimum intercepto. Cæterùm, vt noſcant medici quo die morbus terminabitur erroribus non admiſſis, differántq; naturæ miniſtri re vera medici, ab iis qui nomine medici tantùm ſunt, rerum experientia nulla fulti, & qui tantùm à iuſta naturæ miniſtri appellatione abſunt, vt etiam maximè contrarium nomen ipſis conueniat hoſtibus videlicet, & naturæ ipſius tum ægrotantium hoſtibus iure appellatis: ſcire licet, quòd ſi concoctionis, aut victoriæ

ctoriȩ notæ vndecimo die apparuerint,hoc est improuisæ videantur, iudicium quartodecimo die non fiet, sed potius septimodecimo,aut vigesimo:ita si eȩdem notæ septimodecimo die apparuerint, non vigesimo die morbus iudicabitur:sed potius quartovigesimo, aut vigesimoseptimo. Si tamen ante vndecimum diem notæ victoriȩ & cōcoctionis alicuius præerant, & vndecimo intensiores monstrantur, ac magis apparētes,tunc scire licet quòd morbus quartodecimo die iudicabitur,modò medicus,vt dixi, in nullo peccet,nec æger, aut ministrorum quisquam errorem committat,quæ omnia septimodecimo diei quoq; euenire, scias velim:quia si victoriæ,& concoctionis signa antea apparebant,& in eo intensiora, & magis clara propalātur, vigesimo die iudicatio fiet:in vulneribus capitis porrò vndecimus dies, quartumdecimum maximè indicat,vt experientia cōprobatum habeo. Cæterùm tradit Galenus lib. 2. de Diebus decretoriis,quòd si materia vsque ad septimum diem sit cruda,quòd morbus ante vigesimum iudicari non potest:item si materia vsq; ad decimumquartum cruda appareat,ante quadragesimum morbus non iudicabitur:quòd si ad vigesimum vsq; materia cruditatē seruet, tūc morbus ad sexage-

ſimum prorogabitur, nec antè iudicium habebit. In reliquis verò ordo non ſeruatur, quia in illis iudicium exquiſitum non fit.

De duodecimo die.

DVodecimus dies nullum habet officiũ, præter quàm numerum diebus addere. vnde Galenus lib. 1. de Diebus decretoriis, inquit, Rari quidem ſunt morbi, qui in duodecimo terminantur die, adeò vt nobis viſi ſint adhuc nulli, & ſi cui aliquando ante nos in duodecimo die criſis eueniſſe viſa eſt, vel imperfecta, vel infida, vel periculoſa, vel obſcura, vel ſine ſignis, vel omnino ad malum accidere viſa eſt.

De tertiodecimo die.

DIerum decretoriorũ duos ordines deſcribit Gale. alterum primæ notæ, alterum verò ſecundæ: primæ notæ decretorij dies ſunt, tertius, quartus, quintus, ſextus, ſeptimus, nonus, vndecimus, decimuſquartus, decimuſſeptimus, decimuſoctauus, & vigeſimus. Secũdæ notæ dies ſunt, octauus, decimus, duodecimus, decimuſſextus, decimuſnonus. Primæ notæ dies decretorios, bene ſoluẽtes morbos appellamus. Secundæ verò notæ dies nõ bene nec ſubitò morbos ſoluentes. Inter iſtos igitur bene ſoluẽtes, & non bene ſoluentes dies, tertiuſdecimus dies medium tenet, quia nõ tam bene

ſoluit

soluit, vt dies primæ notæ, nec tam malè, vt dies secundæ notæ: vt Gale.lib.1. de Diebus bus decretoriis, de eo ita tradit, Medius inter hos ordines, dierum subitò non soluentiũ, octaui, dico, decimi, duodecimi, decimisexti, deciminoni, quos iam retulimus, & tertij, quarti, quinti, sexti, septimi, noni, vndecimi, decimiquarti, decimiseptimi, decimioctaui, vigesimi, decimustertius maximè videtur mihi esse positus, nec scilicet ita reiiciẽdus, sicuti hi qui secundæ sunt sortis: nec ita soluere morbos natus, sicut ij qui primæ sunt notæ. hactenus Galenus. Est igitur tertiusdecimus dies decretorius, præsertim in morbis, qui impares accessiones habent, quia fortissimus eorum est, qui non decernũt: imbecillissimus verò eorum, qui decernunt, vt libro secundo citati voluminis apud Galenum quoque legitur.

De quartodecimo die.

SEptimi naturam decimusquartus maximè imitatur dies, vt testatur Galen.lib.1. de Diebus decretoriis: vnde post septimum diem decretorium decimusquartus palmã obtinet: tametsi non desint aliqui qui decimoquarto maiorem in iudicando tribuant dignitatem quàm septimo, argumentum à Lunæ oppositione sumẽtes, in quo aspectu maior oritur inimicitia, quàm quouis alio

tẽpore:quibus verbis[§], verba plura alia coacernãt & accumulãt, à quibus nõ facilè studiosus iuuenis se extricare poterit, imò ita labyrinthum inextricabilẽ texunt, vt si quis improperet (vt Plinianis verbis vtar) sine glomere fili exitum inuenire nequeat. Proinde iis omissis, dicamus, quòd quartusdecimus dies acutorũ morborum terminus est, quos potentissimè decernit, ac iudicat, & in quo morbi illi, qui olim septimo die iudiciũ habebãt, nunc terminũ habent, ex eo quia ob hominũ ingluuiẽ & intẽperantiam, grauiores & magis lẽti humores sunt redditi: vnde morbi acuti lõginquiores quoq; sunt facti, & in lõgius tempus eorum iudicia protrahũtur, quàm quatuordecim dierũ spatium, in quibus olim solui dixit Hippo. Cæterùm per hæc à nobis dicta, facillimè quæstio dilui posset illa, quã Galenus lib. 2. de Diebus decretoriis proponit, dicens, Incidunt autem nõnullæ quęstiones logicę, quæ disputationem requirunt, sicut & hęc: Morborum qui apud omnes acuti habentur, nonnulli decimumquartum diem excedere vidẽtur: quum tamen Hippocrates ipsis terminum hunc diem, in Aphorismis constituit, tamen quia Galenus ibidem alias nititur dare rationes, nos paululũ morabimur, eas quales quales sint, citando: promptum quidem

erat

erat dicere (inquit Gal.)propositæ quæstioni satisfaciendo,acutorum morborum terminum sæpius accidere cõsueuisse in quartodecimo die: rarò verò post quartumdecimum. Vnde Hippocrates solum id quod crebrò oculis vsurpauit, nusquam id quod rarò euenit pronunciat. Sed aliam profundiorem sententiam ibidem Gal.tradit, quæ magis Hippocratis sententiæ accedere videtur: scilicet acuti morbi quartodecimo terminãtur die,illi præsertim qui vehementia & acutorum impetu incipiunt. Secus autem illi alteri, qui planè inceperunt, tanquam submersi ac ex profundo venientes, lento motu, graui & obscuro, qui etsi post primum quaternionem exactè acutorũ motum receperunt, decimumquartũ diem tamen excesserunt,quanquam ipsum non excedere dixisse melius esset:quum si ab hora qua acutorum motũ habere cœpit, morbus cõputetur,ipsum intra quartumdecimũ terminari inueniemus:nouit hæc Diocles (inquit Gal.) phreneticos nõ à primo die statim fieri,sed procedẽte morbi tempore: ergo si quis phrenitide captus, vigesimo die liberatus sit,credere est,hunc intra quartũdecimũ suum diem,crisim sustinuisse,quia supputatio nõ aliunde quàm ab hora phrenitidis inceptionis fieri debet. Cæterùm,

quartusdecimus dies finis secundæ hebdomadæ est, initium verò tertiæ in quo capitis vulneribus affecti maximè iudicantur, vt longa experientia comprobatum habeo.

De quintodecimo die.

DEcimusquintus dies, vt Diocli placet & Archigeni, tertię hebdomadę principiũ est, & vigesimusprimus eiusdem finis. Gal. tamen quintumdecimũ diẽ parui facit, habet tamẽ decimitertij diei nonnihil naturæ, in quo ob materiæ tarditatẽ, morb⁹ qui tertiodecimo terminari debuerat, decernitur.

De sextodecimo die.

SExtusdecimus dies, nullius est considerationis, quia in eo morbi nunquam visi sunt iudicari.

De septimodecimo die.

SEptimusdecimus dies, medius est inter decimũquartũ, & vigesimũ diẽ: propterea, sicut quartus dies septimũ indicat, & vndecimus quartũdecimũ, ita septimusdecimus, vigesimũ: validius tamen in hoc septimodecimo die decernuntur morbi, quàm quarto die, aut vndecimo, quia qui quartodecimo iudicari cœperunt, septimodecimo perfectè decernuntur: ideo Gale. lib. 2. de Diebus decretoriis, inquit, Septimusdecimus dies, inter coincidentes non est numerandus, sed inter validos & primæ notæ.

De

De octauodecimo die.

DEcimusoctauus dies (vt Diocli & Archigeni placet) vigesimiprimi index est: quia vigesimumprimũ diẽ, tertiæ hebdomadæ vltimum constituunt terminum: adeò vt decimumoctauum ad vigesimumprimum diem constituant, tanquam quartum ad septimum, vel vndecimum ad quartumdecimum. Galenus tamen rarò id euenire fatetur.

De nonodecimo die.

NOnusdecimus dies nunquam decernit, vt Gale. testatur, quem cum duodecimo & sextodecimo adnumerat, qui nunquam visi sunt decernere: si tamen decernunt, id efficiunt imperfectè, infidè, non tutò, & sine notis.

De vigesimo die.

INter magni nominis decretorios dies, vigesimus tertias possidet, non verò primus & vigesimus, vt Galeno placet, lib.3. de Diebus decretoriis, qui vigesimus decimũseptimũ, vt diximus, pro indicatiuo habet. Decretorius igitur vigesimus is dies est, in quo plures decernuntur morbi, vt abunde ex iam dictis constat. Post vigesimum, & vigesimumprimũ diem, decernunt sequentes ij dies, vigesimusquartus, vigesimusseptimus, trigesimusprimus, trigesimusquar-

tus, trigesimusseptimus, quadragesimus: post quadragesimum verò diem (vt testatur Gale.)omnes sequentes languent, coctione potius & abscessibus, quàm iudicationibus morbos finientes: sexagesimi tamen, & octuagesimi, & centesimi, & centesimi vigesimi Hippocr. meminit, post quos, ad mensium hebdomadas descendere est, quia cētesimus vigesimus dies, quatuor cōplet mēses. Est igitur quartus mēsis septimi index, & cætera: deinde ad annos deueniēdum eo ordine quoque erit, vt hodie in generosa & magnifica Catherina Gondulana obseruamus: ad quadragesimum tamen vsq; diem morbi prorogati, sua habent nomina, quia alius exactè peracutus est, intra quartum diem terminum habens: alius peracutus dictus, intra septimum, alius acutus simpliciter, intra decimumquartum, alius non exactè acutus, intra vigesimum, alius ex decidentia acutus, vel acutus conuersiuus dictus, intra quadraginta dies iudicium suum habens. Cæteri verò morbi chronici, id est longi & diuturni dicuntur, qui (vt dixi) potius concoctione & abscessibus finiuntur, quàm iudicationibus. Cæterùm, hæc hucusque dicta, vt curationibus deseruientia, à nobis sunt prælibata: proinde tempus est ad curationes calamum adhibeamus.

AMATI MEDICI LVSITANI

CENTVRIA PRIMA CVRATIONUM medicinalium suarum.

Curatio prima, habita apud Lusitanos, in qua agitur de viperæ morsus curatione.

Vella rustica nata annos tredecim, quum vnà cum matre in agrum descalciata absq; calopodiis exiret, & messoribus, vigente æstate, cibum deferret, incauta in medio itineris à vipera in pede dextro morsa fuit. Mater verò puellam sic punctam & afflictam animaduertẽs, in oppidum quàm citissimè fieri potuit, retrahere se accelerat: vtcunque tamẽ properans, medicamentum pro salute filię machinatur, & ecce thymelæam fruticẽ offendit ad quam confugit, & ex ea corrigias parat

quibu

quibus crus affectum parte alta prope genu ad poplitē ligauit, optimo sanè consilio, ne vis veneni altā corporis subiret partem. Interpositis itaq; tribus horis à pūctura, puellam sic affectam ad me deferunt: erat enim tum temporis iam tibia multis & variis maculis liuidis & rubris variegata, adeò vt femur quoque ascenderēt, bilem vt mater retulit euomuerat, sed tūc, præsens in quosdam totius corporis tremores, cum vertigine & animi defectu incidit: quapropter cunctantius morsum locum animaduertens, in pedis parte alta, tarso siue pedis raseta dicta, duo nigerrima signa deprehendo: ex quibus iudico, morsum illum à masculo vipera illatum esse, quum duos tantùm caninos vipera mascula habeat dentes, fœmina verò quatuor: nec tantum periculi adfert masculi morsus, quantum fœminæ, præsertim si post cibum morsus fuerit homo, veluti huic contigit puellę. Nullo igitur interposito medio, per chirurgū præsentem locum punctum, vulnusculis profundioribus per ambitum scarificare iubeo, & cucurbitulas multa ignitas flāma admouere: quibus sanguis ater & virulentus latitans, abunde fuit extractus: sed & vniuersam tibiam leniori-bus vulnusculis scarificari quoq; iussi, sanguinémque tandiu ex illis fluere, quoad sua sponte

ſponte cohibitus fuit. Tunc verò ex alliis, ac acribus cæpis, optimè piſtis, theriaca adiecta, confectum emplaſtrum loco demorſo admouere curaui, in potúque illi theriaces drachmas tres, meracioris vini vnciis quinque diſſolutas, propinauimus: poſt hæc verò, quatuor interpoſitis horis, panatellã alliis cõcinnatã, in victu obtulimus, à ſomnóq; abſtineret quantum poſſibile eſſet, monuimus. Sequẽti verò die puellam quoque tremoribus corripi deprehendi, minoribus tamen (cœperant enim iam fumi venenoſi cor petentes minui, ad infimáſque partes retrahi) tunc ieiuno ſtomacho, ſucci foliorum fraxini vncias quatuor in potu dedimus. Eſt enim medicamentum hoc omnia antidota in hoc caſu excedens, vt latius commentariis noſtris, ad Dioſcoridem in lucem æditis, diximus. Emplaſtrum porrò dictũ è nouo paratum, iterum loco per tres ſequentes admotum fuit dies, in quibus quoq; & aliis ſequentibus, prędictum fraxini ſuccum ebibit: iam enim puella melius habebat, & à tremoribus & animi anxietate, ferè leuata erat, ſed ex vulneribus profundioribus loco demorſo adhibitis, oleoſa quædã ſanies fluebat, imò vulnera ipſa denigrata quodã modo apparebãt. Elapſis igitur quatuor primis diebus plagę, caprarum fimus cum bac-

carum

carum lauri ac euphorbij puluere vino mixtus ac calidus in splenio siue plagula apponebatur, cum quo sanies illa iam æruginosa facta, optimè exibat, & eo per quatuor alios sequentes dies vsa fuit, posteà hoc vnguentum parare feci, quod habet, R. Pulueris aristolochiæ longæ vnc. ij. brioniæ, hastulæ regiæ, id est, asphodeli añ. vnc. j. galbani, myrrhę, añ. vnc. sem. Olei laurini cum cera. q. suff. fiat vnguentum, & in splenio hoc est pãniculo lineo, forcipibus multum inciso, loco morso bis in die applicetur: quo remedio per mensem ferè integrum vsa fuit. quum vulnera ita longo tempore aperta sint opus est, tandem vnguento basilicone ad cicatricem vulnera redacta sunt, & ipsa puella integræ sanitati restituta. Cæterum Norcheriæ octo milliaribus à Fulgineo ciuitate, Gentilis illius magni Auicennæ interpretis patria, saluberrimus fons est, aqua frigidissima plenus, in qua si à vipera aut serpentibus demorsi demergantur, ac per horam ibi manserint, sani & liberi euadunt, quod euenire forsan contingit, quia gelidæ frigiditas, veneni viperini caliditatem infringit, ac obtundit, & hebetat.

SCHOLIA.

Vipera, Græcis echidna, vel echis dicitur, Italis verò marasus, animal in totum pernitiosissimum

simum ac venenosum, Europaeis ferè omnibus notum, longitudine cubitali ad summum, capite presso, stricto, crassitudine baculi, in cuius dorso catena multis variegata coloribus conspicitur. Oculi verò illi truces, subrubri. Nam dentes viperæ masculæ duo canini sunt, fœminæ verò quatuor. Est certè animal hoc paruum, sed ferum & truculentum, quod quum ab homine percutitur illum inuadit, vt mihi puero eas venanti pro pastillorum præparatione in Lusitania, vbi maxima illarum copia reperitur, contigit. Cęterùm dicitur vipera, quòd viuum animal pariat, non verò quòd vi pariat, aut quòd in eius partu illius disrumpantur viscera, laceráve aut rosa euadant, vt multi hucusque autumârunt: expertus enim sum viperam parere, & integram absque discrimine, & noxa permansisse, prægnantem autem viperam in pixide viuam habuimus, vbi fœtus suos peperit & illæsa permansit. Proinde Plin. in hac re minus bene Aristotelem percipit, quum Aristo. vltimo cap. lib. 5. inquit, Viperam ex ouo intra corpus catulum gignere, qui catulus quibusdam obuoluitur ligatúrve membranulis, quas membranulas catulus postquàm in lucem prodiuit, disrumpit, sed cum hoc quoq; contingit, quòd catulus sic membranis obuolutus in vtero materno adhuc existens, vt foras exeat eas disrumpat. Nõ enim dixit Arist. quòd catuli viscera materna partus tempore rumpunt, sed membranulas quibus obuoluuntur. Sed

Plin.

Plin. Aristotelem malè intelligens, pro membranis viscera materna vertit. At hæc pro nunc sufficiat, quum commentariis nostris super Dioscoridem æditis ea abunde exposuimus. Cæterum Archigenes, Gal. Paulus, Aetius ac Dioscorides in curatione morsus viperæ iubent ægrotantem multo vti meraco vino, & alliis, adeò vt affirment, si morsu viperæ affectus, multum ebiberit vinum, & multa comederit allia, nullo altero indigebit remediorum genere: tantum fidei huic præstantissimo tribuunt remedio. Sic enim Paulus, vt aliorum verba taceam, libro quinto suæ medicinæ, cap. decimotertio, in quo de viperæ morsu agit, inquit, In curatione autem præstantissimum remedium est allij esus, & vini meraci potio, adeò vt si aliquis vti sustineat, nullum præterea remedium desideret. hæc Paulus: quem Auicenna vt plerunque imitatur, ita quoque illius subscribit verbis in hac eadem curatione, cuius interpres ineptissimè loco alliorum, somnum, non sine vitæ hominum periculo interpretatus est. Sed ille (vt rem declaremus) nominum vicinitate deceptus fuit, quum Arabibus TAVMI allia significet, NAVM verò somnum: vice igitur taumi, siue tumi, id est alliorum, naum id est somnum vertit. Proinde qui Auicennam virum mea sententia doctissimum, & cui post Galenum secundas dare debeamus, legerint, illius verba perpendant, ac magna animi aduertantia examinent, opus habent, quum multis & varijs

variis illius canon scateat erroribus. Qui mea sen- faxit
tentia non Auicennæ, sed interpreti potius tri- Deus
buendi sunt. [redacted], vt nobis aliquem Arabi
cè & Latinè loquentem [redacted] medicum, qui mittat
Auicennam Latiniorem ac incorruptiorem faciat. confecerat enim opus hoc Iacobus Mantinus, Hebræus, vir multarum linguarum peritißimus, ac medicus doctißimus, qui iam nonnullas partes Auicennæ doctißimè interpretatus fuerat. Veluti primam Fen primi libri, & quartam primi, & primam Fen quarti, ac nonnulla alia, nisi malus quidam genius eum à tam fœlici successu retraxisset, conuocaueram enim ego hominem, quum Venetiis agerem, ad hoc complendum opus, & quasi iam in hanc meam hæresim hominem traxeram, nisi patritius quidam Venetus Damascũ Syriæ ciuitatem petens, vt ibi publicus Venetorum esset negotiator, secum duxisset, à quo itinere [redacted] Didacus Mendocius, Caroli Quinti Imperatoris apud Venetos vigilantißimus Orator, illum nunquam retrahere potuit: vbi intra paucos dies vitam cum morte commutauit. Dabit tamen Deus aliquem, qui nobis integrum Auicennam restituat, Latiniorem faciat ac politum emittat. At, vt verum fateamur, hoc hodie Germanis vtpote viris doctißimis, & linguarum peritißimis debetur. Si cui tamen Italorum opus hoc committi deberet, id meritò committi posset hodie Bartholomæo Eustachio illustrißimi Vrbinatis Du-

cis medico ingeniosissimo ac doctissimo, & multarum linguarum peritissimo.

Curatio secunda apud Belgas habita, in qua agitur de cholici doloris curatione.

VXor Gasparis Centurionis Genuẽsis Belga, ætate florente, temperatura sanguinea, obesa carnosáque, in delitiis agens, optimo semper assueta victui, & multo vini potu, in cholicos dolores incidit: febricitabat, multùm sitiebat, parum egerebat, non dormiebat, dolor erat intensissimus à iecoris regione incipiens. Pro cuius recuperanda sanitate accersiti sunt duo celebres medici: vnus Dionysius, olim regis Lusitaniæ medicus, qui non multùm anteà Antuerpiam, celeberrimum totius Europæ emporium, vbi hæc contigêre, peruo[illegible]: is est ille contra quem Brisotus Gallus, vir longiori vita dignus, doctissimam Apologiam de pleuritide euulgauit. Alter magni iuxtà nominis Lusitanus, apud ipsos Antuerpienses diu agens. Ij igitur huius mulieris curam suscipientes (omnia cõtra morbum cholicum à frigiditate euenientẽ parant) huiuscemodi adhibuerunt: Enemata ex oleo rutaceo, laurino, anethino, chamæmelino, liliaceo, irino non minus decocta

para

parata ex ruta, anetho, chamęmel.melilo-to, ſemine carthami, & vrticæ, adiectis va-riis aliis rebus ad effectum cholicum, ex frigido humore ortum, facientibus. Inun-ctiones quoque calidæ omnino erant, ve-luti omnia, quæ in cibo & potu ſumebat: quibus peius ad tertium vſq; diem ſemper habuit. Demum vocatus ipſe, quũ ad eam deueniſſem, interrogare cœpi ab aſſiſten-tibus medicis, Quémnam morbum patie-batur, & ex qua cauſa, & quot iam diebus, & an venter ſecedebat, & quo victu eam tractabant, ſimul & quibus medicamentis curabant. Reſpondent, Morbum eſſe choli cum, à pituita factũ, contra quem medica-mentis calidis vtebantur, parũ tamen profi ciẽtibus, ob morbi malignitatẽ. ſic enim il-li loquebãtur. Ego verò noſcens morbum calidum, ortum à bile inteſtina rodente, cu rationẽ longè contrariã auſpicor. Teſtabã tur autem morbũ à bile euenire, ſigna hęc: primùm, quod dolor acutiſſimus erat: ſe-cundum, quòd mulier hæc ſanguinea erat multo vtens vino, item quòd intẽſè febrie bat, & multum ſitiebat, & quæ emittebat excrementa, bilẽ ſapiebant: quibus addere eſt, quòd medicamentis calidis ſemp peius habuit, immo vinũ generoſum Hiſpanum, ſtante dolore, ebiberat, poſt cuius potum

dolor increbuit,& symptomata omnia aucta fuêre. Quibus omnibus animaduersis, iubeo illico cubiti internam, quam iecorariam dicimus, venam secare, sanguinemq; extrahere ad vncias octo. At interim dum sanguis fluebat, dolor omnino remittebatur, sed post fluxum & occlusam venam, dolere, vt prius, cœpit. Post hanc verò sanguinis extractionẽ iecori & parti dolẽti admonendum curaui linteolum rubrum, tepidũ, succis sequentibus intinctum, qui habent, R. Succi endiuiæ, cichorij, an. libram mediam. lactucæ, aceti rosati vnc, ij. Misce, hoc autem epithemate, sæpe renouato, dolor remitti cœpit. Vesperi tandem, clysterem istum immitti iubeo, qui habet, R. hordei, maluarum, an. vnc. j. matrum violarum, parietariæ. In libris duabus aquæ fiat decoctio sufficiens: facta decoctione & colatura accipe decocti tepentis vncias quatuordecim, olei rosacei violacei an. vnciam vnam & mediam, vitellos oui optimè quassatos numero duos, diapsilij drachmas sex, salis drachmã mediam, sacchari ex insula sancti Thomę, quod rubiũ officinę appellãt, vnc. vnã: misce. Hoc autẽ multũ bilis excreuit, non eo tamen, vt dolor penitus leuatus fuerit. Sed ecce, in nocte dolor intendi cœpit. qua de causa venam interiorem, malleo-

lum

lum perreptantem, saphenam dictam, aperire iubeo, sanguinisq; totidem vncias flue re, quot manè. Hæc enim sanguinis extra ctio multùm conduxit, quū dolor omni ex pte ferè leuatus fuerit, sed interposito posteà, à sanguinis extractione exiguo tēpore iterum de dolore queritur, & magna premitur siti: proinde rogat me frigidā aquam illi bibendā tradā. Ego verò noscēs gelidā iuuamentū afferre posse, cōcedo lubenter. Deusbone, vix exhausto poculo, dolor subitò leuatus fuit, vt opus incātamento simile assistētes clamauerint: & quod magis admirandū fuit, dolor amplius nō rediit. Sequēti tamen aurora, cassię fistularis semiunciā pulpę, cū rhabarbari drach. integra, in aqua endiuiæ dissolutas bibēdū propinaui, quo medicamento sanitati sigillum dedimus.

SCHOLIA.

Quum hæc tractabamus, in mētem venerat medicus ille Italus, qui ferè omnes cholicas affectiones frigidis curabat remediis vt de eo testatur Paulus Ægineta, libro tertio suæ medicinæ, cap. 43. qui sic plurimos, præter omnium opinionem, persanauit. Animaduertant igitur recentiores medici, qui quum hodie ad cholico dolore laborantes accedunt, illico ad calida confugiunt medicamenta, non sine tamen ignominia, ac artis medicæ dedecore.

Curatio tertia, in qua agitur de duplicis tertianæ curatione.

EMmanuel Cirinius, nobilis & magnificus, Ioannis tertij regis Lusitaniæ apud Antuerpiam negotiorum procurator, siue factor, vt vocant, vir ætate quinquagenarius, natura biliosus ad vstionem declinans, magnis occupationibus, & ingentibus laboribus oppressus, in febrem incidit, quam duplicem tertianam appellamus, & illam quidem acerbam, mirum in modum affligentem, quæ, vt notæ indicabant, non multum ab exquisita differebat. Omnibus igitur ad curationem paratis, & euacuationibus tam per sanguinis missionem, quàm per pharmacum adhibitis, quum semel in paroxysmo (vigente ardentissima illa febre) nimia siti cruciaretur, me rogat illi gelidam bibendam tradam, cui lubentissimè obtemperans, ad satietatem vsque concedo, à cuius potu multam flauam, citrinam, siue pallidam dictam bilem euomuit, & melius habuit, vt ita intra viginti dierum spatium sanitati fuerit restitutus magnificus ille & liberalis vir, qui tunc pro hac curatione mihi trecentos largitus est aureos ducatos.

SCHOLIA.

Dicitur tertiana duplex, febris biliosa singulis affligens diebus, cum rigore, ab vno tantùm decidens loco, duæ verò tertianæ & si simili affligant modo, differunt in hoc, quòd earum materia non ab vna deciditur parte, sed variis potius locis, vt Herculano, viro sua ætate docto, placet. Cæterùm, si verè loqui volumus, duæ tertianæ illæ dicendæ sunt, quæ omni tertio die bis affligunt, vt hodie bis, manè nihil, tertio verò die iterum bis redeunt. Galen. tamen, & duarum tertianarum, & duplicis tertianæ, libro secundo de Crisibus, meminit, quas singulis diebus inuadere, inquit, nullam inter eas ponens differentiam, vt apud libellum de Typis quoque quis legere poterit, in quo & illarum quoque mentionem fecit. Cæterùm iis febribus biliosis & sanguineis, aquam ad satietatem vsque conuenire omnes fatentur medici, Hipocratem nimirum medicinæ parentem secuti, qui libro tertio de Ratione victus in morbis acutis, vbi de aqua agit, ita, Aquæ, quæ in acutis bibitur morbis, nullum sanè habeo aliud quod illi concedam officium, id est, aqua præter iuuamentum quod adfert febricitantibus, multa ebibita, nullum de illa habeo quod dicam, quod ita esse quadragesimosecundo textu ipse Hippocra. exponit, quum dicat, In quibus autem maximè aqua vtendum sit, & quãdo valde multa, & quando modica, & quando gelida,

& quando calida partim quidem anteà dictum est, partim verò suo tempore dicetur. Hactenus Hipp. textus, quem Gale. maximè adnotat, ob Erasistratum malitiosè accusantem Hipp. & illius discipulos Apollonium & Deuxippũ, quos ait cereos cyathos duodecim in sextãtali cotulæ cyatho effinxisse, atq; vnum ex his vel duos febrientibus admetiri, quum tamen Hippoc. non hîc solum multam dari aquam meminerit, sed variis alijs in locis, præcipuè vltimis verbis libri quarti de Morbis popularibus: vbi inquit, In febribus acutis siticulosi, à medicis potu interdicto, aut etiam à seipsis abstinentes, multum sibi bibere posse videntur: his aqua frigida data vt reuomant prodest, biliosa enim aderunt. Prætereo quæ ab illo, lib. 6. de morbis populariter vagantibus traduntur, & ad Galenum accedamus veræ medicinæ maximum assertorem, ac (vt ita dixerim) ampliatorem, qui frigidam aquam in febribus sanguineis & biliosis valde multam tribuit, immo febres sanguineas, quas synochas vel continentes appellamus, nisi altero horum remediorum, videlicet sanguinis extractione, vel multo aquæ frigidæ potu, vel vtroque simul curentur, propelli non posse contendit, vt paulò inferius locum signabimus, è libro nono Methodi medendi: libro verò de Causis procatarcticis Gorgiam suum alloquitur, & tanquam testem contra Erasistratum, & ipsius sectatores adducit: qui præter illorum dogmata,

aquam

aquam frigidam febricitantibus sæpe magno iuuamento dare illum viderit, in quibus præcipuè viscerum inflammatio non obstabat. Præterea rationes duas, quas contra Thessalum libro primo Meth. medendi pro aqua febricitantibus describit. Veluti ipsius voluminis sexcentos locos, vt septimo libro, in quo ventriculo malè affectos frigida potione vno die leuatos, testatur, veluti octauo, nono, decimo, & vndecimo, in quibus huius rei varium habuit sermonem, & eam in febribus non tam non putridis, quàm putridis concedit, modò putridæ sanguineæ aut biliosæ sint, & hæ siue continuæ aut interpollatæ, modò hæ seruentur conditiones inferius dicendæ. Habita consideratione consuetudinis, ætatis, naturæ, regionis, & temporis, quia securius consuetis datur, quàm iis qui frigidæ potu non vsi sunt, & securius bilioso iuueni, in regione calida, præcipuè in æstate, quàm contrario. Conditiones igitur dandæ frigidæ ad satietatem, sequentes sunt. Prima quòd æger sit patiens febrem synochum, continentem dictam, & hanc siue sine putredine, quam inter ephemeras reponit, quas frigidæ potu Gal. facillimè curabat, vt ex historia libri decimi Methodi medendi percipitur, qui in feruoribus sub canicula, ex ira febricitantem iuuenem, calidum & siccum, frigidæ potu ad heminas duas, sanitati restituit, in prima quidem accessione multam insigniter flauam bilē vomendo: siue cum putredine

quam duorum remediorum genere Galenus propulsari ait libro nono Methodi medendi, altero sanguinis detractione nullo non tempore, modò vires constent, adhibita, altero frigidæ potione: quibus febribus biliosam continuam addere est: siue intermittentem, in quibus & frigidæ potio tutò dari potest, modò hæ aliæ sequentes ordine conditiones adsint. Secunda, quòd æger robustas omnes vires habeat. Tertia, quòd concoctionis signa appareant, quæ plerunque status tempore in lotio conspicimus. Quarta, vt nullum viscus internum debile sit, cuius defectu plures ob frigidæ potionem in grauissimas affectiones lapsi sunt, videlicet gulæ, ventriculi, oris, iecoris, intestinorum, pulmonis, septi transuersi, renum, & vesicæ, vt meminit Gal. libro nono Methodi medendi, capite quinto. Quinta, vt non adsit scirrhus, aut œdema, vel erisypelas compositum: nam erisypelas simplex verum dictum erisypelas, nullo meliori curatur remedio, quàm larga frigidæ potione, vt testatur Galen. prædicto lib. nono Methodi medendi: vbi tamen ægrotantem in febrem hecticam incurrere timetur, phlegmonas augere minimè veremur, vt docuit Galen. 10. Methodi medendi, capit. sexto Sexta, ne sit magna meatuum obstructio: quia aliquam in putridis reperiri necessum est. Septimam addit Gal. ne sit humor putridus, id est, ne putridus humor sit incoctus omni ex

parte,

parte. Concoctionem autem humorum adesse in tertia proposuimus conditione. Hæ verò omnes conditiones ad tres Galen. tantùm libro vndecimo Methodi medendi, capite nono reduxit, dicẽs, Ergo, si & vires cunctæ valentes sunt, & febris ardentissima, & concoctionis notæ planè euidentes, frigidum homini dare audacter debebis. Quibus Paulus Ægineta subscripsit, libro secundo suæ medicinæ, capite decimoseptimo, quo de febrium putridarum curatione agit, quum dicat: Ergo si vires quidem robustæ omnes fuerint, & febris ardentissima, & concoctionis signa planè euidentia, frigidam cum fiducia exhibebis. Roborata enim natura (inquit Galenus nono citati voluminis lib.) solidarum animalis partium, prætenuates iam humores aggreditur, ita vt qui vtiles sint, atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad se trahat, inutiles vel per ventrem, vel per cutim eijciat. Sed hîc obijciet Medicus curiosus, Si apparet concoctio, quæ nota est naturæ potentis supra morbũ, ad quid igitur potus aquæ frigidæ datur? Respondemus, Vt morbus breuior fiat, & æger citius ad sanitatem pristinam redeat. Nam si ante morbi statum, & concoctionis apparentiam, aquæ frigidæ potus ægrotantibus daretur, multa inde incommoda sequerentur, quæ Galenus citat, videlicet, lentos & crassos humores attenuari digerique prohibet, imbecillas particulas corporis concutit: adhæc, nonnullis ilico spirandi difficultatem,

conuulsionem atque tremorem conciliat. Item interrogabit, Si in intermittente febre dari frigida debeat, quônam in tẽpore particularis paroxysmi concedetur? Respondemus, In statu particularis paroxysmi: quia tunc aut vomitu, aut secessu, aut sudore operabitur, vt Aetius sermone secundo, capite septuagesimosecundo adnotat. Operæpretium tamen est animaduertere: vt aqua bona sit, quæ febrientibus detur, quum præter quòd syncera, clara, absque odore & sapore sit, decet quoque coctilis sit: vt suadet Gal. commentario quarto in librum sextum de Morbis populariter vagantibus. Dicuntur autem aquæ coctiles leues, stomachum non grauantes, quas laudantes, molles appellant, & in quibus legumina facilè coquuntur, & ab eis nullum in ventriculo grauamen persentiunt qui eas bibunt, & vt paucis dicam, Hippocratis verbis, illæ sunt coctiles aquæ, quæ citò calfiunt & frigefiunt: Incoctiles verò dicuntur, quibus omnia contraria eueniunt, vt illis Gal. tẽporibus eueniebant, quæ è Tyburtinis mõtibus per lapideos aquæductus in vrbem Romam educebantur. Hæc neoterici animaduertentes, carmina quædam excogitârunt suo modo composita, in quibus bonæ aquæ notas describunt, quæ Herculanus commentariis in Fen primam quarti Canonis Auicennæ, si rectè teneo, citat, & ita habent,

Fons, casus, fundus, cursus ab origine distans,
Subtilis, non tecta, leuis, pascibilis aptè,

Multa

Multa & clara, parum vini tolerānsque saporē,
Sicq; & odore carens, liquēs hypochōdria raptim,
Non rebus confecta malis residentia paruo
Tempore descendit, coctum dissoluitur ipsa,
Octo decémq; modis primùm cognoscitur vnda.

Hæc verò omnia paucis illis à nobis citatis verbis pro dignoscenda bona aqua comprehendi, qui curiosius animaduerterit, deprehendet, cuius iuuamenta prosequitur Galenus lib. de vsu partium. quæ nos, breuitati cōsulentes, prætermittimus. Cæterùm nō deerunt scioli, qui ob id quòd huius præclari viri liberalitatem erga nos habitam memorem, in nos debacchentur, asseuerantes mercedis meminisse, vt gloriam captem, & iactantiam Hispanicam æmuler: quos nos cum sua inscitia dimittimus, scientes non nouum esse, mercedis à viris præclaris acceptas memoriæ tradi, vt apud Galenum legimus libello de Præcognitione, capite octauo, qui à Boetio, viro consulari Romano, ob restitutam vxorem, quadringentos aureos accepit: qui quadringenti aurei, vt testantur ij, qui & Arithmetices & veteris rei nummariæ rationem habent, mille coronis solaribus æquipollent, vt curiosè adnotat doctissimus condiscipulus noster Andreas Lacuna, in Gale. descripta vita, ad clarissimum iuxtà ac sapientissimum virum, Ioannem Aquilerium medicum pontificium, aliàs apud Salmanticensem Academiam tempore æqualem nostrum. Cæterùm has duas tantùm curatio-

nes ex multis myriadibus ægrotantium, quos apud Antuerpiam per sex annos tractauimus in initio statim huius centuriæ citare placuit, quum nondum eo tempore curationes literis mandare mihi propositum erat.

Curatio quarta habita Ferrariæ, de capitis intensissimi doloris curatione.

Miles qui Caietæ Cæsaris stipendium merebat, ætate virili, robustus, fortis, natura melancholicus, ingentissimo capitis dolore cruciabatur, adeò, vt oculi illi foras exire viderentur, is post consultos Neapolitanos & Romanos medicos, quorũ opera & consilio nihil quicquam profecerat, Ferrariã venit, anno iam exacto, quo primùm dolore isto vexari cœpit, ad quem accersitus, percunctor an nouerit ille originẽ vnde morbus euenire possit, vel potius senserit aliquando in pudendis, vel capite vlcus, aut quauis alia corporis parte fœdationẽ aliquam: omnia negat. Inquiro anteactas curationes plures & varias, per doctissimos quosq; medicos adhibitas: demum contra atrocissimum morbum adorior, quẽ à Gallica scabie originem traxisse suspicari iam cœperam, quod posteà ita esse cõperi. Cœpi igitur medicamenta ad morbũ facientia

dare, inter quę catapotia Alexādri, quę à nitro denominationem habēt, numerare est, quibus non semel, sed bis & quater purgatus fuit: post quas vniuersales euacuationes, ad particulares descendi, cum cucurbitulis, vesicatoriis, embrochis, lixiuiis, tum & rubrificantibus. Demùm ad Guaiaci decoctū perueni: quod per quadraginta dierum spatium ebibit. Quæ omnia minimè valuêre, quum dolor, etsi aliquantulum remissior fuit, posteà tamen intensus perseuerauit. Pertæso igitur laboris, & lassato milite isto, ex tam sæuo morbo, tantáque medicamentorum assumptione, quæ nihil ad rem fecêre, ego alioquin semper machinans contra tam atrocē & difficilem morbum, remediū statim cogito, nullatenus istū posse ad sanitatē peruenire, nisi eius apertū esset caput. firmiter enim credidi craneū corruptū esse, à quo tam sæui, támq; crudeles dolores oriebātur. Erant enim dolores isti à sincipite inchoātes profundi, oculos præcipuè & eorum regionē prehendentes. Protinus ergo accersito chirurgo, nullo apparente tumore, aut vlcere, vel in cute tuberculo, amotis per nouaculam pilis, illius caput secari iubeo iuxta eam partem vbi dolor maximè vigebat, magno & ad cranium vsque penetrante vulnere, duabus lineis mutuò se per

medium

medium secantibus confecto. Sequenti verò die quo iam craneum sanguine liberum melius videri poterat, nõ nisi illud liuidum & ad nigredinem declinãs conspicio. Nam tunc primam & secundam laminam nouacula vsque ad duram miningem perforare iubeo, quo opere dolor remitti cœpit: postea verò nõnullis interpositis diebus, quędã ipsius cranei ossa foras exière, quibus depositis, melius miles iste habere cœpit, adeò vt iterum epoto guaiaci decocto, sanitati fuit restitutus. Cæterùm capitis sectionẽ perforationémue, vt cætera curauimus vlcera.

Curatio quinta cholici doloris à lumbricis euenientis curatione.

VXor lapicidę cholico cruciatu afflicta, post multa & varia adhibita remedia, epoto antidoto Mithridatico, teretem, siue rotundum, aut longum dictum lumbricum per os reiecit, & sana euasit.

SCHOLIA.

Cholicum affectum à lumbricis oriri certum est, à quibus & alias affectiones gigni nouimus: veluti bulimiam famem insatiabilem: vt sacra extat historia apud Trallianum libro tertio suæ medicinæ, capite tertio, quam per otium legito.

Curatio sexta de lumbricis in stomacho genitis, & non infestantibus, & eorum curatione.

INigus Lupus Cornelius, quum optima fungeretur valetudine, per os lumbricos eiiciebat, à quibus nullam noxam, aut dolorem, præter vermium tantùm tædium, percipiebat. Vt verò turpitudinem hanc effugeret, consului interpollatim cataporia ex aloë non lota deglutiret, fugerétq; res pituitam gignentes, vt lac, caseum, cerasa, fructus, res dulces, & huiuscemodi alia, à cuius multitudine lumbrici illi gignuntur: proinde vinum biberet generosum, & minimè aqua dilutum suasi, veluti & iuscula acciperet, non nisi aromatis, & multo coriādri semini respersa: præ cæteris verò nuces ieiuno stomacho comederet, veluti res acres, & bilem procreantes commendaui. Porrò in acetario domestica vteretur ruta, saluia, menta, hyssopo, & nasturtio permisi, quibus optimè habebat, & securè perseuerabat, neque lumbricorum vlterius vomitione illa vrgebatur.

SCHOLIA.

Non est audiendus Aristoteles, qui præter veritatem, & medicorum dogmata contendit, in stomacho lumbricos gigni non posse, vt apud ipsum

est legere libro 4. Meteororum: gignuntur quippe non solùm in intestinis gracilioribus lumbrici, sed etiam in ipso stomacho, vt experientia ipsa rerum magistra testatur, cui suffragantur omnes medici tum & ratio ipsa, quia putrescente in ventriculo pituita, vermes ibidem ex illa gignuntur: vt quoque fateri videtur Augustinus Niphus maximus Aristotelis interpres. Intelligendum igitur, axioma Aristotelicum illud venit, vermes in stomacho non gignuntur, id est vermes in stomacho, vel ore ventriculi bene disposito, & in quo putredo non adest, non gignuntur: secus autem in malè affecto, & putrescente pituita abundante. Cæterùm lumbricorum omnium tres sunt species. Nam alij dicuntur longi, siue rotundi, aut teretes, qui plerũque in gracilioribus intestinis, & stomacho gignuntur, terrestribus lumbricis similes, qui sæpe per os, & aliquando per nares eijci visi sunt. Alij verò cucumerini, siue cucurbitini dicuntur, ἀσκαρίδες Græcis vocati, qui in recto intestino plerunque cõspiciuntur, sic cucumerini dicti, quòd cucumeris seminibus similes sint. Tertij verò, lati dicuntur lumbrici, meritò longi dicendi, quia ingẽtis & immensæ sint longitudinis, quos Plinius nõ tineas, vt vetus habet lectio, sed tænias, id est fascias appellat, qui etsi immensæ longitudinis reperiantur: inueniuntur quoque lati dicti in stomacho plerunque domicilium habentes, vt testatur Hippocrates lib. 4. de Morbis quos cucumerinos, vel cucurbitinos ibidem

ibidem quoque appellat, qui veluti & tæniæ, non ramenta, aut intestinorum pelliculæ in vermes versæ sunt, vt autumant Aëtius & Paulus, sed potius ex putida & pituitosa materia gignuntur. Nec enim Hippocrates vnquam dixit, latos lumbricos ex intestinorum portiunculis fieri, vt hucusque multi Paulum & Aëtium sequentes putârunt. Ita enim Hippocr. citato loco, vbi ex professo vermium latorum mentionem facit, tradit. Nunc autem de lumbricis latis dicam. Assero enim ipsos in puero dum adhuc in vtero est, nasci. postquam enim semel ex vtero egressus est, non tanto tempore stercus in aluo manet, vt ex eius diuturnitate ac putrefactione, tantæ magnitudinis animal generari possit. Excernit enim semper hesternum stercus per omnes dies, si sanus homo esse debet. Tale verò animal nasci non possit, etiam si multis diebus homo nõ egereret. Multa enim nascũtur dum puer in vtero est hoc modo, vbi ex lacte & sanguine cõputrescente ac redundãte, vtpote quod dulce est, pus factum fuerit feruidum animal isthic generatur. Nascuntur autem & rotundi lumbrici isthic eodem modo. Signum verò quòd hæc res ita se habeat, hoc est, postquam in lucem editi sunt pueri, mulieres ipsis in cibo offerunt medicamenta, quo stercus ex intestino exeat, & non comburatur, & simul vt intestinum dilatetur. Vbi verò cibum obtulerunt, multi sanè pueri & rotundos & latos lumbricos vnà cum primo stercore excer-

nunt. Si verò non excreuerint, fiunt etiam insuper-que nascuntur in ventribus, & rotundi quidem pariunt: lati verò non amplius, etiam si quidem ipsos parere dicant. Nam homo qui latum lumbricum habet, veluti cucumeris semen excernit aliàs atque aliàs, vnà cum stercore ipso: & sunt homines qui hoc lumbrici partus esse dicunt: mihi verò non rectè dicere videntur, qui talia dicunt: nec enim ab vno animali tot pulli generari possunt, neque ea est loci in intestino capacitas, vt partus educare queant. Augescente autem puero, augescit etiam lubricus in intestino ab his quæ in ventriculum ingesta sunt, & æqualis fit intestino, quibusdam in pubertate, quibusdam posterius, quibusdam paulò prius. Et postquam intestino adæquatus est, similiter augescit, & quanto maior factus fuerit, vnà cum stercore excernitur de intestino recto, & excidit velut cucumeris semen, sæpe verò etiam maior. Quibusdam verò iter facientibus, aut laborantibus, & ventriculo calescente deorsum descendit, ipsisq; prominet ex podice inflatus, hócque facit, & de podice resecatur, aut retrocedit. Signa verò quòd non pariat, sed ita habeat velut ego dico, hæc sunt, Si quis curet hominem latum lumbricum habentem, & medicamentum dederit, aut potionem, si quidem fuerit homo bene præparatus, totus rotundus factus ad pilæ figuram exit, & homo sanus euadit. Si verò ad medicinam hæreat, recta pars de lumbrico abrum-

pitur

pitur longitudine duorum aut trium cubitorum, aut etiam longè amplior, & vbi abruptus fuerit, per multum tempus signa cum stercore non prodeunt: postea verò augescunt. Atque hæc argumenta sunt quòd lumbricus latus non parit, sed abrumpitur. Est autem species ipsius, qualis alba intestini rasura. Hactenus Hippocratis verba per Cornarium versa, in quibus latum lumbricum non intestini ramentum, aut pelliculam esse legimus: sed potius quod lati lumbrici species, quem semini cucumeris similem diximus, qualis alba intestini rasura sit. Proinde Aetium & Paulum minus bene ex Hippocratis mente de hac re sensisse clarum est. Non minus quoque Galen. in hac re taxandus venit, qui commentario 3. Aphorism. enarratione 26. tradit Hippocratem de lato lumbrico nullam posteritati reliquisse memoriam, quod falsum esse qui prædicta legit verba, tenet. ita enim Gal. ne quis ambigat citato loco inquit, Rarior autem est lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extenditur intestina. Verùm de hoc nullam fecit Hipp. mentionem, quoniam neque eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidunt, sed de illis tantùm quæ singulis ætatibus accidunt. Hæc Galen. quibus nihil lucidius aut clarius dici potest. Qua de re vel dicendum est, quòd Gal. verba hæc corrupta & acephala sunt, aut quòd Hip. illa adiectitia sint, nō verò germana

nec ex Hippoc. officina emanantia, quanquam vt verum fateamur epicheremata & ratiocinationes Hippocratis esse videtur. Caterùm meminit Hipp. lib. 2. Epidemiorũ, lumbricos magis vexare à meridie quàm alia quauis hora, vt latius dicemus, quum dabitur occasio.

Curatio septima de pleuritide.

VXor Cerdonis, nata an. 38. inchoante autumno, pleuritide correpta fuit, in qua dolor ab imis costis ad summam humerorum compagem ascendebat: febris erat continua cum ingenti tussi, & spirandi difficultate: ad quam ingressus 2. die, ab eo quo primũ corripi cœpit, ilico sanguinem ex axillari vena eiusdem lateris, vbi dolor erat, extrahere iussi ad vnciásq; 8. fluere. Syrupum ex endiuia simplicẽ propino, & circa dolorem semiplenam vesicam aquæ ex decocto rosarum, parietariæ, chamæmeli, & violariæ: adiecto oleo rosaceo, chamęmelino & violaceo, cũ pauco anethino admouendã curaui. Quibus melius ilico habuit, & dolor remitti cœpit: sed parum expuebat, pro qua complenda operatione, syrupum violaceum & capillorum veneris, vt cochleari interdũ deglutiret descripsi: veluti loch ex althæa sine aromatibus, & de farfara tussilagine dicta, vt cætera taceam.

Demum

Demum 4.die, alui fluxus, diarrhœam Græci nominant, licet Paul. Aeg. cœliacam lib. 3.c.40. eam vocet, superuenit adeò infestãs, vt intra 24. horas centies egesserit, cui malo obsistere cupiens, clysterem ex hordei decorticati decocto immittendum iussi. Est enim hordeum decorticatum, vt Hippocr. lib. secundo de Diæta, siue Ratione victus testatur, natura perfrigerans, & aluum sistens. Hoc autem enemate bis iterato, nulla illi admixta re, aluus restricta fuit, & sic mulier ista pristinæ sanitati restituta.

SCHOLIA.

Hinc conijcere licet, quòd in hac pleuritide, id est, lateris dolore, alui profluuium superuenit in declinatione, & solutus fuit morbus, quod animaduersum velim, propter Conciliatorem, & alios morosos medicos, qui semper in declinatione pleuritidis, malum esse prædicant, ignorantes Hippoc. & Galeni præceptiones, in quibus nunquam hæc dixêre. Nam Hippocr. lib. 6. Aphor. Aphorismo 16. inquit, A morbo laterali, vel peripneumonia habito, alui profluuium aduenien malum. Quæ verba non sic superficie tenus intelligenda sunt, sed potius vt Galenus ibidem enarrat, dicens, non simpliciter dixit Hipp. in morbo laterali vel peripneumonia aluum turbatã esse malum signũ, sed adiecit habito, ac si dixisset, detento, atque vexato homini à talibus paßionibus profluuium alui

superueniens, malum esse signum : quoniam ita se habentibus id solet aduenire non potente hepate ad se trahere alimẽtum, nec conuertere in sanguinem, & quandoque ventriculo idem alimentum corrumpente. In mediocri autem morbo laterali atque peripneumonia profluuium alui superueniens potest prodesse, ratione euacuationis, & magis quum signa concoctionis apparuerint inesse paßionibus, nec adest timor, sed morbus est citra periculum. His igitur verbis Galeni satis apparet, quòd morbus sit vehemens & fortis, alui profluuium semper est malum, quia virium imbecillitatem arguit, & cum hoc quòd hepar compatitur, vnde in spiritualibus & naturalibus partibus vitium est: si verò morbus sit paruus, vel mediocris, ratione euacuationis bonum esse poterit, & hoc præsertim, si signa concoctionis apparuerint. Sit igitur hæc in hac re cõclusio, quòd alui profluuium in vehementer oppreßis & infestatis à morbo laterali, semper est malum signum: in mediocriter verò se habentibus multoties est bonum transmutationis ratione, vt huius Cerdonis contigit vxori.

Curatio octaua de quartana curatione.

PRobus vir Ferrinus, natus annos triginta quatuor, quartana laborabat, cui cùm multa & varia medicamenta, quæ tum atrã bilem, tum splenem respiciebant, daremus,

tandem propinato pharmaco atram bilem respiciente, die paroxysmi, quatuor horis ante accessionem, multa & nigra excreuit, ac liber à quartana euasit.

SCHOLIA.

Mirabitur hic prima facie bonus medicus, cur in quartanæ die paroxysmi, catarcticum medicamentum dare ausi simus, sed bona fide desinat mirari, quum in quartanis febribus & spuriis tertianis, in quibus humores crassi, viscidi, ac euacuationi rebelles sunt, præsertim si paroxysmi à prandio inuadũt, afflictionis die purgare optimum est consilium, vt huius rei Arculanus est author, qui de seipso, si rectè teneo, historiam enarrat, vir mea sententia, inter eos, qui sua ætate floruerunt, doctissimus, sed ante eum Auicennam hoc opus confecisse legimus. Nam Fen prima quarti, cap. 12. cui titulus est, Confectio olei boni, in die afflictionis ad sedandum rigorem, agaricum dare mandat, nec tantùm agaricum, sed etiam hieram, diacitonitem, diaphœniconem, & quod magis admirari est, pillulas fœtidas, quæ omnino euacuant & aluum soluunt. Quibus medicamentis Gentilis de Fulgineo, vt ibidem testatur, pro simili complenda operatione semper vsus fuit, imò capite, de curatione vniuersali febrium putridarum meminit in die paroxysmi ex mente Mauri euacuationem moliri posse. Est enim Maurus vir medicus doctus, qui opus practicum edidit,

& hodie à nonnullis in precio habetur. Cæterùm huius euacuationis in die paroxysmi ratio signatur talis, quia commotione agitata materia facilior ad expulsionem redditur, quam diuinus Hippocr. contemplatus in quartana febre, in die paroxysmi pharmacum dare mandat, vt ex iis verbis quisq; percipere potest, quæ lib. de Affectionibus non longè à principio sic habent, Si verò quartana apprehenderit, si quidem impurgatus fuerit, primùm caput purgato, & interpositis tribus aut quatuor diebus, pharmacum sursum versus purgans dato in ipsa apprehẽsione. Et interpositis diebus rursum aliud deorsum purgans dato in ipsa apprehensione. Hactenus Hippocrates: in quibus, vt legitis, in die apprehẽsionis siue paroxysmi, pharmacum deorsum purgans dare mandat. Nec est quò quis confugiat, dicendo librum hunc de affectionibus Hippocratis non esse, sed ipsius generi Polybi, vt Galenus asserere videtur, quum & Polybus vir doctißimus fuerit, cui in hac parte fides ampla habenda est, quia id quod lõga experientia tractauit, non deficiente ratione, literis mandauit, quem non immeritò multi & præclari medici hodie sequuntur, hac vtentes operatione, inter quos vnum superstitem citasse sat est Doctorem Alteretum publicũ apud Salmaticenses medicinæ professorem, virum, omnium Hispaniarum consensu in curandis corporibus humanis admirãdum, quem nos quoque sequentes variis in locis per

vig

viginti annos artem medicam exercentes validum hoc opus, nec contemnendum experimur, quia non tam antecedens pellitur materia, sed ea, quam coniunctam dicimus, cuius absentia vt interpollatio, paroxysmorúmque reditus deficiant, non parum facit. Nec enim in hac exequenda operatione timere est humorum putridorum cum bonis miscellam, nec pharmaci motum contrarium humoris motui, siue materia in ipsa exacerbatione commotæ: quia, vt diximus, ante paroxysmum quatuor horas pharmacum propinandum est: non verò in ipsa apprehensionis hora, vt præcipit Hippocr. & post eum cæteri medici. At hæc non omnibus scripta esse volumus, sed iis tantùm, qui medicinam magno cum iudicio exercent: cæteri autem communes medici, vel homines flagitiosissimi nefaria cupiditate detenti ab hoc opere fugiant apprimè monemus, non minusq; hominum illud genus quouis ære Dodonæo loquacius, quòd præter syllogismos, sophismata, corollaria, suppositiones, ac tricas nihil adferre norunt. Ne tamen illotis, quod aiunt, manibus sic à quartanæ curatione discedamus, scire licet, quòd quartana affecti in principio morbi leuiter tractandi sunt, nec tum temporis illis fortis aliqua euacuatio adhibenda, nec cum clystere, nisi fortè sanguis vehementer superabundauerit: tunc verò vena incisa lienari, si sanguis niger & crassus videatur, qualis in iis præcipuè, qui liene

labo

laborant, audacius mittendus est. In initio igitur, pro bilis atræ purgatione non transcendens syrupum de epithymo cum decocto senæ, quod maximam habet in hoc casu prærogatiuam, aut caßiam fistularem, vel diacatholiconem: deinde calidis & humidis alterare, vt syrupo de pomis saporis regis, de boragine, de vulgari buglossa, de lupulis, de fumo terræ, aliísve modicè calidis vel frigidis, iuxta varia vstæ bilis genera, illis similes aquas destillatitias miscendo, vel melius decocta parata ex sena, polypodio, fumaria, lupulis, vuis paßis, thymo, epithymo, liquiritia, pomis dulcibus, boragine, buglossa, asplenio, id est ceterach, vel horum loco si syrupi displicuerint, vtãtur conditis conseruis dictis, ex boragine, buglossa, scolopendrio, & aliis melancholiam respicientibus, aquas insuper easdem vires habentes bibendo: deinceps salsa, & synapi, piper, & diospoliticon, ac medicamentum ex tribus piperibus incidendi gratia quotidie in iusculis, & victu æger accipiat commendabimus, quibus solùm à quartana liberatos plures vidi, eos à consuetis suis exercitiis non prohibendo, hoc vno ante oculos habito, quòd quartana curari non potest, nisi splen prius curatus fuerit: proinde spleni & visceribus summopere prouidendum est, vngendo, illinendo, atque emplastrando, his quæ mollire ac laxare leniter poßint qualia sunt, Butyrum, Oesypus, Lana succida, Oleum amygdalinum, Chamæmelinum,

num, Semen lini, Fœnugræcum, Althæa, Malua, Adeps, Medulla oßium, Cera, Carica, & quæ tota substantia splenem iuuare probata sunt, vt Ceterach, Thamariscus, & Cortex capparis.

Potentiora verò sunt, quæ post apparentem coctionem tutò adhiberi possunt, Ammoniacum aceto liquatum quod leuiter decoqui debet, ne efferuescat, Bdellium molle & pingue, & Styrax, Galbanum, Propolis, Semen apij, Radix iridis, Cuminum, Ruta, Anethum, Flos Genistæ, Glans vnguentaria, quam Myrobalanum Græci vocant, medicamentum præ ceteris palmam in iuuando liene obtinens, ex quibus confici possunt fomenta, cataplasmata, vnguenta, cerota, linimenta, & si qua sunt viscera laxantia, & emollientia alia. Sed in principio leuibus, & primo ordine citatis: stante verò coctione, quod in morbi vigore, id est, statu fit, tunc potentioribus vtimur, acetum semper addentes, quod in omni topico medicamento splenetico adiungi debet, quia lieni acetum maximè conducit, vt testatur Gale. lib. 9. de Comp. med. secundum locos, lib. 11. & 14. Methodi med. & 5. Simpl. quia obstruentem incidit & extenuat craßitiem, demum ratione visceris conuenit, quia fermentatio illi non est molesta. In principio tamen parum, in successu verò audacius acetum misceri potest: quartanariis tamen acetum nullatenus per os dari debet, vt paulò post

contra

contra Arabas ex Gale. placitis, demonstrabimus. Tunc verò vt superioribus verbis orationem accommodemus apparente concoctione vera: veram dico, quia falsam sæpe in quartanis apparere notat Gordianus Gallus: potentioribus incidentibus medicamentis vtimur, & lotium prouocantibus, vt syrupo de radicibus sine aceto dicto, syrupo Bysantino sine aceto, syrupo praßino: decoctis ex radicibus petroselini, apij, fœniculi, asparagi, rusci, corticum capparum, scilla, scolopendrio, siue asplenio dicto. Arabibus ceterach, anetho, addendo quæ simul extenuent & aluum deijciant, vt senam, thymum, epithymum, polypodium, fumariam, & lupulos. Imò tunc sæpe purgare tutum est, iis medicamentis atram bilem purgantibus, vt myrobalanis Indis, epithymo, thymo, sena, polypodio, diacatholicone, confectione hamec, diasene, pilulis fumiterræ Indis, lapidis Armenij, lapidis lazuli cyanei dicti, & similibus. Sed tunc iam theriacam in die paroxysmi pondere vnius drachmæ & semis, ieiuno stomacho in vino albo pro iure dare optimum est consilium, humorum cruditatem fugientes, ne ex simplici quartana, dupla, & tripla fiat, vt monet Gal. lib. 1. artis curatiuæ ad Glauc. cap. 11. & libello de præcognitione: vbi Eudemum philosophum Peripateticum ob intemperaneam theriaces potionem in tres incidisse quartanas meminit: quem posteà magna omnium Romanorum

admir

admiratione, ex omnibus tribus, vigente hyeme, liberauit. Cæterùm quartana laborantibus talis victus ordo institui debet, vt ad calidum videlicet & humidum declinet cibus, sitq; facilis concoctionis, nec flatuosus: à suillis itaque carnibus arcendi sunt ægri, atque ab omnibus edulijs, quæ viscida & tenacia sunt, & tardum habent exitum, atque ab omnibus quæ refrigerant, & exiccant corpus. Vtendum itaque est volatilibus, præsertim pullis gallinaceis, capis, gallinis, & domesticis alitibus, non minus auiculis montanis, quæ optimi sunt succi, & in aquis & paludibus non degunt: pisces quoque molli carne præditi, & tenacitate carentes, tutò dari possunt, vt sunt buglossus lingulatus dictus, perca, mullus, quem Barbonem Veneti, Hispani Salmonetum, Græci verò triglam appellare solent, sardina, Græcis trichia dicta, aurata, lupus, Venetis Varolus dictus, Hispanis verò Robalus, trocta, lucius, & similes, qui cum multo pipere, vel sinapi, vt carnes & cætera edulia comedendi sunt, vinum porrò album & tenue, mediocriter calidum sit: & ex fructibus vuæ passæ Corinthiacæ, pinea, amygdala, pistacia, & iis similia ad obstructiones tollēdas accōmodata. Ab aqua omnino in potu fugiāt, nisi scolopendrio ceterach dicta herba incocta fuerit, aut thamarisco. Verùm linguam ceruinam philitim dictam à consortio harum herbarum eliminandam, utpote contrarias

trarias vires habentem crediderim. Ceterùm acetum melancholicis, & quartana affectis, infestum esse docuit Galenus, qui in quartana incidere nec aceto, nec oxymelite, nec syrupis acetosis vnquam praecepit: quia vt primo libro de Facult. simpl. med. cap. 31. tradit, fermentationem facit & melancholiam attollit, atque multiplicat, quae omnia ante illum Hippocrates dixerat lib. 3. de Ratione victus in morbis acutis: vbi iterum Gale. ait, Acetum melancholicis aduersissimum esse, maximè mulieribus, quibus accedet vteri laesio. Proinde quum Galenus acetum infestum esse nouerit iis quibus toto corpore atrabiliarius redundat humor, aut qui temperaturam sortiti sunt melancholicam, eo in quartana incidere nunquam ausus fuit, contentus alioqui salsamentis, sinapi, pipere, diospolitico, diatrium pipereone & aliis similibus operationem hanc complere potentibus. Nec enim hic locus subterfugiendi Arabibus datur aliquis, aut eorum sequacibus, qui contendunt acetum, natura melancholicis aduersissimum esse, non verò iis qui in humorem melancholicum, aut quartanam aliquando ex accidenti incidunt: quum si ita esset, Gale. quartanae materiam aceto, vel oxymelite saltem incideret, quo antea incidenda pituita, & domanda bile pro tertiana notha curanda vsus fuit. Sed quum acetum quartanariis infestissimum nouerit, illud silentio praeteriuit, contentus aliis rebus incidentibus, vt pipere, sinapi,

salsa

salsamenti, diatrium pipereone, dispolitico, & similibus. At Galenus vomitum à cibo prouocabat, immo elleborum album raphano permixtum, ad eum consequendum effectum in potu dabat. Quin potius si parum operabatur per se absque mixtione aliqua concedebat, immo libro de Theriaca ad Pisonem ita refert: Ego igitur multos quartana laborantes hoc præsidio facilè à morbo vindicaui. Nam vomitu prius secundum cibum ipsos vacuans, deinde insequenti die absynthij succum exhibens, vt bilis edulcescat contemperetúrque: ita horis duabus ante accessionem antidotum exhibeo, ac mirificè ipsam frequenter vidi proficere, vt protinus qui caperet sine morbi accessione maneret. Hæc Galen. Nos vero hodie hora paroxysmi vomitum prouitamus, & quartana laborantem à cibo in eo die abstineat suademus: ac quum purgandi tempus instat, in die paroxysmi pharmacum damus, quibus multa & egregia consecuti sumus, adeo vt raro quartanam incuratam hoc incidendi ordine dimiserimus. Sed iam curationis huius finis erat, nisi in mentem venisset Galeni locus libro quarto de Sanitate tuenda, vbi inquit, quòd diatrium pipereon calor circa primas venas extinguitur, cuius causam reddere non difficile est: quia piperatorum calor terrenis quibusdam & adustis partibus hæret. vnde factum est quòd calor citò euanescit, nec diu permanere possit. Cæterum quartana exquisita, spuria longinquior est,

quæ quum hominem semel corripit, vt tradit Aetius, non amplius illum capit.

Curatio nona, in qua agitur de sphacelismo, id est, vlcere cerebrum depascente.

ALkalamus Hebræus, natus annos 27. grauissimo & mortifero correptus fuit morbo, quarta die Septembris, 1546. à quo tempore curationes literis cõmendare proposuimus, obiit verò sequẽti die Lunæ, adeò vt 48. horas tantum perdurauerit. Petitis ex quónam morbo obierit. Respondeo, istum sphacelatum cerebrũ, id est, corruptum aut gangrænatum habuisse, de quo dixit Hip. lib. 7. Aphoris. aphorismo 51. Quibuscũq; cerebrum sphacelatum, id est, corruptum fuerit, in tribus diebus pereũt: si verô has effugerint, sani fiunt. Intelligere verò est, aphorismum istum, vt Gal. in enarratione vult, si incipiente sphacelismo, id est vlcere cerebrum depascente, virtus potens fuerit, vt illud superet, intra tres dies ægrotus euadit, & sanus fit: si verò incipiente vlcere exedente à cerebri potentia non superatur, immo cerebrum corrodit & exedit, intra tres dies interficit, & ad decimumquartum diem nonnunquam peruenisse

experientia dissecto cranio visum est: plerunque tamen intra tres interficit dies. Cæterùm, vt affectio hæc melius perpendatur, scire est, iuuenem istum sanguineum temperatura esse, qui quadraginta diebus ante suum obitum, multum vigilauerat, [redacted] Si quæ verò noctis pars erat, qua somnum capescere poterat, eam quidem dispendebat circa patrem suum, qui eo tempore octuagenarius grauiter ægrotabat, & diarrhœa affligebatur, quem solus ipse tractabat curabátque. Longis itaque vigiliis defatigatus, & tetris illis odoribus malè affectus, in cerebri corruptionem, quā sphacelismum Græci dicunt, incidit. Testabantur autem morbum istum præualuisse notæ hæ, capitis, syncipue, & frontis pars anterior illi dolebat, sopor quoque illū tenebat, adeò vt fortiter punctus respondere nequiret: corporis magna erat impotentia, sed & febris intensissima erat, qualis morbum istum comitatur semper: demum accesserunt prædictis signis, tremores vniuersum corpus corripientes, & prænotiones lethales, ita vt intra duorum dierum spatium, diem suum obierit: nam cœpit mor-

bus eum corripere in principio noctis, ante diem Solis: obiit verò principio noctis diei Marti sacrati, nec enim in tam paruo tempore defuit debita medicamentorũ administratio, quum manè die Dominica illicò medici sanguinẽ per sectionem venæ iecorariæ, in brachij curuatura extraxerunt, syrupumq; rosaceum solutiuum cum senæ decocto propinarunt, quo rectè aluus respondit, quanquam operationem hanc vtpotè contrariam in eodẽ die factam vitupero. Nã pharmacum ab exterioribus partibus ad interiores trahit: venæ verò sectio ab interioribus ad exteriores. oxyrhodinũ quoq; capitis anteriori parti dolenti admonerunt. Sequenti die vocatus & ego cephalicam in sinistro cubito aperire iussi, nõ minus cucurbitulas spatulis, post aures, & ano admouendas curaui hirudines: frictiones quoq; brachiis & cruribus adhibitas, nõ minus quàm capiti fomenta, minimè est prætermissũ. Vltimo superueniens preclarus, & in curandis humani corporis ægritudinibus admirandus Brassauolus, syncipiti dissectũ columbum applicare iussit, veluti cordis regioni vnguentum nenupharinum, & spatulis ex cantharidibus parata vesicatoria: quæ omnia nihilquicquam profecere, quũ morbus hic sæuissimus sit: vtpote vlcus cerebrũ

memb

membrum principalissimum depascens, quem latiniores syderationem appellant, proprie tamen syderatum dicimus membrum, quũ omnino emortuum priuatúmve sensu & motu est. Aliquando verò syderatio apoplexiam significat, nec Cornarius, qui nunc, quum hæc scribimus, Hippocratem latinum fecit, aliter apoplexiam vertit, quàm per syderationem, veluti vocem hãc Grȩcam bliton, per syderatum: vt libello de Glandulis & sexcentis aliis locis ipsum videre est. Vtinam tamen Cornarius in sua versione, morborum & ægritudinum nominibus vteretur Græcis, quum notiora medicis quàm Latina ipsa sint. Obiit igitur Alkalainus ab sphacelismo, non verò apoplexia, vt Brassauola putabat: qui ingenti omnium amicorum dolore è medio quasi vitæ cursu raptus est. [redacted]

SCHOLIA.

Difficilis admodum cognitu morbus hic est, coniecturis tamen interuenientibus notis à nobis citatis, in aliis quoque eum assecuti sumus, quorum capita dissecuimus, & cerebrum corruptum inuenimus. Verùm, non me latet, quod Galenus lib. 2.

de locis affectis cap. 8. ubi Archigenem reprehendit, de sphacelismo siue sphacelode, tradat. Verbũ scilicet hoc sphacelum, multa habere significata, in hoc porrò casu nostro sphacelus siue syderatio (ut ita dixerim) finis gangrenæ est. Est autem gangræna (ut refert Gal. lib. 2. Artis curatiuæ ad Glauconem) membri nondum integrè facta, aut confirmata mortificatio, ex magnitudine inflammationis orta: cuius mali tanta vis est ac tyrãnis, ut si non celerrimè succurramus, facilè affectum membrum mortis habitum repræsentet, & omnino sensu & motu destituatur: ita ut percussum vel sectum, vel adustum non sentiat, quæ patitur: quem affectum non iam amplius gangrænam, sed sphacelon Græci nominant, Latini verò Syderationem, recentiores Esthiomenũ vocant, quod nomen ad gangrænam etiam extendunt: ut de hac re latius videre quis poterit Aetium lib. 14 suæ medicinæ, cap. 55. & Ioannem Tagaultium libr. [redacted] lib. 7. [redacted] syderatione interpretatur, ut superius notauimus, & apud Hippocratem libro de Morbis, passim quis legere poterit: in quibus apoplexiam, ut dixi, per syderationem semper interpretatur, sed an bene, medici iudicent.

Curatio decima de febris sanguinea curatione.

PVella septem nata annos obesula, pulchra, & natura sanguinea, in synocham febrem continentem putridam dictam, lapsa est, ad quam translatis tribus diebus in quibus multum sanguinis per nares emiserat, perueni, quam primò facie tumida rubente, & quasi in tumorem assurgeate, notaui. Pulsus porrò huic magnus erat, frequens, velox, & plenus, in quo caliditas primo occursu mitis, in successu verò acris percipiebatur: & eò magis quò ibidem manus imposita perseuerabat, vt iudicare esset, calorem illum per collum aut subcerniculum deferri. Vexabatur quoque quadam præcordiorum anxietate, & capitis dolore torquebatur, cum quibus febrilis ille calor continuò illam affligebat, & in ore, vt mihi iniunxit, dulcedinem quandam percipiebat: quibus omnibus, lotium crassum & rubrum apparens addere est. Omnibus igitur conspectis, illico alui beneficio præcedente, venam internam siue iecorariam dictam, brachij dextri secare iussi, sanguinémque pondere sex vnciarum fluere. Si enim non fluit, vulneri hirudinem admouere iubeo, vt

inde sanguinē trahat, quousq; sua excidat sponte: quòd si casus maiorē postulat euacuationem, aliam subiungimus. Cæterùm puerulis nondum decimumquartum attingentibus annum, venam audacter, contra Galeni & Græcorum dogmata, pertundimus, & sanguinem euacuamus, Arabibus adhærentes: quibus pro hoc opere gratiæ referendæ sunt. Nam Abinzoar filio suo trimo venam secuit, vt meminit Auerrois, nō contemnēdo iuuamento, quāquàm in vniuerso Theisiro hucusq; quòd Abinzoar illud dixisset, non inuenimus: in eo tamen libro, qui de Sanitate tuēda ab eo inscribitur, à nonnullis legitur. Ad sanguinis igitur euacuationē per venæ sectionē, duo tantùm requiri dicendū est. Primū, quòd morbus postulet. Secūdum, quòd virtus eam ferat: quæ duo Gal. quoq; admittit, modò tamen pueri nōdum decimumquartum annum agentes, inde à regula excipiantur, & decrepiti: sed re vera Gal. Arabibus non aduersatur: quia puerulis pleniorem illā euacuationem, quam antiqui moliebantur vetat, non verò moderatam, quam pro viriū & plenitudinis proportione facilè ferunt. Vnde consultò Hippocrat. nullis annorum finibus ætates istas circunscripsit: nisi quis dixerit eas subintellexisse lib. 4. de Ratione victus

victus in morbis acutis, textu 19. vbi inquit, In acutis morbis sanguinē detrahes, si vehemens morbus videatur, floruerítq; ęgrotantis ętas, & virium adfuerit robur, vt Gal. ibidem quoq; enarrat. Sed re vera, si non Gal. eo à nobis citato modo intelligit, peccat proculdubio, & quotquot Græci medici fuêre, quū pueros febribus iis continuis, aut pleuritide, vel internis inflāmatiōibus, aut sæuissimis aliis morbis correptos, hac venæ sectione ab orci faucibus nos ipsi & pleriq; alij liberos viderimus: nec eos vnquam in illā caloris innati resolutionem, quam illi timent, incidere vllus vidit. vnde Cornelius Celsus lib. 2. cap. 10. hæc noscēs, inquit, Interest enim nō quæ ætas sit, neq; quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Firmus puer & robustus senex, & grauida mulier valēs tutò curantur: quinimò sæpe lactentes infantes videmus, qui bus sanguis è narib⁹ absq; noxa vlla effluit, vt iure nos venam tūdere huic puellæ commiserimus: à quā sanguinis euacuatione syrupum ebiberet mādauimus istū: R. syrupi rosati vnc. j. aquarū endiuię, violarū vnc. ij. misce. Vesperi verò quum illam inuisum redirem, à febre ferè liberam inueni: nam & lotium, quod tunc conspexi, melius apparebat. solebat enim Galenus non solùm vri-

nam manè contemplari, ſed eam quoque interdiu à prandio excretam, vt apud libellum de Præcognitione in Eudemi curatione, facilè quis percipere poterit. Rebus igitur omnibus optimè diſpoſitis, puella melius habere cœpit: continuò tamen febricitabatur ſeptimo die, vt mihi retulit mater, horror illi in nocte ſuperuenit, quem poſteà ſecuta fuit febris, quanquam manè, quum arterias tetigiſſem, ferè à febri immunẽ illã inueni, & veſperi multò clarius. Nouiſtis autem Hippoc. in Aphoriſ. dicentem, A cauſone habito rigore ſuperueniente, ſolutio fit febris. Sequenti verò nocte, eadem hora & rigor illam apprehendit, adeò vt ex continua interpolata fuerit facta: tunc verò illi in pharmacum hoc propinauimus quod habet: ℞. Pulpæ caſſiæ recenter extractæ vnciam mediam, rhabarbari boni drachmam vnam: ſyrupi roſati ſolutiui vncias duas, decoctionis florum & fructuũ cordialium (in quibus maduerint parum foliculorũ ſenę) vnciãs tres miſce. Hoc enim pharmaco puella multa vomuit, inter quæ ſex viuos lumbricos conſpeximus. Non hac tamen de cauſa puellã iſtam vermibus, tanquã præcipuo morbo, vexari dicendum eſt: quum illi ob ſanguinis putredinem, & humorum in ſtomacho

conten

contentorum corruptelā geniti fuêre. Iussimus tamen, habita vermium intentione, vt portulacæ in potu vteretur aqua, & in pulli iure, quo iam vtebatur, aliquid pulueris sicci coriandri adiungeret, nō minus aluū per enema ex hiera picra paratu facilem redderent. Altera verò sequēti nocte, & rigor duabus horis ab ea qua antea inuaserat, eā corripuit, post quem febris superuenit, quam manè, cùm ad illam accederem, vigentē inueni. Hîc enim bonus practicus coniectari debet, quòd sanguis in vtrāq; degenerauit bilem, flauam & atram: prçualuit autē flaua, à qua tertiana duplex orta est, & illa quidē nocturna, de quibus inferius plura, pro quibus pharmacū, à nobis citatum superius, vtranq; bilem respiciēs, paratū fuit, decimo quoq; die in prædicta noctis hora: & paroxysmus eam inuasit, tunc blandè tractata puella, & per glādem citata aluus, poplitum scarificationem faciendam commisimus, quam in sequentem diem distulimus, postquam rigor paruus factus est, sed febris eo modo perseuerabat, tandem tertiodecimo die bolum istum dedimus, qui habet, R. agarici nouiter parati in pasta drac. j. electuarij de psilio drach. ij. rhabarbari drach. sem. cum saccharo fiat bolus, quo multa & varia egessit, & septimadecima sana euasit.

SCHO

SCHOLIA.

Non præteribo quin pauca febri huic conuenientia describam, quum febris ista primò sanguinea fuit, posteà verò in biliosam degenerauit: proinde de febre sanguinea sic habeto. Febrium duæ sunt species, altera intermittens, seu deficiens: altera verò continua, de qua ad præsens, quæ quia ab humoribus intra venas existentibus euenit, accessione nunquam vacat, quousque ad iudicium perueniat, quam Græci indifferenter synochum vel synocham febrem appellant: quanquam si Galeno fidem præstare debeamus in fine libri secundi de Hominis natura, Hippocrates nunquam febrem appellauerit synochum vel synocham, tametsi Auicenna Galeno oppositus ex Hippocrate synochum febrim appellare minimè dubitet: sed in hoc magna vis non est: siue enim febrim sanguineam synochum, siue ignem appelles, non multum refert: hodierni tamen medici ex sanguine febres distinguunt. quum enim sanguis putrescit, febrem masculino nomine synochum appellant: quum verò extra putredinem sua tantùm copia, sanguis febrem excitat, eam fœmineam synocham vocant. Verùm extra Galeni atque omnium Græcorum medicorum mentem, qui has duas febres sub vno synochi, aut synochæ nomine complexi sunt, quòd horum accessio ab initio ad finem vsque duret, nec prius quàm ex integro febris deficiat, cesset. Consultius

ergo

ergo medici fecissent, si, Galenum imitantes, eius febris genus, quæ ex sanguinis duntaxat feruefacti obstructione citra eiusdem putrefactionem oritur, sub diaria febre complexi fuissent: locum verò in præsenti signare est, vbi Galenus febrem illam inter diarias collocat, libro secundo de Crisibus, capite duodecimo, sic dicentem, Quum autem ipse secundum naturam se habens sanguis trusus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflammatio est simplex, quæ ex ipsa febris accenditur similis maximè ephemeris, quæ inflammationibus inguinum accidunt. Nam & ipsa sanguinis inflammatio ex bono sanguine fit. liquet autem quòd cùm hic putrescere cœperit, non amplius optimus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit, atque in hoc illud seruatur triplex esse genus vniuersum simplicium febrium. Quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est, sicuti in Naturalibus sermonibus rectè ostensum est, quòd sanguis ex moderato calore generatur, flaua autem bilis ex maiore, atra verò ex sufficienter immodico. Quicquid igitur pingue & tenue in sangine est, fit flaua bilis: crassum verò ac veluti fex, quando immodicè calefactum exacuerit, atra: iis adhærescunt, quæ nono Methodi medendi libro leguntur: ex sanguine nãque febrium quædam manifestam habent putredinis notam, quædam prorsus non habent, quas nimirum ex diariarum febrium

brium genere esse diximus. At ne quis deinceps in hac re Galeni desideret intentionem, scilicet, an ex sanguinis putredine febris gignatur sanguinea biliosáue (quod Auicenna neruosè admodum contendit, disputátue) audiat sciátque non parum Galenum ancipitem dubiúmue in hac re, veluti difficili esse, qua de re libro secundo de Differētiis febrium, in capitis noni lemmate, quasi rei dubius, disputaturus eandem quæstionem, inquit, de Disputatione quæstionis an sit febris sanguinis: qui si rei conscius esset, nec de ea quisquam ambigeret, illud subiecisset, & rem concludendam, vt illi moris est, in capite fixisset, quum eo loco ex professo & ad amussim quæstionem disceptet. In quo (ne amplius suspensos vos habeam) ipse Galenus id quod ex libris de Crisibus superius aduotauimus, concludit febrem sanguineam ex sanguinis putredine fieri, modò tamen sanguis supra modum non torreatur. Quòd si torretur, eius subtilior ac pinguior pars omnino in flauā conuertitur bilem: quæ autem craßior in atram, quod multò clarius ac lucidius, enarratione decimaseptima libri secundi Aphorismorum exposuit, dicens, Quod enim in vinis accidit acescentibus, tale quiddam & in sanguinis alteratione contingit. Quod autem in vinis accidit, tale est, Vbi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad vini naturam: paruo autem in ipsis facto momento, ita quòd acidum quidem habent saporem: nondum tamen ace-

tum

tum sunt, multa sæpius ex iis pristinam recuperant naturam. hoc idem in sanguine euenit. Nam & ipse, vbi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem: si verò paulatim fiat, vbi id quod superfluum fuerit euacuatum, quod residuum existit ad suam naturam restituitur. *Hæc Galenus.* Ex quibus luce clarius claret, quòd ex sanguinis putredine febris gignatur sanguinea: haud tamen à quacunque sanguinis corruptione, sed ab ea præsertim sanguinem prorsus non inficiente, nec omnino ipsius formam corrumpente. Quo fit vt Galenus, cæteriq; Græci homines sapientissimè admodum huius treis ponant differentias, alteram à principio ad finem vsque eundem ferè seruantem tenorem, grauiterque semper affligentem, veluti in vigore & statu existentes febres, quam suo nomine acmasticam, id est, similem tenorem seruantem appellant, alteram continuò assurgentem atque inualescentem, vnde epacmasticam vel anabaticam, id est, ad iudicium vsque assurgentem vocant: tertiam verò continuò decrescentem, nomine peracmasticam, cæteris minus malam: decrescit enim, vt hoc obiter attingamus, quia magis putridi resoluitur quàm generetur, epacmastice contrario. *Hæ autem febres* nunquam in corpore eueniunt raro & macilento graciliue, sed continuò in iuuenibus corpulentis obesisq;: quæ nisi error committatur aliquis, sæpe intra quartum diem soluuntur, quanquam

tamen

tamen crisis rarò in quarto accidat die, vt Archigeni bis, Galeno verò semel tantùm videre contigerit, quod tu intelligas velim de morbis biliosis acutis, secus autem de sanguineis. nam morbi biliosi, seu à bile dependentiam habentes rarò in quarto terminantur die, sanguinei verò multoties intra quartum iudicium habent, vt testatur Galenus, quum de synocho loquitur, libro tertio de Crisibus, & Hippocrates tertio Præsagiorum, vt latius in frontispitio huius operis diximus. Cæterùm febris, qua afflicta fuit puella hæc, sanguinea erat, quæ septimo die in biliosam degenerauit, ob nimiam ipsius sanguinis putrefactionem: nec enim vnquam mihi placuit responsum huic quæstioni à multis datum, datur febris sanguinea quoad causam antecedentem: secus verò quoad causam coniunctam.

Curatio vndecima de Tertiana, & syrupi quantitate propinanda.

RODolphus natus annos vigintiquinque, temperatura biliosus vigente autumno, tertiano paroxysmo correptus fuit, cui die altero interposito, alter respondit paroxysmus, ad quem vocatus, eum lecto decumbentem inueni, non omnino tamen à febri immunem, cuius lotium rubrum, crassum, & omnino sanguineum erat: proinde tunc basilicā dextri lateris secare iussi, sang

sanguinémque in duabus peluiculis, ad vncias septem fluere: erat enim primæ peluiculæ sanguis omnino ater, corruptionem quandam præ se ferens, secundæ verò rubicundus, nulli aquositati permixtus: vesperi tandem, cùm illum reuisissem, paroxysmo afflictum eum comperi, adeò vt ex simplici duplex facta fuerit tertiana. Nec enim credere est ob sanguinis extractionẽ ex simplici duplã factam esse: cùm dubio procul nisi sanguis extractus esset, in tertianam continuam futurus morbus erat, vt ex sanguine facilè quis modò in curatione Francisci Oliuerij trapezitæ instructus fuerit, deprehẽdet: quia sanguis ille rubicundus plus iusto & omni aquositate priuatus, facilè in putridum verti debuerat, quemadmodũ primus extractus, & in prima peluicula receptus visus fuit. Debito igitur victus ordine constituto, syrupũ à sanguinis extractione ebibit sequentem, qui habet, R. syrupi acetosi simplicis vnc. sem. de endiuia vnciam vnam, aquarũ endiuię, buglossæ, ana vnc. ij. misce. paucis tãdem interpositis diebus, in quibus aluus, vt cõsueta redderet curabamus, pharmacum hoc bibendum dedimus, R. syrupi rosati solutiui vnc. 4. rhabarbari boni drac. j. & mediam, agarici nouiter in pasta parati scrup. j. decoctionis communis quantum

sufficit. fiat potus, quem in aurora bibat, & desuper horam dormiat, vt inde medicamentum melius actuari possit. Sed nō dormiuit, immo quum primò monueram, vt à potu succum cidonij mali, aut sorbi deglutiret, eum euomuit: vnde ilico quū ad eum redimus, bolum istū comederet suasimus, qui habet, R. pulpæ cassiæ recenter extractæ vnciam vnam, rhabarbari boni drachmam vnam & mediam, misce, & cum sacharo fiat bolus. Hunc verò optimè retinuit, & aluus ita bene respondit, vt inde sanus factus fuerit: caliditas tamen membris derelicta, alterantibus nonnullis per triduum assumptis extirpata fuit: fuerant autem dies omnes duodecim.

SCHOLIA.

Hic animaduertat doctus medicus, quòd non eadem semper syrupi vtimur mensura: veluti multi ineptè admodum ad vncias quatuor cum dimidia, vel ad summum quinque cum aquis febricitātibus porrigunt. Qui sanè vsus ex Galeni mutilatis quibusdam verbis, deceptus est, libro de Ratione victus in morbis acutis, Commentario primo, enarratione quadragesima tertia, quæ sic in antiqua versione habent, Ego quidem sum narrans hic summam illius rei, dico ergo quòd quando accidit febris sola præter quod cum ea sit dispositio,
alia

alia cui sit possibile euenire ex potu aquæ frigidæ nocumentum, tunc si vtitur aqua frigida, non solum est impossibile vt noceat, sed iuuamentum est eius magnum. & subdit, Ei iuuamentum ex aqua frigida fit, quum ex ea abunde bibitur, præter quòd attrahat aërem, sed quoniam quod de secaniabim bibitur est quantitas parua, non est possibile, vt quod de eo in potu datur in omni die vice vna, sit plus quatuor vnciis & dimidia. Hæc illa fœda & corrupta sunt verba: ex quibus omnis vsque hodie posteritas syrupum ad quatuor vncias cum dimidia dari, nec illius eleuandam dosim, tanquam legem sanciuit. Propinabant enim veluti hodie quoque apud Salmaticenses fit, syrupi vncias duas, aquarum totidem commixtas, in omni ferè morbo, ac si omnes vnam exposcant mensurã: veluti si omnes vno calopodio calciari debuissent. Ignorant enim viri alioqui docti, quòd syrupi pondus cum suis appropriatis aquis, nonnunquam augeri, aliquãdo verò minui debet. in febribus enim biliosis, vbi plerunq; sitis viget, parum syrupi, multum verò aquæ miscemus, adeò vt illis sex vnciarum pondus resultat: quia nostra in iis febribus intentio est, vt syrupus in longinquas corporis partes permeet. At quum volumus stomachi, & præcordiorum, veluti intestinorum materiam coquere, & eam expulsioni parare, tunc aquam minuimus & syrupi quantitatem augemus. Nec enim Galenus citatis verbis oxymelitis determinatam dosim

descripsit, vt ex vera & candida interpretatione percipi potest, quæ sic habet; Dictum sane abunde in libris Methodi Medendi, sed & nunc rei summa dicetur. Quum ergo febris fuerit, constante virtute, tunc non solum non offendes, verum & iuuabis abunde. potio autem frigidæ huiusmodi tanta sit; quantum frigida aqua æger inspirando haurire possit. oxymelitis vero exiguum datur; neque singulis oblationibus plus dimidio. In hoc ergo exhibitionis scopus est dissimilis, nempe ad febris extinctionem frigida affatim atque ad laborantis vsque satietatem bibitur. Quæ enim ita bibitur aqua, sanationis gratia efficitur: oxymeli vero æstate datur frigidum, ne laborantis adaugeat sitim, immo vt aduersus etiam contrarium conferre possit; ob eas etiam causas frigidum oxymeli ante morbi coctionem dari iubet: quasi frigidam aquam ad satietatem vsque. Hactenus noua traductio, in qua nihil quod ad oxymelitis pondus attinet, legitur. At vetus interpres potionem illam aquæ, quam æger vnica haurit vice, nouem vnciarum constituit: oxymelitis vero, tanquam prædictam mediam, quatuor vnciarum cum dimidia suo modo interpretatus est. At Galen. vt citatis verbis perpendistis, iubet singulis oblationibus oxymelitis dimidiam potionis frigidæ aquæ vnica vice haustæ febricitantibus tribuere sed vetus interpres, vt diximus, [illegible] quum multo maiorem aquæ quantitatem

titatem vnciis nouem, ij qui sic siticulosi febrientes sunt, vno bibunt haustu, id quod experientia quotidiana docet, & ipsi vulgares minimè diffiteri possunt medici. Præsertim quum Auicenna huius potionis mentionem faciens, illius terminum ad heminam vnam & mediam circunscripsit. Galenus verò libro decimo Methodi medendi, capite quinto, iuueni ex ira febricitanti sub caniculæ feruoribus, heminas duas gelidæ in prima accessione dedit. Est enim hemina, quam omnes prudentes viri cotylam appellant, mensura quatuor continens acetabula, ciathos verò sex: vncias autem (ne amplius sermonem prorogemus) nouem, vel ad summum decem, vt ex Galeno habetur libro sexto de Compositione medicamentorum secundum genus, & libris de Sanitate tuenda, veluti libello de Ponderibus & mensuris. Erunt igitur, vt placet Auicennæ, oxymelitis vnciæ septem, ad minus, ægrotis dãdæ, quum potum frigidæ aquæ vnius & dimidiæ heminæ statuat, cuius medium septem vnciæ, vel septem cum dimidia sunt, vel, vt placet Galeno, qui prædictæ potionis duas statuit heminas, decem erunt vnciæ, quum dimidium heminarum decem sunt vnciæ, quas ex oxymelite febricitantibus dabat, non verò quatuor cum dimidia, vt ineptè admodum vetus interpres extra Galeni propositum interpretatus est. Lubentißimè igitur hîc iuuenes Neotericósque medicos monitos velim, ne deinceps

cum syrupisigis agant medici, sed potius vbi opus fuerit, eorum adaugeant doses, præcipuè quum materia per vniuersum corporis ambitum sparsa fuerit, & sitis ægrotantem infestauerit, vt olim doctor Altaretus, mihi nunquam pœnitendus magister, apud Salmaticenses, continuò medicis obijciebat. Est enim vir iste hodie apud Hispanos medicorum omnium celeberrimus, & in curandis corporibus humanis dexterrimus, qui decoctionis aliquando integram libram febricitantibus dabat, nec immeritò, quum hemina propriè apud Galenum in ea capitur significatione, quæ duodecim continet vncias, vt lib. 4. de Tuenda sanitate legitur. Cæterùm syrupi (vt mea fert opinio) pondere debent librari, vt fit apud Italos, non verò mensurari, vt Hispani, non sine tamen errore assuescunt.

Curatio duodecima de pleuritide.

TEstor holoserici, quum pleuritide affligi cœpisset, vt internam eiusdem lateris, vbi dolor erat, secare iussi venam, sanguinémque ad libras duas fluere, paucis tandem admotis ad locum dolorosum topicis medicamentis, intra septem dies sanitati fuit restitutus. Erant verò illa, vesica bouina semiplena aqua, in qua incocta fuerant chamæmelum, melilorum verum, viola, malua, parietaria, & rosa cum multo violaceo,

& rosaceo oleo. Fuit cæterùm morbus iste acutissimus sęuissimè affligens, adeò vt vix patiens ob intensissimum dolorem moueri posset. Nam victus ratio, vt morbus postulabat, oblatus fuit, & ille quidem ptisana colata.

Curatio decimatertia de curatione pleuritidis mendosæ.

PRædicti textoris telæ bombicinæ honesta puella Clara, vicina, quam posteà Abrahamus Hebręus chirurgus in vxorem duxit, in falsam & mẽdosam lapsa est pleuresim, tanto premebatur dolore, vt stare nequiret. febriebat, sed nihil tussiębat, adeò vt per totum morbi discursum sputum nunquam emiserit: tandem bis extracto sanguine ex interna eiusdem lateris vena, vbi erat dolor, & sacculo ex absynthio confecto, ac vino intincto & doloroso loco admoto, pristinæ sanitati intra septem dies fuit restituta.

SCHOLIA.

Periculosum enim est in mendosa pleuritide (vt testatur Aetius, & eo grauiores medici) sanguinem per venæ sectionem extrahere: quia quum ab humore pituitoso & flatulento eueniat, sanguine, & virtutis robore pro ipsius discussione

opus est: quo detracto, humor magis crudescit, & dolor intensior fit, qui pro sui ablatione venæ sectionem exposcit: proinde pleuritim mendosam vera periculosiorem esse, nemini dubium sit.

Curatio decimatertia de vteri procidentia, & eius curatione.

PVdicissima & honesta vxor vicini, nata annos vigintiquatuor, magnum imprudenter attollens pondus, in vteri procidentiam incidit, dolor lumbos inuadit, grauamen circa pubem vel pectinem, magnum persentiebat, adeò vt deambulare non posset, lotium continuò mittebat, sed primò multo sanguine mixtum, postea secundo die minus sanguinolentum effudit. Tertio verò à sanguine alienum, tanquam pus in eo conspicio, in quo tunc eam febris corripere cœpit, sed quarto in eo multum puris apparuit. Semper sitiuit, multum fuit anxia, & grauiter omnia ferebat, vt vix in cubili perquiescere posset: ad quam quum primum peruenerim, obstetricem accersendam curaui, quam doceo vt leniter matricem quoad fieri posset, ad locum reducat, dein illico locellos hoc dicendo lauacro proluat, quod habet, R. rosarum rubearum, foliorum plantaginis, corrigiolæ sanguinariæ dictæ, añ. ma. j. in aqua fiat

deco

decoctio, quousque aqua subrubea fiat. facta colatura adde mellis rosati colati parum, misce, & fiat lauacrum, quod calidum per insectarium eiaculabatur, non minus caput decliue, & crura maximè eleuata habeat semper, suadeo, sed & muschum, & cibetam, galámve moschatam, ac res bene olentes naribus, veluti graueolẽtes pudendi admouendas mando. graueolẽtia autem siue fœtida medicamenta sunt galbanum, & pennarum vstarũ fumus. Iis tantùm duobus primis diebus peractis, & fæcibus per clysterem depositis, tertio die sequenti mel rosaceum colatitium prædicto decocto in maiori quãtitate addo: nec enim potentioribus medicamentis astrictoriis opus erat ob apparens pus. Timor enim erat ne occlusum vlcus malignius inde redderetur, ob incarceratam materiam. Quarto verò die, multum puris in vrina exiuit, sed quinto minui in vrina cœpit, proinde tunc fomentum ex baulaustiis, myrto, hypocistide, rosis rubris, & semine sumach, in vino rubro austero parare feci, quo vterus optimè lauabatur, & spongia eo imbuta pectem & pudendum fouebatur. Nam & intus quoq; in sinu lana vino illo imbuta adaptabatur, octauo verò in cucurbitulas magnas duas vmbilico multa flamma ignitas affigendas

iussi, post quas illico cerotum hoc descriptum sub vētre, id est pubi apponendum curaui, quod habet, R. masticћes, thuris, ladani, sanguinis draconis, ana drachmas duas, gallæ moschatæ drachmam vnam, terebinthinæ, ceræ, resinæ ana parum, & ad ignem fiat cerotum, & super corium alutã dictum extendatur, vel melius super panum cocco intinctum, & calidum admoueatur: quibus rectè habuit, & vterus ad locum suum rediit. Cæterùm, à motu, vt diximus, & rebus sternutamentum irritantibus, eam per quindecim dies interdiximus: veluti à vino & rebus calidis. nam victus rationem subtilem præscripsimus: porrò ab aquæ potu quantum possibile erat Hippocratis cõsilio eam arcebamus: sed primis diebus halicacabi (Alkalkengi officinæ, Mauritanica voce, appellant,) aquam bibendã propinauimus.

SCHOLIA.

Hic animaduersione dignum est, quòd matrix siue vterus, aut vulua (idem enim Latinis est) situata est inter vesicam & rectum intestinum. Vnde fit, quòd matrix quando extra naturam progreditur, vesicam comprimere poßit, qua compreßione vrinæ stillicidium cum mingendi continua auiditate excitatur: prout huic contigit mulieri. Hac de causa dixit Hippocrates libro 1. de Morbis mulicbribus, Quandoq; verò vbi mulier

vasa

vasa euacuata habuerit, & insuper laborauerit, vteri conuersi ad vesicæ stomachum allabuntur, & vrinæ stillicidium inducunt. Pertractat verò idem Hippocrates morbi huius curationem lib. 2. dicti voluminis folio Frobeniano 365. & 366. vbi inquit, Si vteri extra naturam progressi fuerint, febrilis calor habet pudendum, & imum ventrem, & vrina frequenter ac paulatim destillat: & folio 368. & alibi. Sed vberius Paulus libro 3. suæ medic. c. Quod verò sanguis vrinæ admixtus fuerit, id venæ aut ligamenti alicuius rupturæ est tribuendum: quanquam vteri procidentiam plerunque ex ligamentorum quadam relaxatione fieri noscamus.

Curatio decimaquinta de menstruorum suppressione, & exanthematibus per vniuersum corpus apparentibus.

Virgini decem & octo annorum, assueti menses suppressi sunt: vnde in symptoma grauissimum fœdissimúmq; incidit: id enim erat exanthemata quædam per vniuersam cutem sparsa: non quidem illa dicta variollæ, aut morbili, sed tubercula potius quædam per cutem efflorescentia, magna ingentiáque: quæ quotidie, vt septies & octies, oriebantur, ita

quoque

quoque toties euanescebant. Durabant autem per dimidiam horam, & aliquando per integram, posteà verò ac si nihil in cute habuerat, delitescebant. Erant verò efflorescentia illa tubercula, siue papulæ colore subrubro, & albo, magnitudine panis, quę potissimùm vultũ fœdabant, quanquam & brachia, & crura, imò & vniuersum corpus prehendebant. At quum primùm apparere incipiebant, ex commotione materiæ dolor ventriculum inuadebat, & cordis anxietas vigebat: quę superueniẽte vomitu, prout aliquando euenire cõtingebat, subitò leuari videbantur. Omnia enim hæc ex suppressa mensium materia, quæ crassa & flatulenta videbatur, ortum traxisse diximus, Nam (Galeno teste, Commentario in tertium librum de Morbis vulgaribus) ἐνθήματα tumores spontè in cute florentes à crassis humoribus geniti nuncupantur. Nam tenues humores (inquit) exulcerationem potius faciũt, quàm tumorem, crassi verò cutem in tumorem extollunt. Crederem vtique, quum papulæ in virgine ista ita citò resoluebantur, materiei multum spiritus ac flatulentiæ immixtum esse, tametsi virtuti potenti nihil esse difficile sciamus. Mensium porrò suppressio ex matricis mala qualitate, quæ virginibus interdum

dum euenire solet, oborta est: de qua consulendus venit Hippocrates, libro, cui titulum fecit, de Virginum morbis, & Galenus lib. de Locis affectis, quem interiorum, multi vocant. Cæterũ vniuersus curationis scopus eò vertebatur, vt materia ad vterum retraheretur, quæ impetum & cursum ad cutaneas partes faciebat. Primò igitur venam in talo, quam Saphenam appellant, tundere iussi, sanguinísque vncias sex fluere: laborabat autem nimia plenitudine, & syrupum istum bibendum obtuli, non solùm manè ieiuno stomacho, sed vesperi ante cœnam, qui sic habet: R. Syrupi Byzantini sine aceto vnc. ij. aquæ fœniculi, artemisiæ, vel matricariæ añ. vnc. ij. misce. hoc enim per quatriduum parato ad expulsionem materiæ, sequens propino pharmacum: R. Syrupi rosati solutiui vnc. duas, decoctionis senæ, vncias tres, oxymelitis compositi vnc. vnam, electuarij elescoph drachmã vnam & mediam, agarici nouiter in pasta parati drach. vnam. misce: hoc verum, optimè aluus secedit, non eo tamen vt admirandi illi tumores ad cutem venire desierint, quum vt antea eueniebant: quod animaduertens, sequens iubeo à pharmacopola parari decoctum: R. Radicum apij, fœniculi, asparagi, rusci, petroselini, cardi benedicti añ.

vnc. vnam. Seminis fœniculi, anisi, apij, ameos, ana drachmam vnam. Artemisiæ, pulegij, calaminthæ añ. manip. vnum: in libris septem aquæ fiat decoctio, quoad tertia pars consumpta fuerit: dein facta colatura adde syrupi de calamintha, Byzantini siue aceto, añ. vnc. tres misce. Cuius decocti cinnamomo aromatizati, ieiuno stomacho vncias quinque: & totidẽ vesperi ante cœnam bibebat, post cuius potionem exactam bolum sequentem degluitiendum tradidimus, ℞. Electuarij Indici drachmas tres, diasenæ & diaphœniconis añ. drach. 1. cum diamargaritone secundum Auicennæ descriptionem, in puluerem redacto: fiat bolus, post quem veluti alia catharrica medicamenta, per horam integram dormire permisimus, & ea præsertim quæ epota sumuntur (nam catapotia longiori indigent tempore) vt bolum verò optimè deglutiret, aquam desuper biberet suasi hanc, ℞. aquę fœniculi, endiuiæ añ. vnciam vnam & mediam. Sunt procul dubio plures qui bolum absque aqua abhorrent: imò illum sumere nolunt. cum isto igitur bolo multa & varia aluus egessit. At interdum prædictum decoctum sumebat, veluti in omni curationis incessu, quòd aluus fluida esset, semper soliciti fuimus. Retractiones

quoque

quoque per crurium frictiones, veluti femoribus cucurbitulas adhibuimus, quas quum parũ prodesse animaduerterem, quia morbus nihil leuabatur, sed potius ingrauescebat, iterum Galeni consilio pedis venam aperire iussi, sanguinísque semilibram extrahere: sed hęc sanguinis missio quatuor interpositis diebus à soluta aluo facta fuit, in quibus diebus prædictum decoctum de nouo paratũ bibebat, interiectis aliis postea tribus diebus catapotia hæc dedimus, quæ sic habent, R. Pilularum de fumo terræ scru. ij. agregatiuarum & de hiera composita an. scrupulos duos, fiãt pilulę sex, & inaurentur. iis enim aluus optimè respõdit. Sed pertinax & sęuus morbus non adeò solitum suum cursum dimisit: quem penitus cõtemplatus, brachij dextri communem venam tundere iussi. Qua sanguinis missione, papulæ hæ minui cœperunt, nec tot vicibus erumpebant. Cæterùm, non veritus sum in brachio venam aperire, quia præsagieram symptomata illa cum ea aut omnino leuari aut saltem minui, quod ita experientia postea visum fuit. Leuata minutáque in parte superiori contenta materia, symptomata illa iam sæuè affligentia remitti cœperunt. Haud abs re hæc sic temerè à me producta sunt, quum Galenus medicorum princeps, libel

libello de Sanguinis missione, inquit, Vacuatis enim cubiti per incisionem venis, aliud grauius longè superest. Purgationes enim menstruas auferunt, auertentes sanguinem ad superiores corporis partes. Sectis verò quæ crurum sunt, non solùm retrahunt, sed etiam menses magis prouocãt. Hæc ille in libello illo, in quo tradit, quòd retentis mensibus, semper quæ sunt in cruribus venas incidere oportet, iuxta illud, Eò ducere oportet, quò natura solita est mittere. Sed fortè in hac curatione non sic Galeno astricti esse deberemus, quando plethoria præsente, deficiẽtibus menstruis, sanguinis missio prima ex brachij interna vena fieri deberet, non verò ex saphena, vt voluit Aëtius, sermone 17. suæ medic. c. 57. vbi ita tradit: Quæ ob plenitudinem non purgantur, copiosa sanguinis missione sanantur. Cubiti itaque ac tali venas secare oportet, & cætera. In quibus vt legitis cubiti venam secare iubet: cui astipulari videtur Paulus lib. 3. suæ medic. c. 61. in quo de mensium suppressione agit, quum dicat, Cùm igitur propter aliquod interaneorum vitium primarium purgatio circunciditur aut strangulatur; ex vsu maximè fuerit, id quod primariò afficitur curare, inde vteri habere rationem. Notæ quibus hæc deprehen

prehenduntur, in superioribus sunt exposi-tæ, quum verò nihil illorum adfuerit, constat liquidò primario affectu occupari: itaque si ætas non prohibet, aut habitus, aut aliud quippiã, venã oportet incidere: ídq; non ante statũ mensium tẽpus, sed vbi iam accesserit, decem dies superadiiciantur. detrahetur autem sanguinis neq; plus duabus libris & semisse, neq; minus vna, si quidem venam diuiserimus: Si autẽ non, hiera diacolocynthidos purgari debent & cætera. in quibus verbis Paulum non pedis venam primò secare, sed brachij potius mandasse, credere cõsantaneũ est, quia inferius ex tali vena sanguinẽ detrahendũ dixit, vt ex iis verbis satis clarum euadit, in quibus ita tradit, Vbi accesserit iam menstruale tẽpus, si nihil aut nulla mẽtione dignum fuerit excretum, ex talo sanguis detrahendus est. Quæ verba Auicenna ita intelligens, non veritus est palàm & clarè in nostro casu, curuaturæ venam pertundere vt rectè admodum Matthæus de Grado commentariis suis, super nonum ad Almãsorẽ regem dicatum librũ meminit; quia si plethora cũ mensium suppressione adest, & sanguis ex pedis vena dematur, timor erit ne humores præcipitentur ac corruant, & obstructiones pariãt primario morbo grauiores

Proinde fortè à principio in brachij flexu venam scindere satius esset, ac non sic Galenum in hac re mordicus tenere: quia, vt ille ait libello de Libris propriis, & de ordine suorum librorum, serui illi esse videntur quicunq; se vel Hippocraticos, vel Praxagoricos, vel alios alterius sectæ appellari volunt. Quicunq; igitur siue Romanus, siue Græcus, vel Arabs, aut Iudæus, optimè loquutus fuerit, illi procul dubio fides habenda est. Cæterùm certo dierum interuallo interiecto, ita vt trigesim⁹ ageretur dies, ab eo quo primùm iuuenis hæc ægrotare cœpit, sæuissimè ab illis papulis correpta fuit, cui iterũ venã poplitis secari iussi, quã Auicenna Fen 13. tertij, illi quæ in talo siue malleolo est præferre videtur: quanquam Galenus, & ante eum Hippoc. non magis tali dicti malleoli, quàm poplitis venæ incisionem multis in locis suorum dogmatum facere videntur: sed quum illam secare iuberem, interuenit quòd vulnerarius in ea tundenda omnino imperitus erat, qua de re ad eam quæ per talum obrepit nos conuertimus, ex qua incisa sanguinis vnc. 8 fluere permisi, & decoctum hoc bibendum dedi: Recipe Radicum rusci, asparagi, fœniculi, petroselini, an. vnciam vnam, erythrodani, id est rubeæ tinctorum vnc. duas

asari,

asari, acori, id est crassioris galangæ, iunci odorati, an. vnc. s. pulegij, calaminthæ, origani, matricariæ, sabinæ, absynthij, an. m. I seminis anisi, fœniculi, rusci, dauci an. drac. vnam. In libris octo aquæ fiat decoctio, quousque maneant libræ quatuor, facta colatura adde cinnamomi optimè puluerizati drac. tres, Syrupi prasini, id est, de marrubio, de matricaria an. libr. mediam: misce, & singulis diebus ieiuno stomacho semilibrã eius bibat. Nam & tunc eam balneandam iussi, balneo constringente & materiã ad interiores partes comprimente ex aqua dulci parato, in qua incoctę erãt rosę rubrę myrthi & lentisci summitates, balaustia & absynthium, quibus remediis & iterata purgatione sana euasit, nec amplius hic morbus, quẽ antea Symptoma appellauim⁹, rediit.

SCHOLIA.

NOn mirabitur hîc spectator bonus, de tam sæpe iterata euacuatione: quum longi morbi longa indigeant curatione. Item quòd nouerit ille multis & iteratis vti euacuationibus opus esse, vbi præsertim humores per habitum corporis dispersi sunt, veluti vbi viscera obstructione quadã laborant, non minus acsi quando vires solennem euacuationem non admittunt, vt ex Galeni doctrina passim percipitur, non illico tamen suppressi menses ad solitum suum cursum redierint, sed

potius post longum interiectum mensem: consului tamen vt illico hæc viro nuberet, prout mandat Hippocrat. Timor enim erat hanc in elephantiasim (lepram Arabes vocant,) deuenire: quia quoque sui maiores, ea, vt mihi referebatur, laborauerant: qua de causa vino in vniuerso huius morbi cursu illi interdiximus.

Curatio desimasexta de febris horrida curatione, & sena decocto.

SOcrus vicini, quum febre horrida affligeretur, epoto medicamento, cõualuit: fuit autem medicamentum hoc, R. syrupi rosati solutiui vncias tres, decoctionis senę vncias totidem, misce: solent cæteri medici infusum, siue decoctum senæ variis parare modis: nos verò more Longobardorum medicorum, ita parare solemus. R. Foliculorum & foliorum senæ optimæ orientalis vnciam vnam, gingiberis drachmam mediam, florũ boraginis, violarum, rosarum rubrarum, arantiorum an. drach. vnam, polypodij drachmas duas, passularũ vnciam mediam, sebesten & prunorum vtriusq; numero 6. in libra vna & media aquæ fiat decoctio secũdum artem: modò sena parum ebulliat, & vas optimè obturatum per sex horas dimittatur: deinde exprimatur: huic verò misceri solet mel rosaceũ colatitium,

quòd si morbus postulauerit, medicus addere poterit, veluti in ipsa compositione, thymum & epithymum.

SCHOLIA.

Vetus quæstio est, & à recentioribus hodie in scholis disputata, vtrum inchoantibus morbis, & non turgente materia, liceat medicamento purgãte vti: nam receptũ est Hippocratis decreto, quòd turgente siue pruriente materia, illico nulla interposita mora, purgandum sit: vt Aphorismo illo legitur: Concocta medicari, atque mouere non cruda, nec in principiis, nisi turgeant, vt plurimum verò non turgent. Sed vtrum non turgente materia, purgans medicam. in principio morbi, non spectata concoctione medicus ægrotanti exhibere poterit, hoc opus & hic labor est. Nos verò scientes ex neotericis non paucos de hac re integra volumina in lucem emisisse, vt sunt Michael Villanouanus, vir mea sententia doctißimus, & Donatus Anto. ab Alto mari, Neap. medicus clarus, ac plures alij, qui in suis commentariis & epistolis vigilantißimè quæsitum hoc pertractârunt, breuibus rem comprehendemus, lectores ad signatos duos libellos remittentes. Primò itaque scire licet, quòd ratio prohibitæ purgationis in initio morborum est, quia humor crudus ob craßitiem & frigiditatem est tardi motus, nec pharmaco obedit, vnde symptomata praua & sæua sequũtur, & tanto deteriora, quanto pharmacum erit in attrahendo ge-

nerosius, & humor ob maiorum crassitiem in reluctando validior, aut magis fixus, & in viis angustioribus, ex qua lucta, ac actiōe & reactione, excitantur tormina, rosiones, animi deliquia, fastidium, mali pulsus, atque vertigines, vt habetur apud Gal. libr. 4. de Sanitate tuenda, & apho. 9 lib. 2. & libro Quos oportet purgare. Item quia medicamentum tunc carnes colliquabit, & partes sanas absumet, ac ad maciem quādam corpus ducet, quo ducto ad emaciem siue contabefactionem ac imbecillitatem corpore morbus superior euadet, vt legitur libro quarto de Ratione victus in morbis acutis. Nam prædicta purgatio naturam exagitando, concoctionem futuram impedit, quæ in quiete erat iuuanda, vt citato loco scribit Hippocrates, quibus adde, quòd non solùm tunc crudi ipsi humores non sunt educendi, sed nec alij expulsioni parati, si modò crudis vias obstructas habeant, per quam alij sunt educendi, ob quam causam, in turgentibus materiebus Galenus viarum apertionem desiderat, quia stante obstructione, aliis fit impedimentum, quo minus possint educi, vt ait Galen. lib. quarto de Sanit. tu. Hæ enim obstructiones, ob quas pharmacum dandum timetur, præcipuè in venis mesenterij & concaui iocinoris reperiuntur: proinde quum quis pharmacum generosum à venis educens tentat porrigere, prius necesse est in ore harum venarum crassos & lentos existentes humores extenuet,

subtiliet

subtiliet, incidat, ac concoquat, quum aliter ex aliis partibus venientes humores educi non possent postquam per primarum harum venarum orificia futurus sit transitus: quæ sanè primarum venarum obstructio, plerunque sanguinis missione curatur, vt legitur libro de San. miss. apud Gal. & eadem ratione sanguinis missionē purgationi permittimus, vt pharmacum vias laxiores inueniens sine impedimento humores attrahat, vt ait Gal. libro de Renum affectibus, & libro de Missione sanguinis contra Erasistratios. Si igitur in primarum harum venarum orificiis nulla sit obstructio, nullus denique humor crassus exitum aliorum impediens, immo aliorum concoctio appareat, tunc, vt tradit Galen. libro Aphoris. & libro Quos oporteat purgare, natura pharmaco adminiculatur, quia quum natura pellit, & pharmacum attrahit, facilior fit eductio. Solet enim natura postquam concoxit & secreuit, pellere, vt libr. de Facultatibus naturalibus, & passim apud Galen. legimus. Cæterùm quum tumor vniuersus consistat, initio morborum ante concoctionem materiarum, generosa dare oportet medicamenta purgatoria, quæ plerunque sunt calida, vt habetur à Galeno libro Aphorismorum primo, enarratione vigesimaquarta, & quinta quarti libri, quia ab ore primarum venarum attrahant, in quibus obstructiones sunt, fit inde vt ea medicamenta dare in isto tempore ante concoctionem

humorum minimè formidare debeamus, quorum vires primas venas non attingunt, vt sunt hodierna nostra medicamenta, quæ ob id quòd mitè, & absque noxa vlla aut naturæ impulsione aliqua purgant, benedicta dicuntur, vt sunt caßia fistularis, manna, rhabarbarum thamarindi, sena, syrupus rosatus solutiuus, syrupus violaceus solutiuus, syrupus ex mercurialis succo confectus, passulæ Corinthiacæ, diaprunis absque scammonio, diacatholicum & huius generis alia, quæ tutò in initio morborum nulla apparente concoctione dari possunt, quum materias in viis ductum sistentes deponant, quibus depositis natura validior efficitur, & virtus potentior ac alacrior supra residuum euadit, vt Galenus meminit in enarratione illius Aphorismi, Inchoantibus morbis si quid mouendum videtur moue. & cætera. Quinimo Hippocrates & Galenus similibus purgationibus in morborum initio sunt vsi, nam lacte asinæ cocto, libr. quarto de Ratione victus in morbis acutis, initio purgat, hic verò vndecimo Met. med. libro, hoc opus nō tam pharmacis quàm cibis facere consueuit, vbi mulsam, & cibos qui ventrem liquent, & pharmaca quæ modicè euacuare poßint commemorat: nec id quidem ab re, quum materiā tantùm circa ventrem molestantem & euacuationi paratam purgare intendunt: ad cuius sequelam peccantis quoque portiuncula deponitur, vt lib. 2. de Cōpos. medic. sec. locos, legitur: & 12 meth.
med.

med. vbi de clystere qui etiam ex mesenterio, & simis hepatis frequenter educit, meminit, quod vnum multum ad naturæ victoriã supra morbum facit. Nisi enim initio natura iuuata esset temporis successu, & morbi vi defatigata, plerunque succumberet, & in interitum æger deuenisset: ob quam fortè prætermissam praxim Hippocratis & Galeni temporibus multò plures ægrotantes, quàm nunc in medicorum manibus moriebantur, vt ex illorum dogmatibus coniycere licet. eodem pertinet, quod Galen. libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, enarrat. 76. inquit, aut initio purgandum esse, aut expectandam esse concoctionem: nec enim confugere est, ibi dicendo, vt Villanouanus vult ibi Galenum loqui de materia turgente, quum si de ea loqueretur, nullam in ea speraret concoctionem, quam expectandam suadet. nec enim præter crudos humores Hippocrates vnquam concoxit. nam vt docet Galenus libr. 4 de Sanit. tuenda, omnes humorum differẽtiæ ad tria simplicia genera reducuntur, ad sanguinem tanquam medium, ad crudos humores ante eum, & ad biliosos post eum: crudi tanquam ex sanguine nondum perfecto existentes concoctionem omnino desiderant, biliosi verò tanquam ex eo supra modum cocti, non coctionem desiderant, sed purgationem potius, vt latius de hac re, dum dabitur occasio, differemus: præsertim in ea quæstione, an bilis & subtiles humores sint crassiores reddendi

craßiores reddendi pro eorum purgatione: sed quod initio purgandum sit, faciunt Hippocratis verba hæc, Circa initia & fines omnia imbecilliora, circa statum omnia fortiora: præsertim in febribus acutis, in quibus humores plerunque biliosi, tenues, mobiles, & agiles reperiuntur, sursum & deorsum repentes, & in ventre murmurantes: quod animaduertens Galenus, Præstat inquit, initio aluum ducere grande, clystere, vel leni pharmaco, vt ab excrementorum onere leuentur intestina, & alijs succis educendis reddantur paratiora. Nam libro quarto de Ratione victus in morbis acutis interim prima, interim secunda, interim quarta, & quandoque quinta die pharmacum se exhibuisse, tradit: quin libro de compositione medicam. secundum loca, nulla præcedente concoctione aliáve præparatione, vtranque bilem & pituitam purgat in alopecia, qui paulo pòst, in multis capitis morbis idem facit. Vt liquidò constet, rectè eos medicos operari, qui morborum initio, minorans, vt aiunt, medicamentum purgatorium, ægrotis porrigunt: vt Manardus Ferrariensis vir singulari doctrina præditus libro suarũ Epistolarum quoque approbat, qui mea sententia, à nonnullis hodie iniustè lancinatur, quũ dicat qualitatẽ, quantitatem, & locum sæpius nos cogere, vt ante cõcoctionem vacuemus, quum reuera res ita se habeat. Nã si ex mala & praua qualitate humoribus

moribus insita, morbus gignatur, illico nulla interposita mora vacuandum est, vt in turgentibus & prurientibus fit humoribus; & pestifero tempore vigentibus. Si verò quis ob quantitatem, siue humorum multitudinem malè quoque habuerit, illico initio purgandum est, ne sua multitudine suffocent, vel potius in morbi incremento dissolutis viribus febrilis caliditas augeatur, & demum ad interitum æger deueniat: vel si nullum horum eueniat, saltem partem aliquam corporis obsideant, in qua phlegmonem, aut œdema, morbúmue maius periculum afferentem faciant. nec enim semper sanguinis missione vti consentaneum est, cuius vice suadet Galenus pharmaco vtamur, vt libro quarto & quinto de Sanitate tuenda scriptum reliquit. Demùm si humores circa aliquod princeps membrum ruant, initio nulla spectata concoctione, purgandi sunt. Si enim infestato stomacho à bile & pituita Galenus absque præcedente præparatione, eam per hieram, & alia medicamenta purgabat, cur nos humoris iecur, aut cor, ad cerebrum infestantes omni adhibita diligentia non deponemus? Ignarus procul dubio medicus dicendus est, qui si infestantes crudos humores viderit, in pharmaco exhibendo moram interposuerit, & eo magis: quia hodie benedictis, & ferè frigidis purgantibus medicamentis abundemus. Vidit enim Galenus, vt lib. 13. Methodi medendi refert, multos, quibus inflammatio in oculis

cœperat

cœperat, sola per inferiorem ventrem purgatione vna die liberatos: proinde firma indubitatáque cōclusio nostra est, quòd initio morborum tutò pharmacum, quod minorans dicimus, ægrotis dari possit, & debeat. Cæterùm Cornelius Celsus præsente febre, pharmacum semper abdicat. Græci verò non nisi apparente concoctione pharmacum propinabant: quorum dictata hodie absurda esse videntur. Nam quia olim medicamenta acria & perniciosa erant, Cornelius Celsus stante febre ea pertimebat: quia sua ignea caliditate & acredine febrilem calorem intendebant, & corpora in vitæ discrimen trahebant, nec verò tantùm præsente febre Hippocrates medicamenta hæc horrebat, sed vigente æstate, vt Aphorismo quinto libri quarti & sexti, de Morbis paß. vag. dixit: Sub cane & ante canem molestæ sunt purgationes, quia tunc exusta natura nostra, acrimoniam purgantium medicamentorum non fert: item, quia ingenti æstu imbecillis facta natura, acredine medicamentorum facilè dissoluitur, tum quia actiones contrariæ inibi veniunt, calore ad exteriora trahente, pharmaco verò ad interiora. Quòd verò Græci non nisi apparente concoctione pharmacum exhibebant, id quoque non minus absurdum videtur, quia quoties humorum coctio apparet, natura potens supra morbum est, atque inde tunc temporis superfluam euacuationem esse, quisque dicere audebit. Nam si natura potens

& va

& valens supra morbum est, ita vt intra paucos dies nullo interueniente adminiculo, vel adiutorio, morbum propellere poterit, ad quid precor tunc adiutorium, hoc est pharmacum ægrotis medici propinant? Iniuriam procul dubio facere videtur is, qui potenti auxilium dare contendit: nisi quis dicere velit, quòd morbus facilius eo dato expelletur, & sanitas citius adipiscetur. Item humorum concoctio non nisi in statu apparet, in quo quiescendum, & nihil immutandum ipsimet suadent. Sequitur igitur quòd tunc temporis pharmacum dandum non est, quod tamen ipsi iubent, non nisi stante concoctione pharmacum propinetur. Iis verò Græci respondēt, quòd si status symptomatum coincidit cum concoctionis humorum statu, quòd tunc dubio procul pharmacum abnegandum est: quia symptomata pharmaci opus peruertunt, & multa mala inde sequuntur: quum verò status coctionis humorum adest absque symptomatum coincidentia, tunc pharmacum rectè concedi potest: & sic quæsitum (cui contradictio inesse videtur) diluitur, scilicet, stante concoctione in statu pharmacum dandum est: intellige, quando symptomata non peruertunt pharmaci opus: quod potissimùm est, quando symptomata non coincidunt cum statu concoctionis humorum. Si verò coincidunt, tunc in statu pharmacum dandum non est, quod potissimùm euenit morbis qui ad vnicam criticam expulsionem terminantur,

quos

quos olim antiquitas, potius sanguinis missione, & optimo victus ordine, quàm pharmacis curabat. At nos hodie nacti benigniora medicamenta, audacter initio morborum purgamus: & morbos natura sua lethales, qui omnino ægrotum opprimere, & ad internecionem ineuitabilem ducere debuerant, leues, & mites, ac salubres iis purgationibus reddimus, quibus minorem factam initio morborum materiam, facilius natura potest concoquere, vt enarratione vigesimanona libri secundi Aphorismorum Galenus Hippocratem interpretatus est, quum dixerit, Quum morbi inchoant, si quid mouendum videtur, moue: quum verò consistunt ac vigent, melius est quietem habere.

Curatio decimaseptima de oris vlcerationibus, quas Aphthas Græci, Alcholas verò Arabes appellant.

Filius Ludouici Ferdinandi ab Arias, quatuor tantùm natus annos natura sanguineus, obesulus, & bonæ habitudinis infans, in aphthas, id est oris vlcerationes deuenit. Sunt enim vlcerationes hæ ab Arabibus Alcholæ dictæ, Latiniores verò lactucimen appellant, quæ quum primùm apparere cœperunt, febris quoque cum horrore

horrore eum affligere cœpit, &, vt posteà comprehendimus, duplex fuit tertiana. Secundo igitur die ad eum veniens, brachij venam illico aperire, hirudinémque vulneri admouere iussi. Nec enim timere est, puerulis carnosis & boni habitus, venam in hac ætate tundere, tametsi Galenus cæteríque Græci hoc nunquam admisêre. Arabes tamen, Abinzoarem libro suo de Sanitate tuenda sequentes, qui filio suo trium annorum, vt tradit Auerroes, sanguinem per venæ sectionem minuere iussit, postulante morbo, minimè formidant: quos boni medici imitãtur, nec vulgi famam timẽt, quum multa bona inde euenire experientia compertum habeãt. postea verò pro iis lauandis vlceribus hoc decoctum, siue lauacrum parare iubeo, quo sæpe lauabãtur, & ita habet, R. rosarum rubrarum, balaustiorum, myrtillorum, foliorum oliuæ, lentisci, sumachiorum, plantaginis an. m. I. aluminis rochę vnc. mediam: in lib. tribus aquę fiat decoctio quousque aqua rubra euadat. Deinde verò clysterem istum immittẽdum suadeo, R. Decocti hordei vncias decem, olei violacei vncias tres, cassiæ extractæ vnciam mediam, salis drachmam mediam, sacchari Sancti Thomæ, quod rubrum officinæ vocant, vnciam vnam, misce, & fiat

clyster

clyster. Syrupũ verò omnino abhorrebat, sed & vesperi iecori epithema imponẽdum curaui, ne materiam de nouo ad superiores transmitteret partes: fuit enim huius morbi causa procathartica vini nõdum cocti, musti dixerim, multus potus. Habebat verò epithema sic, R. succi endiuiæ vncias quinq;, aceti rosati vnciam vnam, santalorum rubrorum drachmã vnam, misce, & tepidum imponatur: sed & linimentum quo oris vlcera, post lauacrum illinirẽtur ex melle rosacceo colato, mastice & thure, cum dupla portione aluminis rochæ vstæ parare feci, tota verò cura circa oris vlcere dirigebatur, vt quàm optimè lauacro predicto lauarentur, inungerentúrq;: tertia verò die clysterem anteactum iterandum iussi, vt syrupum rosaceum solutiuum duarum vnciarum pondere cum iure pulli bibendum obtuli. Tunc verò puer à febri liber euasit: & quarta melius habuit, sed quinta vlcerationes oris minores factæ sunt, & vesperi sternuit: sexta tandem sanus factus fuit. Victus ratio huic ptisana colata, quam Sauis hordei Arabes appellãt, multo iusculo capi admixta erat, pullus quoque gallinaceus hordeo coctus, veluti panatella, & malum punicum vinosum, & acidum, & dulce, aquam porrò ex communi padana bibebat.

SCHO

SCHOLIA.

Hîc scire licet, quòd aphthæ siue oris vlcerationes plerunque pueris accidunt, quæ tribus sunt modis, quædam albæ, aliæ subrubræ, aliæ verò crustæ modo nigrescunt, cæteris peiores: veruntamen omnes igneam caliditatem præ se ferunt, ideo vt multoties in gangrænam transeant, & consequenter in syderationem, id est, membri omnimodam mortificationem, vt puero allato ex sancto Vincentio apud Lusitaniam, in Castellum Album contigit, ætate septem annorum: à quo frustulum mandibulæ extractum fuit, & vixit, sed posteà interiectis duobus mensibus, vt mihi relatum fuit, diem suum obijt. Cæterùm omnes lactentes pueri isto morbo affecti sæpe moriuntur, hac præcipuè de causa, quia sugere & lac attrahere non possunt, vt filiolo Dionysij Pinti octo supra decem menses nato, contigit.

Curatio decimaoctaua de supradictis oris vlcerationibus, & de tibiarum & brachiorum scarificatione.

PAucis interpositis diebus huius dicti frater, duos natus annos, in easdem oris vlcerationes incidit: qui surarum, siue tibiarum ventrium scarificatione, & topicis adhibitis enumeratis medicamentis sanitati illico fuit restitutus.

SCHOLIA.

Non præteribo hinc, quin taxem omnes, præter quàm Hispaniæ medicos, qui in puerulis hanc tibiarum & brachiorum scarificationem adeò prætereunt, ac si pauci momenti euacuatio esset, vel ea potius Galenus nunquam vsus esset. Quod falsum esse paucis monstrabimus: quum Galenus ita sæpe hac vsus fuit euacuatione, ac sanguinis missione per venæ sectionem, quod facilè deprehendere quis poterit, ex iis verbis, quæ ab enarratione decimaseptima secundi libri Aphorismorum adducuntur: quæ ita habent, Euacuatio autem omnium humorum æqualiter (quæ quidem exquisitissima est) fit per venæ sectionem: proxima autem huic est, quæ per tibiarum scarificationem, vt nos facere consueuimus. Hæc Galenus. quibus nihil vel clarius, lucidius dici poterit. Huc adde, quòd Galenus tanti facit hanc per scarificationem euacuationem, vt de ea librum scripserit. Nam & libro decimotertio Methodi medendi, altero crure malè affecto alterum scarificari iubet, non verò venam secari, vt multi ineptè admodum, qui de Pleuritide Apologias scribunt, quas pro suo roborando errore adducunt: ita enim citato loco apud Galenum legitur. At si vel plethoricum corpus sit, vel vitioso succo redundet, curatio per ea quæ sic calent, fluxionem ad membrum citat. Cogimúrque aliâ sanguinem mittere, ídque aut vena incisa, aut iis,

quæ

quæ læsa non sunt scarificatis. Manu enim laborante, scarificabis crura: altero crure malè habente, reliquum. Agit enim hic Galenus (vt obiter hoc dicam) de externis affectionibus. Cæterùm proximum iis erit enarrare, quod mihi contigerit annis elapsis, & ita habet: Dominicus Maria à Bala, mercator Bononiensis, quum filiolum grauiter ægrotantem haberet, vt illum inuiserem me rogat, ad quem accersitus iubeo protinus crura scarificari, prius ea per spongiam fouentes calida aqua, & ad poplites ligatura, ac ad suras euocato sanguine, eas sæpe harundine fessa percutiendo, sed inuita matre pueruli, natione Græca patria, Bizantina, quæ quum intra duos dies puerum sanum conspexerit, ad me postea, tanquam ad sacram anchoram, quum pueri sui vel amicorum ægrotarent, confluebat, vt illam illis iuberem euacuationem facere, tantùm videlicet huic euacuationi tribuens: nec sanè immeritò, quia præter multa quæ secum adfert commoda crurium scarificatio, materiam in corpore exundantem minuit, & caput à dolore, & malis affectionibus liberat. Opus tamen fuit Ferrariæ, veluti apud Germanos inferiores, vulnerarios docere hanc exercere euacuationem, quum antea ea nunquam vsi fuissent.

Curatio decimanona de caluaria re-

ducenda, quæ percussa & plicata antea fuerat.

PVella, quam ab aphthis, id est oris vlcerationibus liberauimus, per scalas cecidit: cui caluaria prope tempus dextrũ intus plicata fuit, nullo vel aparente vulnere, aut sanguinis missione, cutis tantùm erat contusa, magna fouea intus immissa, cui occurrens, & accersito chirurgo, cucurbitulam multa flamma ignitam admouere loco affecto iubeo: posteà verò albumen oui optimè concussum, & multis pulueribus constrictiuis mixtum, & stuppa exceptum atque loco oppositum, intra paucos dies sanitati fuit restituta: iussi tamen postquam meliusculè habere videbatur, loco affecto emplastrum de betonica admouere.

SCHOLIA.

Omnibus notum esse auguror, ossa puerorum tenuiora esse, quia sanguinolentiora, vt testatur Hippocrates libro de Capitis vulneribus, prope finem: qua de causa facile plicantur, & difficulter rumpuntur, & franguntur, quia nec densa, nec solida, nec antrosa sunt, vt visum quoque fuit in puero coriarij apud Malamtestam pigmentarium habitantis, qui quum ex alto caderet, caput contusum habuit, qui & laminas plicatas, & ipse eodem artificio fuit curatus, & sanus euasit. Caterùm

rum, est instrumentum chirurgicum ex tripodibus fabrefactum, quo adultioribus ossa plicata, & disrupta foras trahuntur.

Curatio vigesima de grauissimis quibusdam symptomatibus, ob dolorem oris ventriculi à bile prasina euenientem obortis.

VXor Iuristæ à costa plerunque sæuissimis doloribus circa os ventriculi cruciabatur, & adeò sæuissimis, vt in epileptica symptomata sæpe incurreret: nam sensu & motu ferè priuabatur, & tanquã mortua iacebat, quæ non nisi voce asperiuscula inclamata, per capillorum auriúmq; dolorosam attractionem excitabatur, & ad se redibat. Vocatus igitur, eam in accessione comperio, quæ ob ingentissimum & infestantem dolorem illum me rogat, iubeam affectum illum locum aperire: nam aliter non posse euadere, alta voce clamabat. Ego verò sciẽs vltimis morbis vltima diligentia opus esse, illico vomitorium hoc offero, quod habet, Aquæ in qua decoctum fuit semen raphani vncias sex, oxymelitis simplicis vnc. 2. agarici in puluerem redacti, drachmam vnam, misce, & tepidum bibat. tepida enim stomachum relaxant, & ad vomitum inci-

tant: hoc igitur, prius cibo, quem antea comederat, eiecto, multam bilem vitellinam & prasinam euomuit: sed non ob hanc causam dolores remissi sunt: qua de causa clysterem istum parare iussi, Rec. Centaurij minoris, chamęmeli, meliloti, añ. m. 1. Cumini, seminis fœniculi, ameos, ana drachmam vnam, in libra vna & semisse aquę fiat decoctio sufficiens, cuius decocti libræ vnæ addas olei anethini vncias quatuor, diaphœniconis drachmas sex. Trochiscorum alaandal drachmã mediam, salis nitri drachmam vnam, vitellos oui numero duos, mellis vncias duas, misce: cum quo quater vel quinquies egessit, post quæ, stomacho spongiam imbutam decocto absynthij & rosarum, cum oleo de mentha, & absynthino, calidam admouere curaui: quibus pręsidiis libera tunc à dolore euasit. Sed hæc inter noctem agebantur. At quum illuxit dies, ad eam accessi, vbi altius & intimius morbi huius causam quærens, inueni morbi huius originem & causam, iecur esse, quod & obstructum & malè affectum erat. Percipiebam verò esse obstructum, quia plus iusto tumebat, & quum manus illi admouebatur, dolebat: hac cæterùm obstructione iecur sic malè affectum, malè officio suo fungebatur, vnde multum bilis vitellinæ

& por

& porraceæ dictæ prasinæ, siue viridis gignebat, potissimùm quando herbis & malis & pessimis eduliis vescebatur: quæ bilis ad os ventriculi potissimùm delapsa, crudeles & sæuos illos dolores causabat. Ad causam igitur, & morbi originem occurrens, sanguinis extractionem non admittens illa, qua de causa, inquit Galenus, Pauperes, ditioribus citius sanantur, quia pauperes facilius obediunt, & illico sanguine minuto citius sanitati pristinæ restituuntur. Syrupum istum concedo, R. Syrupi de Agremonio, id est, vero apud Dioscoridem eupatorio, vnc. duas, decoctionis fumi terræ in qua multi spicæ nardi incoctum est vnc. 4. misce, quo per sex dies manè & vesperi vsa fuit, post cuius bibitionem, bolum sequentem deuorauit, R. Electuarij lenitiui drachmas quinque, de succo rosarum drach. 2. agarici nouiter in pasta parati drach. 1. & mediam, cum saccharo & puluere cinnamomi, fiat bolus. Quo aluus optimè secedit: & sequenti die iecur hoc vnguento illini suadeo, quod habet, R. Succi eupatorij Mesues, veri apud Dioscoridem agerati dicti, vnciam 1. & mediam, de agrimonio vulgari, Dioscoridi eupatorio, vnciam 1. olei absynthini, nardini, añ. vnc. mediam, pulueris ligni aloës, spicæ nardi, caryophyllorum, añ. drachmam

vnam, ceræ vnc. vnam, misce, fiat vnguentum, quo manè & sero inungebatur. At iis bis omnibus iteratis, & nonnullis cataplasmatis iecori admotis ex Archigenis officina prodeuntibus, quæ Galenus libro octauo de Compositione medicamentorum secundum loca, citat: ad Thermarum aquas condescendi, & illas quidem apponi prope Patauium, quas ebibit, & ita valuit, vt dolor amplius nunquam redierit.

SCHOLIA.

Bilis prasina hæc, potius ex incoctione quadam gignebatur quàm adustione: vnde magis inter pituitæ species numerari meretur, quàm inter biles: per adustionem porrò nonnunquam prasina hæc bilis fit, vt alibi diximus. Ceterùm, quum circa ventrem & intestina, vna in singulis cauitas est: quæ vitiosam humiditatem suscipere poßit, circa hepar tamen tot numero sunt, quot habentur arteriæ & venæ. Etenim quum hæ omnes oscula angusta poßideant, qua parte visceris huius sima cum gibbis coëunt, obstructiones ab illis vitiosis succis aliquando oboriũtur, breui in frigidis intemperaturis, vt temporis progressu in calidis: ad quas tandem obturationes, putrefactio sæpe consequitur. In nostro porrò casu, ingestis herbis & mali succi cibariis, quæ stomachus non adeò concoquebat, tandem ad iecur vtcunque attractus succus iste porri virorem habens, inibi peiorem qualitatem

sortio

sortiebatur, ac in stomachum relegabatur, vbi dolores illos causabat, & consortij lege, sensus & motus priuationem.

Curatio vigesimaprima de febri derelicta post pleuritim, ac de medicorum inaduertentia circa sanguinis partitionem, in venæ sectione.

OLiuerius Romæ trapezita, ætate quadraginta annorum, circa hyemis initium, Venetiis pleuritide correptus fuit, qui quum à medicis deploratus haberetur, inde Ferrariam per nauim deportatus est, ad quem accersitus, decima enim agebatur dies ab ea qua primùm ægrotare cœperat, illum inueni à dolore lateris liberum, sed intensè febricitantem febri siticulosa, cum pectoris grauedine stricturáve, ex quo sputa multa non nisi viscida ad nigredinem tendentia emittebat. Vrina porrò omnino crassa rubra & ad nigritiē declinabat, cum quibus virtus constabat, & aluus optimè respondebat, sed cum iis nullum in capite sentiebat dolorem, tametsi in nocte plerunque delirabat. Quibus animaduersis inquiro anteactam curationem, cui quæsito respondet, Sanguinis quatuor tantùm vncias è vena brachij extractas esse, nec vl-

lum aliud beneficium habuisse, sed iis addidit septimo die copiosum sudorem illi superuenisse, quo tamen febris non fuit discussa. Illuc igitur vulnerario accersito, sanguinem ex basilica siue interna brachij dicta vena, ad vncias octo fluere iubeo: erat enim sanguis in vniuersum corruptus ad liuiditatem quandam declinans, prout in tribus vitreis peluiculis conspiciebatur, quod scriptum posteritati esse cupio, & volo, vt à tam crasso támque supino errore practici abstineant, in quem recentiores medici Itali incidũt, versantúrve: qui quum sanguinem mittere mandant, iubent vulnerarij chirurgíve vt vniuersum fluentem sanguinem in vno colligant vase, non animaduertentes alioqui homines doctissimi & oculatissimi, opus esse & primum sanguinem fluxum, & medium & vltimum separatim videre. Quod Hippocrates admonere videtur, libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, ita scribens, At si quidem dolor ad clauiculam de se significationem præbeat, aut grauitas ad brachium, aut circa mammam, aut supra septum transuersum, venam secare prodest in cubiti flexura internam, & non cunctari copiosum sanguinem detrahere, donec multo rubicundior fluxerit, aut pro puro & rubicundo

liuid

liuidus, vtrunque enim contigit. Hîc enim Hippocrates suadet ad colorem & sanguinis consistentiam attendendum esse, quum si sanguis crudus & pituitosus fuerit, & minimè floridus, nec rubicundus illic apparuerit, extrahendus Hippocratis consilio erit, donec rubicundior multo fluxerit: quemadmodum si illico in principio purus & rubicundus effluxerit, extrahẽdus est, donec liuidus exeat: quod Galenus ibidem in enarratione clarius exposuit, dicẽs, sed quod vacuãdi sanguinis terminum coloris mutationem posuerit, deinceps est disserẽdum. Quicquid ergo sanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantia colore permutatur. Reliquum autem in partibus omnibus simile manet, eam ob causam sanguine qui in totum spargitur corpus pituitosiore existente, rubicundior sanè erit, qui in eo quod phlegmone obsidetur latere continetur: quod si sanguis in corpus totum diffusus rubidus fuerit, iis proculdubio qui ad phlegmonem est adustus assatúsq; in nigrum permutabitur. liuidus autem in ea quæ à rubido ad nigrum transmutatione medium obtinet: coloris igitur mutatio, sanguinis ex particula inflãmata translationem sufficienter commonstrat. Subscripsit iis idem Galenus libro de

Curandi ratione per sanguinis missionem, c.14.dicens, In quibus autem iuxta sectam venam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis & in colore & in consistentia mutationem expectare, sicut indicauit Hippocrates in libro de Acutorum victu, de pleuritide loquens. Alius enim est, qui in phlegmone est sanguis, quàm qui secundum naturam, vt pote plus excalefactus. Nam si anteà crudior erat, rubrior modò & flauior efficitur. sin eiusmodi prius fuerat, ad atredinem vergit adustione. proinde & cætera. quibus respondent ea quæ idem Galenus dixit libro de Venæ sectione aduersus Erasistratios, ad istum modum, Age ergo declaremus illis quòd mensura in venæ sectione multò faciliùs deprehendatur, quàm in cæteris quibusuis auxiliis. Nam & coloris mutationem sæpenumero dispicere licet, hócque duobus modis fieri potest: interdū quidem sanguinem ipsum fluentem, interdum autem ægrotum considerando, &c. Quibus Hippocratis & Galeni verbis satis percipitur, quòd in sanguinis missione animaduertere medicus debet, sanguinis tam colorē, quàm ipsius consistentiam, mutationémve, quod mea sententia multò melius & securius fiet, si sanguis semel extractus, in tres partitus fuerit partes: quū inde de intentio-

ne vel remissione putredinis facilius quàm aliunde diiudicare possimus, sciréque an secunda sanguinis missio prima copiosior fieri debeat, non minus si sanguis bonus sit, vel potius biliosus, aut pituitosus, aut fortè atrabiliosus, & an mediocri putredine sit affectus, qui ad benignum reduci potest, vel potius in totum corruptus omnimoda egens euacuatione, quæ omnia dubio procul multum ad veram faciunt curationem. Quis enim nō nouit in vna sanguinis missione & rubrum, & liuidum, & nigrum sanguinē fluere posse? qui nisi variis prehendatur peluiculis, sciri non poterit: proinde medicos Italos hîc monitos velim, ne deinceps, vt solent, sanguinem vno in vasculo colligere tantùm permittant: quum consultius (mea sententia) vt dixi facient, si sanguinis partitionem dictam agendam mandauerint, ac peluiculas illas, in loco reponere, vbi nec radij solares, nec puluis sanguinem inficere possint. Cæterùm, non minus à me taxandi hîc totius Hispaniæ medici veniunt, qui sanguinem quibusdam colligi scutelis terrę incoctis, in quibus vniuersa sanguinis humiditas imbibitur, consentiunt. proinde rectè mea sententia faciēt medici, si deinceps peluiculas istas non nisi vitreatas in publicum exire permiserint:

quod

quod iam nunc, vt audio, Salmanticæ monitionibus clarissimi doctoris Alterati, primarij medicinę professoris, fieri incipit. sed in hac re Teuthones, & Germani multa sunt laude digni, vtrunque rectè exercentes. Nam & sanguinem multis peluiculis fluentem colligunt. & illis quidem scamneis, non nisi huic negotio seruientibus. Dicent, tamen hîc Italiæ medici, quòd si sanguis vno tantùm vasculo vitreo colligatur, vt semper colligitur & asseruatur, quòd postea cultro, per medium diuidi potest, vt inde iudicium sumãt, quod à multis pręclaris in Italia medicis factũ iri animaduerto. Sed hæc vt medicis indigna, ita à praxi eliminari debent: quum satius multo sit sanguinẽ variis peluiculis colligere tam in pleuritide & internis inflãmationibus quàm quouis alio morbo, vbi sanguinem mittere expedit, & de ipsius putredine aut alteratione iudicare: in phlegmonis tamen membra longinqua occupãtibus, veluti pleuritide, potissimùm sanguinis mutationem aut consistentiam cõtemplari expedit: quia multum intermedij sanguinis prius quã phlegmone impacta euacuetur, extrahi necesse est. Sed dicet fortè aliquis, Hippoc. & Galenum iubere animaduertendam sanguinis mutationem fluente ipso sanguine, non verò iam fluxo: cui re-

sponde

ſpondemus, Optimũ fore ſi fluente ſanguine medici adeſſent: præſertim quum ſanguinis maxima ſit extractio pulſuum diminutionibus attendendo, ne ſi fortè plus iuſto extractus ſit, æger ad animi deliquium ducatur, nec vires amplius recuperari poſſent, vt multis ægris accidiſſe vidi, qui medicorum negligentia periêre. At quum recentiores medici nõ ſemper phlebotomiis præſentes eſſe poſſunt, vel ſi poſſunt fortè non dignantur, opus ſanè eſt hac potiſſimũ ſanguinis partitione vti, quin & ſi ſanguinis extractionibus ſemper præſentes eſſent medici: quũ difficulter fluẽte ſanguine iudicatur de ipſius colore & ſubſtãtia, conſultius mihi videtur ſi poſt extractũ concretúmq; de eo iudiciũ feratur. At hęc nũc ſufficiant, & ad locum vnde diſceſſimus reuertamur. Facta igitur fuit huic venæ ſectio in brachij flexu, poſtquam ſyrupum ſequentẽ obtulimus: R. Syrupi capill. Veneris, violarum, oxymeliti: ana vnc. mediam, aquarũ fœniculi, endiuiæ, & capil. Veneris, an̄ vnc. j. miſce, veſperi verò ante cœnam iterabatur. Porrò vnguentum hoc, quo pectus illiniretur paraui, quod habet: R. Olei violacei amygdalarum dulcium ana vnc. j. axungiæ gallinæ, butyri recentis, ana vnc. j. ceræ parum, fiat vnguentum. Non minus ſcreatum

facili

facilitās describo vt interpellatim cochleari elambendo desumat: quod habet: R. Syrupi de liquiritia vnc.1. capillorum Veneris vncias duas, violacei vncias 3. misce. Item quoque vt linguæ nigredinem effugeret, quam fuliginosam & atram habebat, semen psilij subtili linteo inclusum, & ligno exili insertum, ac in aqua madefactum intinctúmque parare facio, quo multoties linguam lauaret, non minus quàm assistentibus ministris interdum argenteo cochleari eam raderent, à fuliginéque illa liberarēt suasi. In nocte verò clysterem refrigeratorium immittendum iubeo sic paratum: R. decocti hordei librā 1. olei violacei, rosacei ana vnc.1. & mediam, sacchari vnc.1. vitelli oui numero j. misce, fiat enema, & tepidum iniiciatur. hoc verò enemate aluus optimè secedit. sed vndecima die nihil immutandum, aut de nouo agendum proposuimus: duodecima verò pharmacum hoc propinauimus: R. syrupi rosati solutiui vnc.3. decoctionis senæ vnc.4. misce, hoc verò multa & mixta excreuit. decimotertio autem iterum internam venam in sinistri brachij flexura secare iussi, vnciásq; sanguinis sex demere, qui non tanta putredine, quanta prior fuerat, affectus erat. At post hāc sanguinis euacuationem æger melius habere visus est, &

omnia

omnia remitti cœpêre. Nam febris non ita validè affligebat, & lotium minus rubrum & crassum absq; nigredine solita apparuit, quanquam in eo nullum erat coctionis signum: sputa tamen quæ per excreatum mittebat pauca, sed illa alba iam erãt: demum decimaquarta sudauit sudore quidem contemnendo, quia eo febris nõ fuit discussa, imò continua perseuerauit, quod animaduertẽs decoctũ hoc parare iussi, R. Radicũ apij, cichoreæ, endiuiæ, an vnc. vnã & mediam, petroselini cõmunis, fœniculi, an. vn. vnam, herbæ hyssopi, capillorum Veneris, an. m. 1 prunorum pinguium Damasci, vel Hispaniæ, quæ iam vbiq; habentur numero 12. iuiubarum, quas dicunt ziziphas, sebesten, id est, myxaria singularum num. 10. hordei integri pugillum vnũ, foliculorũ senæ vnc. mediam, in libris septem aquæ fiat decoctio, quousque maneant libræ 4. facta coctione & colatura adde syrupi de cichorea, oxymel. compositi an. vn. tres misce, & ad lentum ignem parum bulliat: de hoc verò mane ieiuno stomacho bibebat vnc. 5. & vesperi totidem ante cœnam, præcipuè quando siti premebatur, quo semper aluũ lubricã habuit, adeò, vt ter & quater inter diem & noctem egerebat: proinde decima septima die tres spontaneos habuit secess-

ſus,& ter ſudare cœpit, ſed nullum habuit copioſum ſudorem, decimaoctaua verò, purgatorium hoc medicamentum dedimus,quod habet,R. Syrupi roſati ſolutiui vncias duas, oxymelitis compoſiti vnc.1. diaprunis ſolutiui drach.3.decocti ſenæ vncias tres,miſce. fiat potus vnus, quo & bilioſa & varia pituitoſa, mucoſa, maleolentia egeſſit, decimanona melius habebat, ſed lotium tenue ſubpallidum erat, in quo nullum videbatur contentum. Nam & vigeſima perinde apparuit, in aqua nulla criſis nota fuit. At vigeſima prima die, tumor, ſiue abceſſus magnus in pectoris eminẽtiori parte viſus eſt, colore ruber, tactu durus, nullum ſecum afferens dolorem, niſi quando illum manu tractabamus, vel quando æger ipſe tuſſiebat. nam tunc dolor illic reſpondebat: fuit enim criſis hæc imperfecta quã permutationis practici appellant: quia ab internis partibus ad externas malus humor prorupit permutatúſq; eſt. vigeſimaſecunda die rectius habuit,& quæ per ventrem egeſſit duriuſcula, vt in ſano conſpiciebantur: ſed febris continuò perſeuerabat,& cum iis multum appetebat, & varia comedebat. vigeſimatertia, & vigeſimaquarta die,eodem modo ſe habuit, velut vigeſimaquinta,& vigeſimaſexta: ſed vige-

ſima

fimaseptima lotium optimum & multa hypostasi primò visum est, à quo semper melius valuit, & sanitati fuit restitutus. Nã tumor, post multã & emollientium & maturantium medicamẽtorum appositionẽ euanuit, & in halitum difflatus. Quantum verò attinet ad rationem victus, qua iste vsus fuit, scire est quòd à vino semper abstinuit non quòd rectè in hoc morbo propinari non posset, quia Galenus in febribus cõtinuis vinũ admittit: sed quia quum vinũ is bibebat in grauẽ incurrebat tussim, vnde ab eo tanquam nocumentũ & graue symptoma secũ afferente abstinebat. vsus verò semper fuit aqua hordei nonnũquã iulepo violaceo admixta, aliquãdo verò granatorum vino prout casus postulabat: cibus verò, capi siue pulli cõtusum, pistum dicunt, multo saccharo & dia marg. paratũ erat, & interdum morsuli parabantur vires reficiẽtes, ex capi pulpamẽtis, & amygdalis dulcibus, veluti recinoribus, & pullorũ testiculis adiectis medulla panis seminibúsque frigidis maioribus, vt melonis, cucumeris, cucurbitæ, & citrulli: vt verò tirones addiscant, sic parabatur, Recipe interaneorum siue pulpamentorum capi, vel pinguis gallinæ, aut phasiani, vel perdicis vnc. 5. amygdalarum dulcium mundatarum vncias 2.

seminis melonis à cortice purgati vnciā I. omnia hæc rectè pistentur. Nam hîc semina melonis optimè pista desiderantur: postea cum vn.10.sacchari, optimè omnia ad lentum ignem, secūdum artis ministerium coquantur, & inde postea morsuli parētur. nam & diamargarit. frigidum dictum, quo etiam vtebatur, & apud Valentinos & Hispaniæ medicos in continuo est vsu, sic paratur: R. Sapphirorum, hiacynthorum, smaragdorum, carabi, corali albi, corali rubri, margaritarum, spodij, ana drach.2. rasuræ eboris, cornu cerui vsti, serici crudi, corticum citri, seminis papaueris albi an. dra. 4. seminis acetosę, seminis portulacę, gummi Arabici, tragacanthi, rosarum, doronici, tormentilæ, liquiritiæ, ligni aloës, amyli, omnium santalorum, coriandrorum præparatorum an. drach. 6. camphoræ, scrup. 4. moschi, scrup. 1. ambræ scrup. 2. auri, argēti, scrup. 1. ossis de corde cerui, an. drach. 1. & fiat puluis secundum artem, cū saccharo fiant rotulæ: hoc autem diamargariton frigidum dicitur, cuius species in epithemata cordalia frigida exornant.

Curatio vigesimasecunda de febri cōtinua cum tussi, & quomodo medi-

camenta pectori conuenientia sumi debeant.

IVuenis, qui in diuersorio agebat, robustus ætate viginti annorum, continua febri laborabat, multum tussiebat, parum spuebat, & capite grauissimè dolebat, quem quum sic viderem, illico basilicā in dextro brachij flexu secare iussi, sanguinísque vncias octo fluere: post quam sanguinis missionem, deposita quasi sarcina, natura potētior facta est, & ex pectore per screatum pus mittere cœpit, sed vt opus hoc liberalius & facilius compleret, elambendo hoc acciperet consuluimus, quod habet,

R. Oxymelitis simplicis, vnc. 1. loch de maluauisco sine spe. vnc. 2. de farfara vnc. 1. diatragacanthi, vnc. sem. Misce, fiat lambetinum, quo passim supino capite deglutiat: non minus vnguentum pectorale dictum, quo pectoris totius regio illineretur, descripsimus: quibus & nonnullis adhibitis clysteribus sanitati fuit restitutus, veluti multi alij, qui eo tempore ex eodem ferè morbo correpti fuerant. Cæterum, erant febres istæ catarrhales parum à pleuritide differentes, quæ publicè, vigente hyeme grassabantur.

SCHOLIA.

Hîc inquirendum venit, an medicamenta quæ elābendo cochleari sumuntur, ad pectoris vitia facientia, homine supino stante deglutiri debeant, an potius flexo & curuo. Nam multi Nicolaum & similis farinæ homines insequentes, hodie dicunt quòd quum nostra fuerit intentio medicamentum in asperam arteriam amandare, quòd tunc homo capite curuo & ad terram flexo illud ore tenendo deglutire debet: sed ij, mea sententia, tanquam in re anatomica parum excerciti reijciendi sunt: quum homini supinè cubanti, trachea arteria propinquior sit, & epiglottis magis aperiatur: vt inde dicendum sit, quæ elambendo sumuntur homine sic disposito, facilius per asperam arteriam defluí debeant. vnde & meritò boni practici officium est, ijs, qui à capite ad pectus destillationes patiuntur, consulere, ne supinè iaceant, quum supinè dormientibus destillationes ad pectus directius & facilius defluant. Quod Rasis inter Arabes singularis doctrinæ vir, non siluit, vt Galenum docentem taceam, qui vt princeps medicinæ est, ita nihil in ea intentatum reliquit, veluti in hac re conijcere est, qui quòd homo medicamenta hæc elambitiua, supinè existens ebibere debeat, libro quarto Methodi medendi, capite septimo, quo vlceris asperam arteriam occupantis curationem prosequitur, adeò clarè docuit, vt nihil præter eius verba adducere opus sit, quæ ibidem

ibidem ita habentur. At ad vlcus quod in aspera sit arteria, vt supinus quàm diutißimè in ore teneat, ac omnes qui illic sunt musculos relaxet remittátque præcipiendum, influit enim sic sensim & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter & manifestè in ipsam arteriam. Nam & quum naturaliter se habet, scire licet potionis nonnihil huc percolari, sed veluti in secunda valetudine, ita nimirum in aduersa cauendum est ne largius influat, vtpote quod tußim excitabit. Nã quoad humor vndique iuxta tunicas arteriæ ceu iuxta murum aqua descendit, tußim vtique non ciet; si quid per mediam spiritus viam incidit, tusses statim excitat. hæc Galenus: quibus nihil clarius aut lucidius dici potest: quibus quoque consentiunt ea, quæ in eiusdem vlceris curatione ipsemet scripsit libro quinto citati voluminis, capite duodecimo, quum dicit, Et nos omnibus modis operam dedimus, vt vlcus ad cicatricem perueniret, foris medicamentum quod siccaret imponentes, tum cubanti supino humidum aliquod ex ijs medicamentis quæ ad eiusmodi vlcus facerent, exhibentes, ac iubentes in ore continere, paulatímque permittere in asperam arteriam defluere. sic igitur faciens sentire se manifestè aiebat astringentis medicamenti circa vlcus vim, siue ea vis huc per transumptionem transmissa est, siue medicamentum ipsum roris specie in arteriam ad vlcus defluxit, & tanquam percolatum

est. erat autem nec æger ipse medicinæ imperitus, & cætera. Ex quibus luce meridiana clarius claret quòd quotiescunque medicus medicamen per asperam arteriam mandare decreuerit, quòd tunc æger supinè cubans, ac ore detentum, paulatim illud deglutire debet: sic enim per parietes ipsius asperæ arteriæ humidum siue liquidum medicamentum labitur, nec tussim mouet, quam irritaret, si modò per medium illius laberetur descenderétve, quod potissimùm euenit, quando subitò & in magna sumitur quantitate, vt ex prima citata Galeni autoritate, hæc omnia patent, veluti libro secundo de Facultatibus simpl. med. capite decimoseptimo, vbi inquit, Potus semper exile quippiam per asperam arteriam percolari, & libro octauo de Placitis Hippocratis & Platonis, quæ omnia prius Hippocrates in porcis & animalibus expertus fuit, vt libro de Corde nobis scriptum reliquit, à quo Galenus omnia dicta mutuatus est.

Curatio vigesimatertia de glande non perforata, nec in ea foraminis vestigio vllo apparente.

INfans natus annos duos, ab ortu suo glans illi perforata non fuit, nec vestigiũ aliquod in ea vbi foramen esse debuerat, apparebat: ad radicem tamen eius, prope testiculos foramen erat, per quod lotium non guttatim fluebat, sed directè emana-

bat, vt facilè quis diceret, naturam & masculum & fœminam producere in lucem tentasse, esséq; ex hermaphroditorum genere. An verò glans huic perforari debeat, in dubium traximus. nā & Antonius Musa Brasauola, & Franciscus chirurgus, nullatenus contendebant: nos verò cum Ioanne Baptista Canano anatomico insigni, oppositū contendebamus: quia si glans non perforaretur non posset liberis operam dare. Sed quónam modo perforari debeat, aut quo instrumento, Cananus sic machinatus est: Nam cannulam argēteam fabrefieri curauit, admodum subtilem: intra quam acus argentea continebatur, quæ cannula per foramen prope testiculos vt dixi existens, versus glādem immitti deberet, quo ad illam penetrare posset: quum verò vltra ire non posset, glandis residuum acu intra cannulam contenta perforandum erat: tūc verò solena ibi quoad ex toto meatus vrinarius fabrefactus maneret, dimittenda erat: sed quum controuersia iustam ignorantiæ suspicionem ostendat, atque auditores incredulos reddat, factum est vt parentes pueri nolint filium in vitæ discrimen trahere: & sic ab opere destitimus.

Curatio vigesimaquarta de nephritide

tide, & renum arenulis, ac de cassia fistularis & lenientium medicamentorum propinatione.

VIr ille, qui nephritin, & renum arenulas patiebatur, post deuoratum bolum bene habuit, erat autẽ bolus iste, Pulpæ cassiæ nouiter extractæ vnciam vnam & mediam: pulueris liquiritiæ drachmam mediam, sacchari albi quantum sufficit, misce. Fiat bolus: & illum ante prandium per horam capiat.

SCHOLIA.

Hîc adnotandum duximus, quòd cassia fistularis, vel quæcunque alia medicina, modò ex illis quæ leniendo purgant sit, per vnam horam ante cibum assumenda est. Nam aliter si magnum intercesserit spatium, vice nutrimenti natura eam rapit & amplexatur, vnde parũ aut nihil aluum subducit. Hanc cæterùm regulam doctè admodum medici in praxim traxerunt ex Gal. libr. 2. de Facultatibus alimentorum cap. 31. vbi de prunis agit: ibidem enim inquit, Pruna ventrem subducunt, modò non illico supra earum assumptionem prandium sequatur, sed paululum potius interponatur temporis, vnius videlicet, vt diximus, horæ ad ipsum prandium. Hanc verò vniuersalem esse regulam & methodum lenientium assumendorum, inquit eodem capite vltimis verbis, nec

minus

minus lib. 5. de Tuenda valetudine, vbi aluũ lubricantia parum ante cibũ offert: non opus est tamen (vt obiter hoc admoneamus) ius aliquod lauãs, aut hordei aquam ante prandium super ijs lenientibus medicamẽtis præbibere, prout fit ab alui defectione cum fortibus & scammoneatis medicamentis.

Curatio vigesimaquinta, de duplici tertiana nocturna, quæ postea in cõtinuam euasit.

BAlthasar Rebelius Lusitanus, ex Lameco vrbe, qui homuncionem viginti sex annorum secum deferebat, vt populo tanquam monstrum in spectaculũ mitteret, à quo & plurimam corradebat pecuniam, Ferrariam venit, duplici correptus tertiana, & illa quidẽ nocturna, quarum vna alterã subintrabat. erat enim febris hæc pessima, infestissimè affligens, cuius rigor paruus apparebat. Nã æger sitibundus erat, linguã fuliginosam, nigram, & crassam habẽs, qui mente nõ cõstabat: sed vrina citrina admodũ erat, & pulsus diminuti cũ corporis impotentia. Primò multa hic vomuit prasina & varia ad nigredinem tẽdẽtia, quæ omnia per assationem sunt facta, sed & postea, quę in cibo & potu sumebat, omnia per vomitum remittebat. Cœperat verò morbus

hic Mantuæ, post anguillam comestam, multum coitum, & varium habitum exercitium. erat autem iste natus annos triginta tres: cui occurrens, illico internam cubiti venam secare iubeo, sanguinémque fluere ad libram mediam, prius per clysterem aluo exonerata: postea verò syrupum istum obtulimus, Recip. Syrupi rosati, nenupharini, an. vnc. j. aquarum endiuiæ, nenupharis an. vnc. 2. misce: sequenti verò manè iterum venā aperire ex altero flexu brachij iubeo, qua sanguinis missione melius habuit, & stomachus cibum retinere cœpit: erat verò cibus, contusum ex pullo, multa ptisana colata mixtum: sexto verò die, pharmacū hoc ebibit. Recip. Pulpæ cassiæ nouiter extractę vnciam mediam, syrupi rosati solutiui vncias tres, decoctionis endiuiæ vncias duas: misce, fiat potus: quo parum egessit, quia illum euomuit: in nocte verò aluus soluta fuit, & multa egessit, à qua hora peius semper habuit, & febris continua, nullo interueniente manifesto rigore, facta est: post duos tandem dies illum deploratum reliqui, & vltimo obiit 16. die ab principio ægritudinis.

SCHOLIA.

Nocturna hæc fuit febris, quæ dubio procul lethalis est, vt de ea testantur Hippocrates & Galenus

lenus Commentario tertio in librum primum de morbis vulgaribus, Aphoris.6. vbi Galenus ita ad verbum inquit, Sed quæ videbatur nocturnæ tribuere laudi, hæc ipsa non minus vitio vertit, eo quòd non simpliciter dixerit, Nocturna non est lethalis: sed addiderit, non admodum. nam si non valde est lethalis, liquet mediocriter lethalem esse. hæc Galenus. in quibus facilè videmus nocturnã lethalem sua natura esse, & illam quidem interpolatam. Non mirandum igitur si is ex hac obierit, quum duplex erat nocturna, quæ postea in continuam euaserit.

Curatio vigesimasexta de scirrhoso quodam Gallicano tumore.

HVius prædicti socius Christophorus Almeida, morbo Gallico correptus erat, & scirrhosum quendam tumorẽ in crure habebat, à quo maximum patiebatur dolorem, cui doloroso loco post exactam medicamentorum bibitionẽ, cerotum hoc admouimus, R. Diachilonis albi, ammoniaci, bdellij, sagapeni, an. partes æquales, argenti viui extincti drachmam vnam: misce, fiat cerotum, membri figuræ & magnitudini conueniens: cum quo dolor quieuit, & Venetias iuit cum illo homuncione, omnium hominum quos naturæ conditio hucusque videre permisit minimo.

Cura

Curatio vigesimaseptima de partu decimestri, & de molæ generibus, ac matricis varietate.

ANna consanguinea Stephani, Pyrrhi vxor, quum exactè conceptionis tempus obseruaret, post decem menses & vndecimi tres exactos dies, puerum optimè peperit. Vtero enim gessit decem mensibus & vndecimi tribus diebus, vnde Pliniũ verum dixisse lib. 7. Naturalis historiæ, cap. 5. deprehendi, vbi præter Lucij Papyrij prætoris opinionem affirmãtis, homini nullum esse pariendi statutum tempus, inquit, Homo vsque ad initia vndecimi gignitur mensis: veluti in casu nostro contigit: decimo verò mense Salomon Hebræorum sapientissimus ab hora conceptionis in lucem prodiuit, vt ipsemet testatur libro de Sapientia, capite septimo. Primogenitus quoque [redacted] Herculis Ferrariæ illustrissimi ducis, decimestris est, vt omnes ibidem norunt, & Brasauola scribit, quem terminum Hippocrates tantùm libro de natura pueri prope finem signare videtur. sed de iis & eorũ causis Leonarthum Fuchsium, Germanum legere est, qui mea sententia præ cæteris, melius & accuratius lib. 6. Epidem. ea disseruit. Iis adnectere est sequentia, Filia Ioannis,

Gua

Gualterutij recens nupta, quum omnium opinione prægnans diceretur, loco fœtus quatuor animalia ranis simillima peperit,& optimè valuit: sed postea circa pectinē dolorem sentiebat, quem paucis adhibitis remediis sedauimus,& pulcherrimè viuit. Similiter mulier Dionysij Pinti, quū puerum optimè peperit, inter secundas animal ranæ simillimum eiecit,& ipsa & puer pancraticè habent. Mercatoris quoque qui ex Anglia venit, vxor abortiuit, & secundo die post abortum simile quoque animal peperit, vt multis aliis euenisse vidimus, præcipuè Anconitanis. debet verò animal hoc inter molæ genera adnumerari, de cuius conceptus causa Hippocratem legito libro primo de Morbis muliebribus: sed quum hæc scriberem, in mentem venit mulier Ferrariensis, quæ quum ob difficilem partum mortua fuisset, eam aperuimus, ac dissecauimus, geminos enim in matrice completos habebat masculum & fœminam: & illos quidem mortuos. inde enim extracta matrice per doctissimum Ioannem Baptistam Cananum, percepimus, falsum esse, quod quidam dicūt, in matrice locellos plures esse, quum reuera matrix siue vterus similis vesicæ sit, in qua præter communem quandam cauitatem nulla altera apparet. Signatur tamen

in ea pars dextra & sinistra, cuius substantia quum scindebatur, intestinorum substantiæ similis apparebat. Fabulosum quoque est, quod Heropilus tradit, humanam matricẽ dissectam bicornẽ esse. Nam hoc in brutorum matricibus conspicitur. secus autem in humanis, nisi venas illas duas magnas, quibus iliis adligatur, cornua appellari dixerimus: iis adiũgere est, quòd superioribus diebus mulieri ad scalas S. Cyriaci habitãti interuenit. Nam vterũ ferebat, & quinto mẽse puellam obortiuit, postquam secundas nõ eiecit, non dolebat, nõ febricitabat, nec anxia erat: sed venter vt primò tumebat, vnde alterum fœtum intus latitare dixi, vtcunque tamen assistentes mulierculæ de euocandis secũdis maximè solicitabãtur, ei trochiscos ex myrrha cum croco in vino propinando, ac nonnulla ex sabina rubea tinctorum, pulegio, origano, calamento, & similibus cõfecta medicamenta: sequẽti tandem nocte alteram peperit puellam postquam & secundæ prodiêre, sed tunc ægrius tulit: tandem sequenti die, frustum quoddam carnis galli cristæ cum rostro gallinaceo similitudinem habens eiecit, & immunis euasit.

Curatio vigesimaoctaua de febre quadam continua, cruciante dolorem

circa

circa costas spurias, & de vini propinatione in febribus continuis.

FRanciscus Patritius Ferrariensis, vir sexaginta natus annos, ruri ægrotauit, post aliquot dies Ferrariam ductus, circa radicem costæ vltimæ nothę, in latere sinistro dolebat, continuò febricitabat, febre quidē non admodum acuta, sitiebat cum ingentissima linguæ nigredine, sed capite nō dolebat, omnia tamē fastidiebat: cui in primis vesicam semiplenam circa locum dolore affectum apponere mandaui, aquæ huius in qua incoctæ herbæ istæ erant, R. chamęmeli, parietariæ, maluarum, rosarũ rubrarum, anethi, violarum, an. m. j. cui decocto olei violacei, & anethini, vtriusque vncias duas indidimus: hoc verò intra paucas horas penitus dolor leuatus fuit. ebiberat enim iam manè ieiuno stomacho syrupũ istum, Recipe Syrupi endiuiæ simplicis, capillorum Veneris, ana vnciam vnam, aquarum endiuiæ, cichoreæ, ana vncias duas, misce. in nocte verò clysterem istum mittendum curauimus, Recipe Maluæ violarum, ana m. vnum & medium, in aqua fiat decoctio secundum artem, cuius colaturæ vnciis quindecim adde cassiæ extractæ vnciam vnam, olei violacei vncias tres, salis drach-

mam vnam, sacchari vnciam vnam, misce, fiat enema. sequenti verò die minoras hoc pharmacum dedimus, quod habet, Syrupi rosati solutiui vncias duas; decoctionis senæ vncias tres, electuarij lenitiui drac. tres. Misce cum quo nihil quicquā egessit: proinde clysterem prædicto potentiorem parare fecimus, quo nonnulla emisit. Nam vrina turbida admodum & crassa conspiciebatur: proinde syrupum describo istum, R. Syrupi buglossæ, endiuiæ, oxymelitis compositi, ana vnciam mediam, aquæ cichoreę, fœniculi, ana vnciam vnam & mediam, misce. Postquam verò syrupum istum quinquies ebibit, pharmacum hoc illi dedimus, quod habet, Recipe Pulpæ cassiæ nouiter extractę drachmas sex, diacatholici vnciam mediam, electuarij de succo rosarū drachmas duas, trochiscorum de violis sine scāmonio drachmam vnam, in vnciis sex decoctionis endiuiæ, in generali fiat potus vnus, misce, cum quo aluus multa & varia egessit. At post hanc euacuationem, morbus increbuit, & eger se grauiter habuit; proinde basilicam in flexu brachij incidere iubeo, post quam sanguinis extractionē melius habuit: demùm vigesimoprimo die ab hora inceptionis morbi, vrinam nigram tanquam atramentum minxit, quæ sic se-

ptimum

primumvigesimum vsque diem perseuerauit: timebat autem æger, quia vrinam sic nigram mingebat: sed quum bono animo esset, dixissem, aperuissémque optimam illam esse crisim, timorem à se reiecit, & sic sanitati fuit restitutus probus & honestus hic vir, qui in morbi huius principio panatella ex iure capi parata cum diamargarithone vescebatur: nonnunquã verò contuso è pullo, vel capo, & interdum cichoream albam sumebat, quæ terra vel arena obrupta amaritudinem perdidit, &hybernis temporibus inter oxypora celebratur, oxeleo salísq; mica adhibitis, siue ipsa cocta, siue cruda sumatur, vt de ea abundè in nostro diximus Dioscoride. A vino porrò nunquam in hoc morbo is abstinuit, pro quo de vino sequẽtia audire ne pigeat.

SCHOLIA.

Vinum quo is vtebatur album erat, natura frigidum, quod omnes Longobardi, præcipuè Ferrarienses, Albanum appellant, nec enim mirari est, si dixerimus vinũ hoc frigidũ sua natura esse, quũ dubio procul cõparatione ad corpus humanum frigidum existit, quia illico suis qualitatibus frigidum reddit: immo plus quàm aqua infrigidat: quia aqua solùm, quia frigida infrigidat: vinum verò hoc non solùm sua frigiditate infrigidat, sed

etiam acerbitate quadam sapore percepta, qua facilius quàm aqua penetrat. Hoc autem vinum album aquosum medici appellant, quod Galenus describit commentario 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. enarr. 2. inquiens, Aquosum autem vinum appellāt homines, quod aquæ tum colore, tum substantia simile est: perspicuum siquidem vt aqua splendidum & purum, & substantia tenue videtur, protinus autē & facultate aquæ simile existit, neq; imbecillū caput feriens, neq; infirmos neruos: quandoquidem manifestè calfacit. Hæc verò vltima verba, idem Galenus sequēti sexta enarratione prædicti libri confirmat, dicens, nempe ex vinis albis nullum valenter calfacere potest. quod enim summè calidum est, id continuò & flauum existit, veluti & quod ab ipso est fuluum, quod lib. 12. Meth. med. cap. 4. confirmat, dicens, Nec enim inuenias ex albo vinorum genere calidum vllum. Huic cæterùm vino oppositum est, quod Hippocrates œnodes, id est, vinosum nominat, alia voce polyphorum, id est, multiferum dictū, quod vt bene temperetur multam exigit aquam, vel quod aquæ multum, quum diluitur, sustinere possit, vt ex Galeno 7. Meth. med. lib. cap. 6. & Commentario tertio in librum de Ratione victus in morbis acutis, enarratione vigesima percipitur: veluti sexcentis alijs locis suæ doctrinæ. Nam hoc quod vinosum siue potens vinum medici vocant, facillimè caput tentat, quod omnino in febribus abnegari debet.

aquo

aquosum verò album, de quo ad præsens à nobis sermo fit, oligophoron dictum, quia nullam ferat in dilutione aquam, febrientibus tutò concedi potest, vt Galenus suis ægrotantibus propinabat, quod ita esse testatur Galenus 3. de rat. victus in morb. acu. enarratione 8. quum inquit, De vinis hæc locutus Hippocrates, cõtinuò ad Melicratum transit: cæteris quidem fere omnibus de vino demonstratis, at prætermisso vno quod non absoluit: & ego obiter percurram, quòd scilicet febrientibus maximè idoneum aquosum sit. Est autem vinum hoc album colore, substantia tenue, nullam earum quæ cæteris vinis insunt habens qualitatem, neque austeritatem, neque astringentiam, neq; dulcedinem, neq; acrimoniam, neque odorem: nempe huic omnium soli, vt tum aquæ tum vini mala effugeret est datum. Prodeunt autem talia in vnaquaque gente aliqua: in Italia imbecillum Sabinum, quod febrientibus administrant, in Asia Titacazenum & Tibicenum: sed vini huius notas vbi intellexeris, talia facilè in quallibet gente reperies, vbi & valde tenuia, & aquosa producuntur vina: reperi equidem talia in Cilicia, Phœnicia, Palæstinæ Cyro, & cætera: imò, vt retuli, in regionibus vidi omnibus, &, quod mirum magis sit, in Aegypto. Hactenus Galenus: quibus patet, vinum hoc album aquosum febrientibus conuenire: at hæc idem confirmat Galenus libro primo Artis curatiuæ ad Glauconem. veluti

duodecimo Methodi med. non minus quàm multis alijs in locis suæ doctrinæ, quod tutò febrientibus concedi poterit: quia frigidum, tum quia minimè in sanguinis naturam mutatur, vt Galenus eodem 12. Methodi medendi libro affirmat, sic dicens, Præterea mistibilia, vel vt alia habet lectio, præpotentia vina sunt: & nutrientia, eoq; ad succi bonitatem opportuna vtiliaue, quorum omnium nihil in aquosis vinis est: minimum enim ex horum substantia in sanguinis mutantur speciem, consentiūt ijs, quæ ipse libro 3. de Facult. alimentorum scripta reliquit, dicēs, quum de vinis agit, His autem minus sua natura alunt quæ alba sunt, simul ac crassa & acerba, omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem sunt alba, consistentia autem tenuia: & aquis hydromeliti faciendo appositis quodam modo similia. & libro de Cibis boni & mali succi: ex his enim quæ aquosa tenuiáq; substantia sunt, vrinam mouent, & paucissimi sunt nutrimenti: quibus omnibus subscribit Aetius, sermone primo suæ medicinæ dicens, Minimè verò omnium vinorum alunt colore alba compage tenuia, & quodam modo aquæ similia, & sermone secundo, capite 268. ait: Vinum aquosum non manifestè calfacit: ideo etiam febrientibus citra periculum datur: Vinum album & austerum minimè, vt vinum calfacit: Vinum verò album, simúlque austerum & crassum, ac nouum sensibiliter frigefacit. & capite vltimo

dicti

dicti sermonis dicit, *Aquosum verò vinum neque capitis dolorem inducit, neque neruos lædit: & subdit, Vinum autem modicam aquæ mixturam ferens capitis dolorem ex humoribus in ventre ortum sedat*: iis enim iam perceptis, si vinum febrientibus dandum sit, hoc potissimùm dandum esse, quod colore sit album, substantia aquosum, tenue, nullam ferens aquam: & exiguum corpori alimentum præbens: quod audacius extra Hispaniam ægrotantibus concederem, tum quia vina hæc facilius extra Hispaniam reperiuntur, vtpote apud Gallos, Germanos, & Italos, imò si verum fateri debeo, difficulter vina hæc in Hispania comperiuntur, quum omnia ferè præpotētia & vinosa vina sunt: imò ea vina quæ vniuersa Hispania alba appellat, fulua proculdubio sunt, multam ferentia aquam & caput citissimè tentantia: quæ febres facillimè accendūt, præsertim, si morbi seminaria adhuc latitant: proinde medicis Hispaniæ consulerem, vt à vini potione febricitantes suos arcerent, nec illis concederent: nisi in febrium declinatione vniuersali quod Hippocrates annuere videtur sexto Epid. & Galenus subscripsit 8. lib. meth. med. dicens, *Constat autem & Hippocratem non in diariis modò febribus, verùm etiam in acutis, ex iis quæ de acutarum victu prodit, vinum dare. At in 6. Epid. siue ipse sit siue Thessalus eius filius, vinum calidis temperamentis prohibet, idq; non modò quum febricitant,*

sed etiam per sanitatem: quippe in calida natura suadet tum refrigerationem tum aquæ potionem, tum quietem. iis enim verbis medici omnes docentur, quòd vigentibus febribus vinum dandum non est, potissimùm apud ipsos Hispanos, & illorum Lusitanos, qui regionem incolunt calidam, vtpote inter quartum & quintum clima iacentem, item quòd aquam potissimùm bibunt, vt dici possint Hispani aquæ potatores, Galli vini, Germani vini & ceruisiæ, Scythæ lactis. Nam extra Hispaniam omnes tam Galli, quàm Itali, & Germani ab incunabulis vino in potu vtuntur: & infantibus suis in cunis vagientibus vinũ præbent: quo fit vt non difficulter ita vinum quum febricitant, ferant: sed esto, quòd Hispani vinum album & aquosum subtili substantia habeant, quod certè difficile erit inuenire, quanquam Galenus dicat in Aegypto, terra nimirum calida reperiri prorsus certè stante febri abnegandũ erit, nisi aliquod maius aduocauerit, vt illud detur: videlicet, virtutis prostratio & maxima appetentia, hoc potissimum post apparentem materiarum concoctionem: vt Galenus semper, quãdo opus est febrientibus, concedit, quod certè in morbi statu, prope declinationem est: vt ex 11. Meth. med. percipitur, c. 9. vbi inquit, In hoc tempore si vinum quoque aquosum bibatur, id omnes euacuationes promouerit: idem faciet & temperatum dulcis aquæ lauacrum. & subdit: Cæterùm vbi magnitudo

tudo febris obstat, sicut in continenti bus, synochis dictis, nec vino est vtendũ, nec lauacro, nec iis quæ habitũ rarefaciãt vnctionibus, sed aqua frigida, sicut prius diximus, pota in his febribus est aptissima: nisi aliquid tamen eorum quæ prædicta sunt, hanc quoq; prohibeat: & in medio capitis subdit: At si mediocris est febris, & vires non validæ: sed cum notis concoctionis, iis qui ita se habent bal neum prodest, & vini potio: hæc ille, in quo tempore, vinũ nondũ exactè coctos humores concoquit, somnum allicit: sudorem prouocat, & lotium educit, imò omnes euacuationes promouet, & omnes humores optimos reddit: quibus addere est: quòd vires citò reficit, quod vinum in conualescentibus desideratur: sed iam hîc quærent Hispani medici, Si nobis deest vinum albũ aquosum subtile, quod febrientibus Gale. dare desiderat, nonne eius loco vinũ potens optimè dilutum concedere possumus, vt Gale. 7. Meth. med. lib. faciẽdum suadet. quum amissa austeritate, & vi præpotẽti illa, debile redditur? Respondeo, quòd si vinum generosum Hispanum aqua tẽperetur, & misceatur, nũ vt antiqua superstitio mãdabat, quòd tres vini partes ad vnã aquæ essent, vel vt Hippo. & Gal. volunt li. 7. Aphor. aphor. 56. quòd vinum æqua portione aquæ temperetur, id est, quod tantũ de aqua sicut de vino misceatur, sed etiã si duæ vel tres partes aquæ vni vini iniciantur, nũquã inde vinum re sultabit, quantuncũque aquosum fuerit, huic albo

à Gal. desiderato simile: quum semper deest illi sapor acerbus quidam, quo multum infrigidat, veluti in hoc Ferrariensi dicto Albano percipimus: si tamen medici tam Hispaniæ, quàm alterius regionis opus habeant, vino illo præpotenti diluto vti, prout quotidie interuenit, consulo, non in poculo ea hora qua æger vult bibere permittant vinum temperetur, sed potius duabus antea horis iubeant vinum dilutum sit, vt melius mixtio fiat, & vini præpotentis igneæ partes refringantur euanescántve, quod multò melius fiet, si vasculi quo vinum continetur, orificium apertum absque operculo habeatur. Caeterùm cauere est à vino nouo, tanquam à peste, quo Galenus maximè suadet abstinendum: ob cuius inaduertentiam Germanorum plures, quum ægrotant, moriuntur, qui musto & vino nouo, non minus quàm præsentaneo antidoto vtuntur: nec minus à veteri vino recedendum est. medium igitur eligendum, mediam ætatem habēs: quod Galenus sex annorum esse ait. septimo enim libro Methodi medendi, vinum sex annorum, tanquam medium inter nouum & vetus, maximè laudat: quod idem facit quarto lib. de Compositione medicamentorum per genera, vbi agit de epulotico medicamēto, ex collectaneis Primionis. Sic etenim recens (inquit) vinum penitiora corporis non permeat, vetus acre & mordax est, ergo ætate mediū potius est, quod plurimum intra quinque & decem annos consistit. Hæc Galenus, in quibus clarè videtur

detur asserere, vinum ætate medium ad decẽnium vsque dici: quæ & si absolutè dicta videantur, proculdubio non de omnibus vinis intelligendum est, sed præcipuè de potentibus, ad trigesimum vsque annum perdurantibus & vltra, veluti vina duo illa quæ diebus superioribus mihi in musæo suo Antonius Musa Brasauola, vir hac nostra ætate celeberrimus, ex apotheca illustrißimi Ducis Ferrariæ gustanda dedit, quorum vnum ætatis 150. añ. erat, alterum verò 100. annos æquabat: de iis enim vinis quæ ita longo tempore perdurare possunt, vera esse Galeni crederem: veluti in Hispania multa similia reperiuntur, quæ ad 30. annum & vltra producuntur, & illa quidem præpotentia, generosa, multam aquæ mixtionem ferẽtia, odorifera, vt plurimũ colore giluo, & fuluo. Nam de vinis debilibus, paruis, paucam ferẽtibus aquã, non vtique crederem Galeni axioma verum esse, qualia hæc sunt, Ferrariensia, & Galliarum, quæ ad summum per duos seruantur annos, quanquàm recentiores hodie scribentes hoc parum animaduertant, Galeni verba sic superficie tenus intelligentes: sed hanc nostram sententiam, idem Galenus confirmat, Comment. 3. in lib. Hippoc. de Ratione victus acutorum morborum, enarrat. prima, vbi inquit, quòd ætas & tempus in vinis non sunt attendenda, sub iis sequentibus verbis, Non enim (inquit) ob tempus vina vel iuuant, vel lædunt: sed ex propriarum differentiarum

rum mutatione id habent, ergo quum de vinorum agimus differentiis, temporis mentionem facimus per accidens: & non propriè, nec primum: ex quibus verbis liquidò cõstat, quòd media ætas vinorum non sic fixa perscribenda est, vt in epistolis suis quidam ad Fuchsium scribens, putat. Cæterùm, Gal. particula 2. Aphoris. ennarat. 11. illius aphorismi, Facilius est impleri potu quàm cibis, inquit, nam aquosa vina sic enim nominant alba & tenuia, sicuti aquæ similem formam habent, ita etiam vim: quare vrinam cient, & minimè nutriunt. Hæc Galenus: in quibus innuere videtur, quòd vinum album aquosum, vt forma simile est aquæ, ita quoq; & viribus: atque ea de causa lotium promouet: sic enim videtur, quòd aqua vrinam prouocat, cui tamen contrarium Hippoc. innuit tertio libro de Ratione victus in morbis acutis. Iis adde, quod Galenus 5. lib. de facultat. simpl. medic. inquit, Medicamẽta vrinam prouocantia calida esse, quod multis aliis in locis scriptum reliquit. Non igitur vinum album aquosum & frigidum vrinam prouocare debet: nos huic dubitationi respondemus, quòd vrina dupliciter prouocatur, aut qualitatibus medicinarum, aut quantitate rerum fluidarum & aquosarum. nam medicinæ suis qualitatibus prouocantes vrinam diureticæ dictæ, calidæ & siccæ sunt: acres, sanguinem colliquantes, & quæ discindunt, atque discernunt à partibus crassioribus partes subtiles,

tenues, aquosas, serosas, quas renes ad se trahentes & partibus sanguineis, quibus nutriũtur, excolantes in vrinam conuertunt, quæ ad vesicam transmissa mingitur: hunc autem modum tangit Aristot. sectione prima Problematum, problemate 49. vbi ait, Odorata vrinam mouere, quia sunt calida, quæ ab Hippocrate Aristotel. accepit libro secundo de Diæta, vbi inquit, Quæ acria & odorata sunt, vrinam cient. Secundo vero modo diximus vrinam prouocari quantitate rerum aquosarum ad vesicam descendentium cito, vt aquæ, & vini huius aquosi: ex quibus vesica facillimè post potum impletur, & consequenter pellitur, quem modum intelligit Galenus enarratione habita: & Aristoteles sectione 1. Problematum, problemate 41. Porrò an vinum penetrare faciat aquam, vel potius aqua vinum, in dubium vertitur: nos breui respõdemus, quòd vinum sua caliditate aquam penetrare facit, & aqua sua subtilitate vinum, nam aqua secundum totum subtilior est vino, vinum verò secundum aliquid subtilius est aqua.

Curatio vigesimanona de phymate tumore, quem passus est author.

PEtis, amicorum omnium optime Canane, vt qui de me, de rebúsque meis iurè petere possis, quidnam in causa fuerit, quòd vltimis iis tribus diebus mensis Nouem

Nouembris latitauerim, miniméque in publicum exierim, vt corpori saltem humano per te dissecto, vt fieri solet, præsisterem, ac ea quæ inter dissecandum dixeras, prætexta oratione illico assistentibus resumerem, vt tenacius ea tenerent. Respondeo, Tumorem mihi in fœmore natum, causam fuisse, quo minus tribus iis diebus, vel pedester vel equitando exire possem, qualis verè tumor hic sit audi. Erat enim tumor non admodum magnus, nec malignus, quum nec febrem, nec rigorem vllum secum traxerit, imò ex eorum natura fuerit, qui intra paucos dies ad suppurationem veniunt, vtcunque tamen dolores ingentes, quum crus mouere vellem cum calore quodã non naturali vniuersum corpus corripiente incurrebam: quo nomine verò tumor iste apud Galenum dicatur, vt eo scito, facilius rem teneas, dico quòd tumor iste phyma à Galeno nominatur: genus scilicet furunculorum, quos idem Galenus & Paulus *δοθιῆνας*, appellant. Est enim locus apud Galenum, libro de Tumoribus præter natur. c. 16. vbi tantùm hæc inquit: Non minus autem notus est furunculus, quem Græci dothiena appellant, qui sanè mitis existit, quum solam cutem obsederit: malignus autem vbi magis in altum constiterit. sic enim tuberculo

similis est (appellant id Græci φῦμα) atque ab eo sola duritie talis furunculus differt. Iis igitur nouisti, tuberculum quod sum passus Galeni phyma esse, quod Itali, bognon à tumore appellant. Castellani verò diuieso, quasi liuidum habens, vocant, Lusitani autem lecenso, quasi quod lædat sensum: proprius, vt mihi videtur, nominãt: sed hæc vt minima dimittenda erant. Firmat hoc quod phyma tumor iste dictus sit, Philotheus enarratione illius Aphorismi apud librum tertium sic incipientis, quum verò iam magis adoleuerit, vbi inquit: vocat autem ipsa phymata per metaphoram eorum quæ producuntur, in terra. quoniam celeriter nascuntur & augentur, & ad suppurationem perducuntur, quæ omnia à Galeno prius sunt dicta libro 2. Artis curatiuæ ad Glauc. c. j. ad istum modum, Phyma autem dicitur, quod statim augetur, atque ad suppurationem festinat. quæ omnia in vniuersum huic respondent tuberculo: non me latet tamen phyma pro pano, id est, bubone in inguine, veluti in alio à multis accipi significato, vt apud Paulum Aeginetam legere est libro 4. suæ medicinæ cap. 22. & Galenum variis locis suæ doctrinæ. Cæterùm tuberculum hoc curatur tritico manso & imposito: non minus vuis passis; qui-
bus

bus semina sunt exempta. Faciunt eodem ficus aridæ pingues per se, vel coctæ cum semine lini fœnu græco: adiecto oleo rosaceo, vel pinguedine gallinaceorum, vel anserina, cum vitello oui & paululo salis. faciunt quoq; pulticulæ paratæ ex fermento subactæ cum oleo rosaceo: vitello oui & pauco mellis: item pulticula ex farina tritici cum butyro & crocco parata maximè valet: sed pellis leporis recens imposita, phyma curat, vel si sicca sputo madefacta fuerit: non minus papyrus sputo madefacta, & imposita valet, plerunque verò absque medicamentorum appositione phymata hæc suppurantur, & ad sanitatem perducuntur: ego verò anserina pinguedine tantùm vsus sum, & bene habui: sed hæc literis mandare iucundius est, quàm ea pati.

SCHOLIA.

Ne quis sycophanta, stomacho delicatior, de nobis queratur, quòd in iis tempus teramus, Hippocratem in medium adducimus, qui de se ægrotantem lib. 3 de morbis popularibus, sectione tertia, vbi de constitutione pestilenti agens, post variam morborum & symptomatum enarrationem, in eos omnes incidisse fatetur, dicens: Cibum autem fastidiebāt omnes ob cunctos præscriptos morbos, in quos sanè ego incidi. Galenus quoque se pius ob esum fructuū, quos horarios dicimus, in varios

morbos

morbos se venisse tradit, vt lib. de Euchymia & cacochymia ipsum est audire, sic dicentẽ, porrò quã diu ipse patris consilium sequutus, ab vsu immodico fructuum, quos horarios vocant, abstinui, obseruauique ab illo traditam optimã victus rationẽ, tandiu immunis ab omni intemperie perstiti. quoties autem eius præcepta negligens, cum coætaneis meis, vltra modum fructibus illis me impleui, semper in morbos incidi, qui sanguinis missionem desiderarent, & libro quinto de Sanitate tuenda, sanum se vixisse post vigesimumoctauum annum tradit, inquiens, Ego verò, tametsi nec salubrem corporis statum, ab ortu ipso sim nactus, nec vitam planè liberam egerim: hac tamen ipsa arte vsus, post octauum & vigesimum annum, ne minimo quidem laboraui morbo, nisi fortè diariæ febri ob lassitudinem aliquando contracta. Aetius quoque in cholicos se dolores incidisse memoriæ commendauit, sermone suæ medicinæ nono, capite trigesimoprimo, in quo ita tradit, hoc itidem experimento constat, eóque ipse liberatus sum, Mentam viridẽ aliquandiu decoquito, decoctúmque bibendum ad dies tres exhibeto, & nunquam dolore adficietur, & cætera. Missos facio plures grauissimos authores, qui in varios se morbos deuenisse scripserunt, & ad trigesimam Curationem accedamus.

Curatio trigesima, de hydrope aquosa, abscite dicta.

VXor illius à Landenara, ad murũ prope portam diui Petri habitantis, post annuam quartanam, & magnum contractum splenem, ex multo frigidæ aquæ & vini potu, in ascitem morbum, aquam intercutem vel aquosam hydropem dictam, deuenit: erat autem huic aluus tumida eleuata, vt rumpi videretur, quam quum manu percutiebam, aqua, vt in vtre collecta, sonabat: vt meritò morb⁹ iste ascites ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ id est, ab vtre denominationẽ duxerit. Nã inter peritonæũ & omentũ aqua hæc veluti in vtre continetur, erant quoq; huic vlcera quędam in crure sinistro, ex quibus ichores exibãt, sed cum iis virtute constabat & rectè se ad oblata habebat: ad quam vocatus quum materia hæc nulla indigeat concoctione, ad expulsionem sic orsus sum, R. Succi ireos vncias duas, mellis rosati colati vnciã vnam, misce, & ieiuno stomacho bibat, cum quo aquam illã quotidie parum emittebat: postea verò octo interpositis diebus, cataporia ex nitro Alexandri cũ trochiscis alãdaal mixta propinaui: sunt autem trochisci vel pastilli ij alandaal ex colocynthide parati. proinde sic parabam, R. Pillullarum de nitro Alexandri scrupulos duos, trochiscorum alandaal scrupulum vnum misce. Fiant pillulæ quinque, cum quibus

multum

multum illius egerebat aquæ, quibus sæpe interiecto temporis spacio; inter vnam & alteram propinationem vsus fuit. Nam sensim & paulatim vacuandus humor iste est: qui verò semel tantùm humorem istum deponere tentant, per purgantia medicamenta, multa mala ægrotanti adferunt: quia eius vires deiiciunt, & iecur & interiora refrigerant. Interpolatim igitur medicamentis purgantibus vtebamur, nonnunquàm lenioribus, aliquando verò vim inferentibus: singulis tamen hebdomadis aluum citam faciebamus, & quod mirum in modum profecit hoc conditum fuit, quod habet, radicis ireos per tyrocneстim traiectæ vnciam mediam, zingiberis scrup. medium, mellis quantum ad spissitudinem sufficit, misce: quo sæpe vtebatur: & optimè absque anxietate & dolore aquositatem illam deponebat. Non minus adiumenti attulit mel rosatum confectū ex floribus persicæ arboris, quod sua natura hāc deponit aquam, & id Auicenna Ieneliabin de pesis, in cura phlegmaticæ, & aliis locis appellat. Iis enim hucusque citatis medicamentis & nonnullis iecori appositis, sex mensium spatio hæc sanitati fuit restituta, exterius tamen aluus vnguēto splenetico dicto illinebatur: quale verò hoc vnguentum sit alibi pag. 359

describemus: eo verò loco illius vnguenti quod ex ciclamino siue arthanita inscribitur, vtimur, quod multum in ascite valet, vt ex Mesue cõprehenditur, interdũ verò medicamenta purgantia non sumebat, diacurcumam cũ vino ebibebat, nonnũquàm verò dialacam. multi cæterùm in hoc morbo laudant pillulas de sagapeno, id est serapino: veluti solidanelã, quam brassicam marinam dicimus, non minus quàm decoctũ ex radice sambuci, & ebuli ac multa alia quæ breuitati consulentes subticemus. Gulielmus Placentinus, sua ętate medicus doctus, testatur ad sanitatem paucis iis reduxisse Azum quẽdam Parmensem hydrope affectum, quæ habent, R. Turbith. drach. I. zingiberis, facchar. an. scrupulos duos, scãmoneæ electæ, pondere duorum granorum hordei cum vino, misce. fiat cõditum. hoc autem in hebdomada illi semel deuorandũ dabat, stomacho ieiuno, quo & quater & quinquies egerebat, sed omni die ante cœnam diacurcuma quantitate nucis cũ optimo vino generoso illi bibendum dabat: quibus curatus ad sanitatem reductus fuit. Regimen porrò huic mulieri à nobis concessum in vniuersum ad siccitatem declinabat: erat verò victus ratio caro auicularũ in dumetis degentiũ, nõ minus vituli,

&

& gallinaceorum veruecisve: à potu verò meis monitis abstinuit, nec alio in tempore quicquam in potu sumebat, nisi prandij & cœnæ hora, & illud quidem parum vini albi potentis & generosi, polyphori dicti, ab oleribus verò in totum abstinuit, veluti à fugacibus fructibus, quos horarios medici appellamus. Amygdalas tamen & sole siccatas vuas præcipuè Corinthiacas lubentissimè concedebamus, oua quoque illi dabamus, sed assa edulia plerunque sumebat, minimè verò aqua cocta. Cæterùm Hippocrates in libro de internis affectionibus similem huic prædicto morbum à vitiato splene euenientem describit, vt apud ipsum est legere, folio Frobeniano 271.

SCHOLIA.

Hydropis, siue aquæ intercutis tres sunt species, alia ascites dicta à nobis in præsenti descripta, alia tympanites, tertia anasarca, vel hyposarca, vel leucophlegmatia, dicta. Ascites, aquosa hydrops vt diximus, est: quæ inter peritonæum & omentum, id est inter siphac & Zirbum fit: vnde Arabes toto cælo aberrare clarius est, quàm quòd ipse multis probationibus indicare possim, quum aquosam hydropem fieri dicant inter mirach & siphac, id est intra abdomen & peritoneum. quũ reuera, vt diximus, potius inter peritoneum & omẽtum siue intestina fiat, quod ita esse,

conuincitur opere manuali, quando per incisionem aquam extrahimus: nam primò scindimus abdomen, id est, mirach, postea peritonæũ, id est siphac, quo perforato aqua effluit, quæ inter illud & omẽtum vel intestina continetur. Nam si inter mirach, & siphac, vt Arabes dicunt, ascites fieret, satis superq; fuisse, si mirach tãtùm perforaremus. At quum inter siphac & Zirbum, id est, inter peritonæum & omentum fiat, opus est peritonæum id est siphac perforare, quod quum claudere volumus, abdominis partem deorsum tractam ad locũ suũ reddimus, qua peritonæi foramẽ tegitur, vnde morbum istum inter siphac, & Zirbum fieri certum est. Secunda species, tympanites est, sicca siue flatuosa dicta, quia à flatu & superfluo spiritu ventositatéve fiat, cæterùm, & hæc species in eodem fit loco, quo ascites fieri solet, quanquàm rarò inuenire est hanc tympanitatem absq; aquositate & comitatu aquosæ dictæ hydropis: vnde hæc noscens diuus Hippocrates quarto libro de Ratione victus acutorum, hydropis duas tantùm species descripsit. alteram subcarnosam, quam hyposarcam vocat, alteram ex flatibus constitutam, quam tympaniam dicũt, quia continuò ascites cum tympania reperitur, & quum tympaniam dixit, ascitem quoque intellexit. Hæc verò tympanites non à tanta fit frigiditate, quanta gignitur ascites, vt Galenus quarto libro Aphoris. enarratione vndecima testatur. Tertia species, carnosa vel hyposarca

sarca dicitur: quæ vt fiat, necesse est antea cachexia, id est, malus totius corporis habitus præcesserit, quæ ex pituita vniuersum corpus penetrante fit, & ea de causa eam Græci leucophlegmatiam sua lingua appellārunt, &, vt Celso & Hippoc. placet cæteris periculosior est, & difficilior curatu: quanquam Leonardus Fuchsius in sua Praxi cū neotericis tympanitem cæteris speciebus periculosiorem faciat, Aetium forsan secutus, qui libro decimo suæ medicinæ ita tradit. Est autem tympanites omnino periculosus, minus eo ascites: adhibetur enim in eo pertusio, siue punctio, quam paracentesim Græci appellant, & reliquis quoq; remediis promptius quàm ille obedit. Sarcites quoque aliquando curabilis fit, per ea quæ cuti adhibentur humorem detrahentia ac resiccantia pharmaca. Hactenus Aetius, sed re vera sarcites id est carnosa hyposarca dicta, cæteris periculosior, ac malignior existit, prout illa erat quam sutor patiebatur ille, qui prope domum egregiam & magnificā illustris Francisci à Villa, quam nos eo tempore habitabamus agebat, ad quem postea Antonius Musa Brasauola accersitus parum illi adiumentum dedit, hucusque enim morbo illo premitur, vir sutor hic quinque supra triginta natus annos, robustus, & fortis: nam illius crura adeò tumebant, vt perampla vasa esse quis diceret. Medici igitur putantes cachexiam hyposarcam esse, non adeo difficilem curatu eam describunt. Cæterùm

circa hepatis refrigerationem aquam congelari & aliquem in hydropem incidere, impoßibile est, vt Aetius sermone citato, Galeno subscribens dixit. Sed quum iam ijs finem imponerem, memoriæ occurrit quod apud Salmaticenses, vigente doctore Gondisaluo, ac Doctore Appara, medicis clariß. quidam aquosa hydrope laborabat, cui aluus sua sponte perforata fuit: ad quem accersiti prædicti medici, in dubium verterũt, num optima esset pertusio illa spõtanea: spontaneam dico, absq; exteriori auxilio factam, & an deposita aqua illa æger sanus euaderet: demũ assentientibus alijs: alijs verò contradicentibus, conclusum fuit, ægrum illum intra paucos dies moriturum, vt postea experientia visum fuit, quia venter malignitate materiæ occlusæ corrosus, indicabat viscera omnia & corrosa & putrefacta esse: nã de pertusione ab artifice vel casu facta longè aliud est, qua multos liberos & sanos fieri, non solùm nos sed alij multi viderunt.

Curatio trigesimaprima, de cancroso quodam vlcere, maligno, & doloso mamillam infestante.

VXor Sebastiani Pinti, temperatura biliosissima, ætate triginta annorum, puellam optimè peperit, post cuius partum menstrua purgatio non exactè, vt opus erat, respondit: qua de causa in febrem de-

nenit

uenit ardentissimam. Nam suppressis post partum mensibus, multa inde incommoda oriuntur: vnde Galenus lib. tertio de Morbis populariter vagãtibus, enarratione septuagesimatertia, inquit: itaq; videtur suppressa in partu purgatione incidisse mulier in morbum: quippe menstruorum suppressio offendit: tamen non perinde: vt si à partu supprimantur, officit, quod non abundantiam modò, sed insignem etiam humorum pariat prauitatem. Nã meliorem sanguinẽ ad se fœtus nutrimẽti causa alliciẽs, relinquit deteriorẽ, ideóq; pręgnantes prauis humoribus implẽtur, quos à partu euacuat natura. Hæc Gal. nisi enim natura humores illico post partum euacuauerit, varia inde oriuntur mala ad melancholiã pręcipuè inclinantia: quia, vt ibidem subdit, mẽstrua quę à ptu euacuãtur, vt plurimùm melancholica sunt: in primis ergo recta huic victus ratione instituta, sanguinem ex saphena vena interiorem malleolũ perreptante minuere iussi, & nonnulla adhibere remedia alia, quibus morbus mitior factus fuit, & symptomata omnia mitiora, (me verò absente) pristinæ sanitati fuit restituta: nam Venetias iueram, vbi [illegible] Didacum Mendocium, Caroli Quinti Imperatoris apud ipsos Venetos vigilantissimum ora-

torem, ægrotantem inueni, & curaui, cæterùm post meum reditum, quum illam visum redirem, eam optimè valere comperi: querebatur tamen quòd in vbere sinistro duritiem persentiebat quandam interdum dolorem afferētem, & illam quidem nucis magnitudine, quā cùm visu tum tactu perciperem, iudicaui morbum esse malū, futurum deteriorē, ni illi obuiam docta iret manus. At illa morbū parui faciēs, iudicio muliercularum dicentium, Tuberculū hoc lac coagulatum & in grumos redactum esse, octo interposuit mēses, quibus nullum genus remediorum adhibere curauit, tametsi in hoc temporis interuallo, paruus ille tumor magnus factus fuerit: ad quam tūc vocatus, inueni tumorem illum scirrhū non exactum esse: nouistis enim scirrhum duplicem esse ex Galeno secundo libro Artis curatiuæ ad Glauconem. alterum exactum siue exquisitum, insensatúmque & durū curam non recipientem: alterū verò non exactum, siue non exquisitum difficulter sentientem tumorem durum, qui, & si incurabilis non sit, difficulter tamen curationem admittit. Fit autem ab humore crasso, & lento veluti in muliere hac, à sanguine menstruali retento factus fuit. quum igitur morbus is difficilis curationis sit, Hippocratis

pocratis consilio, libro Præceptionum, accersendos curaui duos insignes chirurgos: quorum alter Franciscus, cognomēto Magnificus erat, alter verò Ioannes Baptista Cananus, magnæ spei vir, qui in dissecādis corporibus humanis alter Vesalius habetur: cœpimus igitur contra morbū tentare, num optimum esset chirurgia vti. At quum omnes conuenissemus, illa renuit: proinde deposita intentione illa, quam post euacuationes vniuersales ordiri decreueramus, sic aggressus sum: primò sex res non naturales in ordinē deponendo, ab aëre inchoando. Aër igitur, sine quo nec sanitas conseruari, nec morbus pelli potest, ad tēperiem semper declinabat: æstatis enim tempore ad frigus, hyemis verò ad caliditatē. Cibus porrò talis describebatur, qualis atra bile affectis conuenit. Nā panis ex flore farinæ parabatur optimæ, nec multum recentis, nec multum veteris, quum Hippocrate teste, libro secundo de Diæta, Farina recens siccior est vetusta. vetusta enim quum fit, calor exhalat, & frigiditas inducitur. Erat autem non minus bene fermentatus & coctus, quem non nisi altero interposito die à coctura comedebat. Caro verò optimi erat succi, veluti gallinaceorum, caporum, perdicis, auicularum in dumetis degentiū, ver-

uecis, vituli, hœdi, & similium. Nam coturnicibus bis vel ter tantùm in vniuerso huius morbi incessu vsa fuit, quum auis sit, si grauissimis authoribus fides habenda est, pessimi succi. Nam & veratrum siue elleborum comedit, & morbo comitiali corripitur. Vnde Auicenna, rectè mea sententia ab eius vsu suadet abstinendum, veluti ad tetanum & spasmum inducente, cui suffragatur Psellus qui coturnicem inter cibos malum succum gignentes annumerat. non minus profectò numerare est inter illas boni succi aues à nobis illi concessas, phasianum, attagenes, id est frangolinos aues, quas Romæ Cardinalium cibum appellãt: sturnos verò quos Græcia ψάρους vocat, tanquam melancholicum atq; vitiosum generantes humorem reiecimus, quum & cicuta illi nutriantur. Galenus verò, & si eos quandoq; inter boni succi aues laudet, veluti turritos passerculos, quos Græci pyrgitas appellant, vt est in libro sexto de Tuẽda valetudine, minimè tamen in hoc morbo mea sententia concederet: proinde à consortio bonarum alitum eliminatæ fuerunt, nõ minus ac cæteræ in aquis degentes. Pisces quoque illi interdum concedebamus, præcipuè quando carnes fastidiebat, veluti quoq; febrientibus admittimus. ex piscibus autem mari-

nis

nis concessis numerandi veniunt buglossus, siue lingulaca, perca, mullus, quem barbonem Veneti, Hispani Salmonetum appellant. Nam Græci triglam piscem istum dicunt: sed caue ne nominum similitudine decipiaris, quum trichæ, sardiniæ sint, trissa verò clupea, quam Galli alosam, Hispani saualum, Itali verò chiepam nominant. bonis igitur piscibus addimus auratas, quæ Corn. Celsi authoritate optimum gignunt succum: lupum, quem Veneti varolum, Hispani verò robalum appellitant: hunc Galeita optimum generare sanguinem inquit, vt eum carnibus perdicis æquipareret. Gobiones verò tanquam paucum & pessimũ adgenerantes succum semper respuo, quemadmodum alios pisces, quos silentio prætereo, ne hîc tantùm de piscibus agere videar: ex fluuiatilibus verò troctam concedimus, non minus lucium piscem, quem troctæ speciem esse crediderim, à Gallis brochetum nominatum, quo Hispania vniuersa caret: tametsi Angli Lusitanica voce eum pique vocent: sed inter istos fluuiatiles percam superius nominatam dicere quoq; est, non minus ac alios quoque scamosos albas & leues carnes habentes, ætate medios, qui in multa & salubri innatant aqua, de quibus alibi copiosum fecimus sermonem.

nem.hos verò (vt diximus) aliquando cum fastidio premebatur, esu præcipuè alitum, & carnis quadrupedum (quanquam raro hac vtebatur) concedebamus, quum multum illis delectabatur: aliquando aqua coctos, nonnunquam verè assos, rarò tandem sartagine frixos. Oua recentia tremula, & sorbilia liberaliter cõcedebamus. ex oleribus verò admittebamus boraginem nostram, apud Grecos buglossum dictam, melissophyllũ, id est melissam, fœniculum, endiuiam, cichoream, lactucam, asparagos, & lupulũ. Legumina porrò omnia interdicta sunt: veluti multa alia quæ data opera prætermittimus. Ex fructibus verò comedebat ficus optimè maturas, vuas pensiles, amygdalas, & pruna: caseum & ex eo parata tanquam venenũ fugiebat. A prandio verò coriandro præparato, id est, saccharo incrustato, diacitonite, & piris saccharo conditis vtebatur, nec minus in cœna, quæ semper prandio minor erat. Vinum in potu concessum, medium sapore, colore, & substantia erat. Acetum & res salitæ omnino interdicebantur, sicuti cætera sanguinem supercalfacientia, & melancholiam gignentia. Somnum potius longum, & superfluum, quàm parcum esse permittebamus: & illum quidem nocturnum. Nam diurnus pessi-

mus

buglo[illegible] borza

mus ille est, si modò nocturnus interruptus non fuerit: qui si fuerit, tunc maximè diurnus iuuat, vt ex Galeno elicitur libro Prognosticorum. Erat igitur ad minus octo horarum somnus. Exercitium quoque ante prandium, temperatum permittebatur. Nā à cibo assumpto quiescere tum corpore, tum mente bonum est: hinc Galenus tam sæpe dixit, Labores cibum præcedant. Ab affectibus verò animæ eam interdicere impossibile erat, quū natura sua mulier rixosissima, si quæ alia erat: semper autem cum ancillis rixabatur, semper obiurgabat, omnibus erat infesta, continuò in bilem & indignationē veniebat, adeò vt furiali incessu, & nō humano processisse dicendum sit: qua de causa, marito, amicis, & assistentibus, illam nunquam ad sanitatem peruēturam prædixi. Quantum verò ad euacuationem attinet, primò sanguinis extractione vsi sumus, quæ multum in hoc morbo valet: deinde verò variis medicamentis quoque atram bilem respicientibus vsa est, inter quæ hæc numeranda veniunt, Syrupus rosatus solutiuus, syrupus de epithymo, de fumo terræ simplex & compositus, de pomis saporis, de boragine, buglosso, de lupulis: item decoctio fumi terræ, de sena, de epithymo, aqua boraginis, buglossæ, lupulō
rum

rum, betonicæ, fumiterræ, melissæ: electuaria quoque erant elescoph à sena paratum, hamec Indicum, catholicon, & leniens: catapotia quoque erant de lapide lazuli, de fumo terræ, de hiera aggregatiuæ, & Indicæ: iis addamus potionem hanc egregiam, & huic affectui miram, R. Myrobalanorum citrinorum, chebulorum Indorũ an. drachmam vnam & mediam, contundantur grosso modo, & infundantur per diem & noctem in vnciis octo aquæ fumiterræ: deinde R. Epithymi, polypodij, folliculorum senæ ana drachmam vnam, liquiritiæ rasæ drachmam vnam & mediam, seminis citri drachmam vnam, caryophyllorum scrup. medium, corticum ellebori nigri drachmã mediam, bulliant omnia simul in prædicta infusione, vsque ad consumptionem tertiæ partis, & facta colatura & expressione detur remanens semel. Is enim citatis medicamẽtis, eam interpolatim purgabamus, & interdum quoque sanguinem mittebamus, sed quum hęc agebant, topica medicamenta mamillæ affectæ apponebamus, & illa quidem parum calida, emollientia dicta. Nam à fortiter calfacientibus, & exiccantibus in hoc morbo fugiendum est, vt suadet Galenus lib. 2. Artis curatiuæ ad Glauc. capite quarto. & Paulus lib. quarto, cap. 52.

Erant

Erant igitur medicamenta illa, malua, viola, melilotũ, chamæmelum, radices altheæ, semen lini, fœnum Græcum: ex medullis verò ceruina, & vetulina, sed ex adipibus cõmendabantur leonina, pardalis, vrsina, taurina, lupi, taxi, & hirci: ex auibus axungia gallinaceorum, anseris, anatis, phasiani: olea verò amygdalarum dulcium, liliorum alborum, chamæmeli, & alia. Ex iis autem somẽta, cataplasmata, & emplastra parabãtur: & interdum cerotum admouebatur cõfectũ ex diachilone albo, ammoniaco præparato, adiecta medulla ceruina. quibus omnibus per octo longos menses vsi sumus, quæ quum illi parum conferre videbantur, Venetias se cõtulit, vbi tres doctissimi medici illius curam susceperunt, quorum vnus Baptista Montanus est, qui primò Aëtium Latinum fecit: alter verò Victor Trincauellius, cuius industria Galeni opera emendatiora in lucem sunt edita: tertius verò Bartholomæus Abiosus, qui magna cum gloria ibidem Medicam exercet artem, ab iis igitur præclaris medicis per duos menses curata fuit, infelici tamen successu, quum parum, aut nihil adiuta fuerit. Ferrariam igitur regressa, & ad eam accersitus non bene, immo peius valere eam comperio, adeò vt intra paucos dies grauissimis doloribus fue

rit oppressa: confitebatur enim pus in mamilla, nec satis sunt sedati dolores, quousq; in parte decliuiori mamilla perforata fuit, extractúmq; tantum puris, quantum nobis pro necessitate apparuit: post apertionem autem vlcus in dies malignius factum est, quia medicamẽtis parum cedebat, & si quæ fortia admouebãtur, illis irritabatur: de genere igitur cacoëthes vlcus hoc erat, cauernosum, dolosum, imò ex illis quæ chironia, vel telephia nominãtur: chironia, quia Chirone, vt curentur medico sapientissimo opus habent. telephia verò, quia talia sunt qualia Telephus passus fuit, quibus consenuit, & nunquã sanus ab illis euasit, semper autem vlcus hoc comitabãtur dolores, præcipuè quinto elapso mense ab eius apertione, qui tunc fortissimi sęuissimíque fuerunt, & glandulæ in collo, & alis, atque vbere dextro de nouo ortæ fuerũt, immo euacuationes solitæ suppressæ sunt, vt aluus inflari cœperit: quia morbo deuicta natura, liberè vagabantur per vniuersum corpus humores, nec eos per consueta loca, quemadmodum antea consueuerat, transmittere poterat: vnde brachium sinistrum ex illo venenoso humore syderatum ferè euasit: tandem prostratis viribus, tametsi pręsidiis opportunis, & valentibus semper obstitimus,

vita decessit, duobus elapsis annis ab origine morbi: nec enim fieri potest, vt omnes ad sanitatem reducantur, vt Hippocrates primo libro Prognosticorum tradit, quod ingeniosus Poëta cecinit, dicens,

Non est in medico semper, releuetur vt æger,
Interdum docta plus valet arte malum.

Vsi cæterùm sumus contra atrocissimum morbum istum candente ferro, aliquando verò caustico medicamento, id est sublimato, nonnunquam verò linimenta inuncta vnguento apostolorum, vel ægyptiaco, plerunque verò mundificante medicamento, sed exterius parti affectæ, splenium vnguēto à tutia cōfectum illinitum apponebatur, ex tutia dico, id est ex cadmia Dioscoridis, non pompholige, vt hucusque omnes non sine ingenti errore crediderunt, vt vberius suo loco exposuimus.

Curatio 32. de cholico affectu eueniēte à vitrea pituita, & eius curatione.

MVlier quæ prope castellum nouum ad Padum habitat, natura pituitosa, intensissimo dolore vexari cœpit: pro quo propulsando accersiti sunt plures medici, qui in huius morbi inquirenda causa, omnes vnà conuenêre, pituitam tenacem vitream dictam esse, à qua sæuissi-

mi dolores illi oriebantur. consueuerat enim morbus iste tempore quodam interiecto superuenire, contra quem primò clysteribus confectis ex ruta, anetho, parietaria, baccis lauri, in aqua adiecto oleo rutaceo, anethino, laurino, liliaceo, & similibus vsi sumus: nonnunquam verò hoc modo, Recip. Centaurij minoris, foliorum lauri, rutæ, anethi, ana m. I. seminis cartami, vrticæ, anethi, ana drachmam vnam, in aqua fiat decoctio, quousque colorem viridem acquirat, cuius decoctionis accipe vncias quindecim, olei rutacei, anethini, laurini, ana vncias duas, mellis rosati colati vncias duas, salis gemmæ vel cõmunis drach. vnam, trochisc. alandaal. drach. j. ouorum numero duo, misce, fiat clyster: nonnunquã verò loco trochiscorum diaphiniconis vnciam integram iniiciebamus: aliquãdo verò electuariũ de baccis lauri miscebamus. nec enim bonus practicus mirabitur, si à principio potentibus medicamentis vsi sumus, quum nos doceat Hippocrates, vltimis morbis, id est acutissimis periculum secum ferentibus, vltima medicamenta esse adhibenda. Diligens proculdubio, & minimè tardus, aut segnis medicus esse debet in iis morbis periculum minantibus: id quod Galenus quinto libro Methodi medendi animad

nimaduertens, & contra Errasistratum agens, ista prodit: minimè igitur sicuti medicorum nonnulli censent, à paruis incipiendum auxiliis est, nec sicut illi dicunt sentiẽdum, ista scilicet prius esse tentanda: mox si nihil profecerint, aggredienda maiora. nam in morbis, in quibus periculum non impẽdet, vera ea opinio est. At vbi moriturus æger est, si phthoë semel exceptus sit, alienissimum à ratione est à minoribus inchoasse. Nam sicuti reliqua omnia ab Hippocrate tradita, ita illa quoque sententia rectè est dicta: nempe ad vltimos morbos vltima prorsus remedia maximè valere. vsi igitur sumus potentibus medicamentis, quibus dolores illi intensissimi remissi sunt. Nam & exterius linimento ex oleo euphorbij cum pauca cera parato illinebatur, veluti per os oleum de amygdalis dulcibus recens dabatur. Depositis igitur doloribus, ad syruporum propinationes deuenimus, qui ita habebant, Recip. Mellis rosati colati vnciam vnam, syrupi de betonica, de calamento, ana vnciam mediam, decoctionis betonicæ, chamæmeli, origani, fœniculi secundum artem, cum seminibus carminantibus ventositates parati vncias quatuor, misce, & ieiuno stomacho capiat in aurora, nocte verò tribus à cœna horis itere-

tur. Vsa verò per quatuor dies hoc syrupo est: posteà verò pharmacum sequens concessimus, Recipe Agarici nouiter in pasta cum oxymelite scillitico parati drachmas duas, electuarij elescoph drachmas tres, syrupi de epithymo vncias tres, decoctionis senæ tantundem, in qua bullierint seminis carthami drachmæ duę, hyssopi & pulegij parum, misce: fiat potus vnus. hoc enim pharmaco aluus optimè deiecit, & mulier basilicè habuit. Posteaverò ne morbus rediret, ad vinum ligni guaiaci descendimus, quo nihil sanctius aut diuinius pro hac domanda ægritudine inuenimus. Nam etsi ex hoc ligno tempore musti vinum optimum concinnari posset, veluti prisci ex variis herbis conficere assuescebant, quod summopere laudo, quum tamen eo carebamus, sic parare iussi, R. ligni guaiaci nouiter elimati, nihil nigri habentis (quod recens sit oportet, nam aliter satius est multum nigri possidentis accipere) vncias decem, corticis eiusdem ligni gummosi pulue rizati vncias duas, in libris viginti vini albi generosi & potentis, per vigintiquatuor horas madescere finito: deindeverò ad lentum ignem ebullire ad medias finito, quod vinum percolatum ac ab scobe illa depositum in olla minori decem libras conti-

nente

nente iniicito, cui adde herbæ hyssopi, pulegij, anethi an. fasciculum vnum, & iterum ad ignem bulliat, donec maneant libræ septem. Facta tandem colatura, vinum remanens, primum dicitur vinum, quod syrupi loco in aurora pōdere octo vnciarum prælibabat, quo sudor maximè euocabatur, & illam sic per tres horas sudare permittebā, non minus quoque tribus horis à cœna in nocte eandem vini quantitatem concedebam: sed hæc de primo vino. Secundū verò vinum, quo inter diem potus vice & cum vescebatur vtebatur, sic parare faciebamus. Nam relictæ scobi, siue pulmento illius ligni (à quo primum extractum fuit lignum) vncias quatuor prædicti ligni noui superaddebamus, quibus vinum infundebamus pondere viginti librarum, quod ad ignem quoque feruere, quousque maneant libræ duodecim, permittimus, ac postea percolamus, quod secundum vinum appellamus, & eo vice potus inter diem & hora victus vtebatur. Cęterùm, quū vinum hoc parabatur, tantam ex se fragrantiam, ac odoris suauitatem spirabat, vt moschum ibi esse assistentes dicerent. Vsa est autem mulier hęc vino hoc per vigintiquinq; dies, in quibus immunis & libera ab illo sæuo & crudeli morbo fuit. At vict⁹ ratio huic talis prę-

ſcripta fuit, primò carnibus in prandio ei nunquam interdiximus, interdum aſſis, aliquando verò elixis. carnes quum dico, alites montanas, capum, gallinam, pullóſque gallinaceos, & interdum domeſticos columbos intelligatis velim: vt plurimum verò illis aſſis veſcebatur, elixis verò non niſi ſecundo in vino apparatis. Nam vt aquam omnino fugeret in hoc morbo monuimus, & eò magis, quia mulier hæc aſſueta vini potui erat: ſed panis nauticus, ſiue biſcoctus dictus, in vniuerſo hoc morbo illi recentis panis vice fuit: ſed cœna leuior prandio ſemper fuit, in qua amygdalatum ſecundo vino concinnatum concedebamus: nonnunquàm verò panatellam, ex biſcocto pane & ſecundo vino adiecto ſaccharo & cinnamomi pauxillo confectam. Ex fructibus verò albas, & ad ignem ſiccatas amygdalas, veluti vuam ſole ſiccatam concedebamus: ex oleribus, fœniculum, mentam, ſaluiam, petroſelinum, & hyſſopum pro condiendis iurulentis pullorum carnibus, permittebamus. Mel inter ea quæ concedebamus adnumerare eſt. quibus omnibus mulier hæc non ſolùm ſanitati priſtinæ fuit reſtituta, ſed etiam ab illo grauiſſimo morbo, quo ſæpe corripi ſolebat, immunis & libera perſeuerauit.

Cura

Curatio trigesimatertia de cholico dolore à lumbricis infestantibus eueniente, & eius curatione.

Diana vxor lapicidæ in cholicum affectum solitum deuenit, & illum quidem à lumbricis causam habentem: proinde primò clysterem ex lacte & melle tantùm iniiciendum curauimus, quo dolor illico remissus fuit, quum omnia, vt illa asserebat, ex partibus superioribus ad inferiores descenderunt: post quem clysterem, alterum ex rebus vermes interficientibus, nondum altero eiecto mittere mandauimus, qui habet, Decoctionis rutæ vncias quindecim, olei rutacei vncias tres, salis nitri drachmam vnam & mediam, aloës non lotæ drachmas duas, hieræ picræ vnc. I. misce. An verò inter excreta illa vermis exierit, non constabat: qua de causa bolum hunc illi sequenti die deuorandum dedi, R. Specierum de hiera Galeni drach. 2. diaphiniconis drach. 3. seminis santonici lumbricorũ dicti drachmam mediam, sacchari quantum sufficit. fiat bolus. hoc autem quinquies egessit, & dolor ex toto leuatus fuit, & sic intra duos dies sanitati restituta: posteà verò octo sequentibus diebus quolibet mane, ieiuno stomacho, rotulum ex aro-

matico rosato comedebat, super quo vinum ex absinthio confectum bibebat, & sic sana citò euasit.

SCHOLIA.

Boni medici fidelis, & deum timentis officium est, celeriter quoad fieri potuerit curare: quoniam ab omni arte aliena est comperendinatio, potissimúmque à medica, in qua dilatio, procrastinatióq; vitæ periculum est: vnde Mesues in exordio suæ praxis, inquit, auxiliari ne differas: quia semel pereunti nulla posteà suffragia prosunt. Poterat autem crudelis medicus huius mulieris morbum in longum protrahere tempus, eámque in reditu habere, quam nos duobus tantùm diebus ad sanitatem reduximus, tutò, iucundè, &, vt diximus, celeriter, curantes, vt optimus quisq; medicus facere debet, vt Corne. Celsus lib. 3. ex sententia Asclepiadis dixit, & Hippoc. & Galen. lib. 1. de Morbis vulgaribus, & 14. Method. medendi.

Curatio trigesimaquarta de muliere quadam quæ peperit, & postea desipiens & melancholica facta est, ac de computu dierum criticorum in parientibus, & de admonendo oxyrhodino.

VXor sarcinatoris, apud forum agentis puellam peperit, & ad septimum diem vsque

vsque bene habuit, non bene tamen à men sibus purgata est: septimo tandem die febri cum rigore corripi cœpit: capitis anteriorem partem dolebat, & interdum circa cordis regionem sub sinistra mamilla dolorem sentiebat, qui dolor ad nucham, vt asseuerabat, ascendebat. Sequenti die febricitauit, & lecto decumbens, optimam repræsentabat faciem. parũ loquebatur, & nil mouebatur. Quum tamen ab illa quęrerem, vt valeret, & vbínam doleret illa, similia verba loquebatur: sed anteacta nocte, mente non constare iam mulierculæ assistentes mihi significauerãt. raptus enim materierum ad caput inde indicabatur: qua de causa illico per clysterem aluo exonerata, saphenam pedis dextri secare iussi, sanguinísque vncias septem extrahere: à vino verò & carnium esu abstineret, tenuíq; victus ordine vteretur commisi: sequẽti verò die, quum illam viderem, & desipientem perseuerare reperirem, tunc cephalicam dextri lateris aperire sanguinémque fluere ad pondus quinque vnciarum iussi. erat enim sanguis corruptus, liuidus, morbi malignitatem satis attestans, post quam sanguinis minutionem, syrupum istum bibendum dedi, qui habet, R. Syrupi Byzantini sine aceto vnciã mediã, de endiuia vnciam vnam,

aquar

aquarum lupulorum, endiuiæ, fœniculi, añ. vnciam vnam, misce, & per sequentes dies continuetur. Capiti porrò oxyrhodinum applicare fecimus, quod habet, R. aquarum rosarum libram mediam, plantaginis vncias tres, aceti rosati vncias duas, olei rosacei vnciam vnam & mediam, pulueris santalorum rubeorum drachmam vnam & mediam, misce, & sincipiti & temporibus cum panno lineo applicetur & sæpe innouetur. Cordi quoq; epithema hoc admotum fuit, quod recipit aquarum rosarum, boraginis, melissæ, acetosæ, an. vncias tres, specierum diarhodonis abbatis, diamargaritonis an. drachmam mediam, de gemmis scrupulum vnum, vini boni vnciam vnam, croci grana duo, cum zendalo rubro tepidũ cordi applicetur: frictiones quoq; crurium fierent, sed leues suasi. Nam continuò febricitabat, sed in nocte clyster iste iniectus fuit, qui refrigeratorius dicitur, & ita habet, aquæ decoctionis hordei libram vnam & mediam, olei violacei vncias tres, sacchari vnciam vnam & mediam, vitelli oui numero vnum, misce, quem per quatuor retinuit horas, cuius partem postea per cubile non sciente illa emisit, in qua nocte parum dormiuit, sed nihil loquebatur, insipienter tamen respondebat, cum quibus vt dixi febricit

bricitabat: qua de causa sequenti die cephalicam alterius brachij secare iubeo, sed optimè secta vena sanguis paucus exiuit, crassus, sed non admodum ater, qui cùm in vasculum cadebat, illico coagulabatur, signũ sanè malum, & lethale, imò omnia signa si exactè contemplentur, pessima & mortalia sunt. Vesperi verò cucurbitulas quatuor scapulis cum sacrificatione admouere feci, à quibus pulsus validior factus est: sed scire licet, quòd cibum semper optimè accipiebat. At in nocte syrupi papaueris vncias duas, vt somnum conciliaremus illi obtulimus: & tempora ac frontem pulsúsve populeone illini fecimus vnguẽto: sed parum dormiuit, imò tota nocte cum timore, & metu, transegit. Manè verò depositis per forfices pilis, embrocha caput irrigari feci, quod habet, foliorum violarũ, lactucarum, rosarum añ. ma. duos, florum nenupharis, corticum capitum papaueris, calicum hyoscyami, añ. pugillum vnum, chamæmeli pug. medium, misce & in libris duodecim aquę fiat decoctio secundũ artem: cui postea adde olei rosacei libram vnam, chamæmelini vncias tres, misce, cum aqua: fiat embrocha, siue capitis irrigatio per dimidiam horam: præcipuè super sinciput, hoc est capitis anteriorem partem: postea viuo catulo
vel

vel columbo per ſpinam diſſecto, prædictæ capitis parti applicetur. In victu verò pulli contuſum, piſtum dicunt, ſemine melonis, & anguriæ paratum, ac cum dimidia parte cremoris priſanæ mixtũ dabamus, cui quoque ſemen papaueris, veluti aliquando amygdalas miſcebamus: ſed cum iis parum profectus fuit conſecuta: & ea de cauſa ano duas hirudines, quoad ſua ſponte cecidiſſent, applicare fecimus, & in nocte ſyncipur, & tempora hoc vnguẽto illini faciebamus: quod habet, vnguenti populeonis vncias duas, opij grana quatuor, croci granum vnum, olei de papauere vnciam vnam, miſce, fiat linimentum: item in nocte, bibendum hoc ſequens detur: R. Requiei Nicolai drachmam vnam, aquæ lactucæ, & nenupharis añ. vnciam vnam & mediam: miſce, & in potu, vt duxi, detur: iis autem per tres aut quatuor dormiuit horas: & ſequenti die menſes copioſè erumpi cœperunt, & vt mulieres aſſiſtentes confirmabant, & nos poſtea vidimus, viuidi & rubicundi erant. Manè verò ſequenti, à febri ferè libera erat, ſed nunquam ita furibundam, aut commotam illam vt tunc inuenimus: nam præter quòd membra, præcipuè caput, præter naturam mouebat, varia loquebatur: & iis ſimilia quæ in cubiculo effundebantur verba, aut

illi

illi obiiciebantur: tunc à dęmone malo agitari, mulieres affirmare cœperunt: pro quo acciti sunt [redacted] religiosi ad cacodæmonem illum propulsandum, sed nihil profecêre. nam vesperi febris intendi cœpit: pro qua sequenti nocte, remedia anteacta iterarentur iussi: demum, quum manè illam inuisum redirem, eam melancholia dicta morbo vexari, & absque febri esse deprehendi, quem morbum describit Paulus Aegineta libro tertio suę medicinę, cap. 14. vbi inquit, Melancholia, mentis alienatio quędam, absque febri est ex melancholico maximè humore nascens, qui mentis sedem occupauerit: & hæc dupliciter fit, aut per essentiam hoc est cerebro ipso per se ægrotante, aut per communitatem, siue consensum. Alia verò fit flatulenta, dicta hypochõdriaca, ob inflammata circa stomachũ præcordia eueniẽs, quæ inter eas quæ per consensum fiunt, adnumerari debet: quam Ferrariæ pati vidimus Raphaëlem filium Isaac Hebræi vsurarij nefarij. At quum assistentes circa hãc de qua agimus ægrotante, à malo spiritu (vt diximus) vexari asseuerarẽt: & monachos pro eo propulsando cõuocarẽt, nos à cura destitimus: nec illam amplius inuisimus, sic mente captã, & furibundã relinquẽtes: quæ postea ex se intra mensem, sanitati fuit

fuit restituta, cœpit autem morbo affligi, vt obiter hoc dicam, derepente: quum ex somno experrecta esset, cui morbo similem Hippocrates describere videtur, libro de Virginum morbis.

SCHOLIA.

Duo hîc in dubium verti possunt, primum an dies critica supputari debeat ab hora partus, vel potius ab hora incipientis febris. quam quæstionem Conciliator libro diff. & plures alij disputãt. Secundum, quomodo componi debeat oxyrhodinum, & cuinam capitis parti potissimùm apponi debeat, quod Matthæus de Grado inquirit, & Gentilis de Fulgineo aliive plures non silent. Vt paucis igitur primum dubium absoluamus, nec in longum more Conciliatoris discurramus, qui nisi propositis prius sexcentis distinctionibus, rem concludit, dicamus, & primò Hippocrates libro tertio Prædictionum, textu decimo ait, In mulieribus iudicationes fiunt à partu, quouis die pepererint. Quam sententiam enarrans ibidem Galenus, inquit, principium numerationis erit, nõ quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint. In quibusdam igitur circa secundum, aut tertium incipiunt diem à partu, ex quo multi numerant futuram iudicatiouem, sed res non ita se habet, sed ex quo pepererint, numerationem fieri oportet dierum. Hanc Hippocratis & Galeni sententiam firmat Auerroes libro quarto sui Collectorij, capite 40. dicens

dicens quòd istæ crises à principio ægritudinis computantur, & est quando manifeste in operationibus læsio apparet, excepto in pariente: quia ab ipso partu incipere debemus, quanuis ægritudo post partum per triginta dies sensibiliter extitisset, & breuiter hæc regula, dicta Hippocratis consequitur. Hæc eadem ferè ad verbum ab Aliabate describuntur decimo Theorices libro, cap. octauo, à quibus omnibus Auicenna Fen secūda quarti, ca. 1. tractatus secundi, discors omnino videtur, quum dicat, Et si peperit mulier, deinde accidat ei febris, tunc si non computetur ex febre, & non nisi ex partu, est illud error: ex quibus verbis videtur Auicenna velle, quòd dies decretorius computandus sit à die febris, & non à die parturitionis: & hac de causa, multi in dubium rem hanc traxerunt: nos verò quantum ad Auicennæ verba attinet, dicamus quòd Auicenna, si quis illius penitius animaduertat verba, ab Hippoc. & Galeno non variat: immo citatis à nobis Galeni verbis subscribit, vt Bellunensis quoque in annotationibus non prætermisit, immo eum Galeno cōcordem & vnanimē reddidit: & meritò sanè: quia Hebraicus Auicen. textus ad verbum Gal. citata verba habet, quæ consultò prætermitto, ne ad ostentationem quatuor Hebraica verba in hoc opere adduxisse mihi obijci poßit. certi enim sumus in hoc Auicennam ab Hip. & Gal. discordem nō esse: sed potius vnanimem & parem: sed in hoc maior

quàm quæ Auicennæ imputari poßit, quum Hipocrates libro de Morbis populariter vagantibus, sibi ipsi cōtradicere videtur: quum in enixis non ab hora qua pepererunt cōputationem facit, sed ab ea potißimùm, qua febricitârunt, & quòd hoc sit verum, ne quis nobis falsum loqui obijciat audiat. Nam Hippocrates sectione tertia libri primi de Morbis popularibus ægro quarto, Philini vxorem, quæ filiã pepererat describit, cui quũ purgatio secundum naturam facta esset, tamen decimaquarta à partus die febris vehemens cũ rigore illi superuenit, à qua hora diei decimiquarti connumerare incipit, ad viginti sequentes dies, in fine quorum mortua fuit, vt facta computatione dicendum sit, hanc obijsse die 34. à die partus numerando, sed si à die inuasionis febris, quæ decimaquarta fuit, procul dubio sequentium viginti dierum termino è vita deceßisse affirmandum est: prout Hippocrat. fatetur, & Galenus optimè enarrat, vt liquidò constet in hac enixa Hippocratem à die febris computationem fecisse, & non à die partus. Sed fortè respondebit aliquis, Iustum esse in hac ægrotante ab hora febris computationem faciendam, quia quatuordecim dies à partu iam pertransierant: sed responsum hoc nullius est valoris, & ne sic subterfugiat, sequentis ægroti quinti historiam, è loco citato in medium afferamus, vbi Hippocrates Epicratis vxorem describit, quæ ante partum fortiter riguit, & non incaluit: &

tertia

tertia die peperit, & alia omnia secundum rationem venerunt, sed post idie à partu febris acuta eam inuasit, à qua die Hippocrates computum facit, & non à die partus: sed quòd à die in qua febris ipsam corripuit connumeret Hippocrates, satis clarum est vel ex ijs, quæ subdit, sexta die à quo febris ipsam corripuit ad noctem delirauit: vt satis pateat Hippocratem sequenti die à partu, in qua febris eam inuasit, numerum cœpisse, non verò à die partus, ac si responsum suprà adductum mutilum esse satis supérque patet: ijs consentiunt, quæ ex historia vndecima sequenti enarrantur, scilicet ex Dromeadæ vxore, quæ filiam peperit, & alijs omnibus secundum rationem factis, secunda die eam rigor corripuit, & febris acuta, à qua die Hippocrates computat, & non à die partus, vt ex suis verbis satis liquet quum dicat, Altera à rigore die stercora ab aluo bene prodibant. Ex ijs enim dictis satis constat quòd Hipp. in ijs casibus à die febris inuasionis enumerat, non verò à die parturitionis, vt fieri iubet lib 3. Prædictionum. Iis respondebunt aliqui, Conciliatoris doctrina armati, quòd in partu naturali computatio à die febris inchoanda est, quemadmodum in citatis mulieribus euenit, quæ pepererunt tẽpore à natura constituto, & menses copiosos habuerũt, vnde Hip. rectè à die febris cõnumerat, & non à die partus: secus autem esse in partu non naturali, in

quo non à die febris, sed ab ipso partu enumeratio facienda est, & sic de eo dixisset Hippocrates lib. Prædictionum, à die partus & non à die febris cõputandum esse: quia tunc partus morbus est, febris verò accidens. Horum assertio roborari posset per Hippocratẽ libro tertio citati voluminis, id est de Morbis popularibus, ægroto decimo, vndecimo, & duodecimo. In ijs enim tribus capitibus de tribus mulieribus enarratio fit, quarum duæ priores abortiêre, altera vero dolorosè peperit: omnes autẽ tres febricitârunt, & mortuæ fuerunt: in quibus computatio à die partus facta fuit: veluti in altera quæ gemellas filias cum difficultate peperit, & non valde purgata est, vt ægroto decimoquarto, post constitutionem pestilentem, quis legere poterit. Ii enim sunt casus, quibus horum responsum fulciri posset: sed reuera horum responsum ad Hippocratis mentem ficulneum est, & nullius valoris, quia non ita Hippocrates & Galenus loqui solent: vt in partu naturali à febri connumerationem faciant, in præternaturali verò ab ipso partu. Et quòd hoc ita sit, patet: quia historiam ex Hippocrate adducemus ex muliere quæ quum peperit purgatio illi defecit, ita vt partus non naturalis dicendus sit: & sequenti tertia die febri acuta horrida correpta fuit, à qua die Hippocrates computationem desumit, non verò à die partus. Est enim historia ægroti secundi prædicti libri tertij post constitutionem pestilentem, quæ incipit,

pit, *In Thaso decumbentem apud frigidam; à partu vbi filiam peperisset, & purgata facta nō esset, febris acuta horrida tertia die corripuit, multò autem tempore ante partum febriculosa erat, decumbens, cibum fastidiens, &, inquit, Postquam autem riguisset, febres continuæ. &c. vt ex ijs lector intelligat à tertia die post partum connumerationem fecisse: proinde horum responsionem nullam esse palàm est. Nos verò ne in hoc tam difficili dubio longiorem trahamus moram, dicamus Hippocratem libros Epidemiorum, id est, de morbis populariter vagantibus, prius scripsisse, quàm libros Præsagiorum, vt testatur Galenus libro secundo de Diebus decretorijs, in quibus vt res interueniebant, ita eas literis mandabat, non regulas, aut Canones Methodúmve aliquam seruando: veluti postea in libris Præsagiorum fecit, in quibus regulas veras, canones sacros, ac leges legitimas sanxit, quos recentiores medici tenent, seruant, ac imitantur: proinde veriorem hãc Prognosticorum sententiam esse, illa, quæ à libris Epidemiorum desumitur, credēdum est: ac sic semper à puerperio dierum criticorum computationem faciendam esse asseuerandum est, vt omnes Arabes postea scribentes firmârunt: sed dicet prudens medicus, Quo modo si febris incœperit post diem partus decimo vel duodecimo die, à die partus numeratio faciēda est? quia Galenus iubet, enumeretur morbus ab hora in qua læduntur operationes. Respōdemus, Morbi-*

causam ab hora partus instare: sed latitat plerumque ad triginta dies, vt adnotat Auerroes, & plures alij, vt rabidi canis venenum, quod per longum tempus occultatur, ita vt ad annos plures deoccultetur, & hominem inficiat, referat Galenus libro tertio de Morbis vulgaribus, commentario tertio. Porrò si responsum hoc non placuerit, placeat saltem sequens, quod in partu naturali demptis febriculis illis ephemeris, quæ plerunque lactis generationem consequuntur, & tertio, & quarto, vel quinto die eueniunt, & partus rationem habent, a die febris computatio fienda est: secus autem in partu innaturali, in quo ab ipsa die parturitionis enumerare debemus. Secundum dubium propositum fuit, cuinam capitis parti oxyrhodinum potissimùm admoueri debeat, nec tantùm oxyrhodinum, quantum medicamentum mitigatorium, concoctorium, & discussorium: vtimur autem in principio fluxionum, exceptis paucis casibus, repulsorio medicamento, cui quum moderate opus perfecerit, ac in augmento morbus fuerit, ex ijs quæ discutiunt ac mitigant parum admiscemus, in statu verò & paulò ante statum æquis portionibus miscemus reprimentia discutientibus: sed in declinatione vel status fine, solis resoluentibus & relaxantibus vti licet, vt refert Galenus libro secundo de Compositione medicamentorum secundum locos, & sexto eiusdem voluminis, vbi

diamo

diamoronis, & compositionis putaminum nucum meminit: & Auicenna libro primo sui Canonis. Ceterùm, oxyrhodinum id significat quod acetum rosaceum, sed Archigenes ob aceti facultatis vehementiam nunquam eo solo, vt meminit Galenus vtebatur: sed illi potius oleum rosaceum, aut aquam admiscebat: vnde factum est, quòd recentiores medici oxyrhodinum semper ex aceto rosaceo, aqua rosacea & oleo rosaceo componant, quali verò proportione, id medici arbitrio relinquitur, qui coniectari debet, an nimis refrigerare opus sit, vel potius parum. Quibus adde aeris temperiem, ægri ætatem, ac sexum. Nam pueri & fœminæ, ac eunuchi, & quicunque molli carne sunt præditi, vehementem frigiditatem non ferunt, & ea de causa, acetum non ita liberaliter applicamus. Nam frigidum & siccum acetum est, ac constringens & tenuium partium, vt tradit Galenus cap. 18. libri primi Simplicium: impulsis autem tenuibus partibus ab stypticis ac veluti manu pressis penetratio maior fit, non verò ob partes calidas in ipso aceto repertas, vt nonnulli autumant. Nam Gale. vbi ex professo de aceto, ac de illius tenuibus partibus loquitur, inquit, acetũ non ob partes calidas penetrare: sed ob subtiles frigidas, quales in exactè sereno aquilonari aere reperiuntur, vt capite 23. libri primi de Faculta. simplic. medic. videre est, & libro secundo de Compositione medica secũdum locos, vt alios plures sileam

locos: demum concludo, quòd acetum, vt Gal. placet, non ob partes in eo calidas repertas penetrans est: sed ob acutas frigidas, vt in aere aquilonari percipimus: nec enim me latet Galenũ aliquando dixisse acetum ex contrariis facultatibus constare calidis & frigidis, vt cap. secundo libri quarti de Facultat. simpl. medicamen. qua de causa, ibidem agrestæ succum pro curandis hypochondriorum & aliorum membrorum inflammationibus, magis laudat quàm acetum: quia in agrestæ succo frigiditas absoluta comperitur: in aceto verò vltra frigiditatem caliditas quoque percipitur, quam acris ei sapor permixtus attestatur. Paramus igitur oxyrhodinum, prout necessitas vrget, aliquãdo multum aceti, aliquando verò parum, & multum olei adiungendo, præsertim quum humectare, nec tantùm refrigerare cupimus. Nam oleum aquæ admixtum hydreleum dictum, multo magis penetrat & humectat quàm oleum per se solum, & multo magis si acetum simul illi misceatur, vt Gal. tradit lib. secundo de Facultat. simpl. medic. & nonnullis aliis locis. Vt receptui igitur canamus dicimus, quod oxyrhodinum, vel repercussorium, aut discussorium, mitigatoriúmve medicamentum sincipiti, & temporibus applicari debet, non verò fronti, vt recẽtiores practici faciunt. Nã frons dubio procul longè à cerebri regione distat, & ea de causa vulnera illi inflicta non admodum sunt periculosa: quia longè à cerebri substantia, vt

dixi,

dixi, abest: quod ignorantes chirurgici quum penicillum mittant, & in longum ire animaduertant, timent, putantes vulnera illa penetrantia ac lethalia esse: & hoc magis verum habet, si vulnera supercilia attigerint. Non igitur medicamenta pro cerebri alteratione fronti admoueri (vt dixi) debẽt, sed sincipiti potius parti in toto capite ossa subtiliora continenti, & in qua sutura coronalis est, ob quæ medicamentorum vires facillimè penetrant. Quæ omnia Gal. animaduertens libr. 2 de Compositione medicamen. secundum locos, ita de hac re tradit, dicens, At verò regio capitis iuxta sinciput, propter laxitatem coarticulationis iuxta coronalem suturam, & ob ossium tenuitatem, & raritatem facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorum intrò distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ex caliditate ardorem, siue calefacere frigiditatem, aptissimus est capitis iuxta sinciput locus. Hæc Galenus. quibus similia libris Methodi medendi scripta tradidit. vt igitur medicamentum applicetur, & suam agat operationem, pili per nouaculam, aut forfices prius deponantur necesse est. Cæteras verò regulas pro horum medicaminum admotione vt operanti ante cognitas, subticemus, veluti alia plura, quæ huc afferri pro instituto possent.

Curatio trigesimaquinta de mania, & melancholia, & in quibus differāt.

Filia Vincentij coriarij, nata annos triginta, quum plerunque caput lauaret, & ad Solis radios, vigente leone, vt capillos flauos redderet, longam traheret moram, in arthritim deuenit (est enim arthritis vniuersalis articulorum dolor) Nam propter intensissimam Solis caliditatem, materiarum raptus ad caput factus est, à quo postea materiæ ad extrema corporis descenderunt, vnde dolores articulorum orti sunt, quales sunt, chiragræ, podagræ, ischiadici dolores, veluti genuũ & aliorũ artuum, sed cum iis quoque febriebat, & consueta mensium fluxio illi deficiebat, rarò enim menstruam purgationem hæc habebat, quæ natura melancholica erat. Huic igitur sanguine ex vtroque brachio extracto, illitísque articulis oleo rosaceo & chamæmelino, dolores remissi sunt, & febris mitior facta est: postea verò deuoratis catapotiis cochiis, sanitati fuit restituta, sed interpositis duobus mensibus, adueniente autumno, quum iterum se lauaret, & caput ad radios solares poneret: insana facta est, cui venam cephalicam illico secare iussimus, sanguinémque extrahere ad vncias sex: non minus cucurbitulæ spatulis, crurium retractiones, & brachiorum frictiones factæ sunt: dæmum assiduo

duo decocto senæ epoto, & interdum in eo dissoluto electuario Indico, alijsue catharticis medicamentis, atram bilem respicientibus, mentis compos facta est: quum enim capillos illi deponere per forfices iuberem, respondebat, Malle se mori, quàm simile pati. vniuersus tamen scopus noster erat hanc somnolentam reddere: quod lactucis & semine albi papaueris in cibo cõcessis assecuti sumus.

SCHOLIA.

Hic adnotare est, quòd mania siue insania, qua iuuenis hæc laborabat, propriè melancholia appellatur: quia ex atra bile originem trahebat: mania verò propriè ab assata flaua bile fit, nec solùm in causis mania & melancholia differunt, sed etiam symptomatibus. Nam insani ex melancholia facta per flauæ bilis vstionem præcipites sunt, tumultuosi, manu prompti & audaces: melancholici verò à nigra bile facti, qui humor frigidus & niger est, timidi, suspiciosi de omnibus, tristésque redditi sunt, immo solitudine gaudent, & hominum cõsuetudines fugiunt, vt Homerus tradit & Galenus noster subscripsit de Bellerophonte melancholico, in hunc modum,

Qui miser in campis errabat solus Alæis,
Cor q; suum peredẽs, hominũ & vestigia vitãs.

Porrò hæc sæpe ad risum prona erat, vt inde sperandum esset, melancholiam hanc non admodum d fficil

difficilem esse, quum & sanguis in ea dominabatur, iuxta Hippoc. dicta in Aphor.

Curatio trigesimasexta de apoplexia, & paralysi, dicta neruorum resolutione.

FIlia Fabri ferrarij, ętatis vndecim annorum, à lauato capite in apoplexiam intra horam incidit. Erat enim puella obesa, facie pulchra, & omnino sanguinea: quum igitur correpta fuit paroxysmo, maximè stertebat, & membrorum ingentem tremorem patiebatur, cui malo occurrens retractiones facere iussi, ligaturis, frictionibus, cucurbitulis non nisi profundissimis vulnusculis scarificatis: sed quum symptomata perseuerarent, consului sanguinem minui per venę exterioris brachij sectionem, quę multum eo tempore tumebat. & quum extra Hispaniam omnes medici ante quartumdecimum annum venam secare timent, Galeni decreto imbuti, mihi obtemperare nequiuerunt: quapropter noscens ego apoplexiam illam morbum attonitum à Cornelio Celso dictum libro tertio suæ medic. capit. 26. fortem esse, discessi, quum (vt ille ait) deplorati solis præsagiis sunt dimittendi: euasit tamen puella illa eo die à paroxysmo illo, non illæsa tamen,

quum

quum vniuersa pars dextra paralysi, id est resolutione affecta fuit, quæ aliis commissa medicis, intra mensem diem suum obiit.

SCHOLIA.

Apoplexia est priuatio sensus & motus in vniuerso corpore subitò eueniẽs, cum functionũ imperantium læsione, ob oppletionem ventriculorum cerebri. Nam obturatis cerebri meatibus, per quos spiritus animales sensitiuos & motiuos ad vniuersum corpus cerebrum transmittere solet, corpus insensile & immobile redditur: ita enim in hoc contingit, veluti in Sole, qui interposita nube, irradiare terram nequit, ita cerebrum irradians vniuersum corpus spiritibus sensitiuis, & motiuis, quum nebulam, id est, humorem obturantem interpositum habet, transmittere nequit: & sic corpus insensibile & immobile fit. Fit igitur in apoplexia vniuersalis læsio corporis, siue neruorum vniuersalis resolutio: quum verò particularis membri alicuius fit resolutio, paralysis appellatur, quãquam & hanc Hippocrates apoplexiam appellat. Hodie verò nos siue vniuersum corpus resolutum sit, siue eius aliqua pars paralysim appellamus. differt igitur apoplexia à paralysi tanquam totum à parte, quia apoplexia vniuersalis est totius corporis resolutio, paralysis verò particularis. Cæterùm apoplexia, & epilepsia differunt, quia apoplexia semper fit materia contenta in cerebri meatibus: epilepsia verò aliquando fit per consensum: item

quòd in apoplexia fit neruorum resolutio: in epilepsia verò potius fit conuulsio, id est neruorum retractio, quibus adde quòd in apoplexia maior fit cerebri meatuum obstructio quàm in epilepsia.

Curatio trigesimaseptima de puella febricitante, quæ libera per sanguinis ex naribus fluorem fuit.

PVella, quæ ad aquam Carmelitarum habitat, ætate decem annorum, febre correpta fuit, cui occurrens internam brachij venam secare iubebam, sanguinísque vncias quinque extrahere, interposita tandem hora, ecce in sanguinis fluorem ex naribus deuenit, ita copiosum, vt assistentes integram sanguinis libram fluxam esse affirmarent: ita enim illi sanguinis is fluxus contulit, vt illico à morbo libera euaserit: nec sanguinis missione, aut alio remediorum genere indiguerit.

SCHOLIA.

Hinc argumentum desumi potest, quòd sanguinis missio per venæ sectionem in ætate puerili ante quartumdecimum annum maximè conueniat, quum in hac ætate sanguis sua sponte fluit, nullo interueniente nocumento, aut caloris natiui resolutione, vt sæpe in hoc opere inculcauimus.

Curatio

Curatio trigesimaoctaua de punctura acus in digito.

ANselmi illustris comitis mater, sexagenaria, quum sueret, pollicem acu prope vnguem pupugit, à punctura multũ doluit, febricitabat, non quiescebat, adeò vt per duodecim dies parum aut nihil dormiuerit, quieuerítue. Dolor in vniuerso hoc tempore continuò perdurauit ita intensus, vt parum abfuerit, quin ex eo moreretur: ad quam quum accessissem, penitius locum animaduertẽs, inuenio in ipso pollice inter vtrunque articulum saniem genitam esse: quam quũ inueni, illico in loco secare iussi, saniémque pro mẽbri quantitate fluere: à sectione verò optimè manu oleo rosaceo completo inuncta, in ipsóque vulnere immisso linimento illito ex albo & luteo oui optimè confusis, & aspleniis debitè applicatis intra duas horas à doloribus libera fuit, & postea intra paucos dies sanitati restituta.

SCHOLIA.

Periculosæ admodum sunt huiuscemodi puncturæ, ob quas multi aliquando digitum, aliquando manum, aliquando verò & ipsam vitam amiserunt, vnde Galenus hæc sciens, doctè admodum ad apertionem confugit, dicens lib. Artis medicinalis

nalis, cap.92. nerui & tendonis punctura propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam, ac tum præsertim quum nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere: aperiẽdum est igitur, atque exiccandum substãtia tenui, quæ vsque ad ima nerui offensi possit penetrare, de quibus quoque libris Methodi medendi abunde ab ipso Galeno proditum est, præcipuè sexto in hunc modum, Igitur si cutis tantùm acu (exempli gratia) alicui sit puncta, facileq́; in eo senescant vlcera, etiam citra medicamentũ, nudo membro ipsum ad consueta dimittas opera, nihil sentiet mali: sin verò ægrè in illo sanentur, primùm quidem dolebit, post etiam tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone: quare minimè imponemus medicamen quod glutinet, sed molle, & blandum, & quod dolorem mitiget: siquidem vbi magna diuisio est, ibi studium impendi debet, vt magis siccantibus remediis labra vlceris & vniantur & coalescant: vbi autem acu stylóue facta diuisio fuerit, id duntaxat curandum est, ne phlegmone tentetur particula. Porrò vbi aliquis neruus est punctus, cutim ipsam apertam seruare oportet, aut (quod tutius est) latius incidere, vt per eam ex neruo vulnerato effluat sanies, deinde verò admouenda quæ simul dolorem mitigent, & exitum saniei patefaciant, si virtus vegeta sit, sanguinis mißio est expediens, purgatióque vniuersi corporis, si vitiosis

succis

succis redundet, & cætera. Hæc in epithome Galenus. Sed quæ medicamenta punctis neruis conueniant, exposuit abundè Galenus non solùm citato libro: sed etiam lib. 3. de Compositione medicamentorum secundum genus, quæ tu in frontispitio libri per otium legere poteris.

Curatio trigesimanona de nocumento eueniente ab ingestis fungis.

PVella rusticana, ex villa ad me delata, ætate septemdecim annorum, oris ventriculi erosiones, doloresque ingentes patiebatur, febriebat, & lotiū crassum turbulentúmue emittebat, adeò vt iumenti id esse quis diceret. Nam quum causam vnde morbus originem traheret inquirerem, se ignorare respondit. pressa itaque ac coarctata doloribus & anxietatibus, respirationéque difficili, villica hæc tunc in animi deliquium incidit, quibus animaduersis, illico vomitorium hoc parare iubeo, quod habet, Recip. Seminis raphani, anethini ana vnciam mediam, in aqua fiat decoctio, quousque maneant vnciæ octo: facta colatura, adde oxymelitis simplicis vncias duas, agarici scrupulum vnum, misce, & bibendum dato: quo parum vomuit, & dolor illam grauabat, ob quam venam communem brachij secare iussi, sanguinísque vn-

cias septem extrahere, quo deposito dolor minui cœpit, & melius habuit. Non omnino tamen à dolore libera fuit: sed eo potius interdum corripiebatur: vt verò humorem illum refrenaremus, ac expulsioni pararemus, sic orsi sumus, Rec. Syrupi de matricaria, de betonica, de hyssopo ana vnc. sem. aquarum origani, fœniculi, hyssopi. an. vnc. j. misce, & ieiuno stomacho tepidum bibat, & ter iteretur. At sequenti die quum è rure ad me rediret, variáque cum ea & sponso confabularer, ecce nocte antea quàm malè haberet, mihi exponit fungos cœnasse, quod quum audissem, illico deprehendi, symptoma illud ab humore crasso pituitoso ex fungis venenosis antea ingestis ortum traxisse, quæ quum illis patefecissem, illico historiam mihi enarrant cuiusdam mulieris vicinæ suæ, quæ fungos quum nocte quadam cœnaret, in morbum quendam grauissimum inciderat, à quo insana permansit, atque inde rustici vicini eius contendebant, in quodam fungorum, quos comederat spiritum malignum (sic enim illi loquebantur) inclusum esse, ignorantes fungorum alimentum crassum, frigidum, & pituitosum, prauíque succi ac venenosi stare, à quo non solùm morbi, sed etiam mors ipsa euenire poterat. Sequenti igitur die, quum

quum iam perciperem hanc difficulter vomere, sic pharmacum parare iussi, vt infestantem humorem illum è ventriculi ore pellerem, quod sic habet, Rec. Agarici nouiter in pasta cum oxymelite scyllitico parati drachmas duas, electuarij elescoph, dia cartami ana drachmas duas, & mediam, in decoctione hyssopi, origani, & pulegij quod suffecerit, misce, fiat potio chatartica, qua optimè egessit, & immunis ac sana euasit, tribus porrò sequentibus diebus theriaces drachmam integram quolibet mane ieiuno stomacho cum vino generoso degluti- ret consului.

SCHOLIA.

Ex fungorum genere boleti in vsu victus admittuntur: ego verò tam boletos, quàm amanitas, reliquósue, vt prauißimi succi fugiendos consulerem. sunt enim fungi rusticorum & agrestium hominum cibus, à quorum esu multos mori vidimus: veluti quoque testatur Galenus, lib. 2. de Alimentorum facultatibus, cap. 69.

Curatio quadragesima de angina, & nido hirundinis.

IVuenis doctissimi Ambrosij Cratandri Spoletani, nomine Domitius Veronensis septemdecim annorum angina correptus fuit, adeò vt nec cibum, nec potum rectè

deglutire poterat, febricitabat, spiritum difficulter trahebat, in loco dolorem sentiebat: cum quibus faciei ingentem ruborem, & colli apparentem tumorem patiebatur, vt meritò παρασυνάγχη angina hæc dici mereatur, non verò synanche, aut vt barbari, schinantia. Ad illum igitur hora tertia noctis accersitus depositis per clysterem fæcibus cephalicam tumorem respicientem, illico in brachij curuatura tundere feci, sanguinísque vncias quinque fluere. nouistis enim morbum istum vt plurimum à sanguine copioso, ac plus iusto calido ad colli partes fluente fieri: qua de causa nihil melius in hoc morbo, hac sanguinis extractione excogitari poterit, in qua animaduertendum est, quòd parcè & pluribus interpositis vicibus fieri debet, quum si semel magna fieret sanguinis missio, timor esset quòd anima deficeret, & consequenter æger suffocatus obiret. Iubemus quoque in tundenda vena, vt ampla, & non angusta fiat incisio, ne sanguis tanquam percolatus, manente ipsius crassiori parte, exeat. Facta igitur hac euacuatione, tumori apparenti, oleum rosaceum pauco chamæmelino mixtum, & lana succida exceptum admouere feci, gargarismo quoque hoc vteretur suasi, qui habet, Rob mororum vncias duas

duas, aquæ plantaginis vncias octo, vini granatorum vnciam vnam, misce, quo sæpe gargarizabat, cum iis quoque vt parum dormiret consului. Nam in omnibus inflãmationibus internis, somnus fugiẽdus est, præcipuè in angina, quia sanguis in somno intro magis repit. Manè verò quum illum de solito vidissem, ferè morbo liberum inueni. expeditè enim iam loquebatur: tunc verò solo chamæmelino, minore iam facto tumore inuncto, intra quatuor dies pristinæ restitutus fuit sanitati: nec enim opus fuit ad discutiẽtem peruenire gargarismũ, ex myrrha scilicet, croco, & aliis confectum rebus similibus: veluti nec ad emplastrum ex nido hirundinis, qui dubio procul magnam in hoc casu habet prærogatiuam: nec sunt audiẽdi qui ex nido integro tanquam ex terra frigida emplastrum fieri formidãt, quum re vera terra nidi hirundinis cum paleis & cæteris in eo contentis, discutiendi vires habeat: quanquam prisci Græci nunquam, quod legerim, nido isto in hoc affectu vsi fuerint: sed potius cinere hirundinum, vt latius Commẽtariis nostris ad Dioscoridem diximus. Aëtius tamen inter Græcos, sermone 14. suæ medicinæ, cap. 49. in quo de erisypelate agit, hirundinis nidum tritum, & cribratum, ac melle exceptum,

contra eryſipelata faciei maximè commē-dat. citò enim ea diſcutere tradit.

Curatio quadrageſimaprima de quibuſdam ſymptomatibus euenientibus ob menſtrua purgationis retentionem.

MAgnificæ & generoſæ vxori Aſcanij ſtrenuiſs. & primipili capitanei, quem Coronellum dicimus, iuuenis viginti annorum, pulchræ, obeſitatis mediocris, primo concubitu oris vteri dirupta fuit vena quædam, ex qua ſanguis in tanta profluxit quantitate, vt in ſyncopē deuenerit, & propemodum mortem obierit: ſed medicorum cōſilio Romæ agentium, vbi hoc cōtigit libera euaſit: poſtea verò huic bis tãtùm intra ſex menſium ſpatium, non niſi ſingulis tribus menſibus, menſes tantùm erupere: poſteà verò ſingulis ſex menſibus, in parua quidem quantitate fluxêre, ob quam menſium retentionem, prædicta hæc domina in quædam incurrit ſymptomata, ſcilicet linguæ craſſitiem, vt vix loqui poterat, capitis dolorem, ſpatularum, & lumborum grauedinem, membrorum fractionem, laſſitudinémue: quibus adde, quòd interdum non bene mente conſtabat, id quod quoque

quoque attestabatur eius ridiculosus & fatuus risus, quæ omnia à sanguine illo retento caput & corporis superiores partes obrepente euenire notius est, quàm hîc à me referri possit. Ad haac igitur curandam vocatus vniuersam curationem in mēsium retentorum euacuatione consistere deprehendi. Ipsis enim fluxis à tot dictis affectionibus liberari non erat dubium: proinde vniuersus noster conatus in mensium prouocatione versabatur, pro qua complenda operatione à sanguinis extractione ordiri opus fuit. An verò ex pedis saphena, vel potius ex brachij basilica, in dubium certè vertebatur. Nam quidam seniores medici ex basilica prius sanguinem extrahendum Matthæi de Grado cōsilio, postea ad saphenę incisionem descendendum contendebāt hac fulti ratione, quia si prius sanguis per saphenæ sectionem detraheretur, humor in corpore redūdans in partes inferiores laberetur: & sic magnas pareret obstructiones, ac si in illud vulgatissimum incideremus dictum, Incidit in scyllā cupiēs vitare charybdim. Quorum rationem, vtpote viri doctissimi & practici Matthæi de Grado, & Nicoli Florentini non omnino flocci fecimus, quin potius amplexi sumus, sed non ita vt tunc temporis ea vsi simus, præcipuè quia

tēpore hyberno eramus, & non multis antea diebus bis eo modo quo ipsi nunc quoque agendum contendebant, sanguinē deposuerant: quibus addimus, quòd si in tanta quantitate sanguis per venarum sectionem fluxisset, natura auarior reddita, sanguinem retineret, nec ipsum per loca conuenientia mitteret. Præuisa igitur suppressorum mensium causa, quæ sanguis crassus multis pituitosis materiebus coniunctus erat & cuius bona pars in pinguedinē vertebatur, in primis minorante quodam medicamento purgatorio vsi sumus. nec enim creditu par erat quòd menses suppressi fuerant ob cicatricem, siue callum, in ea vena obductam, à qua primo illo congressu sanguis in tanta, vt diximus, copia fluxit: quum sic postea ex toto suppressi essent, nec amplius fluerent, quod falsum esse ex præcedenti relatione nouistis, sed quòd sanguis pituitosus crassus denominabatur, iis iudiciis venabamur, primò, quòd mulier hæc ad naturam pituitosam declinabat. Secundò, quòd indies magis crassa & obesa, ac pinguis veniebat, vnde timor erat si sic incederet, Hippocratis admonitione, ex toto sterilis facta esset. Tertiò, quòd menses exeuntes subalbidi, & non multū viuidi erāt. Dedimus igitur, vt prædixi, minorans hoc medi

medicamentum, quod habet, R. Electuarij lenitiui vnciam vnam, agarici nouiter in pasta parati, drach. ij. diabenedictæ drach. ij. semis in decoctione senæ, in qua semimanipulus matricariæ inferbuerat. qu. suff. fiat potus, quo quater egesit: altero verò die interiecto præcedente clysteri lauatiuo cõmuni, saphenam dextri pedis vesperi tundere feci, sanguinémque extrahere ad vncias quatuor. optimo igitur victus ordine instituto, & illo quidem ad incisionem vergente consului, vt singulis diebus illi frictiones à feminibus versus partes inferiores fierent: cucurbitulásque ipsis feminibus siue femoribus de tertio in tertium diem adhiberẽt, nõ minúsque singulis diebus, ieiuno stomacho hoc præbiberet decoctũ, quod habet, R. Radicum rubeæ tinctorum, vnc. j. cicerũ nigrorum pug. j. croci. scrup. j. cinnamomi. drach. sem. in libra vna aquæ fiat decoctio secundũ artem, cuius vnciis octo adde trochiscorum de myrrha. drach. sem. misce, & per octo sequentes dies iteretur, & vtatur: postea verò hoc vsa est decocto quod habet, R. Pulegij calamenti, nepithæ, origani, matricariæ, an. m. j. sabinæ, cyperi, asari, rubeæ tinctorũ an. m. sem. incidenda incidantur, & terẽda terantur, ac in aqua fiat decoctio ad cõsumptionẽ tertiæ partis, quousq;

maneant libræ quinque. Facta colatura, addes syrrupi de marrubio vncias quatuor, de matricaria vncias duas, misce, cuius vncias sex quolibet mane ieiuno stomacho bibat, non nisi prius per saccum, vbi parum cinnamomi in puluerē redacti erat, traiectas: octo tamen diebus ante tempus in quo natura quadantenus menses expellere conabatur, soliciti admodum in adhibendis frictionibus & cucurbitulis fuimus: quibus tandem optatum finem obtinuimus. fluxêre quidem menses, sed in parua quantitate: tunc verò iterata decoctione dicta, vice antidoti emagogi, quod multum in hoc casu valet, suffumigia hæc præparauimus, quæ ita habēt, R. Trochiscorū de myrrha drach. j. castorei scrup. ij. piperis, rubeę tinctorum, mentastri an. scrup. iiij. Omnibus puluerisatis cum terebinthina, & mythridatico antidoto, fiant pilulę auellanæ magnitudine, ex quibus duas pro vice super ignitas prunas iniicito, & sedens super perforata sella, vestibus optimè circundata, ac cooperta suffumigium recipiat: in noctéque quum vadit dormitum, pessum istum in vteri os immittat, quod habet, R. pulueris castorei drach. j. Mithridati scrup. ij. terebinthinæ optimæ vnc. j. misce, & in sacculis digitalis longitudinis immittantur, & fiant pessi, ac

si, ac in vtero teneat. iis enim parum plures menses fluxêre, sed quum melius sentiebat, & rigida vigebat hiems, à maiori opere destitimus. Cæterùm hæc vigesimosexto die mensis Februarij, quum caput lauaret, & postea ad ventum exiret, ecce hora quarta noctis repentè post primum somnum, humor à capite in labra, linguam, & fauces defluxit: adeò vt non multum abfuit, quin ex toto suffocata fuerit. Erat enim humor hic sanguineus pituitæ mixtus, hanc causans inflammationem: quam vel cynanchen, vel paracynanchen appellare nihil impedit. Satis enim est, tumorem præternaturalem suffocationem minantem esse. Nam lingua crassa & nigra apparebat, labra verò cum barba mirum in modum tumebant: vt facilè credendum sit, si materia illa fauces potissimùm vel asperam arteriam occuparet, intra horam illam interficeret: declinabat tamen tumor ad dextram magis quàm ad sinistram. Præsens igitur illico sanguinem ex cephalica dextra extrahendum curaui pondere decem vnciarum. opus est enim in iis potissimùm affectionibus repentè euenientibus simul & repentina ac valentissima vti euacuatione: quanquam non me latet, quòd in angina paulatim potius sanguis extrahendus

est,

est quàm semel copiosè, vt ex Galeno didicimus. Facta igitur sanguinis missione illico melius habuit, & tumor declinare cœpit. credendum est enim sanguinem extra venas tum venæ sectione quoque reuocari, vt ex Hippocrate in curatione pleuritidis desumitur, & Galeno libro quarto de Sanitate tuenda prope finem dicente, Cæterùm ad quæ ex natura rei ducitur, rationem apposuisse non sit alienum. Quoniam igitur in hac quæ veluti phlegmone fatigat lassitudine, vis calidi sanguinis congesta in corporis mole est, venæ autem sectio succos è vasis emittit, vtile est post priorem detractionem tantisper intermittere, dum aliquid eorum, qui in corpore sunt humores, remigret ad venas. quod tamen quoniam committendum non est, vt is maneat, vtpote ex dimidio corruptum, sed potius plurimum eius expellatur: idcirco detractionem sanguinis etiam secundo die iteramus, aliquando verò & tertio, vbi videlicet & reuellere, & ex aliis in alia transferre visum est conducere. Hęc enim sic adduxisse placuit, vt multi noscant quòd venæ sectio non solùm sanguinem in venis contentum deponat, sed etiam illum qui extra venas est, vt in hoc euenit casu, & experientia ipsa indicat.

Cura

Curatio quadragesimasecunda de calculo impediente vrinæ exitum, & eius extractione.

SEnex sexaginta octo annorũ, quum vesicæ lapillis grauissimè cruciaretur, & nihil iuuamenti ex variis adhibitis medicamentis perciperet, imò in vrinæ omnimodam suppressionem deueniret, glandẽ illi secundum longitudinem in parte alta præscindere feci, tandem inde duo lapilli auellanæ magnitudine extracti fuêre, & ille liber à tam sæuo & crudeli morbo fuit.

Curatio quadragesimatertia de pituita ad oculos descendente, & laqueo ad nucham indito.

COquus monachorum cœnobij sancti Augustini, pituita ad oculos descendente grauiter vexabatur: factis tandẽ euacuationibus vniuersalibus, ac particularibus, laqueum ad nucham indidimus, & bene habuit.

Curatio quadragesimaquarta de puero inter dormiendum gemitus dante.

PVer natus annos duodecim temperatura biliosus, nocte quum dormiret, dentibus

tibus ſtridebat, & gemitus dabat. Erat enim humor, vt aſſequi potui, inter dormiendum dolores inducens, ob quos & dentibus ſtridebat, & gemitus illos dabat, quem iis paucis, optimo victus ordine prius inſtituto, depoſuimus, & ſanus ac liber factus eſt. R. Syrupi endiuiæ, acetoſi ſimp. roſati añ. vnc. ſem. aquarum boraginis, cichoreæ, endiuiæ, añ. vnc. j. miſce. & quinquies iteretur: poſtea verò pharmacum hoc ebibit, quod habet, pulpæ caſſiæ nouiter extractæ drach. v. diacatholiconis drac. iij. rhabarbari boni drach. j. in decoctione communi florum & fructuum cum folliculis ſenæ fiat potus vnus, quem in aurora bibat, & deſuper horam dormiat, quo optimè egeſſit, & bene habuit: iecur tamen poſtea ſantalino vnguento per ſex ſequentes dies inungeretur, ac ieiuno ſtomacho vnciā vnam ſacchari roſacei pro vice comederet, & deſuper vncias duas aquæ cichoreæ biberet conſului, & iterum nunquam in prædictas affectiones incidit.

Curatio quadrageſimaquinta de tumore in genu cum dolore & grauiſſimis ſymptomatibus.

MVlier 55. nata annos, die Iouis ſummo diluculo, de dolore genu ſiniſtri

queſta

questa fuit, in quo loco tumor apparebat: interpositis verò tribus horis, omnes ferè amisit sensus, vtcunque tamen ex sinistra axillari vena sex extractæ fuêre sanguinis vnciæ, corrupti admodum, demum die Veneris in nocte diem suum obiit, an verò apoplectica hæc obierit, dubitatur.

Curatio quadragesimasexta de ephemera transeunte in synochum, & de victus ratione habenda in die purgationis.

BRundus, trigintaquatuor natus annos, ruffus, sanguineus, plerunque ephemera febri corripi solebat, à qua sæpe sudore eueniēte euadebat. Nunc verò eadem correptus fuit febri, sed eueniente sudore ab ea mundus non euasit: sed in ea vt prius intensè perseuerauit: in synochum enim putridum transiuit, quem attestabatur lotium crassum, & nimis rubrum, ac eius febris continuitas. At sequenti die depositis per clysterem fæcibus basilicam dextri lateris tundere feci, sanguinísque vncias sex extrahere: qui proculdubio sanguis putrefieri iam cœperat: à sanguinis verò missione syrupum istum ebiberet suasi, Recipe Syrupi rosati, cichoreæ, endiuiæ, añ. vnciam

vnciam mediam: aquarum cichoreæ, endiuiæ, boraginis, añ. vnciam vnã, misce: adeò enim post hæc subitò in sudorem prorupit, quem per quatuor horas meis monitis seruauit, vt mirum fuerit, quàm breui ab ea febri liber euaserit. Sequenti autem die iterato syrupo, ac iniecto clysteri, melius habuit: quinto tandem die propinato pharmaco bene habuit, in qua die parum comederet suasi. vt in Scholiis apparet. cæterùm huius victus ratio prisana, ac panatella semine melonis parata erat: Aqua porrò pro potu ex decoctione hordei sumebatur.

SCHOLIA.

Synochus sine putredine, vt aliâs diximus, inter ephemeræ genera adnumerari potius debet quã inter alia febris genera, qua sæpe ægrotus hic corripi solebat facile enim sanguinis subtiliores partes spiritus dicti inflammabantur, vnde ephemera oriebatur. Ita enim se habet spiritus in sanguine, veluti scintilla in igne: quum tamen sanguis plus iusto incaluit, in putredinem venit, vnde verus synochus ortus est. Cæterùm iubent practici in die purgationis, præpinguẽ mactare gallinam, vt eius bonam partem purgatis in victu tribuant, sed re vera non sine errore, quia die purgationis minus cibi ægris offerendum est, quàm aliis diebus, vt paulò inferius indicabimus: sed fortè dicent id in causa esse, vt ius gallinæ lauans ventriculum offerant,

offerant, quod ius simplex, tametsi ex Galeni decreto sua qualitate constringat, sua tamen quantitate lauat, & pharmaci reliquias stomachi tunicis adhærentes expurgat, & ad imum ventrem eas descendere facit: sed reuera hoc subterfugium nullius est valoris, quia aqua hordei hoc idem præstat & complet. Sed quòd malè agãt practici recẽtiores, qui purgationis die ægrotos plenissimè vi ctitare iubent, eorum vires reficere tentantes, paucis indicemus. Primò Hippocrates libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, textu duodecimo clàm nititur causam reddere, qua ratione homines sui æui deleteria illa medicamenta purgantia ferebant: non quòd homines suo tempore robustiores essent, quàm nunc sunt: quia, vt inquit Galenus, idem mundus qui olim erat nunc est, & nullus stellarum ordo permutatus sit, tametsi oppositum conciliator putat: sed quia quum primum Hippocrates & sui coætanei, ac alij post eum medici multi pharmaca fortissima propinabãt, vt elleborum, scãmonium, colocinthidem, esulam, laureolam, euforbium, tithymallorum tot genera, & alias huiusmodi herbas, illico post eorum bibitionem ptisanam in potu dabant, ad infringendam illorum medicamentorum acrimoniam, vt postea clarè Dioscorides, capite de aqua maris, exposuit. Inquit igitur Hip. citato loco, Vbi autem quis medicamentum ebibit, ptisanam protinus sorbendam dato, neque insigniter minore quàm consuetum est

r

quantitate: quæ verba enarrans ibidem Gal. ita tradit: sic & à sumpto medicamento ptisanam sorbere confert, nempe purgans medicamẽtum ipsum tanquam exiguum ad ventris quidem fundum peruenit, verùm dum transit stomachus & quæcunque ventris sublimior pars non qualitatem purgantis medicamenti modò, verùm & substantiæ, quæ in transitu hæret, aliquid absumens, vehementer læditur. Ptisanæ igitur cremor superingestus commoditatem affert, nempe & deorsum trahere, quod viæ adhæret partibus, tum temperare, tum permutare potest. ob eas igitur causas à purgantis medicamẽti potu ptisanam supersorberi præcipit: sed vbi purgatio cœpit, ab ea vult abstinendum, purgantis medicamenti operationem exolui veritus: atque ob eam rem subdit Hippo. Et quoniam ab re non est, purgatione in media sorbitionem dare non conducit: at vbi purgatio desierit, tunc sorbitio detur: sed consueta minor: deinde liberalius perpetuò exhibeatur, si dolor cessauerit, & nihil aliud obicem fecerit. Hæc Hippoc. in quibus tradit, vt ea superioribus verbis nectamus, quòd postquam quis medicamentum ebiberit, statim illi ptisanam sorbendam dare medicus debet in tanta quantitate, quanta ebibere antea assueuerat, sed cùm hoc rationi consentaneum est in media purgatione sorbendam non dare, id est, quum æger purgare cœperit, quòd tunc cibus & potus omnino interdicendus est, nec quicquam illi offerendum

rendum pro victu aut potu medicus debeat. quæ verba interpretatur Auicenna. quum dicit Fen quarta libri primi, Oportet ne medicinæ potator comedat vel bibat, donec suam perficiat operationem. Cæterum per illa verba ab Hippocrate dicta, At vbi purgatio desierit, tũc sorbitio detur, sed consueta minor, nostra comprobatur assertio. Iubet enim Hippocrates, postquam pharmacum suam perfecerit operationem, ægro ptisana offeratur, sed minori quàm antea assueuerat quãtitate. vnde dubio procul clarè colligitur, quòd qui die purgationis ægrotantibus plus cibi quàm antea propinant, contra rationem agant, & meritò sint plectendi, quos Galenus quoque carpit dicens: Contra quam plerique huius temporis medici rem hanc docuit Hippocrates, nempe hi vbi vacuauerunt, copiosè nutriunt. Hippocrates verò à purgatione ptisanæ minus ministrari iubet. Nã corporum quæ expurgata sunt, natura expurgatione agitata, labefactatáq; tolerare alimoniam non potest, neque probè eam conficere, nisi omnino pauca fuerit. Purgatis igitur tantum cremoris prima die exhibendum, quantum domare possint: deinde paulatim sensimq; adaugere oportet. Hactenus Galenus: qui (vt percipitis) in medicos inuehitur illos, qui purgationis die ægrotãtibus victum, vt in alijs præbent diebus: quia eorum ventres tunc à facili causa grauãtur, & ex directo, eo die parum alimoniæ illis offerendum sit: quia virtus

expurgatione prostrata labefactatáq; nutrimentum rectè coquere non valet: vnde non raro ingens & potens oritur affectus, minimè tamen à medicis animaduersus, quorum stupiditatem, vt in adagio est, ne Mercurius quidem cum musis sanabit. Dictis autem suffragatur idem Galenus, libro primo Aphorismorum, quum dicat in antiqua versione, itidem & de refectione nimia, fugienda subintulit; quia refectio fallit nimia, succedens nimiæ euacuationi, quum virtus euacuati defecerit, nec cibum secundum quod oportet posit mutare, & eum membris aßimilare: quæ verba in vulgata & candida versione, sic habentur. Ob hoc vetare immodicas euacuationes, quoniam & refectiones post eas haudquaquam securæ existũt: quum sit natura iam facta imbecillis, & neque iam poßit sufficienter coquere, nec distribuere alimentum, nec aßimilare. Per hæc verò verba hoc aliud docet Galenus, videlicet quòd die purgationis quanto maior facta fuerit euacuatio, tanto minus alimoniæ concedere euacuatis debemus, quum alimonia secundum virtutis tenorem, & coquendi potestatem dari debeat. Nam certum est, in maioribus euacuationibus, magis naturam debilitari, vnde parcius alimentum tribuendum est. His enim finem imponimus, quia non credimus, idiotam inueniri ita rudem, qui non intelligat Hippocra. & Galenum id voluisse, vt latius hæc monstrauimus in epistola illa, quam de catapotijs, ab hinc

viginti

viginti annis ad Ludouicum Nunium Sãtarenensem medicum doctißimum scripsimus.

Curatio XLVII. *de mamilla ad suppurationem veniente, & de methodo mammarum curandarum.*

VXor probi viri Eduardi à Sola, bene peperit: eius tamen sinistra mamilla post aliquot dies tumuit, & ad suppurationem venit: prope enim papillam aperta fuit: sed paucis interpositis diebus eandem mamillã in aliis duobus locis secare opus fuit, materiámq; inibi congestam, ac cõcoctam extrahere. Cæterùm ab euacuationibus vniuersalibus adhibitis, prædictæ mamillæ durities hoc potissimùm medicamẽto diminuta fuit, R. succi petroselini, apij an. lib. sem. aceti rosati vnc. 1. sem. olei rosacei vnc. 3. farinæ hordei vnc. 4. ceræ albæ vnc. 2. misce, & ad ignem fiat linimentum. Interpositis verò quatuor diebus iterum mamilla ad suppurationẽ peruenit, qua de causa candente ferramento vsi sumus, & melius valuit: quod verò variis in locis mamilla aperiatur, id in causa est: quia eius substantia quum spongiosa sit ac cauernosa, materia in ea cõtenta non liberè à loco ad locum fluere potest: quo fit vt variis in locis ad suppurationẽ veniat. hîc tamẽ ani

maduertat bonus chirurgus & doctus medicus, & tanquam canonem ac methodum curandarum mammarum habeat, quòd mamilla affecta rarò ad sanitatem reducitur, nisi altera sana à lacte exiccetur: exiccabitur autem lac, si modò infanti mulier lac sugendum non dederit: item si lineis pannis frigida madefactis, mamilla frigefecerit, vel super eam pulticulam ex fabis & aceto paratam imposuerit: nec enim timeas de lactis exiccatione, quia bene habẽte mamilla vel facilimè lac reuocabis, præcipuè infantis attractiõe suctúve. Visæ enim sunt mulieres, quibus menses ob ætatem grandiorem suppressi erant, & tamen illis lac copiosissimum ad mamillas deuenit, solo puerorum suctu, quos postea lactârunt, & ad annum, & plus, ac si pepererant eos tractârunt. Ex iis autem mulieribus à me vna Ferrariensis ætatis quinque super quinquaginta annorum visa est: altera verò nobilis apud Lusitanos Santarenensis, nata annos prope sexaginta.

Curatio quadragesima octaua de dolore occupante sinistras costas mendosas.

QVi ex Apulia Anconam venit, vir robustus, ætate quadraginta annorum, quum antea morbo laborauerat, & bene iam se valere putaret: quum cœnaret, vigẽte ęstate dolore correptus fuit, versus costas nothas, & illas quidem sinistras. Ita enim dolor illum vexabat, vt æger tremore corriperetur. valde gemebat, multum querebatur, non dormiebat, in angusto demum res erat. Nã & quæ cœnauerat, illico euomuit, manè tãdem accedens illum prędicto modo afflictum inuenio. Clysteres nullatenus ferebat tunc basilicam sinistri brachij tundere, sanguinémq; ad vncias quinque fluere iubeo: à sanguinis verò extractione multa euomuit biliosa, post quę aliquantulum melius habuit: sed tunc ad topica deuenimus medicamenta: pręcipuè verò ad fomẽtum sequens. Nam antea parietariam, butyrõ frixam mulieres (sed frustra) remedium illis satis familiare tentauerant. Habet igitur fomentum sic, R. Chamæmeli, meliloti, anethi, rosarum siccarum: foliorũ taxi barbati, parietarię, stœcados, betonicę ana. m. I fœnu Græci, seminis lini, añ. pug. I. sem. ameos, seminis anethi. an, vnciam I. In libris duodecim aquæ fiat decoctio sufficiens & cola, cui adde olei chamæmelini, anethini,

an. vncias tres, misceto, in quo philtrum imbibito, ac expressum, calidum loco doloroso superimponito, & sæpe iterato, vice verò clysteris, quem pati renuebat, potum istum descripsimus, R. Chamæmeli, meliloti, anethi, fœni Græci, seminis lini, an. m. 1. in aqua fiat decoctio secũdum artem, quousq; maneat libra vna, cuius decoctionis vnciis quatuor adde electuarij lenitiui vnc. 1. diaphœniconis drac. 2. diabenedictæ drac. 3. misce: fiat potus, quem post horã euomuit: in quo vomitu multa biliosa & pituitosa mixta videbantur, & à dolore ferè liber euasit. Magnam tamẽ patiebatur sitim, pro qua extinguenda aquam pauco vino mixtã obtulimus: tandem iterato prædicto pharmaco bene habuit, quia qualia opus erant purgari, purgata fuêre. loco porrò dolore affecto, emplastrum de meliloto admouimus, & rotulum vnum aromatici rosati, ieiuno stomacho comedebat: sed quum bene haberet, & præter omnium spem domo exiret, in dolorem iterum incidit in eo præcipuè loco, vbi antea vigebat: qui eo modo dicto tractatus, ac iniectis nonnullis clysteribus ventositatem carminantibus, & propinatis vnciis sex olei amygdalarum dulcium recẽtis hora sexta noctis, integræ sanitati fuit restitutus. Nam huius lotium

rubri

rubricantibus arenulis mixtum erat, nec vnquam febricitauit: tametsi rarò eueniat fortis dolor, vel à causa frigida, absque febris comitatione & siti intensissima.

Curatio quadragesimanona de quibusdam Gallicana scabie infectis.

QVidam morbo Gallico infectus fuit, & multis adhibitis remediis ita bene valuit, vt sui & aliorum iudicio sanus euaserit. Interpositis verò decem annis vxorem duxit, cuius vxor mulier castissima duos pueros intra quinque annos optima temperatura, & compositione præditos peperit: septimo verò anno alterum peperit masculum: sed Gallica scabie infectum. Ná illa optimè semper se habuit, sed prope nares versus labia, antequàm puerum istum infectũ peperisset, vlcuscula passa erat, demum post partum malè sensit, & vbera grumis quibusdam illi infecta fuêre, ita vt puero lac dare non fuerit possibile. commissus igitur fuit puer nutrici, quæ intra paucos dies infecta fuit, & à puero prædictam scabiem Gallicam contraxit, quæ quum cũ marito coiret, illum infecit, immo vicinarũ suarum alij duo pueri, quibus lac dederat,

infecti fuêre, à quibus matres morbum traxerunt: demum hac contagione nouem intra mensem infecti fuêre: sed puer intra mẽsem post ortum suum obiit, & illius pater, qui ob seminaria antiqui morbi occulta vxorem infecit, quum febri corriperetur, intra sex dies vitam cum morte commutauit. Mater verò pueri euasit, cui per quinquaginta dies guaiaci decoctum dedimus, sed nutrix & eius maritus, veluti vicinæ, & pueri ꝑ vnguenti inũctionẽ ex aromatibus & Mercurio confecti, sunt sani facti: hoc vnum ante oculos habendo, quòd vbi plus gummositatum videtur, plus pinguedinum vnguento addimus, vbi verò minũs gummositatum, & plus pustularum & vlcerum, plus puluerũ apponimus, in delicatis quoque parum argenti viui addimus, veluti quando complexio calidior fuerit, multum butyri, & olei rosacei, aut succi plantaginis res calidas fugiendo adiungimus, vt in sequentibus videbitur.

Curatio quinquagesima de casu quodam morbi Gallicani.

VIr quidam morbo Gallico correptus fuit, & sanus per medicamẽta factus, interpositis quindecim annis, huius vxor, mulier honesta, & robusta puellam peperit

rit, exanthematibus Gallicanis per vniuersum corpus dispersis infectam, quæ intra paucos dies obiit: sed eius mater basilicè semper valuit.

Curatio quinquagesimaprima, de puero cum cornu in capite nascente.

NAtus est puer cum corniculo in capite: non dolebat nec quicquam obnoxij ex eo percipiebat, grandior verò factus puer, cornu quoque creuit, quod omnino deponendum ex capite puer contendebat, & à patre afflagitabat, ob id quòd pueri illum Cornutum appellabant. accersito igitur chirurgo plus iusto audace, primò partem superiorem pręcidit, ex qua incisione, nullum ferè puer dolorem sensit. Chirurgus verò credens ita euenturum, si radicitus corniculum resecuerit, opus aggreditur, sed infelici successu: breui enim, vel inter paucas horas puer obiit. nec mirãdum, quum cornu illud prædurum in parte inferiori cõflatum ex cranio & medullari cerebri substantia esset.

Curatio LII. *de pleuritudine, ac de ratione vera propter quid in pleuritide secanda vena sit axillaris eiusdem brachij vbi dolor est.*

VIr Romandiolus robuſtus, ætate trigintatrium annorũ, pleuritide correptus fuit. Nam continua laborabat febri, & dolorem ingentem ac perforantem in ſuccingẽte coſtas membrana in pectoris dextra parte ſublimi ſentiebat, tuſſiebat, & difficulter ſpirabat: cui occurrens, bouillam veſicam ſemiplenam aqua decoctionis ſequẽtis, loco doloris admouere iuſſi, in qua olei roſacei parum adiungendũ commendaui. eſt autem decoctio ſequens, Recipe Roſarum ſiccarum, matrum violarum, maluarum, chamæmeli, meliloti, ſeminis lini, fœni Græci, biſmaluæ, ana m.j. in libris decem aquæ fiat decoctio, quouſque maneãt libræ ſeptem, ex quibus veſicam cum oleo roſaceo (vt dixi) ſemiimple, & calidam loco dolore affecto applica. Sed illico ſanguinẽ ex baſilica eiuſdem lateris, vbi erat dolor, pondere decem vnciarum extrahere feci. fluere enim ſanguinem ita copioſè permiſimus, quouſque ex rubro liuidus apparuit, vt ſuadet Hippocrates libro ſecundo de Ratione victus in morbis acutis, textu decimo, vel ad animi vſque defectionem, vt vt libro quarto citati voluminis, textu 74. commendat. ab hac enim ſanguinis miſſione, dolor ex toto ferè leuatus fuit. Ita enim conſtantibus viribus, ſanguinis copioſa

pioſa

piosa extractio fieri debet. Tunc verò suasi, vt in victus ratione nihil præter pisanæ cremorem, hoc est ptisanam colatam degustaret, in potúque aquam decoctionis hordei simplicem, vel iulepo violaceo admixtam non transcenderet: quibus addidi vt aliquãdo syrupũ violaceum elambendo, capite resupinato acciperet. Spuere nanque cœperat subcruentum quiddã: sed ecce tribus interpositis horis à sanguinis missione prædicta, natura validior facta, quasi deposita sarsina humorẽ peccantẽ regulare cœpit: ita vt is intra horã sanguinis libras duas per nares emiserit, & vt obseruaui per narẽ dextram, in quo latere dolor præerat: sed cùm iis stomachus nihil retinebat, sed omnia ingesta per vomitũ reiiciebat, pro qua complenda operatione, stomachũ oleo cotoneorum & rosaceo omphacino inungi fecimus, &in vniuersum melius habuit: tertio verò die lumbricũ viuum per os emisit, & alterum prope fauces persentire se dicebat: in quo die sanguis ex naribus iterũ effluxit, non adeò tamen copiosè, demùm à cassia fistulari data, cum qua multa egessit, bene habuit, & quinto die in copiosissimum sudorem deuenit, & sanus factus est: veluti vir Græcus, & plures Anconitani, qui eo tempore pleuritide correpti sunt.

SCHO

SCHOLIA.

Antiquißima quæstio est, & hodie quoque à varijs quæsita, num in pleuritide secanda vena sit in latere eodem, vbi dolor est, vel contrario potius: demum cõcludunt quòd ex axillari vena eiusdem lateris est, vbi dolor sanguis extrahendus est, tum authoritatibus Hippocratis & Galeni, tum etiam rationibus: quarum præcipua est, quia villorum & fibrarum seruatur rectitudo. quam rationem dubio procul ego parui facio: quia quum sanguis confusè in vena puteali, caua dicta contineatur, per canalem quoque prædictæ venæ, confusè extrahitur, minimè verò per villos ac fibras. Nec enim similitudo illa, quam adducunt de arborum villis & fibris, ad venarum villos valida est, quæ, vt noscas talis est, Videmus à caudice arboris, quæ postea in trunco bifurcatur, lineas quasdam fibras dictas, vel villos, si magis appellare placeat, produci: quæ fibræ, etsi à caudice, siue inferiori trunco omnes nascantur: alia tamen directius ad latus vnius rami, quàm alterius diriguntur. & quod verum sit, experientia indicat: quia sæpe contingit arborem secundum eius mediam partem corrumpi, ac in totum emarcescere, altera media parte viridi, ac florente manente, cuius causa alia non est, nisi quia fibræ illius corruptæ partis, per quas arbor nutrimentum attrahebat marcore infectæ sunt, adeò vt suo officio amplius fungi non poßint: cæteræ verò fibræ alterius dimidiæ partis, quum vigeant, & bene

bene habeant, nutrimentum attrahũt, & suis particulis impertiuntur: ac sic arbor secundum hanc partem viget, & bene habet: secundum verò alteram in totum vires suas deperditas habet: vt syderata ac emortua dicẽda sit. Hæc enim est ratio, quam doctiores in hac re solent adducere, qua concludũt, quòd sicut in arboribus percipitur, ita quoque in venis euenire contingit: quia vena caua à gibba iecoris regione oriens, tanquam arboris truncus habita, sursum ascendit, ac postea in ramos diuaricatur, similes ramos, fibras, vel villos habẽs, iis quas arboribus inesse diximus. At re vera argumentũ hoc admitti posset in nutrimẽti attractione, tametsi hoc imaginari difficile est: secus autem in sanguinis fluxione euenit, quia si arbor perforata esset, in cuius cauitate aqua cõtineretur, procul dubio parum villi aut fibræ agerent, vt magis vna ex parte quàm altera extraheretur. proinde ratio ista apud me nullius valoris est. Vesalius Bruxellensis, insignis anatomicus, ac Caroli V. Imp. Medicus, superioribus annis disceptationem quandam, super hac re euulgauit, cuius argumentum erat, quòd in pleuritide semper, siue inflammatio sit in latere dextro, siue in latere sinistro, secanda lateris dextri interna, siue basilica, iecoraria & axillaris dicta vena est: & ratio ab eo talis assignatur, quia vena ἄζυγος dicta, hoc est sine pari, à latere dextro vena caua prope cor oriatur, quæ per spinam delata ex vtroq; latere octo costas inferiores alit,

Vesaly senta.
ἀζυγ vena

alit, ac ad diaphragma & membranam interse-pientem distribuitur: vnde multò melius (dicebat ille) materia pleuritidem faciēs retrahetur & euacuabitur, si sanguis per venæ sectionem ex brachio dextro extrahatur, quàm ex sinistro: quia directius quoque basilica dextri brachij venam illam sine pari respicit, quàm basilicam sinistri. Hæc enim est ratio Andreæ Vesalij, qua, vt dixi, fulcitur semper in pleuritide dextri brachij axillarem venam esse secandam, siue pleuritis occupet partem dextram, siue sinistram. Quæ sanè vt erronea explaudenda est, & ab opere practico, vt periculum minitans eliminanda: pro quo scire licet, quòd Vesalij ratio omnino peccat, quia vena sine pari sanguinem quem recipit à vena caua, non amplius ad eam remittit, immo ita est fabrefacta in orificio suo, venæ cauæ coniuncto, vt ostiola quædam habeat, quæ ad hiandum sanguinem aperiuntur: postea verò ita clauduntur, vt sanguinem illum receptum non amplius remittere sinant, & ita huic venæ sine pari euenit, quemadmodum vesicæ vrinariæ, aut cordis vasorum orificijs: sed quòd hoc venæ sine pari proprium sit, scilicet quòd sanguinem quem recipit, non amplius per eandem viam remittat, ex corporum dissectionibus certi sumus. Nam si venam cauam in parte superiori secueris, & fistula in ea intromissa versus partem inferiorem sufflaueris, tota ipsa caua vena in parte inferiori simul cum vena sine pari inflabitur, & tu-

mida

mida euadet: sed si venam sine pari in parte infima secueris, & immissa fistula vel cannula, ore ventum versus partem superiorem impuleris, dubio procul vena caua non inflabitur, nec tumida euadet: quia aër in vena sine pari contentus exire non potest ob ostiola siue opercula dicta, quæ orificio suo ad venam cauam coniuncta habet: vnde certum est, quòd si aër à vena sine pari ad cauam deriuari non potest, à fortiori nec sanguis, qui aëre corpulentior est, refluet: quòd verò venæ sine pari hæc à nobis dicta eueniant, certum est nec in hoc ambigi debet, quum millies id experti simus: nam anno 1547. Ferrariæ duodecim corpora humana & brutorum dissecare fecimus, & in omnibus ita euenisse magna doctorum hominum spectante concione vidimus: vt ibidem quoque adnotabat Ioannes Baptista Cananus, admirandus anatomicus. Restat igitur quum rationes hæ minus validæ sint, vt rationem veram in medium afferamus, qua potißimùm in pleuritide sanguinis mißio fieri debeat, ex eodem præcipuè latere vbi dolor infestat. Conuenimus autem cum Brisoto Gallo, Matthæo Curtio, Leonardo Fuchsio, ac sexcentis alijs doctißimis viris, qui ex eodem latere affecto internā venam brachij in pleuritide secandam iubent: sed rationem veram nullus hucusque, quod equidem legerim, aut audiuerim, in lucem traxit. Accipite igitur viri candidißimi, rationem nostram, non quidem con

ratio
Amati

iecturalem aut sophisticam, sed veram, & ex ipsa corporis humani dissectione comprehensam: qua potissimùm ex eodem latere sanguis in pleuritide detrahendus est: pro qua scire decet, quòd ex iecinore duæ oriuntur venæ magnæ, arboris caudici proportione respondentes, vt suprà diximus, & Galenus notat libro decimosexto de Vsu partium, & sexto de Administrationibus anatomicis, & libello de Venarum dissectione: quarum vna ex ipsius caua oritur, vena porta dicta, quæ in septem præcipuos ramos diuiditur: cuius officium est chylum è ventriculo & intestinis gracilioribus ad se attrahere, ac ad lienem succum melancholicum ex se transmittere, de qua ad præsens satis. Altera verò ex gibba prodit omnium maxima, ἡπατῖτις, id est iecoraria, vel κοίλη, id est caua ob magnitudinem dicta, quæ ibidem bifinditur, & deorsum ad spinam reflectitur, ac ad vtraq; crura diuaricatur: alia autē pars sursum ad cor ascendit, rectaq; ad iugulum fertur in multas diuisa partes, sed ad propositum facientes in axillarem, & cephalicam: inter quas duas venas prope iugulum ab vtroque latere vena quædam media est ex axillari ferè enascens, quæ inde obrepens in multas finditur venulas, quæ in vniuersum cum venulis & ramusculis venæ sine pari copulantur, quæ, vt diximus, octo inferiores costas alit. Quum igitur iecoraria vena in pleuritide perfunditur, sanguis non tantùm in vena caua con-

tentus extrahitur: sed potißimùm ille qui in inflammatione continetur, vel prope inflammationem est. Quòd verò res ita se habeat, experientia anatomica indicat. quia si venam istam inter axillarem & cephalicam in iugulo enascentem secueris, & cannula, siue fistula sufflaueris, non solùm ipsa attolletur & inflabitur vena, sed ramuli sui, & venæ sine pari costas octo inferiores alentes. Quòd & simile euenire videbis, quum iecorariam secueris, & illam fistula quoque inflaueris. Vnde credendum est naturam sagacißimam venam hanc fabrefecisse, vt quum homo pleuritide afflictus esset, per illam sanguinem putridum ac venenosum transmitteret, cordis regionem fugiendo: quam si Nicolaus Florentinus dignouisset, non tam in hac re angeretur, dubiúsue euaderet. Secanda igitur (vt receptui canamus) axillaris vena eiusdem brachij vbi dolor est, quia sanguis dolorem & inflammationem faciens, promptißimè per illam dictam venam deponitur: præcipuè si morbus octo inferiores costas occupauerit, & multò magis si quatuor superiores, sed non de hac causa, sed potius quia axillaris magnam habeat communionem cum venis superiores quatuor costas alentibus. Cæterùm hanc à nobis citatam venam ab vtroque latere inter axillarem & cephalicam erumpentem, Vesalius primis suis tabulis subiecit, ac ea fortè de causa, quia nondum illius cognitionem habuerat: disceptationem illam de

pleuritide euulgauit: postea verò in illo suo laboriosissimo ac admirando libro, eam depinxit, in quo quoquo modo ab opinione sua se retraxit.

Curatio quinquagesimasecunda de dolore ventris ac de iure galli antiqui.

VXor figuli dolore maximo ab ore vẽtriculi ad imum pectinem cruciabatur, febricitabat, & omnia quæ gustabat, euomebat, non quiescebat, nec quicquam egerebat, quæ quadragenaria erat, puerum lactans, qui quoque quum matris lac sugeret in eandem affectionem ferè deuenit. Nam omnia quoque euomebat. primò igitur illi occurrẽs, vomitorium hoc medicamentum propino, quod habet, R. Seminis anethi, seminis raphani, ana vnc. j. in libra vna aquæ fiat decoctio sufficiens, facta decoctione & colatura, adde oxymelitis simplicis vncias duas, misce, fiat vomitorium: quo pituitam crassam & viscidam euomuit, non ea tamen de causa dolor leuatus fuit: proinde iterato clysteri, quo antea vsa erat ex herbis composito calidis, sanguinem ex iecoraria vena extrahere permisi. adeò enim intensus dolor erat, vt & febrim incitaret & consternationem totius corporis minabatur. erat autem humor peccans, pituita viscida, crassa, cum multa ventositate: demum

mum à terebinthina multoties propinata ac oleo amygdalarum dulcium, cum admotione topicorum medicamentorum, melius habuit: tandem post potum iuris galli, per quinque dies, ita descripti ex integro sanitati fuit restituta, ita enim ius galli habet, R. gallum antiquum quatuor ad minus annorum, quem defatigatum interfice, ac exenteratum in eo mitte salis gemmæ drachmas tres, seminis cartami, cnici dicti, polypodij quercini recentis & contusi, hyssopi herbæ ana vnciam vnam, seminis dauci, anethi, ameos, ana vnciam mediam, turbith drachmas tres, misce, & in libris duodecim aquæ fiat decoctio ad medias, cuius decoctionis vncias sex pro vice ieiuno stomacho bibebat, ac ex ea interdum clyster parabatur, quibus aluus secedebat, & dolor ex toto leuatus fuit: & ipsa immunis mansit.

Curatio quinquagesimatertia de febri quadam longa, oxymelite & agarico tantum curata.

MVlier, quæ ad maris portum habitabat, diuturna & longa febri laborabat, tussiebat & multum screabat: secta illi fuit vena axillaris, & sępe iterato oxymelite ac agarico in pasta nouiter parato cōualuit.

Curatio quinquagesimaquarta de morbi Gallici cum licheni- bus curatione.

VIr, qui morbo Gallico laborabat, & multis lichenibus, id est impetiginibus, ex eodem euenientibus scatebat, ætatis triginta octo annorum erat, robustus, ad temperaturam calidam declinans, cuius curam suscipiens, sic orsi sumus, optima prius victus ratione instituta, R. Syrupi de boragine vnc.sem. de fumo terræ vnc.j. decoctionis senę vnc.4. misce, bibat ieiuno stomacho, ebibitis verò syrupis tribus, sanguinem secta vena cõmuni ad vncias sex fluere permisi, tandem aliis tribus quoq; ebibitis, materia ad expulsionẽ parata, cataporia hęc illi obtulimus, R. Pilularum de fumo terræ drachmam vnam, de nitro Alexandri scrupulum vnum, misce, formentur pilulę quinque, inaurentur: capiat hora sexta noctis, ad lubitũ dormiat. quibus optimè aluus secedit. Interposito verò vno die, hoc vnguẽto illius iũcturas ac emunctoria demptis alis, illini ieiuno stomacho fecimus, per tréfque ad minus sudaret horas consuluimus: habet enim vnguẽtum hoc, Thuris, mastiches, myrrhæ ana drach. duas, cinnamomi,

gingib

gingiberis, piperis longi, cubebæ ana drac. j. sandarachæ Græcorum, minij ana drach. semis cineris thamarisci vnc. iij. butyri recentis vnc. iiij. pinguedinis porcinæ libram mediam, succi plantaginis, argenti viui extincti cum succo limonis, ana vnc. iij. misce, & in mortario lapideo fiat vnguentum quo illinatur, vt suprà dictum est. Inunctus autem fuit quinquies, semel scilicet in die, ieiuno stomacho, & optimè sudabat, ac multam & sordidam per os pituitam emittebat, quam omnes qui hac vtuntur curatione emittere solent: proinde prouidens medicus sit oportet, & gargarismum, siue lauacrum parabit ex medicinis abstergentibus, exiccantibus, & constringentibus atque vlceribus conuenientibus, vt rosa, balaustio, myrto, plantagine, equiseto, id est cauda equina, polygonio, id est centum nodia, lentibus, hordeo, alumine crudo, vel vsto, vnguento Aegyptiaco, & aliis similibus, prout casus exposcit, nos autem huic alumen miscuimus, & sanus factus est, veluti alij plures.

Curatio quinquagesimaquinta de quodam varias affectiones patiente cum calore quodam nō naturali per vniuersum corpus expanso.

GVelfus, pharmacopola Anconitanus, venationi deditus, temperatura biliosus, si quis alter, ætate trigintaocto annorum, iecur calidissimum habebat: renes verò superassatos, vt in gonorrhœam sæpe incideret, in calores quosdam non naturales deuenit, cum occipitis dolore, ad quem accedens illico basilicam dextri lateris secare feci, sanguinémque fluere ad vncias septem. A sanguinis verò extractione syrupum istum ebiberet mandauimus, Recipe syrupi acetosi simplicis, cichoreæ, endiuiæ ana vnc. semis aquarum cichoreę, endiuiæ, boraginis añ. vnc. j. misce, iterato itaque syrupo quinquies, pharmacum hoc illi dedimus, Recipe Syrupi rosati solutiui. vnc. iij. Rhabarbari optimi vnc. vnam semis, decoctionis florum & fructuum cordialium, cum folliculis senæ, & paucis thamarindis confecti vncias quatuor: misce, fiat potus quo octies optimè egessit, & qualia purgare opus fuit, purgauit & bene cessit. Cæterùm, calorem non naturalem sequentibus diebus, cum alio madore per vniuersum corpus sparso sentiebat, tandem ebibito sequenti decocto, ac iecori succo endiuiæ & cichoreæ applicito, veluti renibus albo Galeni sanitati fuit restitutus. etenim decoctũ hoc ita se habet, R. hordei, cichoreæ, endiuiæ,

uiæ, lupulorum an̄. m. j. thamaridorum vnc. semis, prunorum pinguium nu. xij. florum cordialium an̄. drach. j. in libris quinque aquæ fiat decoctio quousque maneant libræ tres, facta decoctione & colatura, adde syrupi rosati sim. & de cichorea sim. an̄. vnc. iij. misce. & illius semilibram in aurora ieiuno stomacho bibat, & desuper dormiat: hoc verò sanus euasit, & nullo alio auxilio opus habuit. fuêre enim omnes huius affectionis dies duodecim.

Curatio LVI. *de lumbricis, & aliis signis, mortem minantibus.*

PVella sex nata annos, quæ ad aquam prope portam ciuitatis habitabat, diu febricitauit, & quatuor albissimos lumbricos viuos per inferiora, absque excrementis, egessit, à quibus paucis interpositis horis, eius crus sinistrum maximo tremore correptum fuit, adeo vt ipsa puella crus stare non velle asseueraret: post verò tres horas in quibus crus tremorem passum est, puella obmutuit, & quasi mortua per totam noctem vsque ad horam prandij stetit, sed tunc ferè reuixit, & loqui cœpit, ac comedit, sed labrum inferius immobili superiori mouebatur: sequenti verò die, ore distorto facto, prope noctem obiit.

quot verò ægritudinis dies omnes fuére, non satis percepi.

SCHOLIA.

De præsagiis à lumbricis desumptis, hîc agere alienum non erit, quando puella hæc quatuor viuos albos, vt dixi, per inferiora emisit, post quos symptomata grauißima subsecuta sunt: & demum mors ipsa. Hippocratem igitur in primis citare consonum erat, præcipuè libro illo verè aureo de Iudicationibus, sed quia Paulus eum adducit, illius verba placuit subscribere libro quarto suæ medicinæ, cap. quinquagesimoseptimo: quæ ita habent, Circa febrium initia geniti lumbrici subsistentiam ex subiecta habent corruptione: circa consistendi vigorem ex morbi malignitate, circa declinationem omnino ad melius proficiunt. etenim Hippocrates libro citato, & secundo Prædictionum, textu decimooctauo memoriæ mandauit, bonum esse iudiciũ teretes lumbricos prodire, quum morbus ad iudicationem tendit, qui subitò etiam intereunt. Galenus verò citata Hippocratis verba enarrans, non sic simpliciter intelligenda esse tradit. Inquit igitur, Si natura pariter cum cæteris excrementis hos quoque pellit deorsum, melius est, quàm si sursum, & quoties alioquin ratione accidentis non apparuerint, & cætera. Nam ij, quos puella hæc, de qua agimus, egeßit, absque excrementis sunt, qui symptomatis potius ratione, quàm naturæ vi, materierum corruptionem & mor

morbi malignitatem indicantes deiecti sunt. Caeterum Aetius Sermone nono suae medicinae, cap. 39. de hac re, ita ex Herodoti sententia tradit, Lumbrici & in febribus & citra febres nascuntur tum multitudine, tum magnitudine, tum colore, tum temporibus etiam differentes: circa initia enim morborum generati, substantiam suam ex subiacente corruptione capiunt: circa vigorem verò ex malitia morbi, circa declinationem autem ex permutatione omnium in melius, qui & citius separantur. Natura enim ipsos reliquorum recrementorum instar foras propellit: censentur autem peiores ex ipsis, maiores minoribus, paucis multi & albis rubri: viuentes etiam mortuis deteriores: iis autem vltimis verbis Aetij Rases ac Auicenna oppositi sunt quum dicant, Viuentibus mortuos deteriores esse credimus tamen nos, vt Manardus sentit, Epistola prima libri sui quarti, & Gabucinus Fanensis firmat, libello suo de Lumbricis, quod ex mortuis sumitur indicium firmius semper est, vt quos necesse sit expellit, nec suapte sponte exire: cum hoc tamen Hippoc. imitamur, vt suprà adnotauimus, quod bonum est lumbricos alui excrementis commisceri, dum morbus indicatur: si tamen alio tempore emittantur, considerandum, an cum symptomatibus, vel absque illis. Si enim citra symptomata egrediuntur, bonum portendunt, si verò cum illis, malum, vel absolute, vt Paulus & Aetius volunt.
ad

ad Hippocr. mentem dicere possumus, si alio deijciantur tempore ab statu symptomatis potius fieri ratione, quàm vi naturæ: prima tamen consideratio mihi magis placet. Neoterici tamen iis addunt, si incipientibus acutis morbis lumbrici teretes viui deiiciuntur, pestilentes morbos indicant, in declinatione verò mortui malum, medio quoque tempore, si quoquo modo apparuerint, malum quoque portendunt, ob id fortè quia febrilis calor sua acutie lumbricorum absumit materiam.

Curatio quinquagesima septima de muliere prægnante, causone correpta.

MVlier in angiportu ad mare habitans, nata annos octodecim, vterum ferebat, quæ quum prægnans 6. mensium esset in Autumno causone corripi cœpit, & illo quidem sæuissimo: nam symptomata hæc erant, vigilia, inquietudo, sitis continua, linguæ nigredo, tussis arida, mentis inconstantia, capitis grauiss. dolor, pulsus paruus & velociss. vrina turbida & crassa. Hæc enim omnia pati inueni, quum primum illam viderem, tribus elapsis à morbi initio diebus. Primo igitur ordine victus instituto, ptisana, scilicet, malo granato, crustatis sacchari rosis, & aliis huius naturæ rebus, aquam hordeaceam pro potu parare fecimus, cuius vncias quinque, altera

iulep

iulep violacei adiuncta, syrupi vice manè ieiuno stomacho ebibit, secta prius cephalica brachij dextri, ex qua sanguinis vnc. 5. extractæ fuere: quarum primæ tres omnino corruptione erant affectæ, reliquæ verò duæ in altera peluicula collectæ, non ita corruptæ apparebant, à qua sanguinis extractione, capitis dolor diminutus, & sublenatus ferè fuit, adeò vt postea per vniuersum morbi cursum non ita eo vexari dixerit, nocte verò sequenti clysterem istum quo aluus fluida fieret, & febrilis calor infringeretur, iniiciendum mandauimus, qui habet, Recipe Aquæ hordaceæ vnc. xv. olei violacei vnc. iij. vitelli oui num. j. sacchari drach. j. misce. fiat clyster, quo bis in nocte egessit: sequenti verò quinto die, grauissimè tulit, proinde iecoraria eiusdem dextri brachij secta fuit, sanguísque ad vnc. sex extractus. Cæteris tandem rebus in ordinem dispositis, ac epithemate refrigerante cordi applicito, veluti temporibus & totius pectoris regioni, in quo ingentis caliditatis fornax viget, septimo die malè habuit, sed nono iterum basilica in sinistri brachij flexura secta fuit, & sanguis in bona copia extractus, cuius primæ tres vnciæ non adeò corruptione affectæ erant: tres verò vltimę tanquam atramentum appare

parebant: tũc aliquantulum melius habuit: ſed veſperi omnia grauiora ſunt facta: decimo verò ieiuno ſtomacho, pharmacum hoc propinauimus, R. Mannæ ſoluentis bonæ inſuper lapides cadentis vnc. ij. rheubar. boni ſcrup. iiij. in iure capi miſce. & fiat potus vnus, quo multa excreuit, & melius habere viſa eſt: tunc verò ex interaneis ſiue pulpamentis pulli cocti, adiectis rotulis manus Chriſti, contuſum piſtum dictum, conceſſimus: vndecimo præcedente clyſteri cõmuni, quum ſiti ingenti cruciaretur, aquam in quantitate liberaliter conceſſimus, & melius habere viſa eſt: duodecimo multa euomuit, poſt quæ ſternutauit, & bene tulit: ſed decimoquarto iterato citato pharmaco optimè egeſſit. nec enim veriti ſumus, in diebus decretoriis, præcipuè quartodecimo pharmacum dare, & euacuationes moliri modò neceſſitas vrgeat, vt ab Hippocrate & Galeno edocti ſumus: multa tamen fateor animaduerſione, pro ſimili exequenda operatione, medicus opus habet: tunc verò febri omnino vigente ſyrupum deſcripſi ſequentem, R. Syrupi roſati, violacei, cichoreæ añ. vnc. ſemis, aquarum lactucæ, cichoreæ, endiuiæ, añ. vnc. j. miſce. At ſeptimodecimo die, per vniuerſum diẽ ſomno oppreſſam cum prędicta febri eam comperi

peri: sed pulsum omnino debilem & tremulum habebat, octauodecimo surdastra facta est, decimonono, venam inter annularem & minimum digitum iacentem secare feci, trésque sanguinis vncias demere. Nam vt suadet Galenus 9. & 12. lib. Methodi medendi, vbi humorum ingens corruptio cum virium prostratione est, per epicrasim, patiens tractandus est. Dicitur autem curare per epicrasim, quum paulatim aliquid vitiosi humoris euacuatur, eius loco paulatim quoque aliquid salubre & boni succi reponitur. vesperi tandem pulsum caprizantem habere comperi: sed vigesimo ad melius reddita est, & lotium crassius apparere cœpit, & vltimo, vigesimoseptimo die à die morbi computando ex toto sana facta est: & postea puellam peperit.

SCHOLIA.

Periculosa admodum in pregnantibus vtraque euacuatio est, tam quæ per venæ sectionẽ fit, quàm quæ per pharmacum adhibetur, qua tamẽ sanguinis mißione per venæ sectionem fit euacuatio, minus periculosa est, quàm quæ per pharmacum perficitur, vt testatur Gal. lib. 2. de Ratione vict. in morbis acut. & lib. de Curandi ratione per sanguinis miß. modo tamen euacuandi modum animaduertamus: quia sanguinis facillima fit extractio, & nulla aut parua in corpore fit commotio: si quæ tamen

tamen superuenit (fluente sanguine) illico cohiberi potest, ac veluti manu teneri, quæ in purgatione fieri non possunt. Cæterùm, si rem quæ extrahitur ac à corpore deponitur respexerimus, proculdubio sanguinis extractio periculosior est, quum sanguis animæ sedes & pedissequa, tanquam à natura thesaurus reconditus sit, qua de re Galenus libro de Sanitate tuenda quarto, vbi vires plus iusto imbecilliores sint, sanguinis missionem prorsus fugiendam præcipit, & aluum mediocri medicamento deiiciendam mandat: primis tamen mensibus prægnationis securius sanguinis extractio, quàm quouis alio tempore fieri potest: quia fœtus paruus quum sit, pauco indiget sanguine ad sui nutrimentum. quod Hippocrates libro 5. Aphor. Aphorismo 31. ad istum modum dixit, Mulier vtero gerens, sanguine misso ex vena abortit, & magis si fœtus sit maior. Quæ verba enarrans Galenus ibidem ita nobiscum tradit: non absque ratione autem & maior fœtus magis destruitur, misso sanguine ex vena mulieris: quia plurimo indiget alimento. Nam in prægnatione dum natura fœtum efformans, augénsque optimum sanguinem trahit, vitiosissimus in venis relinquitur, qui post partum segregatur, quemadmodum in singulis mensibus inutilis & superuacuus, non quantitatis modò, verùm qualitatis etiam ratione, qui sæpius naturali nigrior est. quam sententiam clarius nobis scriptam reliquit, lib. 1. de Symptoma-

tum

tum causis, ita ad verbum inquiens, Primis duobus mensibus fœtus paucum ad se sanguinem attrahit, eo quòd parum adhuc auctus sit: adeò vt ne fœtus quidem nominari tum debeat, sed cyema potius id est, conceptus. Vbi verò iam increuit, tum plurimo indiget alimento, atque tum non id quod optimum est è venis, vt antea dicebam allicit, verùm etiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi attrahit: ita fit, vt vniuersum corpus & plethoricon (id est, plenum) esse desinat, & minori humorum vitio crucietur. At fœtus ipse excrementa quæ ab attracto redundant alimento ad duas reponit membranas: quo fit, vt ipse quoque & maiori humorum vitio, & maiori intemperie infestetur, quandoquidem à vitioso sanguine alimentum sumit, nisi grauida mulier residuo, quo vterum gerit tempore, optimis vtatur cibis. Ex ijs igitur Galen. verbis luce clarius claret, fœtum primis mensibus, paucum & optimũ allicere sanguinem, quod Abinzoar libro sui Theisir contendit: sequenti verò tempore non solùm bonum, sed etiam pessimum attrahere. quare omnibus notum esse crederem phlebotomiam prægnantibus minus obnoxiam & periculosam primis mensibus esse, quàm medijs, aut vltimis, in omne tamen puerperij tempore, vt dixi, sanguinis extractio minus periculosa est euacuatio, quàm quæ per pharmacum adhibetur. Nec Petro Aponensi Conciliatori dicto oppositum firmanti, Diffe-

rentia 166. fides vlla est tribuenda, quum omnino sanguinis euacuatio, ea quæ fit per pharmaciam, minus periculosa sit, vt suprà abunde scriptum reliquimus.

Curatio LVIII. *de dolore intestinorum à causa calida eueniente.*

FIlius Falconis, vnum supra viginti natus annum, à catapotiis deglutitis multum egessit: sequenti verò die ita dolore intestinorum cruciabatur, vt ea terebello perforari exclamaret: cui occurrens, videns intestina supra modum excalfacta, ac ferè initio excoriationis esse, multam gelidam in potu illi concessi, à cuius potu ita celerrimè dolor euanuit, vt se sanum alta voce clamaret, vtcunque tamen dolor interpolatim superueniebat: pro cuius omnimoda propulsatione pannum lineum frigida aqua immersum, ac manu pressum vmbilico admouere iussi, non minúsque in victu diapapauer in rotulis paratum acciperet, ac desuper aquam endiuiæ biberet, suasi, quibus paucis sanus intra triduum factus est, non sine multorum admiratione, & Artis medicæ decore.

Curatio LIX. *de pleuritide.*

ANgelus Ferretus nobilis Anconitanus, & ordinis sancti Dominici Monachus

nachus venerabilis, temperatura biliosus ad atram declinans, vigente hyeme pleuritide correptus fuit ætatis suæ anno quinto supra quinquagesimum. Aderat enim dolor pungitiuus circa costas mendosas & dextras, febris continua, tussis squalida ac anhelitus difficultas, quæ omnia animaduertens præmisso clysteri basilicam eiusdem dolentis lateris secare feci, sanguinémque extrahere ad vncias octo. Erat enim sanguis omnino corruptus, & intensè putrefactus, à qua sanguinis missione, syrupum istũ ebibit, qui habet. R. syrupi de endiuia simpl. vnc. sem. violarum vnc. 1. aquarum endiuiæ, violarum, aã. vnc. 2. misce. At vt interpolatim cochleari deglutiret, ita quoque parauimus, R. syrupi violacei. vnc. 4. vel si magis placeret, eius loco penidiarum aliquid acciperet. Porrò quantum ad victum & potum attinet, primò hordeaceam aquam parare fecimus, quam vel simplicem, modò tepidam, vel iulepo violaceo admixtam bibebat: sed in victu ptisanam colatam, vel butyro paratam panatellam accipiebat: sed quantum ad topica, localia dicta medicamenta attinet, primo fomentum hoc applicitum fuit, quod habet, Recipe rosarum, viol. maluarum, farfaræ, maluauisci, parietariæ, chamęmeli, fœni Gręci,

feminis lini, an.m.1. in libris quindecim aquæ fiat decoctio sufficiens, cui adde olei rosacei, chamæmelini, an. vnc. 4. misce, & in filtro vt decet admoueatur, ac postea vnguento pectorali locus inungatur. Secundo verò die excreare sputum viscosum pallidum ac flauũ cœpit, tunc verò hoc descripsimus elambetinum, R. Loch, de farfara, de altæa, an. vnc. 2. syr. violacei parũ, misce. Tertio verò die, iterum venam aperire decreueramus, quum de dolore æger maximè querebatur, & febris illum intensius affligebat, sed quum omnino renuit, ea de causa quarta die pharmacũ propinauimus, nec est quòd quis de hac re miretur, vt inferius patebit. dedimus igitur pharmacũ hoc R. Pulpę cassiæ nouiter extractę vnc. 1. sem. electuarij lenitiui, vnc. sem. in decoctione pectorali fiat potus vnus, & detur in aurora, quo quater non nisi biliosissima egessit: deinceps verò facilius & copiosius expuere cœpit, viscida tamen: qua de causa syrupum sic parare fecimus: R. Syrupi de liquiritia vnc. 1. oxymelitis, vnc. sem. aquarũ farfaræ, violarum, capillorum Veneris, an. vnc. 1. misce. pro potu verò aquam mellis tunc parare fecimus, quibus omnibus dictis, rectè vt decebat, dispositis, æger à dolore illo pũgitiuo liber factus est: sed sexto die,
de

de lateris ſiniſtri dolore queri cœpit, quem ſacculo & furfuribus calidis apparato, & loco dolenti admoto ſedauimus. Cæterum multa ad duodecimum vſque diem æger expuit, ſed tertiodecimo hoc illi conceſſimus pharmacũ, quod habet R. hordei, farfaræ, capillorum Veneris, matri. viol. an. m. 1. liquiritiæ, ſem. ſebeſten, iuiubarum, an. num. x. in aqua fiat decoctio ſecundũ artẽ, quouſq; maneat libra vna, tũc R. prædictæ decoctionis libram mediam, pulpæ caſſiæ nouiter extractæ, vnc. 1. & ſem. electuarij de ſebeſten. drac. 6. miſce: fiat potus, quo multa egeſſit, & ſanus ac liber à morbo factꝰ eſt.

SCHOLIA.

Circa curationem iſtam, multa & varia occurrunt dubia: primũ quòd fomenta & inunctiones poſt ſanguinis extractionem non conuenire videantur: quia Hipp. lib. 2. de Ratione victus in morbis acutis, ipſis nunquam niſi in morbi initio vſus fuit, poſt verò ſanguinis extractionem illorũ admotionem vetat, vel ſaltem ea ſubticet: quia dolorem primò ſanare, vel mitigare fomentis calidis conatur, quæ cutim ipſam ad perſpirationes rariorem efficiunt, phlegmonéſque ſanguinem tenuant atq; per halitum digerũt: ſi intentum tamen ipſis non cõſequitur, ſed magis dolorem intẽdi videtur, tunc à fomentis deſiſtendum ſuadet, ob incommoda quæ tex. 9. citat, & ad corporis euacuationem

concurrit. proinde fotum post sanguinis extractionem admouendum non esse dicendum est, cui dubio nos respondentes dicimus, Si quis Hippo. & Galeni mentes penitius animaduerterit, quia post sanguinis missionem fomenta non vetant praecipue ex rebus anodynis temperatis confecta, veluti sunt hæc quibus nos vsi sumus: immo Galen. in vniuersa eius doctrina tradit, securius ijs fomentis post euacuationes vniuersales vti nos posse, quàm ante eas adhibitas, modo fomentorum differentiam ante oculos habeamus, de quibus Gal. citato libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, enarratione secunda abundè disseruit, in qua Galen. ipse nostram firmare sententiam videtur, quum dicat, dictum quoque & de ijs est doloribus, qui à fotu nullo pacto, nisi prius vacuato vniuerso corpore iuuantur, &c. si tamen tergiuersator adhuc instet, vnguentorum saltem illitiones non conuenire videri, quia cutis poros obstruunt. Respondeo quòd in inflammatione est tensio: pro qua curanda laxitas conuenit, quia contraria contrariorum sunt remedia, quæ ijs anodynis medicamentis conficitur, nec est quod quis in hac re deinceps dubitet, ancepsve sit. Secundò dubitatur quomodo pharmacum in pleuritide concessimus. Tertiò, etsi concessimus cur in quarto die quia decretorius est. Quibus per ordinem respondentes dicimus, quod Hipp. lib. de Ratione victus in morbis acutis iubet, si pleuritis ascenderit

derit ad furculas, fiat sanguinis extractio. Si verò ad hippochondria descenderit, tūc propinetur pharmacum. sed dices tu, Gal. inibi tacite Hipp. reprehēdit, quia inquit, securius esse in omni pleuritide, siue ascendat partes superiores, siue occupet partes inferiores, venam secare quàm pharmacum exhibere, nos ita esse firmamus quòd Gal. tacitè Hip. taxat, sed non negat Gal. post vnicam copiosam sanguinis extractionem pharmaci exhibitionem, præcipuè vbi materia est multa biliosa, & signa coctionis apparere incipiebant: & eo magis quia æger alteram sanguinis missionem formidabat, huius vice pharmacum hoc dare contra rationem non erat. Ad tertium, quum iam pharmacum dabamus, quare in quarto dedimus quum quartus decretorius dies est. Respondemus, quòd quartus dies in biliosis morbis decretorius non est: immò rarissimè in eo morbi terminantur biliosi, adeo vt dixerit Galenus libro tertio de Crisi, semel tantùm in vita sua crisim viderit: & Archigenes bis: quibus verbis subscripsit postea Auicenna, Fen secunda quarti, quæ omnino intelligenda sunt, vt diximus in morbis biliosis, secus autem in sanguineis, quia synochi vt testatur Galenus plerunq; in quarto terminantur. Rationem verò reddere, etsi huius instituti non sit, quum in frontispicio huius operis abundè eam reddidimus, per transennam tamen eam citare

minimè grauabor. biliosi enim morbi plerũque in eisdẽ diebus suas conficiunt crises, quibus proprias accessiones habent, vt tradit Hippocrates libro de Iudicationibus, & quarto libro de morbis, & Galenus sæpe confirmat: qua de causa diebus imparibus morbi ij biliosi suas habẽt crises, vt tertio, vel quinto, rarißimè verò in quarto. At sanguinei morbi ad quartum accedentes, sanguinis adhuc naturam retinent, quod si eum transcendere contigerit, iam tunc ferè biliosi sunt facti, & aliam sortiuntur naturam, quanquàm ad septimum vsque plerunque febres sanguineæ suam seruare solent naturam. Quibus addimus, quod Hippoc. lib. 4. de Ratio. victus in morbis acutis, textu 76. pleuritide affectis pharmacum 4. die ministrat, cui Gal. ibidem in enarratione astipulatur, dicens, quarto verò die medicãdum indistinctè pronunciauit. Neque enim inter morbi initia aliquod remediorum huiusmodi ægro iniungere oportet, desumpto à numero dierum scopo: sed quod Hippoc. recensuit est exequẽdum. Nam vel statim ab initio prius, quàm in partem aliquam confirmentur humores, medicandum, vel postea quum ad maturitatem perducti fuerint: quam ob causam & prima interdum die, & secunda, & quarta, & interdum quinta, medicamenta dedimus, & non in quarta solùm, quomodo is dixit. Quartum dubium occurit, cur in pleuritide fortiter infestante, dolor aliquãdo ex toto delitescere videatur: postea

ea verò denuo redit, quum tamen inflammatio adsit. Respondeo, quod membrum dupliciter stupesit, aut nimia frigiditate, aut nimia caliditate & fortissimo dolore, & quod in pleuritide fortiter affligente, membrum læsum, siue particula illa affecta, ob magnum dolorem quem magna caliditas & ingens spirituum resolutio consequitur, stupore affici solet, vnde dolorem non percipit: sed postea in melius redacta dolorem sentit: missas hîc facio alias rationes à mentis ægrotatione desumptas, veluti à flatuosa materia, quas vnusquisque in promptu habet, prædicta à nobis contentus.

Curatio LX. *de duplici tertiana.*

MAter sacerdotis, vigente Autumno, duplici laborabat tertiana, ad quam accedens, pharmacum illico propino hoc, R. syrupi rosati solutiui vnc.3. decoctionis senę vnc.4. misce: quo optimè egessit: postea verò decoctum hoc ebibit, quod habet, Radicum fœniculi, petroselini, apij, asparagi, rusci, an. vnc.1. herbæ agrimoniæ, quæ verum eupatorium apud Dioscoridem est, lichenis, id est, iecorariæ, an. manip. vnum, folliculorum & foliorum senæ, polypodij quercini recentis & contusi an. vnciam vnam, passularum ex Corintho vncias tres seminis fœminiculi drachmam

vnam : in libris octo aquæ fiat decoctio, quousq; maneant libræ quinque, facta decoctione & colatura, adde syrupi de lupulis Byzantini an. vncias tres, mellis rosati colati vnc. 4. misce, de quo quolibet manè ieiuno stomacho vncias tres bibebat. At interea dum decoctum hoc bibebat, papulæ quædam paruæ, rubræ pulicum puncturis similes per vniuersum corpus erupêre, qua de causa à sanguinis extractione, per venæ sectionem, quam moliri intendebamus abstinuimus: postea verò interpositis nonnullis diebus, pharmacum hoc illi dedimus, R. Syrupi rosati solutiui vnc. 3. agarici nouiter in pasta parati drac. 1. diacatholiconis vnc. sem. decoctionis senę vn. 4. misce. fiat potus vnus & calidus in aurora propinetur, & desup per horã dormiat. Iis enim bene se habuit, & sanitati fuit restituta: sed paucis interpositis dieb⁹ recidiuauit, cui cõcessis pilulis de tribus cũ rhabarbaro ac aggregatiuis, sana facta est: stomacho tamen debiliori facto, stomachicum Galeni ad scuti formã in pãno cocco, id est, grano infecto, redactũ admouimus, fuerunt autẽ omnes huius morbi dies vigintinouem.

SCHOLIA.

Non mirabitur hîc optimus medicus, si in eodẽ morbo, hoc est duplici tertiana variet curatio,

præter

præsertim si nouerit ille, omnes morbos intra suum genus gradus habere. Nam & duplex reperitur tertiana pura, quæ breui terminatur: alia verò huic propinqua, quæ non ita facilè absoluitur: alia verò diuturna, per sex & amplius durans menses: quanto enim ad pituitosam magis accedit, tanto magis febris longa est: quanto verò magis ad biliosam, eò breuior: proinde prudens medicus hæc ac in statera & lance æquè librans, medicamenta variat, ægrotantis naturam, regionem, ætatem, tempus, ac ijs similia considerans: non vt imperiti faciunt, qui omnibus vnico medicantur pharmaco, ac si omnes vno calopodio sint calciandi.

Curatio sexagesimaprima de empyemate, & quòd in suppuratis inter secundam & tertiam costam secari, aut vri debeat.

MVlier nobilis emphyemate, hoc est purulēta screatione laborabat, quæ aliud nō est, quàm pus in media thoracis, & pulmonis regione à multis causis eueniēs, contentū. Hęc quū viribus cōstaret, ac consultum esset inter medicos pro eius salute, de sectione inter costas agēda. quidam sectionem inter quintā & sextam costā agendam contendebant: alij verò inter quartam & quintam: ego verò inter secūdam & tertiam, aut ad summū inter tertiā, & quartam costam

costam, apertionem faciendam esse dixi, nõ tãtum Hippocratis fultus authoritate, quãtum experientia ipsa anatomica, quæ me ad rem ipsam conficiendam conuocabat. in primis igitur Hipp. in vniuersa eius doctrina tria pro curandis purulentis, siue suppuratis, maximè desiderat: primùm si quidem à pharmacis & alia victus ratione æger vtilitatem non percipiat, ad sectionem vel vstionem condescendamus: sed præcipuè ad vstionem, vt Galenus quoque adnotasse videtur lib. 6. Aphoris. enarratione 27. Aphor. quum dicat, Suppuratos præcipuè consueuit nominare, qui pus habent in spatio inter thoracem atq; pulmonẽ, quos quomodo vrere oporteat dicit in libro de Passionibus, & subdit: Vstione igitur indigent, qui plurimum habent pus, adeò vt desperẽt per spuitiones posse expurgari: hos verò ipsos & difficultas anhelitus maximè infestat ex loci angustia, quæ etiam nos cogit, vt eos vramus, &c. Iubet igitur Hipp. vt Galenus tradit, quòd suppurati vrendi sunt: hydropici verò potius secandi: id quod Hippocrates ipse seipsum exponens, lib. 6. de Morbis populariter vagantibus, sectione septima his verbis dixit, Hydropicos citius secare oportet, tabescentes statim vrere, caput secare, & huiusmodi. nec enim me latet Hippocra

pocra

pocratem purulentos aliquando secuisse, vt paulò inferius indicabimus è libro secundo de morbis, quod factum iri credendum est: quia ægrotantes ignis vstionem formidant, & sectionem facilius admittunt: in hac cæterum re Galenum legito libro 7. Aphorismorum, Aphor. 45. vbi antiquos suppuratos vrere meminit, & Corn. Celsum lib. 3. cap. 22. Secundum verò ab Hippocrate in hoc morbo desideratum est, quod vstio vel sectio, si possibile est, in latere fiat sinistro. ita enim ille lib. 2. de Morbis, vbi de suppuratis ex peripneumonia agit, in hunc modum tradit, Quum tempus longius protrahitur, & febris vehemens, ac tussis corripit, & latus dolet, & ad sanam partem decumbere non potest: sed ad dolentem, & pedes, & oculorum cauitates intumescunt, hunc vbi decimusquintus ab eruptione dies adest, multa calida lotum in sella firma collocato, & alius quidem manus ipsius teneat: tu verò humerum concutito, vt audias in vtrum latus affectio strepitum edat: optandum autem esset in sinistrum. Hunc igitur locum seces, minus enim lethalis est. & subdit, Secato autem inter costas per nouaculam, primùm cutẽ: deinde scalpello acuto, quod panniculo sit obligatũ, ita vt summa ipsius pars, ad vnguis magni digiti mensuram
ram

ram expedita restet, quam intromittas, & cætera. Iis simillima sunt, quæ idem Hippocrates libro tertio de Morbis posteritati scripta reliquit, quum eiusdem morbi curationem persequitur, & ita habent, Si verò non spuatur, sed sui significationem ad latera præbeat, secato, aut vrito. At si neque spuatur, neq; ad latera de se significationē præbeat, vbi multa calida ieiunii lauasti, & neq; potu vsum in firma sella locasti, alter ex humeris ipsum apprehendat: tu verò cōcute ipsum, aure ad latera admota, quò percipias ex vtráne parte significationem sui præbeat: optandum autem esset ex sinistra. nam dextras vrere, aut secare lethalius est. quāto enim robustiores sunt dextræ partes, tanto etiam fortiores morbi in ipsis fiunt. Quòd si præ crassitudine humor non fluctuet, neq; strepitus sit in pectore, verùm spiritum frequentem trahat, & pedes intumescant, & tussicula aliqua adsit, ne te decipiát hæc, sed thoracem purè plenum esse probè noris: proinde in terra eretriade liquida, & valde trita & tepida, linteum tenue tingito, eóque thoracem circumcirca integito, & qua parte primùm resiccatum fuerit, ea secato, aut vrito, quàm proximè ad septum transuersum, cauendo tamen ne hoc ipsum lædas. Hactenus Hippocrates, qui vt ex dictis

ctis apparet, sinistras partes vrendas vel sesecandas esse maximè desiderat. Tertium verò ab Hippocrate in hoc morbo optatũ est, quòd sectio siue punctura, quàm proximè ad septum transuersum fiat, ne tamen ipsum lædamus cauendo, vt ex authoritate suprà nobis adducta clarum est: sed intra quam costam sectio, vel vstio fienda est, hucusque siluit: libro tamen de Internis affectionibus palàm aperuit, vbi de aqua inter cutem & suppuratione sermonẽ habet. ita enim ille postquam morbum recensuit, inquit, Costam tertiam ab vltima vsque ad os secato: deinde cum terebra caua vltra perforato: & vbi perforata fuerit, aquæ parum emittito, & cætera. tertiam igitur costam Hippocrates secare iubet, à nothis cõputando: sed an tertiam versus quartam, vel potius versus secundam in dubium quandoque traxi: quia Hippocrates ipse iubet puncturam, vel sectionem fiendam, quàm proximè ad septum transuersum, modò tamen caueamus, ne ipsum lædamus: vt certior tamen de hac re tandem fierem, quum semel Ferrariæ frater quidã Andreæ Vesalij anatomici insignis, coram me diligẽtissimè corpus humanum dissecaret, arrepto cultro, quo probus ille iuuenis secabat, rem experiri volens in latere sinistro intra secundam

& ter

& tertiam costam, puncturam feci, ac cultro ipso intromisso, nihil obnoxij ex eo septum transuersum trahere posse deprehendi: nascitur autem septum transuersum prope primam costam mēdosam, & ita ab interstitio secundæ & tertiæ costę distat, vt probè & securissimè sectio inibi fieri possit: eo tamen hucusque medicorum mania peruenit, vt non intra secundam & tertiam secent: sed potius inter quartam & quintam, aut, si diis placet, intra quintam & sextam, non sine tamen ægrotantium iactura, quum pus quod veluti in sacco continetur, facillimè extrahere poterant, non nisi eleuatis cruribus, & prono capite deponere possunt, vnde multa mala inde sequi notius est, quàm à me dici possit. Quum igitur hæc ita esse nouimus, ac pro salute huius mulieris in cōsortio doctorum hominum essemus, consultum fuit, vt inter tertiam & quartam costam sectio fieret, à qua mulier bene habuit, & sanitati fuit restituta.

Curatio sexagesimasecūda de quodam qui serpentem interfecit, & illico ægrotauit, ac intra paucos dies vitā cum morte commutauit.

VIr Anconitanus robustus, & fortis, quum vineam putaret, serpentem offendit,

fendit, non nisi immensæ longitudinis atq; crassitudinis, quem quum interficere attentaret, serpens illum inuadere conabatur: at ille lignis, tum lapidibus, ac gladio munitus eum interfecit, à quo interfecto, illico de capitis dolore queri cœpit, febricitauit: demùm in dies omnia grauiora facta sunt, & die vndecimo obiit.

SCHOLIA.

Credere par est, huic ferè tabificam vim inesse, qua ex interuallo infectus hic vir fuit, ac consequenter mors illum consecuta. viderũt quoque alios fide digni viri, qui quum serpentes interfecerunt prope obitum peruenerunt. at antidotis adiuti euaserunt, non sine tamen chronico & graui morbo totum corpus occupante: sed præcipuè brachium illius manus, qua interemptæ feræ fuêre.

Curatio 63. de nephritide, & articulari morbo terebinthina curatis.

QVidam monachus temperatura pituitosus, articulari morbo simul & nephritide corripi solebat: qui quum nullo remediorum genere ex multis tentatis, bene valeret, tandem meis monitis assiduo terebinthinæ esu intra sex menses liber à dictis morbis fuit. erat autem terebinthina nucis magnitudine, quam singulis diebus ieiuno stomacho saccharo admixtam deglutiebat.

SCHOLIA.

Terebinthina antiquitas pro aluo subducenda tantùm vtebatur: Neoterici verò pro renibus expurgandis, ac alijs varijs intentionibus complendis, eam in vsum traxerunt, vt commentarijs nostris ad Dioscoridem, abundè diximus. Nec enim discrimen vllum inter vulgarem terebinthinam, modò bona & pura sit, & eam quæ à terebintho, arbore desumitur, & difficulter habetur facio, quũ vtrique communes vel pares hæreant possessiones.

Curatio sexagesimaquarta de quibusdam sublimato infectis, & sanitati restitutis.

ARubas vir quinq; supra triginta natus annos, temperatura biliosus, famulam tredecim vel quatuordecim annorũ, vt accidere solet, percussit, quęira percita hincinde vindictam quærens, in mentem reuocat eius dominam sublimatum cum argento viuo pro fucandis genis coxisse, ac in mortario sub lecto reposuisse, ad quod accedens eius portiunculam semidrachmæ pondere accepit, quam duobus pullis prandio destitutis altero asso, altero verò aqua cocto, clàm indidit, ex quibus quum herus ac vxor vterum gerẽs, filij & serui simul & catus quidam comederent, omnes in vomitũ & symptomata grauissima inciderunt, quibus per totum

totum illũ diem, ac sequentem noctẽ miserè laborârunt: sed grauius herus, quia fortè plus pullorũ esitauerat. accersitis igitur duobus medicis, quibus causa vnde morbus & grauia illa symptomata euenerant, ignota erat: parum alioquin animaduertentes omnes domi similibus affectionibus laborare, vel potius eos omnes lue pestifera esse infectos putantes, quia eo tempore variis in locis Italiæ pestis scintillabat. Horum grauiter afflictum, & acutissima febre detẽtum quũ cernerẽt illi, sanguinẽ ex brachij flexura per venæ sectionem miserunt: postquam (vt consequẽs erat) peius habuit, & symptomata omnia grauiora sunt facta. Superuocatus igitur ipse & causam vnde morbus euenire poterat inquirẽs, omnes eodẽ modo domi, qui ex pullis illis comederãt infectos esse cõperio: sed causam vnde morbus originẽ traxerat, ignorare fatẽtur: nam puella ieiunasse eo die simulauit. videns igitur omnes angi, ac in vomitum pronos, causam vnicam, ac communem omnibus esse dixi, eámq; venenũ fuisse, certus eram. proinde nulla data mora, ad euomentia medicamẽta cõfugimus: inter quæ numerare est lapidem betzaarticum ex capræ cuiusdam Indicæ ventriculo extractum, de quo in Commentariis nostris ad Dioscoridem multa

dixi, ramentum vnicornis, oleum commune: ſed pręcipuum vomitorium, & quod inter cætera palmam obtinuit, vt experientia tunc deprehendi, aqua naphæ, id eſt, floris arantij fuit: cuius ſingulis ſingulas libras tepidas bibendas propinauimus, à cuius potu omnes multa euomuêre, & melius habere viſi ſunt. At poſtquam ſatis euomuiſſe mihi viſi ſunt, ad antidotum ex viperis confectum (theriacam appellamus) deuenimus: veluti ad cõditum ex acetoſitate citri, ſmaragdum, ſcordium, dictamnum Cretẽſem, terram ſigillatam, bolum armenum orientalem, quem antiquitas (vt diximus) terram Lemniam appellabat, & alia huiuſcemodi: præparauimus autem nos conditum hoc, R. Conſeruæ de acetoſitate citri vnc. 4. ſmaragdorum ſcrup. 2. ſcordij vnc. ſem. terræ Lemniæ drach. tres miſce, & cum ſyrupo de acetoſitate citri, fiat conditum, & folio auri inauretur: non minus olei ex vitreolo guttas ſex in vnciis decem aquæ acetoſæ infuſas bibendum dedimus, quibus melius habere viſi ſunt. Conciliator verò in hoc caſu hoc tandem deſiderat remedium, quod habet, butyri eliquati cum decocto ſeminis rapæ, & bibendum dato, ac ſæpe iterato, & vomitum ſæpe euocato. nihil enim, vt paucis dicam, Conciliator Petrus

Aponen

Aponensis dictus, in hoc morbo desiderat, quàm repetitum vomitum. Vt receptui igitur canamus, iis prędictis remediis & iusculis pinguibus nonnullis adhibitis clysteribus, veluti cordi admotis epithematibus, sanitati intra triduum fuêre restituti, & casus ex toto patefactus.

SCHOLIA.

Periculosum admodum est in hoc casu sanguinem per venæ sectionem demere, veluti somnum admittere, quia venenum intra venas reuocatur, & cor petit, ac si periculum de mortis facili euentu minatur. Sed quòd digni reprehensione medici ij sint, qui sanguinem eo dicto modo per venæ sectionem extraxerunt, vel ex hoc clarè patet, quia si non nouerant morbum, vt fassi sunt, eum Auicennæ authoritate mouere non debuerãt: item quia nauseabundus prateritam noctẽ totam æger trãsegerat, & in hoc vomitu adhuc perseuerabat, casus ob quem Galenus sanguinis missionem vetat, vt apud ipsum est legere libro de Sanguinis missione per venæ sectionem, cui quoque Auicenna, vt solet, assentitur, capite de phlebotomia.

Curatio sexagesimaquinta de quodã patiente dolores ventriculi & imi vẽtris à bile prasina genitos, simúlque de bile prasina multa.

GEorgius à Ioanne magno Racusinus, eques Lauretanus, vir pulcherrimus, & quem populus gloriosum equitem appellare solet, grauissimos dolores oris ventriculi & interdum imi ventris, quem Græci ἦτρον & ὑπογάστριον appellant, non nisi à bile prasina ortos incurrebat. Adeò enim prasina bilis hæc, porri virorem referebat, vt viridis æris aqua dilutum quis diceret, non verò bilem: nõ febriebat hic, sed maximè angustiabatur, tametsi bilem istam sæpe in die vomebat. Nam quę ad imum ventrem descendebat, & dolorem efficiebat, non nisi enemate euacuabatur: sua enim sponte non egerebat, nec aluo secedebat. Morbum igitur quindecim iam dierum animaduertens, ac humorem eum efficientem venenum dici posse, & eum quidem calidissimum, illico nulla data mora, eum cum vomitu tum secessu deponere tentauimus. Nam humorem hanc à caliditate in iecore superexcedente ortum esse certum est: quum is temperatura sanguineus sit, ad vstionem declinans, ætatis trigintaquinque annorum, Veneri maximè deditus. quum igitur humor hic cõcoctionem non recipiat: sed tanquam venenum sit, per vomitum eum deponere cœpimus, qui facilè parebat, quum per eandem viam natura

eum

eum mittere tentabat: non minus quàm duobus interpositis diebus, per inferiora eum quoque pharmaco hoc euacuauimus, quod habet, R. Sacchari rosati vnc. iij. diacatholiconis drac. iij. decoctionis florum & fructuum cordialium cum folliculis senæ, & paucis thamarindis paratæ drach. iiij. misce, fiat potus: & ieiuno stomacho bibat, cum quo multum huius deposuit bilis. At licet humor hic præparationem vllam ad sui expulsionem non requirat, nihilominus tamen vt facilius è pharmaco vel ipsa natura detrudi possit meatus reserare opus erat: quam intentionem simul cum hac alia dicenda, scilicet ne iecur & interna membra malè affecta, de nouo alium gignerent humorem, hoc decocto complebamus: R. Radicum endiuiæ, cichoreæ, buglossæ añ. manip. j. & sem. hordei passularum enucleatarum, añ. pug. j. foliorum & folliculorum senæ vnc. j. absinthij. manip. j. in libris sex aquæ fiat decoctio quousque maneant libræ quatuor. Item, Recipe Prædicti decocti vncias quinque syrupi de cichorea cum rhabarbaro vnciam vnam & semis, misce, & ieiuno stomacho singulis diebus bibat, per exteriora quoque soliciti admodum de roborandis ac alterandis ventriculo & iecinore ipso eramus, non minus quàm vt al-

nus quotidie responderet hoc vel simili clysteri, Recipe Aquæ decoctionis hordei libram vnam & mediam, olei violacei vncias tres, cassiæ extractæ vnciam vnam, oui lutei num. j. sacchari rubri vnc. vnam, misce, fiat clyster. Iis enim intra decem dies melius habere visus est. Cæterùm à manna & rebus scammoneatis in hoc casu recedendum est: à mãna, quia facilè in istum transit bilem, & in eam vertitur: ab scammoneatis verò ob caliditatem intensam, & ipsius scammoneæ acredinem. At quum is in hac perseueraret affectione, & semel capi iusculum ebiberet, interposita semihora in singultum deuenit, à quo multũ affligi cœpit, vomitorio tandem propinato pharmaco, quæ comederat tãquam corrupta euomuit, & singultus ex toto ablatus fuit: tunc verò dubitare cœpi, num venenum huic datum esset quod stomachum & interiora in prostrationem traxerat, à quo quoque bilis illa prasina gigni poterat, & originem trahere: demum eo tempore vtrique respiciens intentioni, recentis olei amygdalarum dulcium vncias quinque ieiuno stomacho obtuli, quo optimè per inferiora egessit, & optimè se valere dixit. Erat verò huic cibus, capus, siue gallinaceus pullus, aut perdix, phasianúsve, ex quibus contusum sæpe, pa-

raba

rabatur, quod santalorum citrinorum puluere ad roborandum ventriculum, & interna viscera ornabatur. Cæterùm, interiectis octo diebus, ob malũ victus ordinem, recidit. Oliuas nanque & alia noxia cibaria comederat. Euomuit autem prasinam bilem, non adeò tamen intensi coloris, vt prima erat. At clysteribus adhibitis dolore leuatus fuit: tunc verò vt immunis omnino perseueraret, nec iterum in morbum incideret, rhaponticum Græcorum per viginti dies illi dedimus, cuius semidrachmam in puluerem redactam ac capi iuri mixtam ieiuno stomacho quolibet mane bibebat. Est enim rhaponticum Grecorum, vt in nostro diximus Dioscoride, radix digitalis crassitudinis, eundem ferè colorem habẽs, quem rhabarbarum vulgare: viribus tamen inter se maximè differunt, quia rhaponticũ Græcorum hoc ventrem non subducit, sed eũ magis astringit, quod ex Ponto primùm hac nostra ætate Gulielmus doctissimus ac vigilantissimus orator Cesareus apud Turcarum Imperatorem, in Italiam traxit, & hodie à Turcis passim Anconam affertur.

SCHOLIA.

Sæpe agitatum est, & nos quoque in hoc libro dubitauimus, num bilis prasina porracea dicta, à caliditate tantùm gignatur, vel potius præter ca-

liditatem, etiam à frigiditate fieri posset: cui dubitationi omnes ferè respondent, Bilem porraceam non tantum à caliditate nimia originem trahere: sed etiam aliquando à frigiditate. pro quo roborando axiomate, Galenum libro secundo Prædictionum, enarratione trigesimanona adducunt, vbi de hac re ad istum modum tradit. At verò gignitur in corpore quemadmodum crocea bilis per naturam habentibus, ita porracea altera præter naturam. Constátque, vt hæc sæpenumero in ventriculo gignatur, propter quorundam cruditatem esculentorum, aut olerum, qualia beta, cepa, braßica sunt, atque etiam talibus interdum nequaquam ingestis ratione ægrotationis in venis gignitur, ac decumbit, aut in ventrem superiorem, aut in inferiorem, calorem in corpore indicans præter naturam; atque excrementi proprietatem talis temperamento, qualis prædictorum olerum succus est. Hæc Galenus: ex quibus multi duo eliciunt, alterum quòd bilis porracea hæc plerunque in ore ventriculi gignatur, ratione incõcoctionis & cruditatis contractæ ab oleribus comestis, vt beta, cepa, braßica, & aliis similibus, & addũt quòd bilis hæc potius debet adnumerari inter pituitas, quàm inter bilis genera, quia ob inconcoctionem & cruditatem fiat. alterum verò ex prædictis Galenianis verbis elicitum est, quòd bilis porracea hæc in venis gigni potest non nisi à nimia caliditate & assatione. Cæterùm multi hæc

hodie

hodie considerantes longè aliter rem se habere autumant prædicántque, præsertim circa bilis porraceæ generationem à frigiditate. Tenent enim quòd Galenus semper bilem hanc à caliditate excedente fieri dicat, nunquam verò à frigiditate, aut diminuta concoctione: vt ex locis, in quibus ex proposito de ea loquitur, deprehendi potest, præsertim libro secundo de Temperamentis, vbi ita inquit, Nam quibus in ventre biliosum excrementum gignitur, id porri virorem præfert, velut in antiquo codice legitur. Nam iis quibus ventriculus calidiore temperamento est, biliosa gignuntur excrementa, atque ea porri virorem præ se ferunt. At quibus ex iecinore descendit, his vel planè flauum est, vel omnino saltem pallidum: præterea quibus in ventriculo bilis illa gignitur quæ porri colorem imitatur, debet omnino his cibus fuisse, non panis, non suilla caro, similéve aliquid: sed necessariò aliquid quod iis calidius fuit, neque id boni succi: quibus autem ex iecinore in ventrem defluxit, his flaua ea pallidáve euomitur, etiam si boni in primis succi fuit quod sumpserunt, etsi ad summum fuit concoctum: immo verò magis ipsis qui ad vnguem concoxerunt flaua vomuntur, atque etiam magis his qui diutius cibo abstinuerunt. Quæ verò bilis porrum refert, iis solis gignitur in ventre, qui vtique concoxerunt malè. Hactenus Galeni verba, per quæ ij asserere conantur, ipsum velle porraceam hanc bilem

semp

ſemper ab excedente caliditate, nunquam verò à frigiditate fieri, quibus addunt quæ libro ſeptimo Aphoriſmorum ab eo dicuntur, & ita enarratione ſexta habent, Synceras verò deiectiones nominauit impermixtas aquoſæ humiditati: quoniam ſolus humor euacuatus deiicitur, ſiue ſit bilioſus ſiue melancholicus, ſiue porri colorem præ ſe ferens, ſiue bilis, quæ æruginoſa nominatur. Nam deiectiones huiuſcemodi exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonſtrant. Hæc ille. Ex quibus quoque porraceam bilem ab intenſo calore fieri venantur. his accedunt, quæ libro de Atra bile non longè à principio legũtur, quæ per otium quiſque legere poterit, & à dictis differre non videntur: demum iis freti Galeni citatis locis, & variis aliis ſimilibus, à nobis ex conſulto prætermiſſis concludunt, quòd bilis porracea hæc à caliditate ſemper fiat, non verò à frigiditate: & Galeno qui praſinam hanc bilem ob inconcoctionem fieri tradit, reſpondent, Inconcoctionem, ſiue malam coctionem apud Galenum, non tam diminutam concoctionem ſignificare, quantum exceſſiuam: ita vt ſi plus quàm par eſt, pro ſui ſymmetria & temperamento humor coquatur, incoctus quoque dicatur, ſiue quoquo modo crudus. Iis enim ſuas tuentur partes, ij potiſſimùm qui Galenum lingua ſua Græca legunt. At nos Galenum ancipitem, vel ſuboſcurè loquentem in hoc quæſito inuenientes, ſedulò illius certitudinem de-

ſidera

sideravimus: quapropter in vsu medico apprime vigilantes fuimus, num porracea bilis à caliditate tantùm gignebatur, vel potius præter caliditatem à frigiditate ortum aliquando trahebat: demum quum rei euidentiam habeamus, placuit in præsenti paucis eam enucleare, ne quis deinceps anceps dubiúsve sit, ac id magis ne à testibus cõtra testes, hoc est, ab authoritatibus contra authoritates lis pendeat: quo malo nullum maius inueniri, aut excogitari potest, quum non nisi de salutis humanæ discrimine agatur: calidum pro frigido, aut frigidum pro calido curantes. Proinde ad rem accedentes, dicamus, quòd tametsi porracea & Zinaria, siue eruginosa dicta bilis, plerunque ab excedente gignantur caliditate, nihilominus tamen eas à frigiditate aliquando ortum traxisse certum est. Vidimus enim nos plures humores istos euomẽtes porraceos, præcipuè studiosos homines, qui ob ventriculi frigiditatem, ac concoctricis virtutis imbecillitatem vel ob pomorum comestionem, humores istos aggerabant, quos postea absque symptomatibus, aut cordis pressuris animíve angustiis, per os reiiciebant, quæ omnia euenire solent iis, qui humores istos à caliditate ortos euomunt: quapropter quum à frigiditate humores ij gignuntur, impropriè inter bilis genera numerantur: quum potius illius pituitæ nomen conueniat, qui rebus calidis, ac ventriculum roborantibus, vt aromatibus & similibus pelluntur: non verò frigidis (vt multi inepti admodum

dum

dum agunt) si iis qui tales patiuntur, humores frigida exibemus peius habent, & in vitæ discrimen veniunt. Proinde medicos hîc monitos velim, vt cùm in ægrotantes porraceis iis humoribus laborantes inciderint, maximè animaduertant considerént ve, an ab excedente caliditate, vel ebibito veneno originem trahant, vel potius ob ventriculi & membrorum circumuicinorum frigiditatem, quod non difficile est discernere, vt ex dictis constat. Nec enim cuiquam difficile apparere debet porraceos istos humores ex frigiditate fieri posse, quum in parietibus, quos Sol illustrare non potest, & opacis locis siti sunt, viridis nascatur muscus: item quia Aristoteles viridem colorem ex pluri nigro, & rubro pauciori constare tradit, qui sanè colores vt ab excessiua caliditate fiunt, ita quoque ab extrema frigiditate fieri posse non negat, immo ita esse affirmat Galenus libris Prædictionum: sed potissimùm Commentario primo, enarratione septima, vbi viridem colorem ex frigiditate fieri tradit ad istum modum, Plerique brassicam, & lactucam chloros, id est virides nominãt, qui quidem color nigrior est quàm rubidus: est etiam tanquam initium quoddam nigri liuidíq;, quem frigus perinde quasi nigrum effecit. Hactenus Gale. qui vt legitis viridem colorem à frigiditate fieri tradit. Nam niger color à luminis paucitate, & frigiditatis multitudine fit, ex cuius multitudine, & rubri paucitate, vt diximus, viridis color

color conflatur, adeò, vt consequens sit firmare viridem colorem potissimùm à frigiditate originem suam trahere: quanquam certo sciamus, nigrum colorem ab excessiuo tam calore, quàm frigore fieri posse, quod & de viridi dicendum esse, non est dubium, quando tamen bilis porracea, vel æruginosa, Zinaria ab Auicenna dicta, à caliditate fiunt, atræ bilis naturam sapiunt, & exustam omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonstrant, à quibus si intestinorum difficultas incœperit, lethalis proculdubio erit, & eo magis, si febris humores istos comitata fuerit, vt sentit Auerroes libro sui Collectorij.

Curatio sexagesimasexta de vulnere quodam inflicto in quinta costa.

PArisius miles Coronelij ense perfossus fuit, per transuersum vulnus illi inflictum fuit in pectore, ita vt quintam costam dextram ab spuriis computando vulnus occupauerit, quod in sinistra quoque ex directo respondebat. Huic cæterùm sanguis illico ex basilica extractus fuit, & sequenti die illi bolum cassiæ propinauimus, ac sic in nullum deuenit symptoma. Nec enim tussiuit, aut in febrim incidit. quæ duo signa attestantur, nullum internum viscus pręcipuum lęsum fuisse. Per vtrunque enim vulneris os lineamentum digitalis longitudinis

dinis, & crassitudinis cum debitis & necessariis medicamentis immittebatur. Nam quum locus neruis admodum interseptus sit, medicamentis illis respectum habentibus vti necessum erat: proinde digestiuo dicto medicamento, & crocus & lumbricorum oleum, veluti hippericonis ex abietino compositum miscebatur: fuit autem hic sanitati restitutus intra paucos dies, & à chirurgo Petro Camerini optimè curatus.

Curatio sexagesimaseptima de vulnere quodam inflicto inter vmbilicum & os ventriculi.

ARchitectus Pauli III. summi Pontificis, vir qui ob raras eius dotes ab omnibus in pretio habebatur, quum apud Anconam ageret, ense perfossus fuit inter vmbilicum & os ventriculi transuersaliter, hoc est ab vno latere ad aliud, adeò vt ab vtroque latere vulneris oscula magna apparerent, per quæ intestina gracilia exierunt: ad quem quum chirurgi accesserunt, intus intestina reduxere, quæ illæsa esse dicebant, quia nullum inde stercus exierat: ac sic cutis vulnera fuerunt, ab vtraque parte orificium dimittentes: in singulo quorum linamentum imittebant. Sequenti verò die obiit, cuius cadauer dissecare fecimus, &

stoma

ſtomachi infimam partem inciſam conſpe
ximus.

SCHOLIA.

Cæcutiebant hic chirurgi in hoc, quòd dicebãt inteſtina læſa non eſſe, quia inde ſtercus non exierat, quum ſi inteſtina gracilia læſa & inciſa fuiſſent, non inde per ea ſtercus emitti neceſſarium eſſet, quia in inteſtinis gracilibus ſtercus nullum reperitur. Sunt enim viæ deductionis chyli: ex quibus meſeraicæ hiantes venæ ad iecur alimentum trahunt: vnde Auicen in hac re hallucinari, qui ſtercus formam ſubſtantialem in ſtomacho recipere contẽdit, certum eſt: quem quoq; ſecuti ſunt eius enarratores, præcipuè Iacobus Foroliuienſis, ac Alexander Benedictus, veluti ante eos Cornel. Celſus. Cæterùm, occurrit dubium non vulgare in præſenti, An ventris vulnera ex toto debeant ſui, vel potius in illis orificium aliquod ſit dimittendũ: cui reſpondet Petrus ab Argelata non infelix chirurgus, quòd ex toto vulnera ventris debeant ſui: quia aliter inteſtina multùm alterarentur: ſed dicet fortè aliquis, immo oppoſitum agendum videtur, quia ſi non aliquod orificium ibi maneret, ſanguis cõcretus abſceſſum faceret. Reſpõdet Argelata, Ventris partes eſſe exangues, & quòd pauculum illum ſanguinẽ natura ad emunctoria emittere poterit, & eo magis ſi à Medico cum medicamentis ſanguinem diſſoluentibus adiuta fuerit, inter quæ coagulum leporis palmam obtinet.

Curatio LXVIII. *de quodam patiente stomachi morsus cum capitis vertigine, &c.*

MAnuel Arius, vir biliosus ætatis triginta annorum, vigente canicula, quæ cum leone oriri solet, appetitum deiectum habebat, cibos fastidiebat, oris amaritudinem sentiebat, & stomachi morsus cũ quadam capitis vertigine patiebatur: nõ febricitabat, sed multum à prædictis symptomatibus querebatur: adeò vt lecto decumberet. Ad eum igitur veniens vomitorium parare proposueram, iuxta illud Hipp. Si quis febrem non habens abstineat à cibo, & cordis morsum, seu vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit, purgatione indigere per superiora significat. At quum difficulter vomere mihi exposuisset, ab eo abstinuimus: pharmacum hoc illi ante prandium per integram horam concedentes, quod habet, R. Syrupi rosati solutiui, vnc. 4 aquæ endiuiæ, vnc. 2. misce, quo multa & biliosa per inferiora excreuit, & sanus factus est: veluti argentarius iuuenis, qui quum ardentissima febre affligi cœpit, simile pharmacum in initio bibit, & intercepta fuit, ac tertio die ex toto sanus.

Curatio sexagesimanona, de tumore aquoso in capitibus puerorum, quàm primùm in lucē editis plerunque apparente.

PVer, quindecim dies natus, derepente in tumorem magnum in capite tactu mollem lapsus est, quem morbum Græci hydrocephalon appellant: cui occurrentes hoc vsi sumus medicamento, quo intra tres dies ex toto inflatio illa euanuit: sic enim medicamētum habet: R. Pulueris absinthij, chamæmeli, meliloti, an. vnc. 2. butyri recentis, olei chamæmelini, an. vnc. 4. ceræ parum, & ad ignem fiat vnguētum, quo inungatur locus, & eo, vt dixi, intra dies sanitati fuit restitutus. Cæterùm in hoc casu, expertum hoc quoq; habetur, quod habet, R. mellis librā sem. salis, vnc. sem. pulueris origani vnc. 3. misce, & tepido locus inūgatur: si quis verò huius morbi exactā desiderat curationem, legat Paulum libro sexto suæ medicinæ capite tertio, quo nullus melius rem, vt mihi videtur, pertractat.

Curatio septuagesima, in qua proponitur quàm falsa sint signa in prægnantibus indicantia masculum

& fœminam, simúlque de dolore ventris enixis superueniente.

VXor Magnifici Ioan. à Triumpho, patricij Anconitani vterum ferebat, cui dextra mamilla sinistra tumentior erat, & fœtus lateri dextro plerunque, vt illa referebat, hærebat. Nam & venter in altũ prominebat, & ipsa facie bene colorata erat quę omnia masculorum (Hipp. teste) portendũt signa, nihilominus tamen illa fœminam peperit, vt hinc iudicare sit quàm incerta hæc sint indicia, à multis tamen mordicus pro veris & firmis recępta. Cæterum post partum in alui dolorem incidit, & vberis dextri duritiem cum ingenti dolore, quod ita malè affectũ erat, vt ob cõtractam eius papillam, nec puer, aut puella quinque nata annos sugere, nec lac labiis attrahere poterat: sed cum iis febricitabat, quã febrim parum faciebamus, quum enixis plerũque eam euenire sciebamus, & eo magis quia victu calido vsa erat, vt omnes mulieres parientes Anconæ aluntur, præcipuè colũbis, & multo vino, vt omne genus aromatum prætercam. Victus igitur ordine ad frigidum instituto contra ventris dolorem quo maximè vexabatur: sic descripsimus, R. Seminis dauci pisti drac. I. in vino albo tepidum

tepidum bibẽdum offeratur,& nisi hoc iuuaret,hoc altero vtatur, R. Specierum diamargaritonis ex Auicennæ authoritate, aromatici rosati,diacimini, an. scrup.I. cum saccharo fiant ad ignẽ rotuli.Cæterùm primo medicamẽto dolor ex toto leuatus fuit vt secundo opus nõ fuerit.At pro vberis affectione curãda,in qua opus & labor erat, sic orsi sumus,R. Foliorum plãtaginis,maluæ,violariæ, radicum alteæ, rosarum chamæmeli,meliloti, fœni Græci seminis lini, an. manip.I. in libris duodecim aquę fiat decoctio sufficiens,in qua postea imbibita spongia,ex alto super mamillam per dimidiam horam destillet:dein verò leniter absterſa,hoc illinebatur vnguento, quod habet,R.Succi plantaginis maluisci,an.vnc.2. olei rosati,amygdalarum dulcium,an.vnc. I.ceræ albæ parũ, misce & ad ignem fiat linimentũ.Iis enim pręclara hæc domina intra octo dierũ spatium ab affectibus prædictis libera fuit:veluti antea vxor Vlmiani,quę post partũ vtranq; mamillam nodis, & grumis affectas habebat.In iis verò mulieribus mẽses optimè fluebãt,qua de causa sanguinis extractione opus minimè fuit.

Curatio septuagesimaprima,de puero patiente dysenteriam.

FIliolus Magnifici Ioannis ab Antiquis, patritij Anconitani, & Venetorum con sulis, natus menses triginta, quum difficultate intestinorum, id est, dysenteria laboraret, ad eum sum vocatus. quē primo occursu macilentum, ac exanguem ingenti febri oppressum comperio. Decimus enim agebatur dies, ab eo quo primùm torminibus iis corripi cœperat: in quibus multa egesserat, non nisi biliosa, viridia, varia & fœtida & vt tunc conieci, subcruenta. Postpositis igitur medicamentis, ac medicinarum sylua, qua vsi erant seniores duo medici, pueri curam habentes, inter quæ cerotum ad scuti formā ex rebus stypticis cōpositum, non est præterire, quod stomacho applicitum erat: & illico ipse deponere ab stomacho iussi, noscens vtique cerota similia, in iis dysentericis affectibus, hoc est, biliosis, magis obesse, quàm prodesse. magnū enim feruorem plerunq; inducere solent. Deposito igitur ceroto, hoc linimentum parare feci, quod habet, R. pulueris mastiches, thuris, corallorum, an. scrup. i. misce. Iτē R. olei myrtillorum, cotoneorum, an vnc. i. misce, quibus stomachus illinatur, & pulueres desuper inspergantur. De iecore porrò soliciti fuimus, quum stomachus magis laborabat, & præ debilitate alimentum sanguificare ne

re nequibat, quod seniores illi medici parum animaduertebant, proinde nos sic descripsimus, R. vnguenti santalini vnc. I. pulueris corallorum rubeorum, absinthij, an. drach. sem. olei absinthij, & cotoneorum an. parum, cum exigua cera alba, ad ignem fiat vnguentum, quo iecoris vniuersa regio illinatur. At iis præhabitis ad victus ordinē accessimus, quo puerulus hic, quàm multiiugis medicamentis curari debet. Curauimus igitur, vt nutrices assistentes duæ cornis lapidosis nutrirentur, non minus cydoniis, prunis syluestribus, vino nigro austero, aqua calibeata diluto & similibus stypticitatem habentibus: non minus pullorum gallinaceorum carnes prædictis rebus incoctas esitarent, atque inde lac puerulo darent: quum in eo lacte à Galeno tantopere in hoc morbo optato, omnia ad curationē facientia reperiuntur. Quum ergo puer lac sugere cœpit, secessus minuti sunt, & ille melius habere cœpit, ita vt intra sex dies sanus euaserit.

Curatio LXXII. *de dolore ventriculi cum febre & anxietatibus.*

VXor Comitis quadragenaria, iam olim morbo Gallico infecta, grauissimo dolore circa os ventriculi premeba-

tur, febricitabat, anxiabatur, non quiescebat: adeo vt ipsam morituram omnes prędicerent. A vomitorio verò propinato multam euomuit prasinam bilem: nonnunquã verò, quum nimia cruciabatur siti, & gelidam ad satietatem vsque concedebamus, qua quoq; bilem illam variam reiiciebat. Facta quoque sanguinis extractione, ac posteà agarico nouiter in pasta præparato, sæpe exhibito varia subnigra & multa egessit, & sanitati fuit restituta. Fuerunt autem omnes dies quadraginta.

Curatio septuagesimatertia, de ingenti ventriculi dolore.

VEnerabilis Abbas, quum grauissimo ventriculi dolore infestaretur, vt alta voce exclamaret, post multa adhibita remedia, vomitorium ex elleboro illi propinauimus, quo alba quædam ouorum albo similia euomuit, & sanus illico factus fuit: veluti nobilis quidam Neapolitanus, qui quum simili dolore premeretur, post ebibitam integram libram aquę florum aranciorum tepidã, similia euomuit & sanus factus fuit.

Curatio septuagesimaquarta, de vlcere fauces depascente.

FIlius Gasparis Pisaurensis, vndecim natus annos, temperatura melancholicus, & ma

& macilentus, vlcus fauces depascens patiebatur: pro quo curãdo accersita fuit muliercula, ex iis, quæ nihil præter vnum horum inculcare norunt, aut ægrotantem columellam descensam habere, vel cartilaginem ventriculi, pomum granatum dictum deorsum delatum esse, aut coccigem extra proprium locum situari, quæ quum puerum sic laborantem videret, gurgulionem, siue columellam malè affectam esse dixit, pro qua restituenda vnguibus eam disrumpit: tandem putrefacta in totum deperdita fuit, quæ, vt nostis, tanquam vocis plectrũ est, cuius commoda tam multa à Gal. libro vndecimo de vsu partium, describuntur: ob cuius amputationem puer subobscurè, ac per nares loqui cœpit, vt vix ab aliis intelligeretur. Rem igitur considerans, vlcus, vt dixi, admodum sordidum intra fauces latitans deprehendo, quod originem à continua humoris melancholici destillatione traxerat: immo ex iis esse, quæ Gallicana vlcera sapiunt, certior factus sum, quum eius pater eo laborauerit morbo. Comitabatur autem vlcus hoc febricula lenis quędam continua, quam non longè ab hectica abesse suspicabar, tametsi in nocte valentibus affligebat, ob id fortè, quia quum multum puris interdiu spuebat, in nocte

pure ipso obcluso ac incarcerato, eius fumi aucti cor petebant, vnde febris intendebatur. Optimo igitur in primis victus ordine instituto, manè scilicet pullorum carne, vesperi verò panatella, ac in potu vino exiguo & illo quidem paucifero dicto, sequens illi dedimus pharmacum, quod ita habet, R. Syrupi rosati solutiui, decoctionis senæ, an. vnc.3. misce, & ieiuno stomacho calidum offeratur, quo facillimè absq; anxietate, aut stomachi dolore multa biliosa subliuida, & mucosa purgauit. Sequenti verò die vlcus aqua forti, qua argentarij vtuntur tactum fuit, præsertim circa ea loca, vbi putredo maximè vigebat: quæ mea sententia, multum attulit iuuamenti, & ea postea interpolatim quum opus erat, vsi sumus. sed post ebibitum pharmacum, sequẽtibus diebus hoc vtebatur syrupo, R. Syrupi de fumo terræ, de boragine, de pomis an. vnc. sem. decoctionis senæ vncias tres, misce, fiat syrupus, quem continuet. iterato itaque prædicto pharmaco, & syrupis, prout necessitas vrgebat, gargarismum istum descripsimus, quo sæpe vteretur, & ita habet, R. Rosarum siccarum, summitatum myrtillorum, sumachiorum, balaustiorum, an. m. I. in libris sex vini rubri styptici fiat decoctio sufficiens. facta decoctione & colatura,

colatura, adde ſucci plantaginis libram mediam, vnguenti Ægyptiaci vnciam j. miſce. hoc verò gargariſmo, quum primùm vſus fuit, eum per nares remittebat, veluti & potum. At quum in dies aliquot in ipſius aſſumptione perſeueraret, vlcus mundius factũ eſt, nec liquor aliquis ore ſumptus, quẽ deglutire conabatur, iam ad nares reuertebatur, immo pus per ſputum reiectum paucum eſt factum, & illud quidem album: quibus de cauſis tunc ab Ægyptiaco abſtinuimus, & illius vice alumen plumæ à Dioſcoride ſciſſile dictũ, gargariſmo indidimus, cũ myrrhæ & maſtiches portiuncula quadam: ſed exterius è regione vlceris, locus vnguẽto ſtypticitatem & ſiccitatem præ ſe ferente, Galeni conſilio libro 5. Methodi medendi, cap. 12. illinebatur. Iis enim & cucurbitulis ſpatulis affixis: veluti nonnullis frictionibus, ac retractionibus, & ligaturis, & errhinis adhibitis medicamentis intra menſem materia ad nares, quæ in fauces deſtillare ex capite ſolebat, deriuata eſt, & febris omnino expulſa, tandem materia pauciori facta, vlcus ad cicatricem ex toto peruenit: & puer ab orci faucibus liber euaſit. Vnum tamen mente exciderat, quòd interea dum febris viguit, vniuerſum eius corpus vnguento ex lacte dicto inungi fecimus, non minùſ

minúsque quod ab esu sorba, mespila, & pira, velati stypticos fructus, concedebamus: sed ecce, interposito mense, vlcus ex se recidiuauit, pro quo omnino resecando, ad guaiaci decoctum confugimus, quod per triginta dies ebibit, & bene habuit.

Curatio LXXV. *de vlceribus Telephis & Chironiis dictis, spurias costas occupantibus.*

VIncentius Virgilius, monachus ordinis sancti Augustini apud Anconitanos, Prior dignissimus, & Polydori Virgilij Vrbinatis, viri hac nostra ætate, vt eius attestantur monumenta, doctissimi consanguineus, vlceribus malignis circa costam mendosam ad spinam versus scatebat, & illis quidem ex iis quæ Telephia, aut Chironia dicuntur, ad quem quum primũ Anconam veni sum vocatus, & eum quinquagenarium cõspicio hilarem, sanguineum, hirsutum, optimi profectò habitus. conspectis igitur vlceribus, ea esse diximus, quę supra annotauimus: vnde enim ortum traxerint, quum inquiro, ignorare respõdet: nec vltra eundum erat, pręsertim quia cum viro religioso agebamus, antiqua esse vlcera fatebatur, contra quæ iam olim decoctum ligni guaiaci per triginta dies ebiberat, & bene

& bene habuerat, ac vlcera quodammodo sanitati restituta fuerant: sed postea temporis discursu repullularunt. At causis procatharticis extrinsecis, siue primitiuis dictis posthabitis, quæ parum ad morbi curationem faciũt, hominem tractare cępimus ordine sequenti: primò optimè victus ordine instituto, R. Syrupi de fumo terræ vnc. j. boraginis vnc. sem. decoctionis senæ, in qua maduertunt flores fumi terræ vnc. 4. misce. Istum verò syrupum manè ieiuno stomacho bibebat, & in nocte tribus à cœna horis, in cuius ebibitione per sex perseuerauit dies: in quibus quoque, quum præsens esset chirurgus, nobis cura fuit antrosa illa & cauernosa vlcera ad benignitatem reducere, pro qua complenda operatione primò pulueres ex pręcipitato, quod ex argento viuo, & aqua forti argẽtariorum ad ignem cõcinnatur, vlceribus illis indere iussi, vt tandem corrosa putrilagine, latiora & patẽtiora fierent: postea verò ad vnguentum Ægyptiacum & Apostolicum deuenimus: simúlq; ad digestiuum dictum, & mundificans medicamẽtum. At exterius in spleniis vnguẽtum de plumbo & minio ac tutia admouebatur: quibus antrosa illa, ac maligna vlcera, ad cicatricẽ peruenerunt, nec amplius recidiuârunt: quia post tertiam & quartam adhi-
bitam

bitam cum catapotiis purgationem, ex nitro dictis Alexandri, & fœtidis, ac de fumo terræ, ad decoctum guaiaci peruenimus, quo per quinquaginta dies integros in potu vsus fuit. Non abs re tamen fuerit hîc describere ordinem, quo vsi sumus, in hoc præbendo decocto, qui talis habetur, Rec. Scobis ligni guaiaci multum nigri & vnctuosi habentis, lima parati vncias octo, corticum resinosorum vncias quatuor. prę-stant enim cortices huius ligni resinam multam habentes in hoc morbo, quia multis modis exsiccant, cum caliditate, tum siccitate sua, & imbibitione, quibus qualitatibus sudorem possunt prouocare, tum & subtiliare, & liquare materias, & abstergere: ac quia resinosi sunt, putrefactioni & cõtagioni quoq; obsistere possunt. vnde mirari satis non possum Hieronymi Fracastorij Veronensis, viri omnium votis doctissimi opinionem: quum cortices ligni huius guaiaci ab opere medico eliminat, vt apud ipsum est legere libro tertio de Curatione morborum contagiosorum, capite .10. Receptui igitur canentes, dicamus, quòd scobs, siue puluis ligni & corticum, eo pondere, vt diximus in libris quindecim aquæ infunditur per horas vigintiquatuor in olla librarum sexdecim capaci: dein lento igne coquitur,

collecta

collecta diligenter spuma,& seruata ad vlcerum lauationem,donec ad libras sex perueniat:tunc facta colatura, iis sex libris decoctionis, in ollula vitreata eas recipiente, adde folliculorum senę vnciam vnam,& ad ignem quũ parum calfierit,optimè cooperta dimittatur, quousque frigefiat,& à sena percoletur, quod primarium decoctum dicitur,cuius in aurora pondus septẽ vel octo vnciarũ bibebat: & bene lectulo coopertus &calidus,in sudorem veniebat,quẽ per tres ferè horas ferebat. Cæterùm post abstersionem sudoris interpositis vna vel altera hora vnciæ quatuor biscocti panis pro prandio absq; obsonio aliquo exhibebãtur:interpositis verò horis quinq; à prandio totidẽ vnciæ biscocti pro cœna offerebantur: rursus à cœna quatuor horis,prædicti decocti vncias sex bibebat, & optimè ferebat, & copiosissimè sudabat. porrò secundarium decoctum, quo aquæ vel vini vice vtebatur, ita parabatur: relictis autem scobibus,pulueris ligni noui vncias quatuor addebamus, quibus totidem aquæ libras iniiciebamus, quas ad tertiæ consumptionem decoquere permittebamus. Cæterùm, primum decoctum, sic sena confectum, primis quindecim diebus illi obtulimus. Sequenti verò tempore absque illo id ebibit.

sed

ſed vnum hîc prætерire non eſt opus, quòd ſingulis decẽ diebus ægrotus hic, ex drachma cataponorum nitri Alexandri purgabatur: quo ordine intra quinquaginta dies ſanitati integrè fuit reſtitutus, in quibus mirum dixerim, ſolo biſcocti pondere dicto, abſque obſonio aliquo, cum prædicto ſecundario decocto in victu contentus fuit.

Curatio LXXVI. *de abſceſſu in capite apparente, quem Græci atheroma, recentiores veram talpam appellãt.*

HVius prædicti cœnobij Nicolaus, monachus, æditiuus, tẽperatura atrabiliarius, ætate quadragintaocto annorum, vlceribus in collo fœdabatur, nec minus abſceſſum in capite patiebatur, quem quum primùm viderem, talpam eſſe deprehendi, & eum inter atheromata Græcis nominata adnumeraui. Protinus igitur chirurgo accerſito, abſceſſum duobus magnis vulneribus in crucem adhibitis ſecare iuſſi, ex quo ſanies alba in pauca quantitate exiuit: tunc verò chirurgo cõſului, vt membranam caluariam tegentem pericraniam dictã, quoad fieri poſſet, à caluaria, ſiue cranio ſepararet, tametſi corroſam nõnullis in locis cum ipſo cranio prædixeram, id quod ſecunda curatione viſum eſt. Erat enim caluaria mul

tis & crebris foraminibus perforata corrosáue, quæ non tantùm prima in lamina, sed secunda quoque conspiciebatur. Scalpello igitur os ad duram vsq; meningem perforare iussi: tandem curatione vt expedit adhibita, ossa exempta sunt, & ille ex toto intra quinque menses sanitati fuit restitutus: in medio tamen curationis, corpore rectè purgato, & optima victus ratione instituta, ad linimentũ sudorem euocans, eum traxi, quod ita habet, R. Thuris, mastiches, myrrhæ, cinnamomi, zinziberis, piperis longi, sandarachæ Græcorum, minij, ana drach. ij. radicis pyretri, floris salis, nitri antiquorum ana vnc. sem. cineris tamarisci vnc. ij, butyri recentis vnc. sex, pinguedinis porcinæ librã vnam, argẽti viui extincti cum succo limonis vnc. iij. misce, & in mortario, omnibus bene pistis, fiat vnguentum, quod vires habet tum exsiccandi & abstergendi, tum subtiliandi, & confortandi: quo semel in die ieiuno stomacho, eius iuncturæ ac corpus, dẽpto capite, pectore & alis, ac ventre illinebãtur. fuit enim hic sexies illitus, & multa pituitosa, & mucosa per os emisit, in quo vlcera (vt iis plerunq; eueniũt qui inungũtur) floruêre, sed lauacro seu gargarismo ex rebus stypticis cõfecto, vt rosis rubris, balaustio, malicorio, myrto, sumachio, summita-

tibus lentisci, foliis oliuæ, galla, mastiche, thure, alumine, & similibus sana facta sunt, & ipse, vt dixi, ab orci faucibus liber.

Curatio septuagesimaseptima de simplici tertiana cum nonnullis symptomatibus.

FLos vitæ mulier Anconitana, quæ ad portã Pisaurum respicientẽ habitat, simplici tertiana affligi cœpit, quę quũ primùm paroxysmus illam inuadebat, dolores & circa os ventriculi rosiones incurrebat. Vomitorio igitur propinato medicamento bilem euomebat: postea verò epoto vino granato rum bene habebat. Cęterùm, quũ febris intendebatur, ea in sitim maximam veniebat: contra quam, quandoq; gelidam in multa quantitate concedebamus: quandoq; verò potum istum describebam, ℞. Aquę endiuię lib. j. iulep violacei vnc. j. vini granatorum vnc. j. sem. misce. quo maximè delectabatur, sed interdum semine psilij, subtili panno incluso, & ligno subtili alligato, atque in aqua macerato os lauabat. Nam potum suprà descriptum, maximè laudare est: quia Galenus & Gręci alij medici suas cõcoctrices potiones vigente paroxysmo concedebant: loco quarum nos syrupos in aurora, & serò aliquãdo damus, veluti in hoc morbo,

bo, ſequenti ordine, R. Syrupi endiuiæ, violacei, oxyſacchar. ſ. an. vnc. ſem. aquarum endiuiæ, acetoſę an vnc. ij. miſce, fiat ſyrupus, quem per quatuor ebibit dies, apparente tandem concoctione, hoc obtulimus pharmacum, R. Rhabarbari boni in puluerem redacti, & infuſi per noctem in vnciis ſex aquæ endiuiæ drac. ij. cinnamomi ſcrup. j. miſce. facta tandem expreſſione, & colatura, adde pulpæ caſſiæ, nouiter extractæ, drachmas ſex: trochiſcorum de violis ſine ſcammonea drach. ij. miſce, & fiat potus vnus, quo optimè egeſſit, & bene ſenſit, adeò vt paucis poſtea remediis integræ ſanitati fuerit reſtituta.

SCHOLIA.

Memoriæ commendauit Hippocrates lib. 2. de Morbis, quòd tertiana laboranti ante quartum paroxyſmum, pharmacum dandum non eſt, ſub iis verbis, Si tertiana febris tenuerit, ſi quidem non omiſſis tribus inuaſionibus, quarta corripiat, pharmacum deorſum purgans bibendum dato, &c. quibus poſtea idem libro de Affectionibus ſubſcripſit, inquiẽs, Tertiana febris quum apprehenderit, ſi quidẽ videbitur tibi non purgatus eſſe, pharmacum dato: ſi verò pharmaco nõ videbitur opus habere, medicamenta in potus exhibeto, quibus febris aut tranſmutetur, aut deficiat. Exhibeto autẽ velut ſcriptum eſt in medicamentis, & in apprehen-

sione quidem sorbitione & potu nutrito: interposito verò tempore, cibis per aluum secedentibus. Hæc Hippocrates. Nos verò hodie nacti benigna & lenia medicamenta, illico in principio tertianæ medicamentum purgans dare possumus, non obliti tamen quòd tertiana febris, vt tradit Galenus libro Artis curatiuæ ad Glauconem potius alterantibus, quàm purgantibus medicamentis curari debet: alterantibus inquam tam intus quàm foris adhibitis remedijs.

Curatio septuagesimaoctaua de tertiana continua.

IVuenis natus annis octo supra decem, tertiana continua laborabat, cui primò secta fuit vena, & à sanguinis extractione syrupũ istum propinauimus, R. Syrupi rosacei, violacei, an. drac. 6. aquarũ lactucæ, nenupharis, an. vnc. 3. misce, & singulis diebus singulos syrupos in aurora ad quatuor vsq; bibat. At quòd aluus obediens esset soliciti eramus, & interdiu ad extinguendam sitim aliquid sumeret, concessimus, vt lactucam saccharo conditam, vel cucurbitam, aut cucumerem, vel pruna, & iis similes fructus, qui saccharo incrustari solent. Iis enim prius degustatis, hordeaceam aquam superbibebat: cui parum vini granatorum, vel ribes aliquando addebat, & interdum potum

tum istum accipiebat, quod habet, R. Aquarum cichoreæ, endiuiæ, boraginis, acetosæ, vini granatorum vnc. ij. misce. Cæterùm, à prædicta sanguinis missione æger melius habuit, quia capitis dolor quo maximè premebatur remissus fuit, veluti & febris ipsa. At vesperi febris cum solito capitis dolore increbuêre, pro quibus oxyrhodinũ sequẽs parare iubeo, R. Aquarum rosarũ vnc. 4. nenupharis vnc. 2. aceti rosati vnc. 1. & sem. olei rosacei ompha. vnc. 2. pulueris santalorum omnium drac. sem. misce, & lineo in eo intincto panno sincipiti, tẽporibus, & brachialibus applicetur: modò tamẽ sæpe innouetur, nec caliditate acquisita, magis noceat q̃ iuuet. Item clysterem istum immittendum suasimus, quem refrigerans appellamus, & ita habet, R. Aquæ decoctionis hordei vnc. 15. olei violacei vnc. 3. oui albi & lutei optimè conquassati, num. j. sacchari parum, misce, & parum tepidum mittatur. actu enim frigidum illico excerni solet, quo ter fluida & biliosa excreuit, quarto verò & quinto die, eo dicto ordine gubernato, pari die pharmacum sequens propinauimus, Rec. Pulpæ cassiæ nouiter extractæ drac. 5. diacatholiconis vnc. sem. rhabarbari boni drach. j. diaphiniconis drac. j. & sem. syrupi rosacei solutiui vnc. ij. decoctionis florum & fru-

ctuum cordialium vnc. 4. misce, fiat haustus vnus, & in aurora detur, ac desuper per horam dormiat: quo optimè egessit, & febris remissa fuit: vtcunq; tamẽ de capitis dolore querebatur, cõtra quẽ cucurbitulas scapulis cum scarificatione adfigendas mandabam: sed quũ eas omnino timeret, cephalicã brachij octauo die incidere iussi, sanguinémq; ad vnc. quinq; fluere. qua euacuatione capitis dolore in totũ leuatus fuit, & æger in copiosissimum sudorem vniuersum corpus occupantem incidit, à quo & febris penitus extirpata fuit, & ille sanitati restitutus.

SCHOLIA.

Hîc lectorem monere decet, quòd tertiana cõtinua eadem ferè cum causone, id est ardenti febre est: sunt tamen in hac tertiana continua non ita saua, vt in causone symptomata, quia bilis intra vasa longius à corde, quàm in causone putrescit: quæ tamen causonis notæ sunt, sunt & tertianæ continuæ: quo fit, vt multi hodie de vtrisq; sub eodem capite agant: quæ quum causoni debẽtur, huic quoq; simul prosint: modò illi frigidiora, huic verò minus frigida offerantur. Cæterùm, quia ægrotus iste octauo die in crisim venit, dubitaret aliquis num morbus rediret, cui respondemus, Quòd non. quia medicamentis adhibitis, & sanguine extracto crisis facta fuit. Nam si illa non præcesserant, & crisis octauo fieret, proculdubio verendum

de

de recidiua, vt de Sexto Antonini Imp. filio Gal. prædixit, qui 6. die in crisim deueniens & liber morbo factus, postea 14. in eundem rediit: sed 17. liber ex tota euasit, vt cap. 10. libro de Præcognit. apud ipsum Galenum legitur.

Curatio septuagesimanona de capillorum defluuio.

COmitissa illustris, ob capitis superexcedentem caliditatem, capillorum decidentiam patiebatur. nullum enim morbum habebat, nec corrodētem humorem, à quo credere par esset capillos decidi, petit remedium illi demus, quo capilli retineantur, & simul regenerentur, cui liberaliter obtemperans sic ordior, Rec. capillorum Veneris, polytrici, rosarum siccarum, summitatum myrti, summitatum lentisci, añ. m. ij. radicum cannarum vnc. semis, hippocampi pisciculi num. vij. in libris xij. aquæ fiat decoctio lenis. Facta colatura & expressione, adde olei lentiscini lib. j. ladani puri vnc. ij. misce, fiat lauacrum, quo capilli bis in die lauentur, modò pilorum radices decoctum attingat. iis enim per viginti dies vsa est, & libera à tali fœditate fuit.

SCHOLIA.

Scire decet, quòd hippocampus pisciculus marinus est, huic flexuoso Anconitano mari satis fami-

liaris, qui hippocampus dicitur ἀπὸ τοῦ ἵππου καὶ κάμπτω, id est, ab equo & flecto, quasi flexuosus equus, meritò enim flexuosus equus pisciculus iste dicitur, quum caput equinum habeat, & caudam omnino flexuosam, vt latius in nostro dicimus Dioscoride, vbi Matthiolum Senensem hallucinantum circa huius pisciculi descriptionem apertè indicauimus.

Curatio octuagesima de præsagio in duplici tertiana.

Robertus, miles magnificus & strenuus quum duplici affli-ctaretur tertiana, ac pro eius salute recuperanda, quatuor accersiti essent medici, tertia accessione lotium melius apparuit, & in eo pendens nebula alba, & ęqualis erat. tandem quidam eorum medicorum adsistentium septimum paroxysmum morbum non excessurum prædixit, imò quòd intra quatuordecim dies æger sanitati restitueretur, affirmauit. quod falsum esse experientia ipsa postea indicauit. Solet enim duplici tertiana, vna altera valentior esse, vnde vna altera prius deponitur, vt in hoc contigit milite. Non igitur medicus hîc bonus sic temerè prædicere debuerat, quum quæ alteri tantùm tertianæ conueniebant, ambabus tribuit, fuit quippe ante septimum paroxysmum, altera

tertia

tertianarum expulsa, reliqua ad aliquot dies perseuerante.

Curatio octuagesimaprima de dolore coxendico.

ZEphyrus, vir nobilis & fidelis, & cui ob summas, quas habet dotes, Paulus III. summus Pont. Anconam ciuitatem commendauerat, illum arcis præfectum, quem Castellanum vulgò dicimus, constituendo. Is enim frater est, ætate senior Syluij Zephyri medici docti, & apud summum Pont. in maximo habiti honore, qui ætatis suæ anno 50. robustus, fortis, stomacho, si quis alter calidus, ita vt cum mel, vel recentes ficus degustasset, illico in stomachi rosiones, oris amaritudinem, & intestinorum cruciatus incurrebat: duplici tertiana per quinque longos menses correptus fuit, in quo tempore, aut medicorum negligentia, qui diuretica medicamenta potentia (vt ille existimat) illi propinarunt, aut materierum multitudine, & malignitate in vrinæ omnimodam suppressionem, quam Græci ischuriam vocant, incidit: adeò vt ipsum medici deploratum relinquerent, & summus Pont. alterum illius vice arci præfecerat: vtcunque tamen euasit, non sine tamen noxa relicta: ischiadicum enim do-

lorem incurrit, pro quo leuando dolore, vt mihi relatum fuit, illius curam habẽtes medici, omni vsi sunt diligentia: rebus calidissimis tum intus tum foris vtentes. Nam catapotia ab hermodactylis maiora dicta, plu ries illi dederũt: quibus ad internecionem, & animi vsq; deliquium egerebat: sed quum iis melius habere debuerat, tãtum absuit vt bene habuerit, vt potius in omnimodã motus amissionẽ cruris peruenerit, dextri præcipuè, quòd dolor coxendicus iste vexabat adeò, vt quũ primum illuc deuenerim, quatuor opus fuerit hominibus, vt illum in cubili decumbẽtem mouerent, vt saltem affectum locum & ipsius colorem animaduerterem. Nam tũc maximos incurrebat dolores inguini respondẽtes, in quo fixi semper erant. Ischiadicum igitur morbũ istum exactè perpendens, ob medicamentorum acredinem ac ingentem caliditatem & siccitatem cũ pauca materia euenisse venor. Proinde victus ordine ad frigidum declinante constituto, & vino illi interdicto, locum do lore affectum sequenti oleo inungi feci, R. Olei rof. vnc. 4. chamæm. vnc. ij. misce, & bis in die illinatur. syrupum quoque istum in aurora ebiberet mandauimus, qui habet, R. syrupi de endiuia simpl. vnc. j. & semis. aquę hordaceæ vnc. iiij. misce, & in aurora bibat,

ac

ac ante cœnam per horam iteret, quatuor porrò elapsis à cœna horis clysterem istum recipiat, ℞. Radicum maluauisci m.j. seminis lini, fœni Græci, hordei, añ. pug.j. in aqua fiat decoctio ad libram j. & ß. facta decoctione & colatura, adde olei violacei vnc. iij. vitelli oui num. iij. mellis violacei vnc. ij. misce, & quantũ potuerit retineat. Iis enim, vt decet, iteratis, melius habere cœpit, tandem quum quarto die ad eum diuertissem, quatuor illius milites mihi obuiam veniunt magna affecti lætitia, quòd illorum herum intra tres dies sanitati restitueram. ad eum igitur accedens, optimè crus mouere, & à doloribus immunem esse, non sine gaudio dixit: tribus verò aliis interpositis diebus è lecto surrexit, & deambulare cœpit: sed prope inguem retractionem quandam sentiebat, pro qua remouenda cucurbitulas cum scarificatione particulæ læsæ admouere decreueram, sed quum sequenti die melius sensisse dixerit, supersedimus, omni vacantes remedio.

SCHOLIA.

Si quis rectè curare desiderat, ægrotantis primò temperaturam dignoscat, necesse est: deinde morbum ipsum, ac cætera ad hæc facientia, quæ paucis carminibus in frontispicio huius operis comprehendimus. Cæterùm, Auicenna in hoc & similibus

libus articulorum doloribus iubet, vt ægro interdicatur vino vsquequo ad sanitatem integram perueniat, modò id paulatim fiat. Quę verba, mea sententia, in iis morbis à bile & caliditate dependentiam habentibus intelligi debent: secus autem à frigido & crasso, quanquàm ab vtroque humore plerunq; similes oriri morbos, Hippocrates memoriæ commendauit, quem postea cæteri secuti sunt.

Curatio LXXXII. *de quibusdam symptomatibus oris, post rutæ comestionem.*

IVuenis nata annos decem & octo, futura monacha apud lignipedes Anconitanas, tēperatura sanguinea & biliosa: quum post prandium rutæ summitates degustaret, illico in has incidit affectiones, scilicet instrumētorum sensuum detentionem, pręcordiorum erosiones, membrorum cum animi quodam deliquio tremores, & ita validè, vt assistentes omnes eam iam deploratam haberent: ex quibus nonnulli asserebant inter folia rutæ venenosum aliquem vermem latitasse, quem quoque deglutiuerat. Nam aliter vnde affectiones istæ ortum trahere poterant ignorare dicebant, & eo magis quia nunquam antea similes passa fuerat. Ego verò non omnino illorū opinionem floccifaciens, vomitorium medicament

mentum ex syrupo acetoso & seminis rapæ decocto paratum, vtcunque reuocarem offerre iussi, quo parum vomuit: & ad oleum confugimus, & minus vomuit. rem igitur sic difficilem considerans, memoriæ reuoco apud Dioscoridem legisse rutam syluestrē, quæ ad Macedoniam nascitur, ob ferarum multitudinem venenosam esse, qua de re cibis interdicatur monet: vnde quoque fieri posse argumētum sumo, rutam illam, quam iuuenis hæc comederat, fera aliqua infectam fuisse, vnde totis viribus conati sumus eam ad vomitum euocare: sed quum id frustra tentatum esset, & illa de cordis dolore maximè quereretur, venam internam brachij, Hippocratis consilio, libro 5. de Morbis vulgaribus prope finem, secare feci, sanguinísque vncias quinque fluere. Quo deposito, cordis & præcordiorum vellicatio ilico remissa fuit, & sequenti die sana facta est. Cæterùm, huius victus res iurulentæ & aluum lubricantes fuêre.

Curatio LXXXIII. *de morbo regio ictero dicto, ob crurum vlcera quadam occlusa eueniente.*

VIr, qui ab omnibus pallidus appellabatur, natus annos quinque supra triginta, vlcera antiqua in cruribus habebat, ex

ex quibus achores citrini plerunque fluebant, contra quæ multis adhibitis remediis ex toto leuata sunt, & crura sanitati restituta. Fuit autem inter cætera topica medicamenta, hoc sequens spadrapum primatum obtinens, quo vlcera sanitati sunt restituta, & ita habet, R. Olei rosac. lib. j. auri pigmẽti, lithargyri añ. vnciam vnam & semis, cerusæ vncias duas, picis nigræ, ceræ, añ. vnciam j. misce, & ad lentum ignem leniter cum virga agitetur quousque ad spissitudinem sufficientẽ ducatur, & in eo postea pannus canabaceus imbibatur, & marmore ad planiciem redigatur, & cruribus post vniuersales factas euacuationes admoueatur. Cęterùm, post sanata vlcera, paucis interpositis mẽsibus, morbus icteros, id est, bilis flauæ per vniuersum corpus effusio hunc corripuit, & ita illum fœdauit, vt omnes illum croceum, vel pallidum nomine appellarent. Nam oculorum albũ in quo morbus iste primò deprehenditur, non tantum croceum apparebat, quantum vniuersa oculorum substãtia, facies, ac totius corporis habitudo. Facile enim diiudicare quis poterit materiã à iecore in crura fluxam, & vlcera illa gignentem, per vniuersi corporis molem distribui, ex qua icteritia orta fuit. Cæterùm, hic longo tempore regio isto morbo infectus, ac

sæpe

sæpe curatus, cùm apud Constantinopolim mercium exercendarũ gratia ageret, in fluxum ventris sanguineũ, dysenteriam cruentam dictam, incidit: à qua subleuatus Anconam rediit, vbi in eandem dysenteriam recidit, & illius aluus ita tumuit, vt hydrope affici illum quis diceret. Nam & huius mamillæ ita tuberculosæ & tumentes sunt factæ, vt muliebres adæquarent. Prostrato igitur iecore, à quo affectiones istæ ortum trahebant, in totúmque virtutibus naturalibus deficientibus, & consequenter animalibus, & vitalibus diem suum obiit: opus enim fuerat vlcera in cruribus reuocare, quæ vel causticis medicamentis, vel candente ferro innouari poterant, vel saltem fonticulos apertos dimittere, per quos consuetæ fluxioni exitus dari poterat.

SCHOLIA.

Dicitur morbus iste icteros, siue icteritia, ἀπὸ τοῦ ἰκτῖνος, hoc est miluo, quòd oculi bile suffusi, miluinis oculis similes videantur: dicitur quoque morbus regius iste, quoniam mulso potionis genere in regum deliciis habita curatur, vel quòd eo morbo affecti musica & rebus cultioribus, ac regalibus tractandi sunt, non minus quoque Aurigo morbus iste appellatur ab auri colore, quem morbus iste imitatur: veluti arquatus, quia cœlestis arcus colorem nõ nihil referat. Cæterum quum morb

morbus aliquis oritur, ob alterum antiquum occlusum, necessum est antiquum illum denuo reuocare, modò minus periculosus sit, & in membro ignobiliori. quod Hippocrates animaduertens sapientissimè sæpe dixit: Si propter hæmorrhoides occlusas mania inde orta fuerit, hæmorrhoides fluxas facere remedium est, quod Auicenna quoque non siluit Fen quarta primi libri Canonis. Sed an icteritia à pituita gignatur, veluti ab vtraque bile atra, & flaua gigni solet, dubium est: cui nonnulli respondent, quòd à pituita icteritia quoque fit, & Galenum in medium ex capite de Atriplice adducunt, vbi eam nominare tradunt. At mea sententia nō sine errore, quum Gal. ibidem nunquam nec alibi, quod scierim, icteritiæ à pituita genitæ meminerit: sic enim vera interpretatio habet, semen extersoriam vim habet: vnde ad morbum regium ex iecoris obstructione obortum vtile existit: cui lectioni adstipulatar Aetius. Vetus tamen interpres, icteritiam à pituita ortam interpretatus est, non sine tamen errore, quum reuera, à pituita ortam icteritiam, si sic eam appellare liceret, non aliam esse crediderim quàm totius corporis malum habitum, quam Græci καχεξίαν vocant.

Curatio octuagesimaquarta de subluxata vertebra quadā spinæ & symptomatibus, ac de ossium compositione.

Puella

PVella nobilis nata annos octo, ex monte Filatrano ad me delata est, cuius caput primò vlceribus manantibus scatebat, quæ Græci ἀχῶρας appellant: postea verò per scalas cecidit, & crus in femore fregit, quod optimè reductum, sanum est factum: interposito verò postea anno, vlcera illa capitis ex se sanitati sunt restituta: vnde materia illa, vlcera solita gignere per spinā dorsi effluens, vnam vertebrarum, fortè casu elapso debiliorem factam, adeò laxauit, ac emolliuit, vt ex suo loco amota secundum partem luxata fuerit, & inde subluxatio appellari mereatur, à Græcis verò parathrema. Extrà enim vertebra eleuebatur, vt non nisi flexè & curuè puella incederet: adeò vt inter gibbositatis species affectio hæc adnumeranda sit: de quibus Hipp. consulendus est, libro de articulis, & Galenus, ac eius enarratores, lib. sexto Aphorismorum, enarratione quadragesimasexta. Cæterùm, quia vertebra hęc decima thoracis siue dorsi erat, à qua musculus coxendicis articulum mouens propagatur, factum est, vt locus ille, & femur totum contristarentur: ita vt quum puella incederet, claudicaret, præcipuè circa leuem partem. Has porrò affectiones comitabatur febricula quędam lenis, de qua illico à principio soliciti ad-

modum fuimus, quia in hecticam degenerare videbatur, à qua in totum libera, postea ad radicis chinarum decoctum eam traximus, quo per viginti quinque dies vsa fuit: in fine quorum vlcera capitis renouata sunt, & puella meliusculè habere cœpit: non eo tamen vt ex toto sana facta euaderet: multis tamen machinamentis, ceratis, emplastris, vnguentis, cataplasmatibus, & aliis similibus prius tentatis, vsi sumus. At quia hîc de vertebris sermo incidit, quę per gyglymon cõiunguntur, non ab re esse putarem, si in præsenti figuram, qua ossium compositio structuráve deprehenditur, signauero: quam ex Galeno, exordio libri de ossibus deprompsi, & ita habet,

Articu

OSSA COM-

Articulus naturalis est oßium compositio per articulum.

Diarthrosis, id est dearticulatio oßium est, quorum motus euidens est.

Synarthrosis, id est coarticulatio, quæ nec validum, nec manifestum, sed obscurum, difficilemq; habet motum.

Enarthrosis, & est quũ excipiẽs cauũ altũ admodum est caputq; quod in id inseritur, oblongũ.

Arthrodia est, quæ cauum leniter & in superficie, & capitulũ etiã depreßũ habet.

Gyglymos ea est qua ossa sese inuicem ingredientia coniunguntur, vt vertebræ.

Sutura, ad consutarum rerum similitudinẽ dicta, vt in capitis suturis compositio.

Gomphosis dicitur, quũ ad instar claui os oßi infigitur.

Armonia quæ oßium structura est per simplicem lineam, vt in maxilla superiori conspicitur.

PONVNTVR.

Symphysis naturalis ossium est vnio per symphysim.

Aliorum interuentu vt densiora sicciorać; ossa.

Absque medio, vt fungosiora, molliać; ossa mutuò inter se coëunt coalescuntq;.

Per synsarcosin à carne.

Per syneurosin à neruo.

Per synchondrosin à cartilagine.

Ex musculis seu chordæ, & tendines.

Ex ossibus ligamentales, siue ligamenta.

Ex cerebro & dorsi medulla, voluntarij, & sensibiles.

Curatio

Curatio LXXXV. *de oris tortura.*

IVuenis natus annos vigintiquinq;, morbo Gallico olim, sed leuiter infectus fuit, à quo curatus in totum sanus est factus: interpositis verò postea nõnullis annis, oris tortura correptus fuit, quam spasmum, siue conuulsionẽ appellamus, & eã quidem ex repletione, quã febris secuta est. Erat enim tortura, siue conuulsio talis, vt oculus dexter circa angulum communem, nares respicientem depressius videretur, ex quo sæpe inuitè lacrymabat: vnde satis constabat sinistras partes faciei, à dextris attractionẽ fecisse, quod ita esse vel ex hoc percipiebatur, quia circa dextram mandibulam versus interiorem partem fouea, siue vacuitas quædam erat, in sinistra verò potius gibbositas eleuatióve: vnde dextras faciei partes à sinistris retractas esse nemini dubium est. Huic igitur occurrens venam syluestrem brachij partẽ perreptantem, quam cephalicam appellamus, secuimus, & sanguinis, vncias quinque fluere permisimus, aluus quoque, vt quotidie responderet, si non spontè, saltem beneficio soliciti fuimus: demũ victus regimine subtili constituto ad calidum & siccum declinante, syrupum istum in aurora ebiberet, & vesperi

iteraret iussimus, qui ita habet, R. Syrupi de betonica vnc. I. de stœchade vnc. ſ. decoctionis saluiæ & stœchadis, an. vnc. 4. misce: elapsis verò quatuor diebus catapotia de hiera cum agarico obtulimus, & meliusculè habuit: sed à principio vt locus tortura affectus leniter ad locum suum redderetur curauimus, præcipuè frictione ex oleo lilino, irino, rutaceo, costino, lumbricorum & vulpino: quibus quoque nucha, & vniuersum caput fouebatur. Elapsis tandem octo diebus, febris tertiana illi superuenit, à cuius tribus paroxysmis vexatus illi pharmachum hoc dedimus, R. diaphœniconis, electuarij elescoph. an. drach. 2. electuarij rosati Mesue drach. I. decoctionis senæ vnc. 5. misce. fiat potus, quo optimè egessit, sequenti verò paroysmo intensissima feb. infestatus à tortura liber euasit, sed in quartanam lapsus est, quam per duos menses passus fuit: & nullo alio adhibito remediorum genere, sanitati integræ fuit restitutus.

SCHOLIA.

Sæpe admirari licet Hippoc. diuinitatem obseruationemq; qualem in hoc morbo ab eo obseruari vidimus. diximus enim superueniente quartana hic liber à tortura siue conuulsione sanus est factus, quod non silmit libr. 6. de Morbis popul. partic. 6 ad hunc modum dicens, A quartana correpti, à

magno morbo non corripiuntur: si vero corripiantur prius, & succedat quartana liberantur. hæc Hipp. quæ ad torturam siue conuulsionem rectè referri possunt, quum magnus morbus, id est epilepsia, affinitatem cum conuulsione habet, vt curatione quadam huius centuriæ affatim diximus.

Curatio octuagesimasexta, de splenis duritie tensionéve.

QVi ex monte Securo ad me venit nomine Bartholus, splenem admodũ durum, magnúmve portabat: tentatis tandem multis & variis remediis hoc vnguento sanus est factus, quod ita habet, R. Olei communis lib.3. medullæ crurium bouis libr. 1. butyri recentis libr. sem. succi bryoniæ, succi cyclaminis, an. lib.1. Bulliant ad lentum ignem, vsque ferè ad consumptionem succi, & coletur: & colaturæ adde ceræ citrinæ vnc. octo, & postea adde pulueris asplenij, id est ceterach, corticum capparum, thamarisci, seminis agni casti an. vnc.3. misce, fiat vnguentum. Cæterum, est vnguentum hoc mirabile, quo omnes doctissimi Ferrarienses vsi sunt, inter quos numerare est Sauonarolã, Vgonẽ de Senis, qui apud Ferrarienses obiit, Leonicenum, Bonaciolũ, Manardum, Brasauolum, & omnes hodie ibi Medicinam exercentes, cum quibus per

septennium eo sæpe vsi sumus. Cui addimus, Græc. myrobalanum, glandem vnguẽtariam Latini vocant, Arabes ben semilib. pondere, non minus sagapenum, ammoniacum, bdelium, opoponacum, & alias gummas: prout res ipsa postulat.

Curatio LXXXVII. *de angina.*

MVlier Græca, quæ ad portum habitabat, angina laborabat, cui illico sinistri brachij cephalica vena secta fuit. nam dextri non apparuit, ex qua multo effluxo sanguine statim bene valere se dixit: vtcũque tamen ad sectionem venarum, quę sub lingua sunt, tertio die peruenimus, & melius se habere dixit. Cæterùm, primo gargarismo isto vsa est, qui ita habet, R. rob mororũ vnc. 1. & sem. syrupi acetosi s. vnc. 1. aquarum capitum rosarum, plantaginis, an. vnc. 4. misce, fiat gargarismus: vt verò exterius admoueretur, sic prescriptum fuit, R. olei rosacei vnc. 2. chamælini vnc. 1. misce, & cum lana succida excipiatur, & loco admoueatur: sed & postea hoc altero gargarismo vsa fuit: qui habet: R. rob mororum vnc. 1. myrrhæ, croci, nitri, sulphuris, an. scrup. 1. aquarum hyssopi, origani, an. drach. 4. misce, fiat gargarismus, quo vniuersa clausa fuit curatio.

Curatio

Curatio LXXXVIII. *de duplici tertiana, ac venarum sectione.*

PAulus Ferretus patritius Anconitanus, vir prudens, benignus, grauis, obesus, temperatura sanguineus, ætatis suæ anno tertio supra quadragesimum, duplici tertiana correptus fuit: pro quo curando duo alij seniores medici accersiti sunt: tandem omnibus rebus ad curationem faciētibus optimè dispositis, quum inter nos conuentum esset de sanguinis missione, per venæ sectionem, accersitus fuit chirurgus, qui optimè basilicam dextri brachij tutudit, sed sanguis minimè fluxit: at quum sanguis nō flueret, nec altera in ea curuatura apparuisset vena, ex altera lateris sinistri basilica sanguinem extraheremus consulebam, & prędicti medici satius esse venam inter digitū anularem, & minimum iacentem secare, quàm sinistri brachij basilicam contra me contendebāt: quia venula illa iecur magis respiciebat, & quod ita à præceptoribus suis acceperant clamabant: præualuère tandem contra me duo illi, quia (vt in prouerbio est) Nec Hercules quidem cōtra duos. ægrè tamen ferens ipse, quum sciā in morbo vniuersum corpus occupante, perinde esse venam basilicam dextri brachij, ac sini-

ftri secare, quum æquè à vena puteali, caua dicta, hauriant: & eò magis quia nec iecur, nec viscus aliquod particulare imbecille, aut malè affectum erat: cuius causa à ramu lo illo potius quàm à trunco, sanguinem euacuare debebamus. Itē, quia nec nostra erat intentio retractione aliqua vti, in qua villorum, aut fibrarum seruari rectitudo so let: vtcunque tamen sanguis demeretur, ipsum ægrotum intra paucos dies à morbo liberum fore, coram omnibus assistenti- bus prædixi, quod ita euenisse, omnes post ea non sine artis decore, viderunt.

Curatio LXXXVIII. *de parotidibus, id est, abscessibus in adenis iuxta aures nascentibus.*

CLara vxor Proxenetæ, quum malè haberet, ad eam perueni, quam boni habitus, ætatis trigintaquinq; annorum: sed ingenti febri correptam comperio, quæ vnà cum parotidibus, hoc est, abscessibus post aures nascentibus, & cordarū ac neruorum colli retractione inuasit, quæsita tādem causa vnde morbus euenire poterat, se ignorare respondet. Ego verò anxius noscens alioqui, nisi morbus hic à causa procathartica originem traxisset, lethalis & pestifer futurus erat, illico à soluta per cly- stere

sterem aluo, cephalicam dextri lateris aperire iussi, sanguinémque ad vnc. 6. fluere, parotides porrò & colli retractiones ex oleo rosaceo, & chamæmelino inungi fecimus: nocte verò sequẽti, victus regimine subtilissimo instituto, clysterẽ refrigerantem immittere mãdauimus, quo soluta aluus fuit: manè verò cõspecto lotio, in eo coctio apparebat: sed febris omnino intẽsè perseuerabat, de qua multũ querebatur: sed ecce, hęc inter cõfabulandũ addit, possibile esse morbum hũc originem traxisse à vento frigido caput percutiente, quod ad fenestrã pectinaret: quo audito, morbũ non adeò solutu difficilem esse (vt apparebat) prędixi. Multũ sanè ad morborum cognitionẽ causæ procatharticæ faciũt, & consequenter ad eorũ præsagia, quanquã sæpe cum Galeno dixerimus, ab illis curatiua indicatio nõ desumatur: quod intelligendũ velim primariè, secus autẽ secundariè: tũc verò cucurbitulis cũ scarificatione scapulis admotis melius habuit, & parotides cũ ipsa febri remitti cœperũt: vbi tamen abcessus fuerãt, illic signa rubra quædam relicta fuere, quæ ignem esse quis diceret: quibus postea cruditæ quædam lenes superadditæ sunt: quę ex albo camphorato vnguento illita, breui fuere solutæ & illa sanitati restituta.

Cur

Curatio nonagesima de dolore coxendico, & radice chinarum.

GRæcus Proxeneta coxendicis dolore quodam antiquo vexari solebat: pro quo propulsando ad Patauinas balneas olim iam aduolauerat, & nihil profecit: postea ad guaiaci decoctum peruenit, & peius habuit: tandem meo consilio decocto radicis chinarum per vigintiquinque dies vsus est, & optimè sensit, ac ab illo dolore liber perseuerat.

SCHOLIA.

Superioribus annis radix quædam similis in totum radici cannarum à Lusitanis nostris, qui ad Indiam & regnum Sinarum & vltra nauigant, in Lusitaniam afferri cœpit, qua incolæ regni Sinarum, vnde potissimùm nascitur, & vnde nomen traxit, ad multas ægritudines vtuntur, præcipuè morbum Gallicũ, & sudoris euacuationem: mirum enim in modum radix hæc exsiccat, & sudorem prouocat: de qua quũ hucusq; à paucis quod sciam, parũ aut nihil traditum sit, placet sermonem agere: & eo magis quia Andreas Vesalius superioribus diebus libellum quendam in lucem emisit, cui titulum fecit de radice chinarum, in quo (bona viri pace dixerim) nihil in eo præter titulũ quod ad radicem sinarum agat, reperitur: totus enim anatomicus libellus est, pro quo intelligendo Oedipo cõiectore

ctore opus est. doctiss. enim Vesalius est, ac anatomicus insignis, Latinæ linguæ satis peritus, durũ tamẽ in scriptis suis seruãs stylũ, potissimũ in eo libello, in quo multa præclara & scitu digna ad anatomiã facientia leguntur: ad radicem igitur accedentes dicamus, quod quia ex regno Sinarum aduehitur, radix Sinarum dicitur. Quam primus in Lusitaniam Vincentius Gilius à Tristanis, rerũ maritimarũ maximus explorator, & apud Indos frequens negotiator adduxit: ex qua quũ maximum quæstum faceret, mercatores non solùm Occidentales, sed Oriẽtales eam in vniuersam Europã postea traxerũt: quam tamen Turcæ & Orientales afferunt mercatores, Occidentalium anteferre radici decet: quum magis grauitet, & præstantior viribus sit, quo factum est, vt Orientalis hæc triplo carius quàm quæ per nauigationes Occidẽtales affertur, publicè in pharmacopoliis vendatur. Est enim radix hæc, vt dixi, similis omnino radici cannarum, quæ facilè siccescit, & vires suas amittit, cuius color in superficie subruber est, intus verò magis albescit: præstantior, quæ magis grauitare censetur. Quatũ verò ad eius temperaturam attinet, si quis eius odorem, saporem, cõsistentiam, ac cætera pernecessaria, quæ ad medicamentorũ temperaturam venandam faciunt, rectè obseruauerit, illam in actiuis qualitatibus temperatam dicet: in passiuis verò præcipuè in siccitate superexcedentem, vt tertium ferè obtineat gradum non dubitamus. Est

igitur

igitur radix hæc Sinarum, tertium ferè ordinem siccitatis attingens: cuius officium ac natura est humores dissoluere, eliquare, & subtiliter, ac in halitum & sudorem eos deducere, & consequenter corpus exsiccare, unde mirum non est si morbo Gallico, destillationibus, catharris, articulorũ doloribus, ac pituitosioribus morbis conueniat. Cæterùm præstat qui huius radicis decocto vti debet, hoc vitæ regimine vtatur: primò in cubiculo, aut conclaui immuni à vento maneat decet, quare de re in lectulo morari prudentius est, interea à vino abstineat quantum possibile sit. Huius decocti potator ab omni venere alienetur, quin & concoctu difficilia fugiat, veluti omnia acerba, acida, salita, salem & acetum: sit illi cibus leuis, panis albus bene subactus, & optimè coctus, vt qui ad siccum magis declinet, cui semen anisi, vel fœniculi, aut cari adiectum est, caro verò capi sit oportet, vel gallinæ, aut phasiani, sed perdicis, mea sententia, præ cæteris in hoc casu primatum obtinet, vtpote ad siccum declinantis: veluti omnium montanarum auicularum carnes sunt, quæ asse ad ignem potissimùm commendantur: aqua verò coctæ non adeò, nisi radicis decocto incoquantur. Sit verò prandium cœna maius, quod claudet parum diacydonitis sacchare parati, vel pirum saccharo conditum, aut coriandrum saccharo incrustatum: sit tamen pro victu regula hæc, vt semper post cibum sumptum appetitus ad cibum maneat, ac ex fame à

mensa

mẽsa discedat. Vua passa, amygdala, vel mel, ac eo vel sacchare cõdita liberaliter gustare potest, qualia sunt à nobis dicta, & alia varia, modò cõcoctu facillima sint: & illis stomachus non grauetur, aromatibus quoque temperatè vti poterit. Cætera verò à nobis silentio prætermissa, in hac curatione in totum abnegata sint, intelligi volumus. His igitur in ordinem dispositis, ac corpore, vt decet, euacuato, modum seruandum in hoc decocto describamus. Primò igitur in aurora radices in assulas tenues rotundas per transuersum incidantur: quarum vncia vna in libris duodecim aquæ ponitur in vase testaceo capaci librarum sexdecim, ac igne lento ad consumptionem tertiæ partis coquuntur, cuius decocti vnciis decem vel duodecim calidæ in aurora bibendæ dantur: reliquum verò vini loco potandum seruatur. Parari autem decoctum hoc debet singulis diebus, quia si in alterum diem seruatur, facilè acescit, & vires amittit: post potum autem decocti in aurora, vt dixi, sudare per duas vel tres horas in lectulo oportet. Si tamen in lectulo perdurare post sudorem non poterit, surgat: & pannis optimè coopertus in cubili maneat, ne tamen aëri exponatur caueat, nisi saltem post septem dies. Cæterùm datur toti curationi dies quinque & viginti, ita vt vnciis quinque & viginti tota curatio expleatur. At mea sententia, pondus hoc non semper seruandum est. Morbis enim grauioribus radicis huius maius pondus vncia vna

libris

libris duodecim aquæ incoqui debere putarem: immo plus aquæ quoque adderet, si ea ægrotus indiguerit, & multum biberit: nec minus de termino dierum mihi dicendum videtur. Nam alicui viginti dies sufficient: aliis verò ad trigesimum peruenire necessarium erit: nos verò huic, de quo agimus, ægroto per vigintiquinque dies decoctum dedimus, & sanitati restitutus fuit.

Curatio nonagesimaprima de tertiana continua, & an febribus biliosis sanguinis extractio per venæ sectionem conueniat: simul an syrupi frigidi illis meritò dêtur: demum, an in die critico pharmacum dari possit.

ALphandarinus Thessalonicensis mercator, natus annos trigintaquatuor, natura biliosus, fortis & robustus, vigente canicula, tertiana cõtinua corripi cœpit, ad quem accedẽtes medici, primò sanguinem per venæ sectionem in brachij flexura extraxerunt, & syrupos refrigerantes illi dederunt: demum quum aluum lubricam haberet initio septimi diei, tres vel quatuor habuit secessus, & bene habebat. At medici hoc parum animaduertentes in eodem septimo die posthabitos secessus, pharmacum illi propinârunt, quo multa egessit, & malè habere

habere cœpit. Ad quem vocatus ipse vniuersum eius corpus exterius refrigerari, angustiari, & pulsus omnino retrahi inueni, adeò vt difficillimè arteriæ perciperentur. Cæterùm corporis magna erat impotentia, quam paraphrenesis comitabatur: demum nono die sequēti, ab initio ægritudinis cōputādo, diē suum obiit: agebatur enim dies duodecimus mensis Augusti, M. D. XLIX.

SCHOLIA.

Tria pro hac complenda curatione, in dubium reuocantur. Primum, an biliosis febribus, sanguinis mißio per venæ sectionem conueniat. Secundum, an prædictis biliosis febribus laborantibus, syrupi frigidi rectè propinentur. Tertium, an in die critico pharmacum tutò ægrotanti dari poßit. Primæ dubitationis causa Auicenna fuit, atque omnes eius collegæ, qui ardentißimas febres venæ sectione non esse curandas, earum efferuescentiam pertimentes contendunt: ita enim Auicenna Fen 4. primi, capite de Phlebotomia tradit: In febribus autem à minutione cauendum est, scilicet in ijs, quæ vehementis sunt calefactionis, & inflammationis: cuius sententiæ rationem, etsi inibi clarè non reddat, ea tamen est, quam paulò inferius signauit, ne videlicet bilis efferueat, vt ijs verbis sequentibus apparet: quum dicat, Caue ne ægrū ad vnam duarum perducas rerum, scilicet humorum

cholericorum ebullitionem, & frigidorum cruditatem, quam Auicennæ positionem omnes hucusque scribentes secuti sunt: veluti multi nostri temporis, qui se Aesculapios prædicant, nulla alia permoti ratione, quàm quia ita Auicenna dixit. Sunt autem ij adeò sanguisugi, vt prius ægrum mori sinant, quàm hoc auxilium admittant, non recordati Gal. verborum libro Therapeutices nono, Pauperes ditioribus citius & ocyus sanescere, hac præcipuè de causa, quòd ex quo diuites in delitiis ac desidem degunt vitam, plurimum sanguinis aggerare necesse est: quapropter venæ sectione indigent: quam tamen formidant, ac tremiscunt: quod potissimùm in omnibus nostri temporis proponi posset, quum ampliori vtantur victu, quibus maximè venæ sectio conuenit. vnde Galenus concludit, Inter initia in febribus misso sanguine non pauperibus modò, verùm etiam diuitum seruis, plurimis quidem 5. aliquibus 7. crisis contigit, nemini serius. At diuites qui & sanguinis copiam & excrementorum plusquam pauperes & serui habent, quum sanguinis mittendi prætermisêre remedium, ac quotidie tum calido oleo perfundantur, tum laxantibus cataplasmatibus vtantur, phlegmone nimirum aliquam vel iecinore, vel ventriculo, vel reliquorum isthic viscerum aliquo contrahunt. Alij in quarto, alij in quinto, omnes planè in sexto. At vt in totum ij cum Auicenna in hac parte cõmunicantur, Galenus medicorum diligentissimus, ac sapienti

pientißimus accedat, cui aduersari aliud non est, quàm vniuersam subuertere medicinam. Is igitur libro primo Aphoris. adeò in ardētißimis febribus sanguinis mißionem, per venæ sectionem commendat, vt ægrum vsque ad animi defectionem ducere non pertimescat. Eius enim ita habentur verba, enarratione vigesimatertia, In ardentißimis febribus si vsque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur. Hæc Galen. quo bono nullum melius dari potest: quibus consentiūt eiusdem verba vndecimo libro de Morbis curandis, quem Methodum medendi appellamus, ad istum modum, Saluberrimum autē, vt prædiximus, est in febribus venam incidere, non continuis modò, verùm etiam omnibus quas putrescens humor concitat: vbi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. leuata nanq; quæ corpus nostrum regit natura, exoneratáque eo quo velut sarcina premitur, non ægrè quod reliquum est vincet: itaque proprij muneris haud oblita & coquet quod concoqui est habile, & excernet, quod potest excerni: quibus nihil clarius aut lucidius dici potest. Iis quoque suffragatur Hippocrates libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, cuius verba ita habentur, In acutis morbis sanguinem detrahes, si vehemens morbus videatur, floruerit q; ægrotantis ætas, & virium adfuerit robur, quæ sanè verba ibidem enarrans Galenus, ita inquit, Qui autem omnem de sanguinis

missione historiam intelligere voluerit, legere tum nostros, tum reliquorum medicorum libros potest. Nunc verò summam ipsam in paucos tandem relatam scopos audi, sanguinem etenim primùm detrahes, si magnus tibi videatur morbus. tali autem remedio vtitur propter vehementes affectus. Hæc ex multis Hippocratis & Galeni locis sufficiant, per quæ satis indicatur, quòd biliosis febribus sanguinis missio per venæ sectionem conueniat. Non est igitur quod Auicenna ac eius sectatores illis contrarientur, & eo magis quia eorum ratiocinatio corrupta, ac inualida est. quum sanguinem inculpabilem secta vena vacuari, bile putrescente in venis remanente, supponere videantur. Quod falsum esse cordatus medicus nouit, quum bilis mixta cum sanguine intra venas comperitur, nec vllibi per se præter quàm in fellea vesica consistat, nisi casu quopiam ab impultrice vi in partem aliquam pellatur, vnde erysipelas, aut herpes oritur: veluti si ad vniuersam cutim morbus regius pullulat, quanquam & in decretorio sudore eam expelli comperiatur: quanto magis iuxta Galeni mentem, quando bilem putrescere, aut in corpore dominari vidimus, biliosum sanguinem concipere debemus, cùm pro bilioso sanguine bilem vsurpamus. Quum igitur bilis, & sanguis vnà consistant, vt difficulter à natura vnum ab altero secerni queat: admiratione dignum est, si secta vena simul quoq; nō exeant: & consequēter adhuc eadem

remanebit humorum proportio: efferuescentia verò minor, quum sanguis, quasi ebulliens, euacuatus sit. At si asserat quis oppositum illi videri: quum sanguis, veluti biliosi humoris frænum sit, quo deposito efferuescentia maior redditur, & consequenter corpus calidius & siccius, dico id falsum esse, quum vacuato sanguine, qui vnà cum bile efferuebat, corpus refrigeratum manere necessum est, & consequenter natura sic refrigerata, ac alleuiata, residuum edomare, ac per notas vias pellere poterit, sicut iam diximus, & Galenus sæpe opere obseruauit. Cæterùm ne sic in Auicennam debacchemur nec illum (vt in prouerbio est) de ponte deiiciamus, quum vir Philosophus fuerit, ac medicus doctissimus, operæpretium erit viam inuenire, qua illum à calumnia liberemus, & eo magis quia se primum Galeni sagacissimum sectatorem pollicetur: vnde illi aduersari in hac re minimè credēdum est, quum quando Galeno aduersari contendit, id aperta fronte faciat: inquit igitur Auicenna, Febribus ardentissimis, ac biliosis morbis periculosum esse sanguinem per venæ sectionē extrahere. Quod axioma non sic in totum reiiciendum puto, quum in se veritatem contineat. Nam febris ardens plerunque æstus tempore, aut post elapsos maximos labores gignitur, quo in tempore ex ambientis aëris efferuescentia inanitæ venæ ad sese succum biliosum attrahunt: immo tum temporis, vt Hippocrati & Galeno placet libro 4. de Ratione victus in mor-

bis acutis, multum prædicti biliosi humoris in extima gignitur carne: quæ omnia venæ sectionem prohibent, & eo magis quia in hoc tempore corpora sunt dissoluta, & minimè sanguinis extractionem ferunt, quòd si exequatur, & venæ sectio fiat, biliosi humores extra venas fluitantes, intra trahuntur: vnde febres magis intenduntur, & ægri in vitæ discrimen veniunt, & hæc est ratio, ô viri prudentissimi, propter quam Auicenna, ac post eum medici omnes docti tantopere sanguinis extractionem in ijs febribus timent, præcipue quãdo vrina cernitur subtilis citrina bilem vigentem omnino arguens. HIERONYMVS. Non igitur in ijs febribus biliosis, primò sanguinem per venæ sectionem extrahere debemus? AMATVS. Ita Auicennam velle intelligo, & eo magis quãdo vrina subtilis citrina apparet, quæ bilem prædominari arguit, in quo casu, si venam secamus, bilis euocationem ad intra venas, quæ sanguinis feruorem facit, timemus: quo malo nullum maius dari potest. HIER. Quid igitur agere debemus, ô Amate, quum in has inciderimus febres cholericas? AMAT. Primò, minorans dictum medicamentum propinabimus: vt fluitantem bilem extra venas euacuemus, quæ parata est, dum vena pertunditur, ad venas reuocari. Nam ea deposita, timor non est post venæ sectionem, de humorum ebullitione efferuescentiáue. HIERON. Ea de causa ante venæ sectionem, omnium medicorum consilio

consilio, clysterem immittẽdum iubemus. AMAT. Ita sit: sed minorans hoc medicamentum validius & potentius est, & magis rei propositæ deseruit. HIER. Quum ex Auicenna, vt humorum ebullitionem fugiamus, primò minorandum astruis, abs te scire vellem, Amate amicissime, vbinam apud eum hoc ita agendum lectitaueris. AMAT. Capite de Causone, vbi ita operandum clarissimè docet, quum dicat, Et non phlebotometur: fortè enim inflãmabit eos, & fortè iuuabit eos, si fuerit illic turbiditas & rubedo (& subdit) Et indiget lenificatione in principio fortiori, & curatione diligentiore quàm alteri febrium acutarum conueniat. Per quæ verba satis monet, quòd qui biliosa febri laborat, lenitione magis indiget, quàm qui altera acutarum febrium vexari solet: quia timor est bilis ebullitionis, id est, attractionis bilis extra venas ad intra venas: quam medendi rationem ipse per longum tempus seruatam habeo, & bene mihi semper successit. HIER. Nam & apud Iudæos, vbi diu artem Medicam exerceo, quum primum in istos biliosis febribus laborantes incido, sic exordium curationis præpono: quo maximam gloriam mihi comparaui, ac quæstum non vulgarem: nec vnquam Arnaldum Villanouanum secutus sum, qui in similibus febribus tanquam timidus phlebotomiam trium, vel quatuor vnciarum sanguinis, quam refrigeratoriam vocat, admittit. ¶ Secundum dubium propositum fuit, an biliosis

febribus laborantibus syrupi refrigerãtes tuto propinari possunt? cui quæsito breuiter respondemus, quòd sic, non ea tamen intentione, vt bilem, subtilem humorem, craßiorem reddamus, quum Galenus nunquam hoc voluit: sed hac potius, vt syruporum refrigerantium qualitate refracta membrorum caliditas ac natura inde validior facta, expellat humores, & de nouo alios non gignat. Cæterùm Auic. in hac parte perperã dixisse prætermittimus, veluti multa alia, quæ ad hanc rem faciunt. Tertium dubium est: ex eo quod ij medici. 7. die ægritudinis, pharmacum ægrotanti propinarunt, num in die critico pharmacum tutò ægrotanti dari poßit. cui dubio, nos breuitatem in hoc opere desiderantes respondemus, quod Hippocrates libris de Morbis populariter vagantibus, pharmacum die quarto, septimo, quartodecimo, & vigesimo præbet, quod Galenus non dubitat: immo variis in locis illis patrocinatur, nõ solùm pharmacum prædictis diebus indicatoriis præbendo, sed sanguinis mißionem admittendo: vt lib. quarto de Ratione victus in morbis acutis, in quo pharmacum quarto die concedit, non minus libro Artis curatiuæ per venæ sectionem ad animæ vsque defectionem sanguinem misisse eodem die, meminit, sed clarius libro nono Methodi medendi, vbi sanguinem esse quouis die mittendum, etiam septimo, si id morbus atque vires suadeant, iubet: modò tamen in iis crisimis diebus iudicium non expecte-

pectetur: tunc enim securè & purgatio & venæ sectio fieri poterit. At si crisimis in diebus natura iudicium tentare videatur: tunc omnimoda artificialis euacuatio euitanda est: proinde quum ægrotus hic de quo agimus, septimo decretorio die, à natura iudicium per secessum habuerit, toto cælo aberrarunt medici in pharmaco dando: quum inde certa illi mors subsecuta fuerit, virium nimirum prostrationem imbecillitati addendo.

Curatio nonagesimasecunda de ventriculi antiqua erosione, & capitis destillatione, ac tussi ingenti sicca, & nonnullis aliis, quæ ægrotam ad obitum traxerunt.

CAtharina filia magnifici, & generosi Ioannis Gondulani, patritij Racusini, pulcherrima virgo, ætatis septemdecim annorum: quum à teneris annis apud monachas D. Bartholomæi ageret, non ea intentione, vt ipsa monacha futura esset, sed pater illi maritum virum probum affectans, interim apud illas commorari statuit. Hæc igitur quum apud illas ageret circa os ventriculi erosiones persentire cœpit, non eo tamen vt ex illis ingens perciperet nocumentum: grandior tandem facta, ægrius erosiones ferebat, quia magis ingrauesce-

bant, & caliditatem ingentem circa ipsum ventriculum, cum morsibus illis patiebatur. Mala igitur qualitate per tam longum tempus in ventriculo impressa, necessarium erat inde alias per communionem quandam oriri: veluti fuit à capite destillationem in stomachum ipsum, vnde dolores intensiores facti sunt, & ad pectoris regionem, vnde tussis sicca, & ingens oriebatur: demum, vt paucis concludam, ob impressam malam intemperiem in ipso ventriculo, ob otium, mœrorem: quia tanquam carceribus retenta manebat, seminis retentionem & iecur calidum, pituita salsa orta est, vt in Scholiis indicabitur, quæ in caput obrepens, & per continuum adscẽsum debilius factum, pituitam ipsam discutere non valebat: vnde ad pectoris cauitatem per asperam arteriam, bronchum dictam, destillans, tussim siccam concitabat, & febrim quotidie per duas, vel tres horas cum quodã membrorum tepore mouebat. Nam tussis frequentissima, vt dixi, erat & illa quidem sicca, ex salso humore exasperãte membranam asperam arteriam intrinsecus ambientem, ex qua timor erat venæ rumpendæ, ita vt postea ita euenit, cum quibus, & ingens capitis dolor erat & membrorum grauitas, & sitis cum salso sapore cõtinua,

nua, quinimmò parum dormiebat, & in stomacho intensam caliditatem, febris tempore sentiebat: & eo tempore quo non tussiebat, pectoris magnam constrictionẽ incurrebat, & difficulter spirabat, quod non aliũde euenire certus eram quàm à multo humore destillante, asperam arteriam replẽtam, & coarctatam habente. hic enim est tãtorum morborum & affectionum variarum concatenatio, cum quibus menses semper cursum suum solito tempore habuerunt. Pro quibus curandis varij medici accersiti sunt, quorum primus Guidus, qui nunc apud Fulginates ex conducto medicus agit, sanguinem per venæ sectionem illi extrahere fecit, cui ipse ac Federicus Seuerinus superadditi sumus, per duos longos annos in eadem perseuerantes curatione: quartus Ioannes Lucensis Reuerendissimi Cardinalis de Sancto Angelo medicus doctissimus: quintus Hieronymus Fulginas, qui & nunc apud Anconitanos agit. Quia igitur morbus ex ore ventriculi originem habere cœpit, circa eum primò animum aduertere cęteris non despectis opus erat, qui vt multis indiciis percepimus, à multa pituita viscida crassa & tenace tenebatur: proinde ad oxymel, & hieram Galeni simplicem, ex septem rebus compositam confugimus, quæ

etsi

etsi Galeni dicatur, ea potius tamen Andromacho tribuēda est, vt ab illo 8. lib. de Compositione medicamentorum secundum locos colligitur, imò Andromachum ex Themisone viro Prisco, & Asclepiadis discipulo eam accepisse, Aetius refert, & Galenus non negat. Habet igitur hiera hæc Galeni simplex dicta ad istum modum, R. Aloes Indicæ drach. 90. mastiches, cinnamomi, assari, croci, spicæ Indicæ, xylobalsami, ana drac. vj. misce, & cum melle despumato fiat hiera picra simplex dicta, cuius drachmam vnam cum agarici scriptulo & oxymelite, cataporia parare faciebamus: quibus plerunq; post attenuatam cum oxymelite materiam vtebatur: quanquam & scammonium & fortiora nonnunquam prædictæ hieræ adiungebamus medicamenta. renitens enim humor hic erat, ac solutu difficilis, vt ad scillinum oxymel deuenire sæpe quoque opus fuerit. Cæterùm, quia à capite facta destillatio, multum vrgebat: quia ex ea stomachi affectio magis intendebatur, & tussis ingens sicca oriebatur, & insomnis ægrotus perseuerabat, circa eam multum soliciti quoque eramus: & eo magis quia humor destillans acutus & salsus erat. Syrupum igitur hunc descripsimus, R. Syrupi violacei, iuiubini añ. vnc. sem. papa-
ueri

ueris vnc.j.aquæ lactucæ vnc.iij.misce.quatuor igitur interpositis diebus.in quibus ieiuno stomacho in aurora, & quando ibat dormitum ebibit, ac de ventris respondentia habita solicitudine,pharmacum hoc propinauimus,quod habet, R.pulpæ cassiæ nouiter extractæ vnciam vnam,agarici boni nouiter parati drach.j.& sem.syrupi rosati solutiui vnc.j. decoctionis senæ vnc. iiij. misce, fiat potus vnus, detur in aurora, & desuper dormiat per horam, quo tum per superiora & inferiora multa eiecit,post hãc cęterum euacuationem,frictionibus,retractionibus, & ligaturis per longum tempus vsi sumus:veluti cucurbitulis, errhinis medicamentis & aliis similibus:sed quum hæc agebantur, medicamenta materiam inspissantia per os dabamus, qualia sunt, diacodion,syrupus de papauere,de violis cõpositus iuiubinus, diatragacanthum cum bolo Armeno ad formam lupinorum redactum. est enim, vt obiter hoc dicam, bolus Armenus officinarũ vera terra Lemnia apud Galenum descripta. Nam vero bolo Armeno nos carere dubium non est, dictis medicamentis addimus pilulas bechicas, quas Gal. sub lingua quousq; dissoluantur,vt in asperam transeant arteriam tenere commendat, sauoneam, cuius descriptio hæc breuis est,

Rec

℞.amyli vnc. iiij. sacchari libram vnam, aquæ violarum vnc.ij.ad ignem, vt decet, fiat sauonea, non minus hoc conditum per plures dies degluriebat, Rec. Sacchari violacei vnc. j. loch de altæa sine spec. drach.iij. diatragacanthę frig. vnc. sem. sacchari candidi, violacei drac.iij. syrupi de papauere vnc.iij. misce, fiat conditum, quo vtatur ad lubitũ: post cœnam quoque duas horas, vt somnũ conciliaremus, syrupum de papauere concedebamus, aliquando verò diacodium, nonnunquam autem pilulas de cynoglossa, veluti alia varia arteriaca medicamenta. vt verò materia fluxa, & in pectore cõtenta facilius reiectaretur extra pectus inungi faciebamus hoc, vel simili vnguento, ℞. Olei violacei, amygdalarum dulcium añ. vnc.j. butyri recentis, axũgiæ gallinæ, añ. vnc.ſ. ad ignem misce, fiat vnguẽtum, quo pectus illinebatur: veluti sępe oleo ex amygdalis dulcibus solo. Cęterùm, ne in huius morbi descriptione amplius discurramus, scire decet, vt cætera omnia optimè disposita erant: ita cibus, qui huic iuueni offerebatur, optimi erat nutrimenti: veluti pullorũ carnes, perdicis, phasiani, & hœdi, lactucis, aut cichoreæ, aut papaueris albo semine aqua incoctæ: veluti ex amylo parata panarella, & hordeacea ptisana: sed vesperì cœna: prandio

minor

minor semper fuit, quam veluti & prandiũ, caro cydoniorum cum saccharo parata semper claudebat. A vino porrò nunquam eam abstinuimus, quia à paruis annis eo semper in potu vsa fuit, quod mirum apud Lusitanicas mulieres dixerim, quę ac si illis per religionem vetitum esset, à vino abstinent, nec nisi tempore parturitionis ex illis perpaucæ illud gustant. Nam earum virgines adeò antiquorum Romanorum morum seruatrices sunt, vt malẽt mori, quàm vinum olfacere, ne dicam bibere. pura enim aqua contentæ euadunt. Vtebatur igitur puella hæc in potu vino non nisi aqua ex coriandri decocto parata, diluto, & eo quidem in parua quantitate. Cęterùm, dictis per longũ tempus vsa fuit: quæ nihilominus eisdem citatis affectionibus vexabatur, scilicet ventriculi morsibus, continua à capite destillatione, tussi frequenti, capitis dolore, membrorum grauedine & febricula dicta: vigebat autem tunc quum hęc agebantur rigida hyems: sed quum hęc dicta medicamẽta parum conferre videbantur, ad vesicatorium medicamẽtum prope nucham admotũ deuenimus, quod habet, R. Euphorbij. drach. ſ. cãtharidum drac. j. aceti parum, cum massa fiat mixtio, ex qua nucis semiputamen plenum, loco per rasoriũ ex pilis glabro facto, admo

admotum est: sequenti verò die disrupta vesica, cicer intus indidimus, vt vlcus altius penetraret, & humor ad illum currendo retraheretur: iis autem tribus diebus, tussis diminuta est, & febris remissa: sed postea inualuit vt prius, & symptomata grauissima sunt facta, contra quæ vt decebat occurrebamus, modò vnum, modò alterum præbendo medicamentum, sępe tamen syrupos & pharmaca repetendo: tandem 45. die tussis adeò puellam istam infestauit, vt sanguinem subitò excreauerit, spumosum, rubrum humiditati cuidam admixtum: quanquam vltimo paucus viuidus, nulli rei admixtus exiuerit, quē ex vena pulmonis vel prope pulmonem existentem, effluxisse dubitabã. assidua enim humoris destillatione à capite in pectus vena quoquo modo corrosa ingenti illa tussi aperta fuit, vnde sanguis ille effluxit, iuxta illud prouerbiale carmen:

Assiduo illisu durum cauat vndula saxum.

Tunc verò pro ipso sistendo sanguine, ac claudendo orificio venæ disruptæ, hoc in nocte vsa fuit syrupo, R. syrupi myrtini, papaueris, ana vnc. j. boli Armeni orientalis drach. se. misce. in qua nocte nihil screauit, sed aliquantulũ dormiuit. At in aurora sanguinem per nares concretum emisit: vnde aliquis suspicari posset, sanguinem illum

totum

totum per os emissum à capite fluxisse, non verò ex pectore: sed non ita se res habet, quum impetu tussis prædictæ sanguis ad caput eiectus fuerit: & postea per nares concretus emissus, vt quoq; Ferrarię in iuuene quodam percepimus: cuius curã vnà cum Brasauola habebamus: sed paucnlo interposito tẽpore, puella hæc cũ tussi verum sanguinem excreauit & maiorem persensit in thoracis medio dolorem: qua de re syrupũ prędictũ iterare fecimus, vt cochleari elambendo deglutiret, & exterius locus vnguento de comitissa, vel de castanearũ corticibus inũgebatur: porrò in iure capi amylũ, & semen plantaginis infundi faciebamus, quod pro victu accipiebat. Cæterùm, videntis puellam hãc in phthisim & hecticã descendere paratam, & eo magis quia post hãc sanguinis reiectionem, præter febrem putridam intermittẽtem, quem pati diximus, altera de nouo in nocte affligẽs illi superuenit, quæ cum ingẽti rigore, & impetu alternis noctibus inuadebat, vt difficilem admodum tantorum morborum nexum quis dicere debeat: quia putridæ febres aperientibus indigent, destillatio verò & venæ ruptura constringentibus: hucusque tamen menses consueto tempore respondebant. Cæterum febris nocturna illa quæ alternis

noctibus affligebat, & præter aliam diurnam superuenit, tertiana appellanda est: cuius cum prima febri pituitosæ naturam sapiente complicatio, hemitritæus, febris orta est: quam semitertianam Romani appellant. ex quotidiana enim siue pituitosa febri, & biliosa tertiana hemitritæus resultat febris, quæ proculdubio malum portendit: tunc verò tantam humorum exuberãtiam animaduertentes, eos quoquo modo ad expulsionem parare decreuimus, præcipuè syrupi bilem & pituitam respicientibus, hoc modo, R. Syrupi violacei vnc. 1. oxymelitis sim. syrupi de endiuia an. vnc. sem. aquarũ destillaticiarum vice, hoc decocto diluantur, R. Radicum endiuiæ, petroselini an. m. sem. capill. Veneris m. 1. prunorũ Damascenorum nu. 12. hordei pug. 1. passularũ absq; seminibus vnc. 2. in libris duabus aquæ fiat decoctio secundum artem, cuius vnc. 3 prædicto syrupo pro vice infundãtur, & misce: ebibitis tandem nonnullis ex iis dictis syrupis, pharmacum ex rhabarbaro & agarico compositum obtulimus: sed non propterea pernecans morbus hic, ac carnifex cursum suum permutauit: sed in dies magis ingrauescebat, præcipuè tussis sicca illa quæ nũquam separabatur, vt credere par erat in pulmone vlcusculum aliquod esse: quam-
quàm

quàm sputa, si quæ erant, nullam indicabāt saniem: quia vbi est vlcus, ibi necesse est sit pus: immo sputa in aqua mersa supernabāt & fundum non petebant. Elapsis tandem nouem mensibus, intentione habita ad destillationem, febrem & corporis ariditatē, sequens decoctum parauimus, R. Testudinum nemoralium num. 2. bulliant in aqua feruentissima demptis corticibus, deinde lauentur vino, ac postea aqua hordei, vel rosacea, tandem interanea pulpamenta dicta cum infrascriptis rebus coquantur, R. Florum boraginis, capillorum Veneris, seminum melonis, lactucę, an. vnc. ſ. radicum petroselini, boraginis, an. vnc. 1. tragacāthi, gummi Arabici, amyli, glycyrrhizæ, an. drac. ſem. pinearum mūdatarum, amygdalarum albarum, pistaciorū mundatorum, an. drac. 2. bulliant in libris sex aquæ, ad cōsumptionem medietatis, & colentur: cuius vncias quinque cum vna syrupi violacei, quolibet die in aurora ieiuno stomacho bibat: spinā porrò inungi ac renes costarúmve regionē hoc vnguēto de lacte dicto fecimus, quod habet, R. Gummi tragacanthi, gummi Arabici, an. drac. 1. infundātur in aqua rosacea per diem & noctem: & addatur olei violacei vnc. 1. & ſ. butyri recentis vnc. ſ. camphorę drac. 1. misce, & in mortario cum lacte

muliebri fiat vnguentum:hoc enim vnguẽtum optimum est, nec quicquam fœtet vt aliud in quod medullæ ossium vituli, ac pinguedines ingrediuntur, quod ex lacte asinino, vel caprino parari posset:post ebibitum verò syrupum totum, floris cassię nouiter extracti drachmas decem, in pulli iure dissolutas, per horam ante prandium dedimus, & bene contulit:quia febres nocturnæ dictæ, quæ plerunq; nullum seruabant ordinem, remissæ fuerunt ita vt ex toto eradicatæ visæ sint:sed tussis grauior & frequẽtior est facta: sed id in causam vertebram quòd de obturatis meatibus à syrupo aperiente febres remissę sunt:sed subtiliata materia magis fluebat & distillat, ac tussim frequentius mouebat:at quia tũc thoracis strictura maximè vrgebat, fomentum sequens parauimus, quod habet, R. Rosarum rubrarum, chamęmeli, meliloti, matrum violarũ, radicum alteæ, an. ma. I. seminis lini, fœni Græci, an. pug. I. in libris decem aquæ fiat decoctio, facta decoctione & colatura, adde olei amygdalarum dulcium, lib. sem. misce, in qua filtrũ imbibitũ, ac optimè expressum, calidum pectori applicetur, & sępe innouetur, ne sua frigiditate obstruat, ac pectori noceat, vt suadet Hipp. lib. de Rat. victus in morb. acut. secundo & quarto, vbi de

de pleuritide agit. At interpositis nonnullis diebus in quibus ægroto ieiuno stomacho nihil præter ius capi cum pauco saccharo bibēdum dabamus cassiam Aegyptiacam saccharo conditam, prout ab Alexandria, & Chairo ciuitate affertur, pro ventre mouēdo concedebamus: sed cum iis morborum complicatio omnino perseuerabat. Nā tres febres inter noctem, & diem ægrotum inuadebāt & symptomata cætera aucta erāt, pro quibus varia quotidie machinabantur, præcipuè elambetinum hoc, quod interdiu degluriebat, & ita habet, R. Amygdalarum dulcium, seminis anguriæ, an. vnc. 2. iridis Illyricæ drach. 2. cinnamomi scrup. 1. succi violarum recentium vnc. 3. sacchari vnc. 6. & vt decet, paretur. Modus autem parandi talis est, primò sequens cōficiatur decoctū, R. Hyssopi siccæ drach. 6. tussilaginis, id est, farfaræ vnc. 1. & s. liquiritiæ, drac. 3. in libra vna aquæ fiat decoctio ad medias, & colaturæ adde prædictum succum violarum & sacchar ū & ad ignē lentū ferueat, quousq; & decoctum, & succus consumātur: postea verò adde semina, & amygdalas optimè pistas, & vltimò cinnamomum ac pulueris radicis iridis Illyricæ, & misce ac fiat lambetinum: successu tamē temporis ilium dolor illi superuenit, vnde dubium ortum inter

medicos fuit, an vlcus in pulmone haberet vel potius in pectoris regione, vel nullum horum haberet & tuberculum in intercostalibus musculis pateretur, vel forsan emphyematica esset: non enim rationes vnicuique pro sua astruenda opinione deficiebant: perseuerabant tamen tres dictæ febres, quæ interdiu & noctu cum tempore, & rigore affligebant: cõtra quas sępe pharmaca & potiones parauimus, frustra tamẽ. Non minus abrasis capillis capiti ceratum hoc admouimus, quod habet, R. Pulueris rosarum rubrarum, farinę hordei an. vnc. 3. santalorum, an. vnc. se. seminis hyoscyami, lactucæ, an. drach. 3. pulueris baccarum cupressi, verbenæ, foliorum myrti an. vnc. 2. croci scrup. 1. mastiches, resinæ terebinthinæ, ceræ, an. q. suf. misce, & ad ignem fiat ceratum molle, cuius sufficiens quantitas in aluta extendatur, & sincipiti admoueatur: propositum nanque fuerat de cauterio admouendo in commissura coronali, vel potius in brachio, quod negligentia prætermissum fuit: nec enim errores silere decet, quando Hippocrates diuinus se aberrasse in futurarum cognitione fateatur, vt apud ipsum est legere libro quinto de morbis populariter vagantibus Historia Autonomi in Omilo: demum supressis mensibus

hæc

hęc peius semper habuit; mēse tamē Februarij, 1549. febrium rigores minui cœperunt, & symptomata solita: sed ecce tussis grauissima similis primę superuenit, & ita intensa vt pectus distumpi videretur: vigesimo tandem die eiusdem dicti mensis, menstrua quæ iam diu & per plures menses suppressa erant, fluere cœperunt, & ea quidem in bona quantitate, nigerrima tamen: auctis tandem omnibus prædictis morbis, ac decumbentibus viribus diem suum obiit 28. die mensis Iulij anni prædicti, millesimi quingentesimi quadragesimi noni.

SCHOLIA.

Destillatio, à qua potissimùm puella hæc obiit salsa erat: proinde quomodo humor salsus in corpore fiat, enarratione hîc scire erit, vt praxi theoremata coniungamus: fit igitur humor salsus, authore Galeno lib. 2. de Differentijs febrium, & libris de Facultatibus simpl. medic. duobus modis: altero, ob humorum putrefactionem: altero verò ob mixtionem serosæ humiditatis cum humore: ob humorum putrefactionē, quia illa ebullitione partes quædam terrestriores redditæ humorem totum salsum reddunt. Sic enim puteales quædam aquæ ex longa ebullitione salsæ euadūt: ob serosam verò humiditatē humori coniunctā, quia serosa hæc humiditas præter quatuor humores in corpore reperta natura sua salsa est: vt in vrina percipitur, quā

salsedinem humori, cui miscetur impertitur & salsus euadit: sed hanc secundam salsedinis causam Gentilis de Fulgineo, apud Galen. non recte nouit, vt ex suis verbis facillimè quis percipere poterit, quum Galenũ præter rationẽ lancinet. Auicenna tamen hunc secundum modum generandi humoris salsi ad mixtionem bilis cum pituita redegit, qui sanè modus à Galeni citato non multum abhorret: modo per pituitam siue phlegma serosum hanc humiditatem intelligat: vel vt Auicenna à vitilitigatorum morsibus defendatur, dicamus quòd quum bilis amara pituitæ mixtione quadam determinata à calore nostri corporis misceatur, inde necesse erit salsus confletur sapor, vt Augustinus Niphus libris Meteororum, pro Auicennæ defensione, adnotauit: vnde Manardi experimentum contra Auicennam adductum nullius esse valoris, bonus Philosophus deprehendet. Inquit enim Manardus epistola quinta decimioctaui libri suarum epistolarum, quum exiguã aloes amaræ portionem, aquæ misceret, inde aquam illam nõ salsam, sed potius amaram resultasse. Ficulneum enim experimentum hoc est: quia, vt diximus, non quæuis: sed determinata potius à calore (vt salsus inde generetur sapor) commixtio requiritur. Maris porrò salsedo consurgit à quodam adusto terrestri illi admixto subtili à calore solis exhalato, quãquàm non desint alij qui mari salsedinem tribuãt, ob salis montes, in ipso Oceano marium patre repertos:

pertos: quum videant alibi mare dulcibus aquis, & non salsis ornatum: sed hæc in præsenti dixisse sit satis. Cæterùm, dubium non vulgare occurrit, & ad rationem curandi non parum faciens, Vtrū pituita salsa, calida sit, an potius frigida? Cui dubio nos respondemus, quòd Galenus quandoque eam calidam dicit, quandoque verò frigidam: sed id absq; contrarietate aliqua, quum pituita salsa, siue humor salsus, sua natura calidus, siccus, mordax, & acutus est: & eò calidior, mordacior, & acutior dicendus est, quò salsior fuerit: vnde libris de Facult. simp. med. & tertio lib. Aphor. humorem salsum calidum absolutè esse dixit: quum verò humor salsus, parum salsus reperitur, parum calidus dicendus est: & ita parum calidus, vt eum Galenus quandoque frigidum dixerit, vt libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, & secundo de Virtutibus naturalibus. Muriam enim parum salsam frigidam dicimus, nimis autem salsam, in qua ouum supernatat, calidißimam: hoc tamen semper verum est, quòd quanto magis humor salsus est, tanto craßior est, & calidior.

Curatio XCIII. *de ani procidentia, & sedis hæmorrhoidibus, ac pudendorum tumefactione.*

MVlier nobilis Anconitana geminos pueros peperit, quorum pondere & labore partus tempore, vt plerunque par-

tum difficilem habentibus euenit, in ani procidentiam, siue ani exitum deuenit: veluti in hæmorrhoides, ac pudendorum tumefactionem. Primò igitur de ano ad suũ locum reducendo soliciti fuimus, quod opus facillimè adepti sumus: primò eum vino calido lauando, ac sebaceo impellẽdo, quo reducto emplastrum sequens desuper admouimus, R. Mastiches, thuris, sumacchiorum, rosarum rubrarum, corticum granatorum, an. vnc. sem. balaustiorum, myrtillorum, an. m. sem. omnia, vt decet, pistentur & vino rubro styptico excepta, ac calida ano applicentur: libera enim iis ab hac fuit affectione: postea verò nos vertimus ad pudendorum tumefactionem, quæ cataplasmate composito ex chamæmelo, meliloto, fœnu Græco, semine lini, hordeo, ac lentium farina discussa fuit: adiectis tamen oleis, vt fieri solet, chamæmelino, ac completo rosaceo. Restabant autem hæmorrhoides cæcæ magnum inducentes dolorem: qui ita sedatus fuit, R. Matrum violarum, rosarum siccarum, chamæmeli, meliloti, fœni Græci, se. lini, phlomes, maluę an. m. 2. in libris decem aquæ fiat decoctio, & mulier pannis bene circundata in sella regia sedens suffitum recipiat. At dum multum vexabatur dolore, hoc illinebatur medicamento,

mento, quod habet, Recip. Opij scrup. j. butyri recentis vnc. vnam, vitelli oui, nu. 1. olei rosarum parum, misce: in mortario plumbeo fiat linimentum: alteri verò cui hæmorrhoides apertæ erant, hoc vsi sumus vnguento, R. Pulueris plumbi loti drach. tres, vitelli oui num. j. olei rosacei, ceræ, an. parum, fiat vnguentum.

Curatio XCIIII. *de quodam asthmatico, suspirioso dicto.*

SImon iuuenis triginta annorum, natura asthmaticus, dictus anhelosus, siue suspiriosus, olim Gallica scabie infectus fuit, qui præter volas manuum, & pedum plantas, quas scabritie infectas habebat, nullum in capite, aut alia totius corporis parte tuberculum, aut dolorem, scabiémque patiebatur: plerunque tamen grauissima ex asthmate incurrebat symptomata: at quum febri continua corriperetur, cum qua multa expuebat: die quinto deficientibus viribus nihil amplius expuit, tandem initio septimi obiit, non sine patrum & amicorum suorum dolore. Fuit autem dies obitus decimustertius, mẽsis Februarij, millesimi quingentesimi quadragesiminoni, quatuor horis ante auroram.

Curatio

Curatio XCV. de dolore pedum.

IVuenis Alutarius robustus, natus annos 25. pedũ dolore corripiebatur, ita vt ambulare non posset: quũ ad eum accederem, & causam vnde morbus euenire poterat interrogarem, respondet, Apud Illyricum in Zara ciuitate coria parasse hoc sequẽti modo, Primò in aqua marina diu pro eluendis coriis & pellibus morabatur: postea inde subitò ad aquam dulcem tepidam se conferebat pro eisdem concinnãdis pellibus, vnde morbum originem traxisse suspicabatur: & meritò sanè, quia ob motum & exercitium, ac tepentes aquas humores constricti marina aqua dissoluebãtur: vnde quædam vnitatis dissolutio fiebat, & dolor oriebatur. Ab ipso igitur morbo curãdi indicationem sumẽtes, primò sanguinem emisimus per venæ sectionem in brachij curuatura: deinde leui exhibito pharmaco ad balneum ex marina aqua paratum, eum traximus, quo pedes & crura lauabat, & ex toto intra decem dies sanitati fuit restitutus.

Curatio XCVI. vbinam deficientibus brachialibus, arteriarum pulsus pro deprehendenda febri tangi à medico debeant.

Capitane

C Capitaneo ob facinus commissum publicè Venetiis manus ambæ per brachialia abscissæ fuerunt, ita vt cùm postea ægrotaret, pulsus arteriarum in ipsis brachialibus deprehendi non poterant: quæsitum tandem inter medicos præsentes, vbinam arteria tangi deberet? Variè respõsum fuit: altero propè cor asseuerante, altero verò in temporibus: demum cum Galeno cõclusum fuit, quòd vbi pulsus carpi occultatur, tarsi arteria tangenda est, id est, arteria in pede ad secundum digitum post maximum sitam: vnde rectè eos medicos facere mihi visum est, qui quum de obitu, aut virium prostratione suspicantur, ad illam tangendam arteriam accedunt: quum cæteris pulsatilibus, prima deficiat, quia longinquior à fornacis calore sit. Sic enim doctissimus Galenus libro tertio de Anatomicis administrationibus inquit. Id autem inde liquidò constat, quòd carnosis nusquam in crure pulsus appareat, nisi in tarso id rectè ad secundum digitum post maximum: tangimus itaque subinde arteriam inibi sitam, cum ea quæ brachiali subest, attingere non potuerimus.

Curatio XCVII. *de carbunculo nato in oculi palpebra inferiori.*

Qui

QVi ex Antibari Anconam venit mercator, carbunculum, Græcis anthracem dictum, in oculi palpebra inferiori passus est: tumebat autem non solùm vniuersa ipsius affecti oculi particula: sed alterius quoq; vniuersa regio, & collum, ac pectus, cõtra quem morbum atrocem, ac lethalem incedentes, illico sanguinis libram integram ex cephalica, capitali dicta vena, eiusdem lateris extrahere fecimus. (Nam ad animi defectionem vsq; Galenus libro Methodi medendi, 14. & 2. ad Glauconem non timet) & ea de causa, cùm vires optimè constarent, alteram ex eodem loco sanguinis libram fluere permisi, quum primum tamẽ prima sanguinis extractio facta fuit: ad crustæ & totius vlceris scarificationem nos diuertimus, profundis vt locus ferebat plagis, quas incisiones, aqua salsa calente, perfundere feci: & desuper hoc admouere emplastrum, Rec. Maluarum, violarum, radicum althęæ, ana manipulum vnum: in aqua fiat decoctio, cui adde farinæ lentium, hordei, orobi, ana vnc. tres, butyri recentis vnc. 2. salis vnc. sem. vitellorum ouorum, num. ij. oxymelitis quantum ad spissitudinem mediocrem sufficiat, fiat emplastrum: porrò particulæ circumiacentes ex vnguento de bolo Armeno illinebantur: emplastrum tamen

men de arnoglossa à recentioribus in hoc casu multùm laudatur, quod habet, Recip. Arnoglossi, lentium, panis furnacei ana partes æquales, coquantur in aqua: &, mea sententia, in oxymelite satius esset. Auicenna tamen gallas prædicto addidit emplastro, qui in eodem quoque casu, emplastrum probat, quod ex duobus constat malis granatis, aceto, vel aqua acetosa coctis: remedium sanè à Paulo decerptum, quod ego parti laboranti nũquam admouerem, ni impetum multarum materierum oculum ad pernitiem trahentium timerem: in hoc porrò casu, factis scarificationibus, Ægyptiacum quandoque imponebamus, ac desuper emplastrum prædictum, quibus ex toto crustacea vlcera decisa sunt: & postea paucis aliis medicamentis cicatrici locus reductus, non absque tamen fœdatione: nam depressa palpebra mansit, vt inuitè oculus lachrymat. Cæterùm quum morbus hic sęuissimus sit, ac intra paucas horas, ne dicam dies, opus suum compleat, celeriter nulla interposita mora illi obuiandum est, præcipuè extremis remediis, quibus illico eius venenum extirpat, inter quę cauterium ex candente ferro laudare est, ac ex arsenico paratum, modò locus aut membrum id genus remediorũ absque læsione ferre possit.

sit. Cæterùm, quum hæc scribimus in mentem venit medicus quidam, qui quum in ægrotum quendam carbunculo prope genu laborãtem incideret, illi sanguinem per venæ sectionem in brachio extraxit, ex qua venæ sectione illico æger in obitum deuenit: ob raptum enim sanguinis venenosi, & in carbone obstrusi mors subsecuta, vt videtis, fuit. Fit autem, vt obiter hoc dicamus, carbunculus, ex influente sanguine, nigro, crassóque, ac fœculento, eodémque feruente, atque impensè calido, qui semper cum crusta exoritur: aliquando verò cum pustulis, ac vesicis similibus ambustis, quæ ex tenui quadam humiditate admixta oriuntur, & inde carbunculus cum pustula appellatur: vt in hoc casu interuenit, & frequentissimè contingit: nostro tamen ægrotanti syrupos ex nenuphare, & citri acetositate ad contemperãdam supremam caliditatem illico in principio dedimus.

Curatio XCVIII. *de admotione remediorum circa os ventriculi malè affecti.*

ARchangela vxor strenui militis Edobardi, quum malè cibum concoqueret, & ob imbecillitatem stomachi, in vomitum

tum prona semper esset: nos rogat medicamẽtum illi demus, quo sana, & ab affectione dicta, libera euadat, cui obtemperans, multa machinati sumus, & an emplastra admouenda essent parti anteriori & posteriori ventriculi, in dubium à medicis assistentibus versum fuit. Cui quæsito ipse cũ neotericis affirmatiuè respondi: alij verò anteriori parti admouendum cerotum vel emplastrum, aut quoduis aliud medicamẽtum tantùm contendebant, quia Galenus (vt illi dicũt) nunquam pro ore ventriculi roborando medicamenta dorso applicuit: secus autem pro stomacho, gula, siue œsophago dicto, qui dorsi spinæ secundum latus dextrum alligatur, & ea de causa vndecimo spõdyli dorsi linimentum, aut ceratum rectè applicari ad Galeni intentionem libro 16. de Vsu partium posset: vndecimo spondyli, diximus, septem colli computando, thoracis autem quatuor: cui loco stomachus subiacet, & os ventriculi continuatur. Locus autem Galeni, quo illi fulciebantur dicere, affecto stomacho, siue gula, aut œsophago dicto, cataplasmata, siue linimenta dorso spinæ esse ponenda: non verò ipsius stomachi ori patienti, vt lib. 13. Methodi medendi habetur: quem, mea sententia, non intelligunt: ita enim cap. 17. prædicti libri, textus

inquit: Voco hoc loco stomachum, gulam, quam propriè Græci stomachum appellãt: nonnunquam enim ita etiam vocant os vẽtriculi: veluti quum stomachicè anima linqui aliquos dicunt, verùm in gula, quę propriè vocatur stomachus, cataplasmata super spinam dorsi imponimus, non autem ad pectus, vel vt altera habet litera, non autem anteriori parti. Idem facimus, & quum os ventriculi phlegmone vrgetur, si quidem spinæ gula superiacet per collum, & pectus deorsum vsque ad ventriculum porrecta. Hactenus Galeni verba, quibus medici illi contra me mordicus contendebant, nullatenus dorso spinæ emplastrum vnum, vel alterum affecto ipso ore ventriculi imponendum esse: sed frustra sanè, quum Galenum non intelligant: quia tantum abest, vt hoc quod ipsi intelligunt, Galenus dicat, vt potius contrarium, si quis penitius eius sensum perceperit, eum dicere inueniet: inquit enim Galenus, quòd affecta gula, quæ propriè stomachus vocatur, cataplasmata dorsi spinæ imponenda sunt, quemadmodum facimus, quum os ventris phlegmone vrgetur: nec in hoc dubium aliquod est, sed ij quum perfidia sua omnia euertere conantur, Galeni locos pertinaciter interpretantur: nec enim me latent, quæ

Cora

Cornarius Commentariis ſuis in libris de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ſuper hac re ſcripſerit: quum reuera hæc noſtra indubitata ſit ſententia. Sed iam age quòd Galenus nunquam de hac re verbum fecerit: nónne ratio ad hoc agendum nos inuitat? HIERON. Maximè ſanè, quia prædicto loco ſpinæ, vt diximus, os ventris copulatur, & continuatur: vt ex corporum diſſectione percipimus. AMAT. Quum igitur ventriculus membrum in corpore præcipuum ſit, vt Qu. Sirenus eum totius corporis regem deſcribere non vereatur, conſonum eſt, vt quum malè ſit affectus, ad eius reſtituendum robur duplici in loco inungatur, anteriori ſcilicet, & poſteriori: & eo magis, vt duplici illa inunctione membra, quæ illum circundant, vt peritonæum, omentum, & membra ipſum circummunientia quoque recreētur, à quibus adiutus, ac inſtauratus, validior reddatur ad ſuperandos, qui ipſum infeſtāt morbos. HIERON. Ita ſit, & quando mihi aliquis ventriculum debilem habens occurrit: ſemper auxilia anteriori parti ventriculi ad ſcuti formā, & poſteriori thoracis ſpondyli quinto admoueo. AMAT. Miſerrimi mea ſententia dicendi ſunt medici illi, qui alteri tantùm parti remedia applicant; quum

vtrique etiam ad Galeni mentem admoueре ea debeant, vt ex Aëtio, & Cornelio Celſo quoque quiſque percipere poterit.

Curatio XCIX. *de podagra, & chiragra, & nonnullis, quæ ad venæ ſectionem faciunt.*

AMbroſius Cratander Spoletanus, vir ſingularis doctrinæ, & qui cum eloquentia coniunctam ſapientiam habet: anno ſexageſimo ætatis ſuæ: quum aliâs articulari morbo laboraſſet, in chiragram, hoc eſt manus inflationem, & dolorem incidit. Solet enim morbus hic plerunq; ab humore calido & frigido ex capite præcipuè diſtillante oriri, vt Hippocrates diuinus ille adnotauit. Si enim ad pedes deſcendit, podagra dicitur: ſi verò ad manus, chiragra: ſi verò ad vniuerſum corpus, arthritis morbus, id eſt, articularis abſolutè appellitatur: quē pati vidimus Antuerpiæ nobilem quēdam virum iuſtitię protectorem, quem vulgò Burgimagiſtrum appellant. quum igitur nobilis hic vir, de quo agimus, poſt multam remediorum applicationem, œdematoſo tumore manum occupante, liber euaſiſſet, in febrem quandam incidit, quam comitabatur capitis dolor: membrorum laxitas, ac totius corporis pigrities quędam:

pro quibus omnibus ſanguinem in cubiti flexu extraximus, & illico melius habuit: omnino tamen querebatur, & meritò ſanè. quia multa pituita in inteſtinis putreſcebat, vt ex excrementis percipiebamus. quæ non niſi pituitoſa, & mucoſa ſemper erant: tandem pharmaco propinato, vniuerſum corpus euacuante, & nonnullis adhibitis, malam capitis temperiem, & iecinoris emendantibus, ſanitati integræ fuit reſtitutus.

SCHOLIA.

Quum varijs de cauſis articularis morbus oriri ſoleat: ſic rarò pauperes inuadere ipſum videmus, vnde rectè Græcus Poëta podagram, deam μισόπτωχον, id eſt, odio habentem pauperes appellat: quia ad eos nunquam vel rarò accedat: accidit quippe, ac ſæpe ad diuites, & otio viuentes viſitat. vnde quidam diſticho hoc eleganter podagræ originem deſcribens, ita dixit,

Λυσιμελοῦς βάκχου, καὶ λυσιμελοῦς ἀφροδίτης
  Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς ποδάγρα.

Quæ ſic ad verbum verti poſſunt,

Soluere mēbra ſolet Bacchus, ſolet & Venus ipſa
  Soluere, & ex illis nata podagra ſolet.

Ita vt ex Baccho deo membrorum diſſolutore, & Venere dea membrorum diſſolutrice, filia podagra naſcatur, membrorum diſſolutrix. Cæterùm, quum in corona doctorum hominum eſſemus, & docto-

huic viro vena secaretur, in dubium versum fuit: num pertusa vena, illico digitum liceat superimponere, & sanguinis fluxum per paululũ tempus cohibere. Secundò, an fluente sanguine, tutò potus aquæ ægroto concedi poßit, vel saltem illico post sanguinis mißionem, demum vt omnes circa primum absoluendum conuenêre, ita circa secundum non parua orta fuit altercatio: quum enim secta vena est, vulneri digitum superimponere optimum esse omnes astruunt: quia virtus discernens deteriorem sanguinem ad sectionem transmittit. Sed potißimùm hoc fiat consulerem, quando ægrotus metu, terrore, vel stomachi demorsu in lipothymiam incidit, vel paratus est incidere: intercepto enim fluore virtus recreatur, & exinde euacuatio completa subsequitur: nec enim hoc tantùm in principio fieri debet, sed ipso fluente sanguine, modo virium imbecillitatem timemus, proinde iis quibus vires debiles sunt hac vti cautela in venæ sectione sanum semper erit consilium. Ad secundum verò dubium, quod est an medio sanguinis cursu aquam ægroto bibendam tutò dare poßimus. Respondemus, quòd si non vrget neceßitas, nec æger in lipothymiam paratus est incidere, quòd tunc nec aqua aut alterius rei potus offerendus est, immo ex toto abnegandus: quia eo fortè fluor interciperetur, sed in hoc maior dubij vis consistit, an facta venæ sectione: & fluxione cohibita, continuò febricitantibus conuenit dare frigidæ potum: quia multi ex

hodier

hodiernis medicis, id tanquam ægrotis conuenientißimum moliuntur, & in praxim ducũt, hac fulti ratione, quia quum bonum sit, sanguinẽ & humores intra venas contentos refrigerare, aqua in stomachum ingesta, à venis sanguinis mißione inanitis, attrahitur, & sic humores refrigerat: qui verò oppositum agendũ contendunt Galen. adducunt libro nono Methodi medendi, & alibi dicentem: Cui sanguis extrahitur, interpositis duabus horis, cibus & potus nõ nisi exhibendus est. At mea sententia: qui febricitantibus aquæ potum à sanguinis mißione concedunt, multa sunt laude digni: nimirum, quia ratiocinatione verißima vtuntur, & à Galeni mente non aliena. Cæterùm, quum in præsenti de chiragra sermo incideret: in mentem venit Ludouicus Viues Valentinus, vir omnium suffragiis doctißimus, vt eius attestantur monumenta, præcipuè commentaria illa quæ super D. Augustini librũ de Ciuitate Dei edidit. qui quum apud Antuerpienses ageret, ac chiragra laboraret, ab eo fui accersitus, ad ipsius bonam recuperandam valetudinem: tophaceas enim duritíes in manus articulis habebat, quas decoctum ligni guaiaci non rectè exhibitum firmauerat. Natura enim biliosus hic vir erat, qui ob contumacißimas duritíes illas, quas Græci poros, Latini tophos appellant, calamum ad scribendum vix arripere poterat: & ea de causa quum præsens essem lacrymis perfusus, decoctum guaiaci deplorabat, &

eo magis, quia post eius haustum, quæ ipse commentariis meis prioribus super Dioscoridem in lucem editus de guaiaci natura, & temperamento scripseram, legerat: mirum enim in modum guaiacum exiccat: quo fit, temperatura siccis, multum obest, non igitur omnibus indiscretè guaiaci decoctum, præcipuè ex vino confectum offerendum est, quia inde insanabiles ægritudines oriuntur: quare hic lubentissimè admonerem, vt qui complexiones calidas & siccas habent habitudines extenuatas, materiam morbi adustiorem, ab hoc potu abstinerēt: qui verò crassi sunt, natura pituitosi, humores lentos & frigidos habentes, securè eo vti possunt.

Curatio C. de angina occupante laringem, & œsophagum: simúlque quòd per clysteres iniecta iuscula nutrire possunt.

MVlier nobilis angina vexabatur, ita vt nec loqui nec cibum deglutire esset possibile, vnde laringen bronchi, siue trachææ arteriæ caput dictum, affectam esse, simul ac œsophagi orificium certum est: vnde quum sic ac emortua permaneret, per octo dies eam iniectis per anum iusculis, & ptisana seruauimus: nec enim bonus medicus in hac re dubium committere debet, an in aluum per anum iniecta

iecta nutrimenta in corporis substantiam verti possint: nouimus enim nos, non ex sophismatibus propositis, aut argumentis pro hac re adductis: sed ex ipsa corporis dissectione, quòd nutrimenta clysmatibus per anum iniecta optimè nutrire possunt, vt in hac percepimus muliere: quia ex ipso iecinore ad crassiora intestina venulę quædam propagantur: per quas indigentiæ tempore iecinori ipsum ad se nutrimentum per anum iniectum ex ipsis crassioribus intestinis attrahere potest, quod noscens Cornelius Celsus lib. 3. suæ medicinæ, cap. 19. minimè de hac re dubitauit, veluti post eum Abinzoar gloriosus: ac cæteri Mauritani, nec Galenus vnquam hæc si non astruxit, saltem negauit, vt libro secundo de Composit. medic. secundum locos, capite de Cephaleæ cura, & tertio de Symptomatũ caussis percipi potest. Cæterùm, quum de clysteribus loquor, memoriæ occurit, quòd quum probus quidam vir ileum, siue iliacum morbum (quem recentiores medici Miserere mei Deus, Latiniores autem, Voluulum appellant) pateretur, & per superiora multa euomeret: per inferiora verò nulla remitteret, post plures iniectos clysteres, ac oblongas glandulas, quas Hippoc. longitudinis decem digitorum in latitudine,

quandoque immitti ſuadet, quibus nihil egeſſit, ad hoc artificium deuenimus quo ſcopum obtinuimus, & ægrum ab orci faucibus liberauimus: ita enim artificium habet: follem fabrilem, quo paſſim ignem accendimus, optimè concinnatum ano indidimus, & eo flatum in ventrem immiſimus: quo extracto infuſum emolliens cum trochiſcis alandaal paratum, per clyſterem æneum, ſyringam dictam, ſubitò eiaculari fecimus: quo ſtercora illico diſſoluta, ac colliquata fuêre & demum educta: ſic enim in hoc morbo operandum ſuadet Hippocrates libro 3. de Morbis, cap. 15. quem legere ne pigeat oro: ſunt enim pulchra ibi ab eo ſcripta & ad rem medicam vtiliſſima: & ſic primæ centuriæ eſt finis. Anconæ Anno M.D.XLIX. Kalen. Decembris, Romana Sede Paſtore vacante, & Carolo Quinto Cæſare imperante.

FINIS PRIMAE
CENTVRIAE.

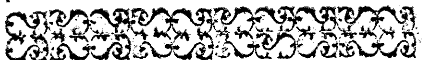
AMATI LVSITANI MEDICI PRÆSTANTISSIMI CVRATIONVM MEDICINALIVM

CENTVRIA SECVNDA,

IN QVA METHODVS & canon propinandi decoctum radicis Cinarum, Iulio III. Pont. Maxim. compositus, vberius describitur, quàm in prima habetur Centuria.

ILLVST

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISS. D. DOMINO Hippolyto Estési, Ferrariç Cardinali amplissimo, Amatus Lusitanus, Medicus S. D. P.

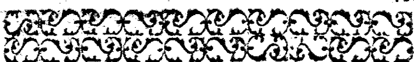

AGNVM, *ac difficile negotium est, Antistes Reuerendissime, aliquid in lucem edere. Nam præterquàm quòd scriptores à nonnullis frequenter malè audiunt, nemo iam non audet aliena reprehendere: & absentium opera carpere, mordere, ac lancinare. Qui si tunc adessent facilè se tueri possent, ac sua scripta rationibus defendere. Sed, nullo respondente, perfacile est, quem vis reum peragere: atque erroris eum arguere, qui se à detractoribus tueri non valet. Cuius rei causa sapientissimi autores excogitârunt suas vigilias, & labores clarissimis principibus dicare: vt eorum numine, & authoritate libera, quo vellent, eorum opera à vitilitigatorum (vt aiebat Cato) maledicentia prodirent: quod fecisse permulti clarissi*

clarißimi viri inueniuntur. Inter quos & Græci, & Latini celebrantur, qui sua studia præstantißimis Principibus nuncupârunt: quorum historiam texere esset nimis longum. Nam, vt vitis sine ridica, aut pedamento humi serpit, & Cœli & animalium cuiuis iniuriæ est obuia: ita liber absque principis alicuius splendore, & tutamine omnium detractioni, & ronchis exponitur. Quod infortunium ipse effugere studens, huic meæ Curationum Centuriæ secundæ in lucem prodituræ, defensorem quærebā: cúnque multi sese mihi obiicerent, tu clarißime præsul potißimùm occurristi, vt qui inter purpuratos patres gloria, & splendor sis: immo vniuersæ Christianitatis tuta columna. Quis enim nescit, quàm regia, quánque excelsa tua sit Ferrariæ Estensis familia? neque id sanè alio nomine, quàm ob multas eásque egregias virtutes, & res domi, militiæque prudenter, & fœliciter gestas. quam vt præteream, patrem tuum [redacted] Alfonsum silere non est. Quis rogo vnquam principum illo prudentior fuit? & ad bene gerendas res aptior, ac felicior? quis facundior? quis constantior? quis bellicosior? quis denique in omni artium genere subtilior? Hinc enim factum est, vt eius æterna, & apud mortales immortalis sit memoria: cuius virtutes, & dotes in te, Princeps iucundißime, præsúlque amplißime potißimùm vigere videmus. ob quas, non solum Romæ, sed in vniuerso orbe ab omnibus amaris, vnicè diligeris

diligeris, & pro speculo humanitatis haberis: vnde audeo tibi parem aliquando pontificatus dignitatem, Iulio post longum tempus ad cœlum misso, vaticinari. Non quòd ego sim vates, sed ductus quadam vera ratione. Non ex syderibus, aut auguriis, sed prudentiæ ordine deprompta hæc modò prænosco. Quam ob rem Antistes maximè colende, meritò meus libellus sub celsitudinis tuæ virtutum vmbra, in lucem prodit, qua mirificè protectus, non solùm tutus, sed tuo fulgore ornatus per orbē vagabitur: & curationes suas maximo ægrotantium commodo diffundet, neque tu pro tua insigni humanitate, oblatum tibi munus, licet tenue aspernabere. nam hoc exiguum donum si hilariter acceperis: ad meliora tuis auspiciis accingar. Interea verò Amatum Medicum Lusitanum, qui se celsitudini tuæ deuotissimum tradit, tuo fauore complectere. Vale præsul amplissime. Romæ Kalend. Maij, M. D. LI.

AMA

AMATI LVSITANI MEDICI PHYSICI PRAESTANTISSIMI curationum medicinalium Centuria secunda.

Curatio I. in qua agitur, de destillatione calida.

ILLVSTRISSIMA Domina Iacoba de Mõte, Iulij tertij Summi Pontificis soror dignissima, Anconæ destillatione calida laborauit. Testabãtur autem notæ multæ destillationem hanc ab humore pendere calido & subtili: prima, quia quum à capite humor descendebat, palatum, fauces, guttur, laringem, hoc est tracheæ arteriæ caput, & iis reliquas affines particulas vrebat, exasperabat, vexabat, ac mordebat. Et igneum quoddam excorians descendisse aliquando lamentabatur. Secunda, humoris citrinitas, qui color bilem attestatur: tertia salsus sapor, quẽ in ore percipie

cipie

cipiebat nō adeò tamen intensum, caliditatem vtcunq; præ se ferens. Quarta febricula illam interdum detinens. Quæ omnia, vt nostis, caliditatem & humoris acuitatem arguūt. Porrò humori subtili bilioso, crassiusculus pituitosus erat mixtus, vt ex ipsius humoris substantia per sputum deiecti videbatur. Quin & eius ætas ita esse clamabat: duos enim supra sexaginta ætatis suę annos agebat, dominabatur tamen (vt dixi) humor biliosus, subtilis, qui per palatum in fauces & stomachum defluens, cibum in eo sæpe corrumpebat, quem posteà aciditate infectū euomebat. Qui descensus Gręcis catarrhus, Latinis vero propriè destillatio dicitur, nec minus humor hic in asperam arteriam destillabat, qui maximam ac infestam concitabat tussim: quem defluxum Græci branchum, Latini verò raucedinem appellare solent. Huius quoque humoris portiuncula in nares currebat, aliarum affectionum salubris sanè defluxus, & quem Græci Corizam vocant. Latiniores verò Grauedinem. Cæterùm, morbus hic à mala cerebri intemperie calida materiali pendentiam habet, pro qua extirpanda remouendáve sanguinis extractione opus erat: præcipuè ex vena cubiti exteriore, quā cephalicam vocamus. Sed quū nonnulla impedimento

mento essent, eam prætermisimus: cuius vice cucurbitulas scapulis admouere fecim⁹, & ipsis sanguinē per vulnuscula extrahere.

Errhinorum medicamentorũ vice, aqua violarũ erat, quæ nares dilatat, & viam reddit liberam materiæ per eas effluxuræ.

Humores quoque exuberantes à capite deorsum delati ac retracti fuêre extremitatum frictionibus, & ligaturis.

Syrupus excellentissimæ huic dominæ oblatus, violaceus erat & iuiubinus, cum aqua violarum & hordeacea dilutus, quo crassiuscula facta est materia, quam pilulis, aureis & aggregatiuis purgauimus, veluti postea manna, cassia fistulari, & aliis similibus. At postea diatragacãthum cũ bolo armeno illi offerebamus. In nocte verò pro conciliando somno ac crassiori reddenda materia, syrupum papaueris pōdere duarũ vnciarum cum totidem aquarum lactucæ vnciis bibebat: aliquando verò syrupi huius vice, diacodion solidiori forma paratũ in ore tenebat vt oris caliditate eliquatum per asperam arteriã laberetur supinè cubãdo. Nam alio in tempore præsertim somni, supinum decubitum fugere oportet: dormire autem in vẽtrem magis, vt catarrhus in nares defluat expedit, iis annectere est pilulas bechicas, saccharum Candum, viola-

ceum, diatragacanthum frigidum, præcipuè eo modo quo in Italia album trochiscorum modo concinnatur:& eius apparatus ita habet,R. Gummi tragacanthi boni, vnc.2.gummi Arabici vnc.1,& drac. 2.amyli drach.4.liquiritiæ mundæ drac.2. omnia subtiliter puluerizentur, & libris quatuor sacchari optimè cocti & clarificati,adiiciátur.Postea in mortario marmoreo tam sæpe tractentur cum farina amyli quoad massa fiat apta,vt ex ea trochisci sigillari formari possint.Hoc enim diatragacanthum vulgare vniuersæ Italiæ est, quod albissimum ac ægrotis placidum admodum est, secus autem illud alterum coloris cineritij à Nicolao in suo Antidotario descriptum: tametsi maioris efficaciç esse non sit diffitendum.

Condîtum quoque delicatissimum citare est,quod ex succo violarum ac floribus ipsis violarum contusis, & saccharo exceptis componitur. Paratur autem ad ignem ac rotularum figura redigitur, quod & in ore vt cætera artheriaca tenetur.

Sed & decoctum sputum facilitâs interdum sorbebat,quod ex zyzyphis,id est iuiubis,myxariis(sebesten hodie officinç vocant)floribus violarum,hordeo mundo,capillo veneris,glycyrrhiza,vua Sole exicca-

ta, ſeminibus frigidis, & iis ſimilibus aqua incoctis conſtabat: adiectis tamen penidiis ac ſaccharo: cuius vice, aqua hordeacea ſaccharata interdum vſurpabatur, quum multum exiſtat pectoralis, ſicuti iulep violatum quæ omnia cochleari ſumi debent: & paulatim deglutiri vt portio eius aſſumpti in aſperam arteriam deerret. eodem facit eclegma ſequens, quod habet, R. Mannę electę vnc. 1. penidiarum vnc. 1. & ſem. olei amygdalarum dulc. drach. 6. oxymelitis ſim. ſyrupi violacei an. quãtum ſufficit, miſce: fiat electuarium, in formam loch, & hoc ſequens, R. Butyri recentis, drach. 2. ſyrupi violacei compoſiti quantum ad ſpiſſitudinem & formam loch ſufficit, miſce, & elambendo vt cætera accipiat. At thorax foris oleo violaceo, aut butyro recenti, vel oleo amygdalarum dulcium inungebatur, nec ad emplaſtra, aut cataplaſmata ex mucillaginibus ſeminis lini, fœnigræci, cum maluis & matribus violarum, adiectis oleis prædictis, vt parari ſolent, deuenire opus fuit. Sed dum hæc tractabantur, illuſtriſſima domina malè habebat, & morbus grauiter eam affligebat, & fluxio ſiue deſtillatio perſeuerabat: ex qua tuſſis, vt dixi, oboriebatur contumax ac difficilis, pro quibus amouendis curandíſve pro-

positum à medicis fuit: anceratum ex tapsia concinnatum: vel emplastrum de stercore columbino, aut emplastrum rubricãs vt synapismum, aut huiusmodi alterum capiti admouere esset optimum: de qua re Scholia legere est. Cibus huic oblatus capi contusum cum ptisanæ optimè concinnatę parte dimidia: veluti amygdalatum seminibus frigidis paratum.

Potus, vinum subdulce hordeacea aqua dilutum erat, cuius vice, sæpe aqua mellis vtebatur. Sed morbo iam inclinante, inter cibos porrum vnum vel alterum adnumerare est, quod aqua coctum, ac recenti butyro exceptũ, acetarij vice concedebamus. Eo enim multum se delectari aiebat. Nam porrum nimium pectori valere, omnes authores astruunt: quod & Nero Imperator olim non negabat, qui quum bene cantaret, porris multum debere se fatebatur: vt memoriæ commendauit Platina libro suo de Obsoniis, siue de Honesta voluptate. Qua de re hodierni medici, porrorum decoctum tanquam pectorale ad multa concinnanda arteriaca medicamenta vsurpãt. Sed & fabas illi offerre inter nos conuentum fuit: præcipuè quum iam meliusculè haberet, & materiam spueret. Sed quum dissidium ortum esset, an cum cortice, vel sine

eo fa

eo sabę coctæ dādę essent, ideo ab eis absti nuimus: pro qua re inuestiganda paulisper hìc immorari nō pigebit, & eo magis quia hæ sunt res de quibus scire iustum est.

SCHOLIA.

Duo in hac curatione desiderātur: primum, an laboranti catarrho ab humore subtili pendente, emplastrum de tapsia, vel ex stercore columbino confectum, aut huius classis rubricans aliud, admoueri securè eius capiti debeat vel possit? Cui dubio Galenus respondet, quòd quando ab humore subtili calido destillante venæ ruptura timetur, vel hominis suffocatio, aut pulmonum exulceratio, vel horum aliud simile malum, tunc illico in principio ceratum ex tapsia vel medicamen, quod ex palumbium stercore constat, capiti apponendum est: vt ex historia libri quinti Methodi medendi quisq; percipere poterit, cap. præcipuè 13. vbi de curatione quam Romæ in splendida muliere peregit, tractat. Hoc enim remediorum genere nititur Galenus materiam destillantem sursum retrahere, vt sæpe in vniuersa eius doctrina legere est. Institutū enim à nobis est, in hoc scribendi ordine, non authoritates aggerare: prout hodie multi ad doctrinæ ostētationem faciūt; sed res vno vel altero loco signare, vt studiosi posteà maiori cum ocio eas inuestigent.

In Galenum porrò Alexander Trallianus, vir grauissimus debacchatur. Qui libro secundo suæ medicinæ, capite quinto, in quo curationem eo-

rum, qui ob acreis humores sanguinem spuunt, percurrit, ita inquit, Nec possum non demirari, quòd Galenus mirificus ac summus medicus, inter medelas huius mali, nihil frigorificum, nihil item eorum quæ humectant recensuit: sed contraria omnia fecit. Nam intra initium confestim calorificis, siccificísque vsus est: quibus mali caussam magis inflammauit, magísque exiccauit: pulchrè nimirum excretionem sanguinis ab erosione ortam gnarus: proinde rebus ita se habentibus, præstat illico frigorifica & humectantia adhibere potius quàm intendendæ qualitati caussæ insistere: quod si ampliorem κακοχυμίαν *subesse coniectaueris faciẽda est euacuatio, qua fiat humorum maximè acrium & biliosorum euulsio, ne intemperie sua & caput & pectus maiore acrimonia adficiant. Radebat ille ægri caput, & imponebat mendicamen ex stercore agrestium columborum, ducens in laconicem & balneum siccum languentem exhibuítque theriacam & tapsiam (illam nonnunquam quum petendus esset somnus.) Neque permittebat olei quicquam, neque capiti, neque pectori, neque reliquo corpori perfundi. Quæ sanè omnia ampliorem acredinem inducunt, & abrosionem longè spaciosiorem efficiunt. Nec enim placant, & fluentem materiam sedes vellicando corrodendóve non prohibent: quum tamen satius sit acredinem temperare, sedare, & quicquid fluit reprimere. Quinetiam*

tussis

tußis, quæ sanguinem quoque extundit, mitiganda est, & omnium prætereà membrorum temperamentum bonum (quo non est aliud præstantius adminiculum) studiosè tueri expedit. Quibus omnibus ad vnguem obseruatis, vtendum est his quæ desiccandi vi cicatricem contrahunt: mea vtique opera complures ad pristinam statim reuersi sunt valitudinem, nulla adhibita, neque theriaca, neque alijs quibusdã antidotis: vsi perpetuò non vellicantibus medicamentis: præcipuè verò cõcinnatis è lapide hematite, Hactenus Alexander. Qui paulò post subdit: Docuimus autem his qui propter abrosionem ex distillatione quam κατάῤῥουν Græci dicunt factam, vel ob calidam intemperaturam sanguinem proijciunt, minimè vtẽdum esse calfacientibus & exiccantibus, vel aliqua acrimonia præditis medicaminum præsidiis, sed contrà ijs potius quæ nihil, neque acredinis, neque mordacitatis in se continent medicaminibus curationem esse machinandum, & euentũ fœlicißimè conatibus respondere. in cuius vtique penuria succenturietur lapis armenicus. Ex iis igitur Alexandri verbis, quæ sic in longum citare placuit, satis claret, eius animum esse in catarrho frigido periculum minante, optimum esse & ceratum de tapsia, & medicamen ex stercore columborum agrestiũ, capiti apponere: veluti alia calida attrahentia medicamina: secus autem in catarrho à calida & subtili pendente materia. In quam senten-

tiam Aetium quoque ire audimus, qui cõtra Galenum subobscurè sermone octauo suæ medicinæ, cap. 53. ita loquitur, Melius autem erat, mea quidem sententia, velut fontem malorum exscindere sanato videlicet capite: quod si impossibile sit facere ob vehementiam naturalis intemperiei, omnino tamen eius saluti consulere oportet. Indicatione ex figura ipsius accepta quomodo ei subueniri possit. Non enim mox veluti aliqui medici omnibus capitibus semper ex tapsia & sinapi cataplasmata adhibent sic & te facere volo. Etenim si à calida intemperie caput vexatur, omnia calida pharmaca nociua existunt: oportet itaq; ipsos balneis multis calidis, potabilium & dulcium aquarum consolari, simúlq; generatos in capite vapores calidos discutere, & temperaturã omnem in melius mutare. Nociuus autem est eis vsus aquarũ natura sua calidarum, &c. Hæc Aetius. Qui eodem octauo sermone, capite autem 60. in quo eorum pertractat curationem qui ob destillationem sanguinem expuunt, non alijs quàm Galeni vtitur verbis à nobis ex lib. 5. Methodi medẽdi superius adductis: à quibus nec Paulus Aegineta quicquam, vt solet, dissidet, vbi de cruentis sputis, libro suo tertio sermonẽ facit, capite scilicet 31. quibus verbis. Auincenna, vt solet, adstipulatur Fen decima libri tertij sui Canonis, tractatu tertio, capite sexto. vbi vt obiter hoc attingam, ineptè admodum interpres, pro tapsia, rutam syluestrem vertit. Cæterùm, nos

tametsi

tametsi periculum esse nouimus inter tam graues ac præcipuos authores iudicium facere, id tamen quod longa experientia obseruatum habemus, referre minimè grauabimur. Vbi enim catarrhi materia est frigida, intemperiem cerebri frigidam corrigimus, eumq; sacculis ex saluia, maiorana, stœcade, betonica, origano, pulegio, milio, thure, sale, melanthio, & similibus, roboramus: quin & id lauare mandamus vino aromatico vel maluatico, adiectis caryophyllis, nuce moschata, vtroq; cardamomo, & galanga, immo & lixiuio capitalibus plantis apparato: quod si votis non responderit, ad synapismum, vel ceratum ex tapsia, aut medicamentum confectum ex fimo columborum agrestium deuenimus: modò morbus nobis inducias det: quod si à principio illico periculum secum trahat, nulla interposita mora, ad hæc dicta confugimus medicamenta, veluti ad vesicatoria, & candens ferramentum, cauterium dictum, commissuræ coronali imponēdo. At si catarrhus à materia calida, subtili, & acri, eueniat, à qua suffocationis periculum impendet, aut excoriatio, vel venæ ruptura cum tussi aspera, & insomnia, tunc omnibus machinamentis materiam expellere solicitamur, & eam refrænare, ac frigidis & humidis medicamentis crassiorem reddere: ad pilulas de cynoglossa, & opiata medicamenta vsque deueniendo: exterius verò olea frigida, & vnguenta refrigeratoria admouendo: quòd si non profuerint, aut morbus non

remittetur, tunc ad vesicatorium sincipiti ad summum deuenimus, cerata & emplastra calida omnino fugientes. Si morbus tamen inducias præbet, in brachio, primo non procul à capite corui loco humero insito, cauterium affigimus, in eo præcipuè brachio, versus quod partem capitis catarrhus magis affligit. nonnunquam verò apertionem post aures facimus. Cauterium verò commissuræ coronali raro in calida affectione admittimus: quanquàm Arculanus, ac ferè omnes practici indiscriminatim in vtroque catarrho tam frigido quàm calido, cauterium hoc summè laudant: præcipuè si per longum tempus apertum vlcus dimittatur, quia per id copiosa & multa materia vacuatur: mea tamen sententia in calido catarrho cauterium fugiendum est: quia membrum magis inflammat: & materiam fluxibiliorem, & acutiorē, ac magis acrem reddit, quod experientia comprobatum habemus. Et Alexander Trallianus non siluit libro secundo suæ medicinæ, capite quinto, vbi ita inquit: Cognouimus verò quempiam, qui propter mali & noxij humoris fluxum in pectus (frigida intemperie) hoc malum incurrit, cauterijs caput inussisse, atq; omnibus illico symptomatis caruisse: ita sanè vt ipsa qua tenebatur humorum officium facientium plenitudine penitus exhausta, tußiq; sublata, exulcerationibusq; exustionis beneficio fluxu destitutis, sanitatem recuperarit. Ita porrò affectu therma

summo

summo remedio sunt, quemadmodum contrà, qui ex calida intemperatura in morbum incidunt: his colorifica sunt aliena, & frigida expediunt: ex quibus Alexandri verbis satis manifestum euadit, quàm pueriliter Hieronymus Cardanus, medicus Mediolanensis in suo de Malo medendi vsu libello errat: quum absolutè nulla habita caliditatis aut frigiditatis ratione, in destillationibus actualia cauteria prohibet: absque enim hoc remediorum genere clarissima hæc domina intra dies triginta ad sanitatem integram fuit restituta. Nunc demum secundum dubium restat, An fabæ excreationibus pectoris & pulmonis conueniant. Secundò, an cum cortice, vel sine cortice, dandæ sint fabæ. Pro quo absoluendo, primò notum omnibus esse arbitror, fabam, (de sicca enim loquimur) frigidam & siccam ferè in primo gradu esse, vt tradit Galenus libro septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum, ex qua edulium adeò flatulentum paratur, ipsam flatulentam arguens, vt si per tres dies quis eam coxerit, nunquam ab hoc flatu expoliabitur, vt refert Galenus libro primo de Victus ratione in morbis acutis, enarratione decimaoctaua, dicens, Ptisanam si valde coxeris, cibum haudquaquam flatuosum efficies, ἔτνος autem fabaceum, (ita Græci vocant,) neque si tribus coxeris diebus, flatu viduum orbatúmque reddideris: nempe ex propria substantia quod flatuosum est, habet, non autem ob diminutam coctionem veluti

ptisana

ptisana: eodem pertinent quæ ipse libro de Attenuante victus ratione, capite de fabis, tradit, inquiens, Fabæ coctu sunt difficiles & multum flatulentæ, proinde gladiatoribus olim cibus erat, vt meminit lib. primo de Aliment. facult. ijs enim de fabis præscitis, quòd difficilis concoctionis sint, ac nimis flatulentæ, ad dubium reuertamur: An pectoris & pulmonis excreationibus conueniant fabæ? Cui dubio, omnes tam Græci, quàm Arabes respondent, quod sic: nimirum docente id primo Galeno libro septimo citati voluminis, vbi ita inquit, Porrò, vt edulium flatulentum est faba, ac coctu difficile, si quid aliud: ita excreationibus ex pectore & pulmone idonea: & cætera. Sed an cũ corticibus vel sine eis coquendæ sint, vt excreationibus prosint, hoc opus hic labor est. Galenus citato libro septimo, de Facultatibus simpl. medic. inquit: Caro eius paulum quoque abstergentis facultatis continet, sicut putamen nonnihil abstringentis. Qua de causa, medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cœliacis, vomentibus, quos ἐμέτικους nominant, exhibuerũt. Ex quibus verbis satis constat carnem fabarum depositis putaminibus coquendam esse, ac pectoris affectionibus & vitijs laborantibus propinandam esse. Quod Galenus ipse ita faciendum præcipit libro septimo de Compositione medicamentorum secundum locos, capite primo, in quo de affectionibus circa partes respirationis contingentibus agit.

Inibi

Inibi enim inter reliqua pectori conuenientia, fabam fresam elixam, numerat: est autem faba fresa, absque corticibus fracta, albáque reddita, prout hodie varijs in locis venalis habetur. In quam Galeni sententiam Auicenna vadit, ac post eum omnes practicas scribentes. At Paulus Aegineta, vt solet, libro septimo suæ Medicinæ Galeno subscribit, libro tamen tertio, capite de Raucitatis curatione, longè dißidet, quum fabas suis corticibus elixas, tanquam valentius abstergentes, concedat. Hæc enim sunt Pauli verba, At si humor in particulas se receperit, transeundum est ad ea quæ valentius abstergunt: cuiusmodi est faba cum corticibus suis elixa, & quæ ex melle præparantur. Ob hæc autem Pauli verba dubium hoc à nobis propositum fuit: quæ ex directo omnibus authoribus aduersantur. immo sibi Paulus contradixit libro septimo, vbi Galeni verbis subscribit. Proinde, vt paucis rem absoluam, non aliud certè crediderim, quàm mendam subesse huic Pauli textui, aut potius Græco exemplari, quũ pro ea locutione, cuiusmodi est faba absque corticibus suis elixa, dixerit, Cum corticibus suis elixa. Non me latet tamen hodie ex fabarum corticibus aquam per campanam extillari, quæ summopere vrinam ciet, & apprimè diuretica est: quod opus potius abstersionem quàm constrictionem arguit: quanquam eos cortices, vtpote astringentes in vnguento de corticibus, castanearum dicto, & de comitisa, ingredi

nos

nos non lateat. Si quis tamen meliora adduxerit, non grauabor sententiam mutare.

Curatio secunda, in qua agitur de occipitio fracto.

PVer natus annos sex per scalam cecidit, & in occipite ita fortiter percussus fuit, vt illico euomuerit, ac tanquam mortuus per dimidiam horam prostratus iacuerit: ad quem accersitus, iubeo chirurgum in ea occipitis parte, magnam in crucem facere apertionem: indicabant enim prædicta symptomata caluariam dissectam esse, ac cerebrum læsionem pati: quæ omnia, secunda curatione ita esse apparuerunt, non sine tamen assistentium omnium admiratione: erat enim occipitis os, quod densissimum & firmissimum est, maximam rimam à medio lambdoeidis commissuræ incipientem versus primam vertebram habens: quam rimam assistentes chirurgi suturam existimabant, ignorantes alioquin quòd sicut sagittalis sutura è medio lambdoeides aliquando ad nares vsque, tam in masculis, quàm in fœminis, protendi visa est, ita à medio lambdoeides versus primam vertebram, nunquam nec in valde puerulis: sed esto quòd sutura esset, per eam sanguinem ingredi credere par erat, qui posteà putrefit,

&

& ægrum ad obitum trahit: ob quam causam, inibi cranium ad duram vsque meningem perforare opus erat, nec vereri est, quod Hippocrates libro de Capitis vulneribus, agendum suadet: scilicet quòd suturas ipsas perforare non debemus, sed secedendo in propinquo osse perforationem faciamus. Nam tametsi vera ac indubitata hæc Hippocratis sit doctrina, ob duram suspensam meningem: plerunque tamen cogimur, quũ sutura plus iusto aperta est, super eam radere pericraneum primò: inde vnguibus, vel vt melius fieri poterit, separando: à qua operatione nullum malum oriri hucusque vidimus, sed magis mortem nonnullis superuenisse, ob id quòd super suturam aperire chirurgi timebant, obseruauimus. Vidimus autem nos Ferrariæ magnifici Antonij Luccij medici illustrissimæ Renatæ Ducis Ferrariæ vxorem, quæ cùm è plaustro cum prædicta illustrissima domina caderet, in capite vulnere vno vel altero affecta fuit, præcipuè circa squamosam siue mendosam suturam. Pro cuius curatione, quum varij medici & chirurgici præsentes essent, nos resonante voce squamosam illam plus iusto disiunctam esse diximus: per quam apertionem sanguinis portiunculam subintrasse timebamus, idcirco rasorio, aut

scalpro

ſcalpro ad duram vſq; meningem cranium perforare, quum inde nihil niſi fauſtum & bonum euenire poterat, contendebamus. quod ſi non fieret, multa inde mala oriri poſſe, prout poſtea euenerūt, teſtati ſumus: in grauiſſima autem ſymptomata magnifica hæc Domina incidit, ex quibus illi mors ſubſecuta eſt. Rimā igitur in puero de quo agimus, conſpectam, ſecundum profunditatem ad duram vſque meningem perforare fecimus, terebellū fugiētes, ac oleo omphacino, & oui vitello ad aliquot dies vtentes, ad mel roſaceum collatitium deuenimus, ſuperadditis vnguētis neceſſariis, quibus intra quadraginta dies ſanitati fuit reſtitutus. Solideſcit autem caluaria fracta plerunque trigintaquinque diebus.

SCHOLIA.

Cum omni capitis oſſe robuſtius ſit os occipitis, mirari eſt quomodo ex caſu fiſſuram adeptum ſit. Item, quum pueri eſſet os, quomodo non plicatum fuit, non verò diruptum, aut ſciſſum. Quibus dubijs reſpondemus. Primò rarò contingere occipitium ob ſui duritiam frangi, quia tamen obnoxium, vt cætera oſſa erat, frangi non eſt mirari: quibus addimus, quòd quia durum eſt, ſciſſum fuit. Nam ſi molle, vt ſincipitis eſſet, fortè plicaretur: nec rimam aut fracturam pateretur, vt alijs eueniſſe viſum eſt puerulis, & nos Centuria prima harum

medi

medicarum curationum meminimus. Porrò de cranij fracturis, legito Galenum, libro sexto Methodi medendi.

Curatio tertia, in qua agitur de quodam, qui ob capparum multorum esum, in quædam symptomata grauia deuenit.

MOnachus Recinensis, qui apud cœnobium diui Dominici, pędagogi officio fungebatur, quũ morbo ex meatuum circa iecur obstructione iandiu laboraret, medicorum consilio, in prandio & cœna nullo alio acetario quàm oxelæo paratis capparibus vtebatur. Ille verò credens citius ab affectione illa se iri liberatum, si plures in cibo acciperet: scutelam capparibus plenam præcipuè in cœna esitabat. Ex quibus succus quidam genitus fuit ipsum in stomachi rosiones, & insomnia quædam trahens. Qui quum sic per aliquot noctes in somnis afflictus, absque febri tamẽ, perseueraret, ad me venit, medicamentum, quo morbum profligaret, petens. Porrò quum de victu, & cibariis vti solitis ab eo quærerem, plures cappares singulis diebus comedisse meminit: à quibus humorem illum salsuginosum, ac porri virorem referen-

rem, ortum traxisse coniector: id quod ita esse postea inueni: ab eis enim vt in totum abstineret suasi. Demum expulso humore illo, per bolum ex cassia fistulari, & pauculo agarico confectum, ab illis affectionibus liber, & immunis euasit, nec amplius in easdem rediit.

SCHOLIA.

Tametsi capparis radicis cortex, & eius fructus, virium proportione respondeant: ad omnia tamen cortex quàm fructus & folia, potentior est. Cæterùm capparis ex diuersis pugnantibúsque constat facultatibus, vt meminit Galenus lib. 7. de Facul. simp. med. Nam sua amaritudine capparis extergit, purgat & incîdit: acrimonia verò excalfacit, incîdit, ac degerit: porrò acerbitate contrahit, densat, ac constringit. Vnde lieni indurato, ac iecinori obstructo maximè opitulatur. Præterea ad collapsam appetentiam incitandam cappares accõmodatissimæ sunt: quibus vt medicamento verius quàm alimento sale (vt ad nos importari solent) conspersis vti solemus: oxelæo tamen, aut oxymelite paratis. Siquis tamen illis liberalius, quàm deceat, vtatur, & vice cibi eisdem vescatur, ex eisdem serosum, vel biliosum, aut melancholicum gigni humorem certum est: vt nostro interuenit ægroto, & Galenus cõfirmat libro de Cibis boni & mali succi, capite secundo, in hunc modũ dicens, Necesse est enim crudos, crassosq; humores, vel concoqui, vertique

tique in sanguinem, vel in putredinem labi non secus ac quæ calidis in locis diutius manserint. Quamobrem inuenta à medicis medicamenta sunt, quæ salubria appellantur, tenuandi scilicet vim habentia. Ea nanque adstrictos meatus obstructionibus liberant: ac si quid lenti humoris infixum vasis, hærénsque fuerit abstergunt: crassásque humiditates attenuant, ac dissecant. Quòd si eis quispiam vberius vtatur, ea vel serosum, vel biliosum, vel melancholicum procedente tempore efficiunt sanguinem. Hæc Galenus: per quæ satis cōstat cappares hoc efficere posse. Nam, Auicenna authore, cappares secundo gradu calidæ & siccæ sunt, quæ inter salubria citata medicamenta meritò reponi debent. Nam sua acuitate sanguinem biliosum, & melancholicum, ijs qui vberius eis vescuntur, efficiunt. Quinetiam eorum substantia salis causa paruum præbet nutrimentum: quod in totum dixerim biliosum, & salsuginosum: ex quo aucto, non nisi intestinorum, & ventriculi rosiones nascuntur. Capitis dolor: per vniuersum corpus pruritus: ac vrinæ difficultas: ob quæ insomnis homo plerunque euadit. Animaduertant igitur medici, qui principum curam habent, ne liberalius quàm deceat, capparibus eos vesci permittant. Parcè enim cappares comedi debent: & (vt Galenus tradit) medicinæ tantùm ratione: quia medicina cibalis dicuntur. Quæ omnia de asparagis, & creithamo, fœniculo dicto marino, dicta pu-

tato. Nam plus iusto comesti, prasinam bilem gignunt: vt nos ipsi experientia compertum habemus, & plures frequenter obseruauerunt.

Curatio quarta, in qua agitur de quodam, qui ob errorem commissum in pleuritide, mortuus fuit.

QVidã Anconitanus natus annos quinque supra viginti, fortis & robustus, pleuritide correptus fuit: ad quem vocatus, illico ex axillari vena eiusdem lateris, vbi dolor erat, sanguinem extrahere feci: quem posteà ęgri resumptis viribus, ex eodem loco fluere feci: ita vt intra quartum diem, dolor ex toto sublatus fuerit: & ęger post multum sputi reiectionem se sanũ diceret. Sequenti verò nocte, quum suo & aliorum iudicio bene valeret, cum vxore rem habuit: vnde dolor intensissimus, & symptomata grauissima illum denuò inuaserunt, adeò vt intra biduum eum interfecerint: obiit autem vltimo sexti diei.

Curatio quinta, in qua agitur de coccyge osse, cauda dicto, recuruo: ac inflammatione prope ipsum oborta.

IOannes Cordella, Anconitanus, natus annos vigintiseptẽ, inflammatione cum ingenti dolore circa podicem laborabat: ex

quã

qua & febricitabat, & ita querebatur, vt remediorum applicationem omnino pertimesceret: nec quicquam super eum locum admitteret. Clauum enim, aut spinam inibi infixam se habere clamabat. Ego vero caussam vnde morbus oriri poterat perquirens, cum Gallis iter fecisse, ac eorum more succussatore equo equitasse, respondit: quo audito in mentem venit, forte fortuna huic coccygem os, quod communiter caudam dicunt, plicatum, ac ferè confractum fuisse: quod aliquando euenire solet iis, qui ex alto cadunt: vel qui plus iusto concutiuntur, vt ab equis, qui concutiendo sessorem gradiuntur gradariis oppositis, sæpe fit: potissimùm iis qui extra consuetudinem talibus equis vtuntur. Apposito igitur maturante medicamẽto, ac disrupta phlegmone, & multo ex ea pure deposito æger melius habuit. Protinus igitur assistens chirurgus, nostro consilio indicem digitum manus sinistræ per ægrotantis anum immisit: ac (vt prædixeramus) coccygem malè affectum inueniens, in suum locum dextra manu reduxit. Et paucis postea admotis idoneis medicamentis, intra paucos dies sanitati fuit restitutus.

SCHOLIA.

Coccyx os est cauda dictum, ab osse sacro ortum

habens, quod tam hominibus quàm simijs, tribus constat osiculis chartilagineis, potius quàm osseis. In quo Gal. libro de Ossibus, nonnulla paria neruorum reperiri, ac per id disseminari tradit: quod verum esse in simijs sciatis velim: secus autem in homine: quum nulli in eo videantur, nec foramina percipiantur illa, per quæ nerui propagari, aut disseminari aliqui poßint. Quibus addere est, quod spinalis medulla oßi sacro terminatur, nec ad coccygem descendit: à qua nerui originem (vt nostis) trahunt. Proinde in homine coccygem nullis ornari neruis certißimum est: nec minus, vt obiter hoc attingam, de osse sacro à Galeno dicta intelligi debent. Ex tribus enim particulis os sacrum cõstrui capite vndecimo dixit. Quod in simijs verificari nouimus. Nam humanum os sacrum ex sex constructum est oßibus. Porrò coccygis malè affecti curationem breuiter, sed doctißimè, ac artificiosißimè attingit Paulus Aegineta libri sui sexti, capite 98. à quo nos in hac curatione edocti sumus. Sed vnum præterire non licet, quòd inibi quando de osse sacro loquitur, propriè de coccyge sermonem facit: quum dicat, Cæterùm osse sacro contracto index sinistræ manus digitus in anum demittendus est, &c.

Curatio sexta, in qua agitur de puero comitiali morbo laborante, quem Epilepsiam vocamus.

Puer

PVer natus annos vndecim, vlcus in crure habebat, quod quum diligentia pluribus elapsis mensibus curaret, & ad sanitatem reduceret, in Epilepsiam morbum comitialem dictum, incidit. Qui cùm ad me veniret, & consilium de propulsando morbo peteret, inter cætera insinuat, morbum ortum post vlceris sanationem esse. At ipse quærens, An antea quum malo corriperetur, & in paroxysmum deueniret, aliquid per corpus obrepens sentiret? ille illico respondet, A crure prope vlcus auram, seu spiritum frigidum sursum ferri, ac caput petere, persensisse. Qui quum caput attingebat, illico in terram concidebat: nec mente constabat. Quibus auditis, morbum per consensum fieri, & eius curationem in vlceris antiqui apertione consistere, in mentem subuenit. Proinde habitis syrupis, pituitam respicientibus, vniuersum eius corpus purgauimus: ac supra vlcus erodens, siue causticum dictum medicamentum admouimus: per quod adapertum sanies, & ichores retenti, olim soliti descendere, fluere cœperunt. Demum ligato crure, & vinculis parte in superiore intercepto, ac constricto, instituto optimo victus ordine puerum intra duos menses in pristinam reddidimus valetudinem.

SCHOLIA.

Hanc pueri curationem Galeno acceptam referimus, libro tertio de Locis affectis, cap. 5. & Rasi Arabum facilè principi libro suo nono ad Regem Almansorem dicato, capite vndecimo: quos per otium legito.

Curatio septima in qua agitur de Paralysi, id est, neruorum resolutione & spasmo, id est, conuulsione, ac oris distortione.

MVlier ob sui pulchritudinem ab omnibus formosa vocata, quum vtero gereret, oris tortura, ac neruorum retractione corripi cœpit: quæ indies magis ac magis vexabatur, & accessione quotidie pluries detinebatur. Hæc puellam optimè peperit: & menstrua, vt decet, responderunt. Paucis tamen interiectis diebus paralysi oppressa fuit: adeò vt eius brachium, & dextrum crus immo totum illud latus non moueret. Contra quam ægritudinem nos variis remediis pituitam, caput, & neruorum originem infestantem respicientibus, vsi sumus. Eam primò extenuando, & incidendo sequenti potu, R. Mellis rosati colati, vnc. I. oxymelitis simpl. vnc. I. aquarum betonicæ, saluiæ, an. vnc. I. & semis, Misce, fiat

fiat syrupus. Quatuor verò ebibitis, catapotia hæc degluti enda dedimus, quæ ita habent: R. Pilularum de hiera. scrup. 2. de agarico, asseieret. añ. scrup. 1. diagridij. gra. 3. cum melle rosato formentur pilulæ quinque: & eas deglutiat quatuor horis post cœnam. Sic enim paralysi affecti leuiter tractandi sunt, præsertim quando morbus dat inducias. Posteà tribus interpositis diebus, in quibus & anteà, quod aluus responderet clysteri vel balano admodum soliciti eramus, potum istum concessimus, R. Betonicæ, saluiæ, stœchados, hyssopi, maioranæ, satureiæ, chamæpitys, manip. semis, polypodij quercini recentis vnciam 1. vuarum passarum absque granis, vnc. 3. seminis anisi, fœniculi añ. drac. 2. In libris sex aquæ fiat decoctio ad medias, & coletur. tunc R. prædicti decocti vnc. 4. syrupi de betonica, de stœchade añ. vnc. 1. Misce, fiat syrupus, & sexies teratur. Posteà verò iis catapotiis aluus subducta fuit, quæ habent, Pilu. fœtidarum Mesuæ, cocciarum Rasis ana scrupu. 2. diagridij gran. 3. cum syrupo de betonica, formentur pilulæ quinque, & inauratas hora prædicta deglutiat: post quas melius habere cœpit. At quum morbus diuturnus, & longus est, repetita euacuatione opus habet. Qua

de cauſa iteratis ſyrupis, ad prædictas pilulas deuenimus, veluti de ſagapeno (ſerapinum officinarum mangones appellant) de opopanaco, non omittentes tamen agaricum in paſta recens paratum. Nam trochiſcatum, quod officinis proſtat, plerunque vetus eſt, & ſi recens paratum eſt, ſuas quoque in præparatione amittit vires. Sed vnum ſcire tyrones decet, quod in paralyſi & affectibus partium remotarum, pilularis forma aptior eſt: quia ſua in ventriculo longiore mora pilulæ à remotis partibus attrahunt. Item ſcire decet, quòd etſi acetum craſſam pituitam tenuet, & lentam incidat, quæ paralyſis mater eſt: quia tamen neruis maximè obeſt, quorum affectus paralyſis dicitur, eius vſus abnegandus eſt: veluti omnium frigidorum, & mordacium. Si tamen acetum concedi debeat, melli roſaceo admixtum eſſe debet, quum mel roſatum eius infringat noxas, vel ſaltem quod paſſulis parari ſolet, & acetum paſſulatum dicitur: quod & ad intinctus vſurpari poſſet.

Sed interim dum hæc agebantur, materiam per exterius digerebamus, hoc eſt reſoluebamus: & cerebrum neruorum originem, ac ſpinalem medullam, veluti partes ab hac materia [illegible] bamus. Pri-

mis

mis igitur diebus, mitia explorauimus, vt oleum chamæmelinum, anethinum, de vermibus, liliaceum, irinum. Deinceps ad valentiora accessimus, vt vulpinum, costinum, rutaceum, laurinum, de castoreo, de lateribus, siue saxo, & philosophorum hodie dicto, de piperibus, de euphorbio, de terebinthina, quibus addere est aquam vitæ, & similia, vice quorum vnguenta quoque apponebantur: & vnguentum Agrippæ, marciatum, aragon, vel hoc à nobis paratum, quod habet ita, Recipe Summitatum rutæ, sauinæ, cucumeris asinini, maioranæ, saluiæ, menthæ, roris marini, hyssopi, ebulorum ana manipulum semis, radicis brioniæ, cucumeris syluestris asinini dicti, ireos ana vnciam I. syleris montani, stœchados, betonicæ, chamæpitys, chamædrys ana pugillum I. olei anethini libras tres, rutacei libras duas, axungiæ gallinæ, anatis, taxi ana vnc. semis, vini quantum sufficit, omnibus triturandis trituratis, fiat vnguentum molle ad ignem, secundum artis ministerium cum sufficienti cera. Hoc enim & prædictis membra inungebantur, manibúsque fricabantur, quæ postea lana succida operiebantur: sed caput & ceruix pelle vulpina fasciabantur. At post multas totius corporis euacuationes, inter quas

hiru

hirudines ano amotas numerare est, pluribus diuersionibus vsi sumus, materiam, quæ ad spinalem medullam defluebat, auertenbus: vt frictionibus, errhinis, sternutatoriis, apophlegmatismis, gargarismatis, & huiuscemodi aliis. Victus ratio in vniuersum calida & sicca erat: ac attenuatoria. Erant autem cibi boni succi & concoctu faciles, potius assi, quàm aqua cocti, potissimùm auicularum montanarum carnes, perdicum, phasianorum, & similium. Cæterùm oua sorbilia, amygdalas, & pini nucleos, ac vuam passam, & ex oleribus fœniculum, petroselinum, hyssopum, maioranam, saluiam, mentam, cherefolium & satureiam, in vsu habebat, non minus quàm cappares & asparagos: fructus porrò frigidos, & humidos ac pisces illi in totum prohibebamus. A' potu eam, quantum possibile erat, arcebamus: imò sitim quantum ferre posset, sustineret, consulebamus. Erat tamen potus aqua mellis: cui saluia aut cinnamomum erat admixtum. Thermarum aquæ, hoc est, sulphureæ, aluminosæ, salsuginosæ, & similes, tametsi huic conueniant morbo, eis tamen vsi non sumus, quum prædicta suffecerint: ita vt intra duos menses sanitati fuerit restituta. Cæterum, quum bene valeret, &

extra

extra domum hinc inde exiret, ac nonnullos fructus virides comederet, in eundem morbum relapsa est: & ita ab eo affligebatur, vt omnibus esset admirationi. Nam decies & amplius paroxysmo in die apprehendebatur, in quo corpus è cubili ferè eleuabatur: & membra omnia contra naturam mouebantur, conuellebantur: ac in contrariam partem trahebantur. Nam os in totum contorquebatur: & spumans ad nucham ferè venire percipiebatur. Quin & oculi ita sedes suas occupabant, vt eos foras prosilire assistentes timerent. Morbus rarus is est, & à paucis visus. Multi porrò assistentium, à dæmone malo agitari contendebant: & ob id nullis proficientibus idoneis adhibitis præsidiis, Religiosis fuit commissa. Quæ postea paucis interiectis diebus diem suum obiit. Quum tamen paroxysmus eam inuadere vellet, miserè acclamabat, persentiens nonnunquam à pede vno vel altero, aliquando à manibus auram ad caput ascendentem, rarò tamen à particulari loco: quod à medico summopere animaduertendum esse Galenus commendat.

SCHOLIA.

Eodem in corpore & paralysim & conuulsionem

nem fieri posse, pro varia neruorum affectione docuit Galenus variis in locis suæ doctrinæ: præcipuè libris de Locis affectis: ab eadem tamen materia pituitosa & frigida vterque morbus originē suam trahit. Sed in paralysi neruorum fit dissolutio, siue resolutio: in conuulsione verò eorum fit retractio, siue ob repletionem, siue inanitionem fieri contingat, vt exempla passim adducta satis testantur. Cæterùm cauendum est, in paralysis initio fluente scilicet materia, calfacientibus multum, materiam colliquemus, & eam per vias à calore eodem latiores redditas, magis fluxibilem faciamus. Sed dubium hîc occurrit, cuinam parti oris torturæ medicamenta admoueri debeāt? quod etsi à nonnullis propositum sit (à nemine tamen, quod sciam) hucusque satis discussum est. Proinde non paucis rem habendam secundū Gal. dogmata, & veritatem ipsam nunc edocere conabimur. Oris distortio duplici modo fieri solet, aut paralysi, aut conuulsione, spasmo dicto. Quando enim paralysi oris distortio oborta est, tunc neruorum resolutio præcessit in parte præcipuè opposita: verbi gratia, Dissoluuntur & laxantur nerui, & musculi labri dextri: tunc necessum est neruos & musculos sinistri labri retractionem facere, vt refert Gal. libro quarto de Locis affectis, capite de Faciei affectionibus. Cuius rei causam retulit libro de Motu musculorum, quem oro per

otium legatis. Difficile sanè quæsitum videtur. Si vniuersum corpus in duas dissectum est partes, secundum duorum ventriculorum cerebri diuisionem: & in vnaquaque parte nerui suum munus obeunt, hoc est dextri in dextra parte, & sinistri in sinistra, cur resolutis neruis & musculis labri dextri non fit retractio ex eadem dextra parte, & non ex aduersa, vt tradit Galenus? Nos Galeni doctrina muniti, huic dubio dupliciter respondemus: primò quum nerui, & musculi in faciei, aut labri parte altera resoluuntur, ex eadem parte ob ipsam neruorum resolutionem attractio fieri non potest: quia in totum nerui resoluti, laxati, ac exangues sunt facti. Secundò respondemus, quòd nerui vtrique parti faciei inserti, ipsam faciem rectam stare faciunt: non minus ac freni habenæ æquales, equum recto capite ambulare sinunt. nam si earum alteram dissolui, aut laxari, vel disrumpi contingat, ad contrariam partem caput equi retrahi necessum erit. Proinde quum altera faciei in parte neruus resoluitur, oppositæ partis neruus retractionem omnino faciet. Nec minus in brachio hoc euenire videmus. Si enim interni brachij musculi, & nerui sunt incisi, in syluestrem partem brachium labitur, non tantum sui pondere, quantum neruorum & musculorum syluestrium retractione. Si verò syluestris partis brachij musculos, & neruos præscindi contingat: tunc ad interiorem partem, domesticam dictam, brachium

brachium flectetur: quia interni nerui, & musculi ad se brachium trahunt: vt Galenus latius libro à nobis citato, de Musculorum motu, meminit. Sed iis præscitis, ad institutum sermonem redeamus. Oris tortura à paralysi: id est neruorum dissolutione orta, duas habet notatu dignas partes, alteram dissolutam, laxatam & suis functionibus destitutam, quæ omnino remedium exposcit: alteram attrahentem, in quam tortura tendit: cui etsi remedia admoueri debeant, non ea tamen diligentia, qua dissolutæ parti prædictæ. Quando verò oris tortura ab spasmo conuulsione dicta, quæ plerunque euenire solet, originem trahit, tunc parte attrahenti medicamen præcipuè applicandum erit. In vtraque tamen affectione neruorum origo roboranda, ac instauranda est. Sed quæret diligens medicus, & qui ægros sic affectos præ manibus habet, Quomodo discernere sciam facilè torturam euenientem à paralysi, ab ea quæ per conuulsionem fit? Cui nos respondentes dicimus, Easdē ferè inter vtrasque has affectiones, dissimilitudines reperiri, quæ inter apoplexiam & epilesiam reperiuntur. Nam paralysis particularis est apoplexia: in qua crerebrum magis patitur & consequenter neruus magis læditur: ita vt plerunque, cum adest paralysis, motum membri affecti, aut sensum, interdum vtrunque deperdi contingat. Quum igitur torturam à neruorum resolutione paralysi dicta euenire contingit, in ea potissimum

mùm parte quæ resoluta est, & affici non apparet, alterum trium (vt dixi) reperiri necesse est, aut sensus, aut motus, aut vtriusque amißionem: vt refert Gal. lib. 1. de Symptomatum causis, cap. 4. & lib. 3. de locis affectis, cap. penult. In ea verò tortura, quæ ab spasmo siue conuulsione fit, nullum horum trium deperdi necesse est. Propterea hæc exercitato medico opus habent: vt qui quoque confideret, an affectiones hæ per primigeniam affectionem, vel potius per consensum fiant.

Curatio VIII. *in qua ostenditur, quomodo dignosci debeat imbecillitas virium per oppreßionem facta, ab ea, quæ per dissolutionem contingit.*

PAulus Racanus nobilis Anconitanus, ætatis suę anno secundo supra sexagesimum, causonide laborare cœpit. Ad quem quum accederemus, & alij præsentes essent medici propositum fuit de virium vitalium imbecillitate, in quam ille intra duos dies inciderat. An per oppressionem morbi grauationem passæ, vt multi dicunt, vel potius per ipsarum solutionem & dissipationem imbecilles factæ essent? Cùm in hoc totius curationis scopus consisteret, non quòd à viribus indicatio desumpta in curatricum indicationum numerũ ingrediatur: quum ab affectibus ipsis, medici primò medendi

indicationem sumere debeant, viribus tamen non neglectis. Ita enim Galen. libro nono Methodi medendi capite tertiodecimo inquit, Prima omnium indicatio est, quæ à virtute sumitur. Verùm non sic prima, vt quæ curationem doceat: quum ex numero curatricum indicationum non sit: sed (vt ita dixerim) vitalium, siue quæ ad vitæ custodiam pertinent. Nam neq; vt valeamus, nec vt à morbis liberemur, ab ea quicquam primum desumimus: sed vt viuamus. Additum autem in sermone est illud primum, quod ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad affectus curationem conducit. Hæc Galenus. Quę ad institutum nostrum multum facere videntur. Ex medicis igitur assistentibus, alter virium imbecillitatem per solutionem siue dissipationem esse nimirum hominis ætatem senilem, ac morbi malignitatem, quam contemplaretur, factam, dixit: Alter verò per oppressionem, siue morbi grauationem potius ortam contendebat: quia tametsi homo in ea constitutus esset ætate dicta, optimi tamen habitus erat, & robustus. Vnde credere par erat hominem tam paruo temporis tractu, non ita valenter resolui potuisse: sed magis ob morbi acumen, & materierum multitudinem, virium imbecillitatem
conti

cōtigisse. Præualuit tandem hic, qui ob oppressionē, virium imbecillitatē subortam esse acriter contendebat. Ac tenui adhibita victus ratione, & factis debitis euacuationibus, ex forti causonide tertiana continua non admodum acris reddita est. Tādem intra quatuordecim dies morbus ex toto solutus fuit: & æger ad pristinam valetudinē regressus. Elapso verò anno, quū simili morbo, me absente, torqueretur, obiit.

SCHOLIA.

Deridet Hippocrates sui temporis medicos, vt qui virium imbecillitates discernere nescirent libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, textu quadragesimooctauo. Ex quo virium robur tripliciter imbecillitari deprehenditur. Vno modo per inanitionem: hoc est post largas habitus euacuationes, vt sanguinis vndecunque ex corpore fluentis, alui execrementorum, vomitus, sudoris, & alias: quibus inediam adiungere est: sed quæ per halitum fieri contingit: veluti ea quæ ex morbis longinquis & diuturnis oriri solet: in quibus spiritus delitescant, & resoluuntur. Secundo modo, ob morbi malignitatem, qui spiritus lancinat, ac breui ipsos in halitum dissoluit: qui modus ad primum imbecillitatis ordinem reduci meretur, quum in vtraque imbecillitate spirituum maxima contingat dissolutio: & ob id refectione, sic affecti indigent, ac

cibari quamcelerrimè expostulant. Tertio modo virium robur imbecille euenit per oppreßionem, seu morbi grauamen. Id quod ex plethora, vel humorum multitudine sæpe fieri deprehendimus: quæ virium imbecillitas euacuatione maximè indiget, & curatur. Vnde Galenus hæc enarrans, citato libro, enarratione 49. succinctè admodum, tres hos imbecillitatis modos complexus est. Vbi (vt obiter hoc attingam) ab Hippocrate & Galeno ipso conclusum est, quod medicus imbecilles vires ob dolorem, ac morbi acumen, seu per oppreßionem dictas habenti, victum copiosorem quàm decet si porrexerit, arbitratus imbecillitatem illam per solutionem, ac inanitionem euenisse, grauius errat, quàm si imbecilles vires ob inanitionem & dissolutionem habenti, putans per oppreßionem factas, inediam permiserit. In vtroque enim casu error cõmittitur: sed in primo grauior, quia, quod plus est, oblæsiones interdum ineuitabiles facit, quia eius, quod ingestum est, superfluitatem auferre difficile est. nec est in manu nostra eam expellere, & eo magis, in morbis acutis. In altero verò casu, vbi minus quàm opus erat offerebatur, & vires labi videbantur, non ita difficulter error emendatur, immo malum hoc facilè corrigitur, imbecilli facto nutrimentum tribuendo. Quanquam errores commißi in hoc secundo casu grauiores ab Hippocrate censentur, quàm ij, qui in primo casu contingunt: vt laxius libro primo Aphor.

Aphor. quinto disseritur. Cæterùm quærunt medici, quibus notis imbecillitas vna ab altera dignosci poßit? Cui quæsito respondent aliqui, quòd imbecillitas per dissolutionem facta in longo plerunque fit tempore, quæ verò per oppreßionem siue virium grauationem euenit, breui & quasi subitò fit. Sed mea sententia responsum hoc tametsi verum sit, in vniuersum non arridet: quia vel pinguis Mineruæ medicus, imbecillitatem ex longo morbo contractam, aut ob aliquam notatu dignam euacuationem ortam, dignoscet: & eam quomodo tractare debeat, sciet. Sed longè quæsitum nostrum aliud est: in quo proponitur, si febri acuta laboranti, vires breui, & repentè imbecilles sunt redditæ, quibus notis dignoscemus imbecillitatem illam esse factam per oppreßionem, vel potius per dissolutionem: quia in hoc totius curationis scopus consistat. Nam si imbecillitas per dissolutionem & spirituum resolutionem ob morbi malignitatem facta sit, spiritus victu, & potu quàm citò refici postulat: & ab euacuatione omnimoda recedamus, clamãt: præsertim dum vires refectæ non fuerint. At si virium imbecillitas ob dolorem, siue morbi acumen, hoc est per oppreßionem contingat, tunc à cibarijs, & edulijs quàm maximè abstinendum erit. Et circa molliendas euacuationes vniuersa medendi cura dirigi debet. Sed quia Hippocrates summus medicus, citato libro de ratione victus in morbis acutis, nec alibi

(quod sciamus) hæc non distinxerit, librum alioqui promittens de morbis acutis, in quo hæc ad amußim ab eo edoceri deberent, qui & si fortè ab eo inscriptus fuit, ad nos tamen non peruenit, nec hodie extat: idcirco veras & indubitatas notas hucusque medici plures non tenent: quibus saltem imbecillitatem vnam ab altera discernere queant. Nec Galenus medicinæ ditißimus Oceanus, inibi, aut enarrator aliquis vera signa per quæ dißimilitudo, aut disparilitas inter vnam & alteram imbecillitatem deprehendi posset, vnquam memoriæ euocauit. Propterea nos lectori gratum facere putantes, minimè grauabimur ad præsens signa hæc, quibus virium hæ imbecillitates discernũtur, paucis exponere: quum vera & indubitata, vtpotè ex Galenianis dogmatibus decerpta sint libro suæ introductionis in pulsus: vbi potißimùm de causis pulsuum agit. In quo ita pro epitome, inquit, Porrò causarum omnium præter naturam, aliæ quidem vires vitales veluti soluunt, & dißipant: aliæ autem veluti premunt, & grauant, ac soluũt quidem alimẽti inopia, morborum malignitas, eorúmque aut diuturnitas, aut vehementia. Præterea affectus animi immodici, necnon vacuationes immoderatæ. Opprimunt autem tum ipsa materiæ copia, tum instrumentorum affectus, inflammationes videlicet, scirrhi, tumorum moles, abceßus, & corruptiones variæ. Solutæ itaque vires paruum, languidum ac frequentem pulsum efficiunt.

Pres

Pressæ verò pulsus mutant, quum in reliquam omnem inæqualitatem, & ordinis confusionem, tum in eam quæ in vehementia spectatur & magnitudine. Nam inæqualitates hæ oppressarum virium maximè propriæ existunt. Quinetiam in eiusmodi affectibus, motus quidam funditus pereunt, aut intercidunt. Cæterùm qui intercidunt, minorem: qui pereunt, maiorem læsionem indicant: &c. Hactenus Galenus. Qui paucis ijs citatis verbis rem ex toto comprehendit: indicatque, vbi virium imbecillitas ob dißipationem, ac resolutionem est facta, quòd tunc pulsus continuus est paruus, languidus, ac valde frequẽs: vbi verò virium imbecillitas ob oppreßionem, siue grauationem comperitur, tunc pulsus varius est, ac confusus, quia aliquando funditus perit, aliquando intercidit, aliquando subleuatur: nec minus illi euenit, quàm baiulo onus ferenti, qui quum plus à pondere, quàm pro virium suarum ratione grauatur, aliquando opprimitur, aliquando intercidit, aliquando subleuatur: interdum in varios torquetur motus. Hæc enim sunt signa, quibus mediantibus prædictæ discerni debent imbecillitates. Quæ diligens ac exercitatus medicus ante oculos signata habere debet. Cæteras verò notas huic rei facientes, tũ ex ipso morbo, tum ex ægrotantis corporis raritate, aut dẽsitudine decerptas cõsulto prætermitto. Quæ & si fallaces nõ sint, à pulsu tamen desumptæ, quàm verißimæ.

& indubitatæ, firmæ, & ratæ habentur. Porrò quum de virium vitalium robore cum doctißimo Galeno hactenus tantùm locuti sumus sic: operæ precium est, quum primum ad ægrotantem accedit medicus, & naturales & animales vires maximè contempletur.

Curatio IX. in qua agitur de quadam spasmi, siue conuulsionis specie, Emprosthotono dicta.

VIr quinquagenarius ad me venit: qui caput & ceruicem in pectus ita contracta habebat, vt ea attollere, vel ad vnũ, vel alterum latus mouere non erat possibile. Dicitur autem morbus hic Grecis Σπασμὸς ἐμπροσθότονος, Latinioribus verò tensio, siue ad anteriora conuulsio. Qui quum remedium peteret, eum aliis cõmisimus medicis. Iter enim in Florentiam parabamus, vbi primam harum medicarum curationum nostrarum centuriam typis excudendam dedimus. Cæterùm, morbum hunc nunquam antea, vt ingenuè fatear, videram: cui eadem, quæ spasmo, id est conuulsioni curatio debetur.

SCHOLIA.

Spasmus siue conuulsio is morbus dicitur, quum nerui ac musculi, præter voluntatem conuelluntur, in eámque dispositionem veniunt, quam & in moti-

in motibus secundum arbitrium factis assumpserunt. Cuius tres sunt species, prima τέτανος dicta, quam Latini distentionem vocãt: Celsus verò rigorem. Et est quum ceruix vnà cum reliquo corpore immobilis manet, & in neutram inflectitur, sed iuxtà in vtranque partem rectà, intenditur. Secunda species ὀπισθότονος vocatur: Latinis verò tensio ad posteriora. Tertia, de qua agimus, est ἐμπροσθότονος dicta, quum caput, ceruix, reliquúmque corpus in pectus contrahitur, quam Latini tensionem ad anteriora appellare solent. De quibus, quum dabitur occasio, plura dicenda sunt. Sed ecce, quum hæc scribimus, Racanatensis quidam vir ad me venit, consilium pro quodam similem morbum patiente, petens. nam ad thermas eum mittere contendebat.

Curatio X. in qua agitur de quadam muliere per vuluã stercus emittẽte.

VXor nobilis viri Antonij Brindizes, quum per quatuor annos cum lotio & stercore sanguinem emitteret, ac parum de hac re solicita esset, quia nullum inde dolorem persentiret: tandem corrosis intestinis, ac perforatis, per vuluam stercora miserè emittere cœpit: quæ sic nullo præsidio cõferente, fœdè conspurcata longam vitam duxit, & tandem obiit.

SCHOLIA.

Morborum initijs obsistere necessarium est. Nam quum morbi suas complantarunt radices, difficulter à medicis auelluntur, vt sepe Galenus monuit. Fuit enim morbus hic, ex quo mulier hæc decessit, diuturna dysenteria: quam Latiniores intestinorum tormina appellare solent. Proinde credere par est, intestinorum erodentia vlcera, non solùm intestina ipsa depasta esse, sed etiam vrinæ vias, ex quibus quoque sanguis affluebat.

Curatio vndecima, in qua agitur de quodam, qui ob lapsum vrinam retinere non poterat.

QVi cupressum arborem altam ascendit iuuenis, vt ex ea baccas pro decocto colligeret, ex ea cecidit. At quum grauiter ex lapsu ipso affligaretur, & multa pati diceret, inter cætera, vrinam continere non posse meminit. Cui occurrens, subitò venam mediam nigram brachij dictã pertundere, & sanguinem fluere ad vncias octo feci. Sed quum ad dies aliquot bene haberet: lotium tamen retinere non posse conquerebatur. Quam affectionem cùm intimius aduerterem, mẽti occurrit, quòd quia super spinam iuuenis hic lapsus est, eius vltima vertebra malè fuit affecta: à qua neruus vesicam constringendi vim habens

bens originem ducit: qui attritus, ac laxatus fuit. Vnde consequens fuit ob neruum istum attritum ac laxatum, vesicam quoque laxari, & vrinam non retineri. Debitis igitur medicamentis vertebram, ac laxatum neruum roborantibus applicitis, paulatim conualescere cœpit, donec integram consecutus fuit sanitatem.

SCHOLIA.

Huic similem historiam citat Antonius Beneuenius Florentinus, libello suo de Abditis morborum causis: quam in muliere confecisse quadam tradit.

Curatio XII. *in qua agitur de imbecillitatis ventriculi curatione.*

IVuenis natus annos 25. ab omnibus ob eius raras dotes in pretio habitus: nam trium linguarum peritissimus erat, & cum eloquentia ipsa sapientiam coniunctam habebat, in stomachi debilitatem, ac dissolutionẽ (vt sæpe studiosis euenire cõtingit) incidit. In eo plerunq; dolorem sentiebat, parum concoquebat: nauseabundus perseuerabat: & cibũ, vt vnico concludã verbo, rarò capiebat, adeò vt in atrophiam ipsum deuenire timor esset. Ad quem quum conuenissemus, illi per plures dies mel rosa-

ceum

ceum colatitium, cum æquali miuæ cydoneorum completæ portione, absque alicuius rei alterius mixtione propinauimus. Tādem triplicata purgatione per hierā picram Galeni, assiduo potu vini ex absinthio confecti, & nōnullis foris admotis, stomachum roborantibus medicamentis, integræ sanitati, intra mensem fuit restitutus.

SCHOLIA.

Familiaris admodum studiosis stomachi imbecillitas est, quæ ipsos plerunque insequitur, vt vmbra corpus. Ad quam consequuntur ciborum cruditas, ructus acidi, nauseæ, vomitus nidorosi, fastidium, & atrophia, id est totius corporis summa macies, morbus. Quam stomachi imbecillitatem non aliter Galenus, quam in præsenti nos describimus, curat, vt ex libro de Locis affectis, quinto capite, de oris ventriculi affectionibus, & libello de Theriaca ad Pisonem in curatione Arriæ cuiusdam sibi charissimæ, ac Platonicæ philosophiæ maximè deditæ mulieris, colligi poterit.

Curatio XIII. in qua agitur de quodam, qui ob suppressum sanguinis fluxum per hæmorrhoides consuetum, in sanguinis screationem, αἱμόπτυσιν Græci dicunt, deuenit.

Pe

PEr hæmorrhoides probus & singularis doctrinæ vir Angelus de Prato, sanguinem copiosum emittere solebat, cui quum multa peracta essent remedia, & sanguis ex toto cohibitus: consequens fuit sanguinis reiectatio veris statuto die illi superueniret. Qui quum grauiter morbũ ferret, & phthisis aduentum timeret: nos ad se accersiri fecit, remedium pro hac curanda affectione inquirens. Cui nos mox multa contemplãtes, sanguinem extrahere ex interna brachij vena fecimus: & bene habuit. Cæterùm singulis sequentibus annis, antequam morbus ipsum inuaderet, venis ani hęmorrhoidalibus dictis, hirudines nostro consilio admouere faciebat, ac sanguinem per eas, quoad hirudines deciderent, & sanguis ex se cohiberetur, fluere, nobis persuadẽtibus, permittebat. Qua sanè diuersiua euacuatione, homo absq; sanguinis ex pectore reiectione sanus & incolumis perseuerabat.

SCHOLIA.

Huic similes affectiones Galenus curasse meminit, vt libris de venæ sectione, & Methodi medendi: veluti quinto de locis affectis, capite primo, apud ipsum legere est.

Cur

Curatio decimaquarta, in qua agitur de Catalepsi, id est, congelationis morbo.

QVasi in somnum solutus decumbebat iuuenis, ad quem celeres inuisendum, accessimus. Cuius oculi patebant, & eorum cilia immota ac rigida permanebāt. Nec ab assidentibus incitatus respondebat, aut mouebatur: immo immotus & inconniuentibus oculis (vt dixi) manebat. Totus rigidus ac congelatus stabat: vt meritò iuuenem hunc catalepsi, hoc est, congelatione premi dicere consentaneum sit. Anxius igitur pro hoc ad salutem reducendo iuuene, in mentem subit, morbum hunc, Galeni sententia, ab intemperie cerebri frigida sicca fieri. Et ea de causa, calidis moderatè & humectantibus sumptis, & admotis curari: veluti inunctione olei sesamini, sambucini, lilini, & chamæmelini, adiecta interdum in singulis horum libris, vncia vna euphorbij, aut castorei, aut ex his confectis oleis, prædictis admixtis: vt rutaceo quoque, ex spica confecto, costino, laurino, & similibus. Item, quia morbus hic capitis posteriores potissimùm occupat partes, illis subuenire maximè soliciti eramus. Depositis igitur capillis, vniuersum eius caput

put prædictis oleis inungi fecimus, à debi-lioribus initium sumentes, præcipuè à lilino, quod proprietate sua innatum calidum viuificat, & contra morbum istum singularem vim obtinet. Deinde verò ad decocta pro fotu, ex stœchade, saluia, rore marino, maiorana, meliloto, & chamæmelo, in vino parata deuenimus. Quæ omnia antecesserant frictiones & cucurbitulæ prope nucham: & scapulas admotæ. Nam & naribus castoreum vino maluatico dissolutum, applicabatur. Quibus ad se rediit: & tanquam mortuus reuixit. Cui postea conditum hoc propinauimus, & ita habet, Recip. Specierum, pliri sarcotici, aromatici rosati, diacinnamomi, diambræ, lætificantis Galeni, ana scrup. vnum, piperis longi, nucis moschatæ, caryophyllorum, ana drach. semis. Cum tribus vnciis sacchari, in aqua roris marini dissolutis, fiant orbiculi, rotulæ dictæ. De quibus in aurora, & interdiu gustet: & desuper vinum maluaticũ, aut potens aliquod fuluum, aut pallidum bibat. Testatur autem Galenus libro tertio Simpl. cap. 19. huiuscemodi vini potum, catalepsi laboranti summopere conuenire: quod vinum Græcis κίῤῥον dicitur. Et id Auicenna, capite de venenis frigidis commendat: quũ vim quandam viuificandi obtinere tradat.
Cæterùm

Cæterùm is quum bene habere cœpit: eum ne in comitialem morbum caderet, eo modo quo melancholici curãtur, tractauimus: & securè perseuerauit.

SCHOLIA.

Catalepsis Latinioribus detentio, & deprehensio dici potest: à recentioribus congelatio appellatus morbus: qui subitò euenit, & mentis & corporis sensum & motum priuat: ac in eadem figura ægrum sinere permittit, in qua ante accessionem erat. Verbi gratia, si prius æger sedebat, sedens permanet: si genua flexa habebat, genibus flexis permanet: si os apertum habebat, apertum manet: plerunque tamen oculis apertis æger manet. quia musculus crassus, palpebram superiorem aperiens, contractus, ac rigidus, & gelatus est redditus. Quippe animalis spiritus concretus intemperie frigida & sicca, non solùm in cerebro, sed omnibus corporis partibus efficitur, quo fit, vt vniuersum corpus sensu & motu priuetur, quia quum concretus sit, ineptus ad illustranda neruosa corpora est redditus. Et hæc est causa, ob quam somnus in hac affectione non fit. Quia spiritus animalis à neruis in cerebrum non reuocatur: cæterùm manet in hac affectione veluti in caro subetica passione dicta, respirandi quædam facultas, ab illæsis adhuc spiritibus quibusdam, ob vitæ necessitatem respirationi potissimum seruientibus. Cõuenit igitur affectio hæc cum apoplexia in hoc, quòd communem

sensus

sensus & motus priuationem habent. Sed differunt, quia in hac, de qua agimus affectione, spiritus concreti ac congelati ob intemperiem frigidam & siccam fiunt: & proprijs suis locis intercipiuntur, ac quieti manent: immo ad sensum & motum præbendum ineptissimi. Vnde membra rigida ac stupore affecta euadunt: & eundem seruant situm, ac figuram, quam ante accessionem habebant. In apoplexia verò neruorum fit obstructio, & obstaculum quoddam: ob quæ spiritus ipsi quasi carcere detinentur: vnde ad corpora neruosa permeare non possunt: & consequenter nerui laxantur, & resoluuntur: ac mouendi, & sentiendi membra facultatem amittunt. Vtcunque tamen in apoplexia detenti spiritus, integri nulla concretione affecti sunt, vnde corpus alterum situm, & figuram, ab ea, quam in accessione habebat, desumere poterit. Solet autem affectio hæc in morbum comitialem, Epilepsiam dictum, aut hoc grauiorem apoplexiam terminari: quæ affectio quia ab intemperie frigida sicca, vt Galeno libro secundo, Aphorismo tertio placet, fit, hoc morbo correpti tanquam melancholici tractandi sunt, vt in hoc molitum fuit iuuene.

Curatio decimaquinta, in qua agitur de catocho, id est, sopore vigilante, siue dormitione vigilante dicto morbo.

PEropportunè hîc occurrit Nicolai mulier facie venusta, octo supra decem nata annos: quæ quum febri maligna & pestilenti affligeretur medicorum iudicio, catochos morbus illi superuenit. Nam & dormiebat, & vigilabat. clausos nanque habebat oculos, & interdum interrogata eos aperiebat, ac turbulenter loquebatur, nec rectè respondebat. Sed quicquid primùm in buccam occurrebat, effutiebat. Eius pulsus frequens, celer, ac paruus erat: lotium verò turbulentum iumentorum lotij similitudine. Cui pro eius recuperanda valetudine, quater sanguis extractus fuit, & cucurbitulæ scapulis admotæ, veluti propinata medicamenta tum alterantia, tum purgantia, ac roborantia. Quibus omnibus ac variis admotis topicis medicamentis, intra viginti dies sanitati fuit restituta.

SCHOLIA.

Tametsi catalepsis & catoche Græcæ voces, communi vtriusque significatione deprehensionem, siue mentis detentionem indicent: morbi tamen inter se satis sunt differentes. Est enim catalepsis morbus, quem iuniores medici congelationem appellant: de quo superiori curatione sermo habitus est, & de eo Paulus Aegineta lib. 3. suæ medicinæ, cap. 10. ad hunc modum tradit. Dicunt etiam priuatim, diuersumq; à vigili comate catochon fieri,

enim

cùm simplicem non mixtam habebit causam, nimirum frigidiorem sicciorémq; materiam: quæ posteriore cerebri ventriculo repleto malum hoc excitarit: quo qui corripitur repentè, in illo permanet habitu, quo correptus est: stans scilicet, vel sedens, clausis oculis, aut respiciens. Quam ob causam antiquiores Græci hoc detentos morbo catochos, vel catechomenos, quasi dicat occupatos, deprehensósq; nominauerunt. Recentiores affectum fœminino genere catochen, & catalepsim, veluti detentionem & deprehensionem, & cætera. Galenus porrò hac laboranti affectione, in Isagoge, siue in pulsus introductione, talem describit pulsum, quum dicat: Pulsus κατόχων, (Veteres enim τοὺς ἐιλημμένους, id est irretitos ac detentos κατόχους appellabant. Iuniores autem affectum ipsum nominant κατόχην καὶ κατάληψιν) cætera quidem lethargicis sunt similes, magnitudine, tarditate, ac raritate: quemadmodum & totus affectus à lethargi specie non multum discrepat. κατόχων tamen pulsus non imbecilli, nec molles: sed in ijs vel multum dissident. Quemadmodum certè & quòd in lethargicis quidem totus habitus est solutus, ac tumens: catochis verò constrictus ac coactus. Simili modo & inæqualitate, ac æqualitate inter se discrepant. Nam κατόχων pulsus est æqualis: lethargicorum verò inæqualis. Archigenes autem ait, locum arteriæ peculiariter in ipsis calidiorem inueniri: quomodo in ijs, qui cum

cataphora conuulsionem sunt incursuri. Hæc enim Galeni in totum catalepsi, hoc est, congelationi morbo recentioribus dicto, conueniunt: vnde Andreas Lacuna, Secobiensis, contemporaneus noster, vir omnium votis doctissimus, ac ingeniosissimus, in Galeno à se in Epitomen verso prudentius fecisset, si hæc catalepsi, morbo congelationi dicto conuenientia dicasset, quàm catocho, hoc est vigili comati. Primo enim Galenus libello citato, ac libro quarto de Causis pulsuum, de catocho, id est comate vigili, siue dormitione vigilante sermonem facit: deinceps verò ad catalepsim, siue congelationem morbum accedit. Cui tamen ipse Lacuna in totum aduersatur, alterum pro altero describens morbum: vt quisque marginales annotationes suas legens facilè deprehendere poterit. Sed errorem hunc, vt ingenuè fatear, typographi potius incuria, quàm tanti viri negligentia irrepsisse putarem. Facilis autem lapsus est, quæ vni debentur loco, alteri collocare: præsertim in marginalibus annotationibus. Ceterùm catoche, vel catocha, coma vigilans, vt dixi, interpretatur: vel, vt alijs placet, dormitio vigilans: morbus in quo æger & dormit, & vigilat, quia ex duobu contrarijs conflatur morbis, lethargo scilicet, & phrenitide, vt testatur Hippocrates libro quarto de Morbis popularibus nō longè à principio: vbi morbum hunc stupidam insomniam appellat. Quippe à bile flaua largiore cum

pituita etiam largiore in cerebro permistis fit. Quarum illa, quum calida sit & sicca vigilias inducit: hæc verò quum frigida & humida somnum conciliat magis & minus, pro vincentis materiæ quantitate & qualitate. Potissimum autem in vtroque hoc morbo catalepsi & catoche, posteriora cerebri magis molestantur: vt tradit Galenus libro quarto de locis affectis. Qui sæpe pestis tempore euenit. Et ab Italis malum de mazucho appellatur: ab Hispanis verò malum de modorra, aut modorilla. Medius est enim morbus hic (vt dixi) inter phrenitim & lethargum morbum. Nam quũ lethargi morbi materia superat, sopor vigilans morbus dicitur, Græcis catoche: quum verò phrenitidis, vigilans coma siue vigilans sopor appellabitur: à Græcis verò ἄγρυπνον κῶμα. At si æquè vtraque materia patientis cerebrum afficiat, nomen nouum excogitare decet: quum nullum hucusque nec à Græcis, nec Latinis illi impositum sit. Plerunq; tamen in hoc morbo vrinæ apparent perturbatæ: quales sunt iumentorum: vt refert Hippoc. libro quarto Aphorismor. septuagesimo. Hoc tamen morbo affectis, pulsus tales insunt, quales Galenus libris citatis describit: quum tradat, Iam etiam alius est affectus, qui siue medio loco ponendus sit inter lethargum & phrenitim: vt qui cum neutro in totum conueniat, siue communis esse ambobus existimandus, vt ex phrenitidis speciebus, & lethargi mixtus, suo loco consi-

derabimus. Nam de eius hîc pulsibus agemus: At ne quasi ænigma quoddam propositum sit, per signa quæ cum eo sunt connexa, eum ob oculos ponam: conniuent ferè oculis: sonnolenti sunt: atque stertunt: rursus oculis fixis, ac inconniuentibus diutißimè, vt catochi, (intellige vt catalepsi affecti) intuentur, & si quid roges, atque ad colloquium compellas, difficiles sunt, & tardi ad respondendum. Plerunque etiam stultè loquuntur, nec rectè respondent: ac temerè nugantur. Is est affectus quem dico, qui ex signis sibi adiunctis defectu proprij nominis cognoscitur. Pulsus eius celeres sunt, & crebri perinde vt phreniticorum: minus tamen. Et roboris item minus, ac illi obtinent. Lati autem sunt & breues, externum motum non habent subitò truncatum: sed alio modo veluti intrò se proripientes subterfugiunt, ac concitant contractionem, & quasi suffurantur distentionem: verùm in ea pulsui phreniticorum non sunt similes, quòd truncatione illa careant. Hæc ergo Galeni signa in totum respondent illis, quæ iuuenis in hoc patiebatur morbo. Cæterùm Leonardus Fuchsius Germanus in sua de Curandis ægritudinibus praxi, de catalepsi & catocha, magna inaduertentia, sub eodem capite, quasi de vno tantùm morbo agens, sermonem commisit. Sunt enim reuera longè diuersi morbi, vt ex dictis liquidò constat.

Curatio decimasexta, in qua agitur de quodam, qui quum à scabie per linimentum curatus fuit, in quandam faciei & labiorum incidit fœdam affectionem, simúlque de propinanda aqua lactis.

PVer natus annos quinque, quum scabie scateret, eius mater ipsum linimento quodam inunxit: à qua inunctione quum mundus, & scabie liber euasisset, ad eius faciem humor quidam calidus ruere cœpit, ipsam vnà cum labiis, & narium parte, inflatam & tumore leuatam reddens. Quæ inflatio sæpe pustula prope nares oborta delitescebat. Sed postea interposito tempore, repullulabat. Nullis igitur adiutus præsidiis, sic hac affectione ad iuuentutem vsque molestus peruenit. Qui quum ad nos accederet: & remedium contra morbum diuturnum, faciem fœdãtem peteret, ipsum temperatura biliosum notauimus. Ac multis iam vsum pro morbo propulsando medicamentis, inter quæ & guaiaci decoctum citabat: & thermarum aquas, veluti plures sanguinis missiones, vt cucurbitulas scapulis admotas, ano hirudines, masticatoria, errhina medicamenta, & huiusmodi diuer-

ſiones alias. Protinus igitur ad opus accedentes hunc ſeruauimus ordinem, quem in medium afferre non grauabimur, vt deinceps alij pro ſimilibus deponēdis affectionibus exemplum habeant. Inſtabat autem veris initium, quum hæc moliebamur, & optimo victus ordine inſtituto ſic incepimus: Rec. ſyrupi endiuiæ, cichoreæ, lupulorum ana vnc. ſemis. Decoctionis ſenæ vnc. 4. miſce, fiat ſyrupus: quem in aurora bibat. Ebibitis autem tribus ſyrupis, ſanguinis ex vena nigra brachij dextra ad vncias octo mittatur. A qua ſanguinis miſſione, ſingulis tribus diebus ſequētibus, ſingulos quoque ſyrupos iteret: ac ſequentem bolum die ſequenti deglutiat: qui habet, Recipe floris caſſiæ recēns extractæ vnc. 1. & ſemis, cum ſaccharo fiat bolus, quem ieiuno ſtomacho ante prandium per horam cum dimidia comedat: poſt hæc verò ad aquam lactis deuenimus, in cuius propinatione hunc ſeruauimus ordinem, Rec. Aquæ lactis caprini vnciam 1. ſyrupi acetoſi multæ acetoſitatis vncias 3. Miſce. Et ebulliat ebullitione vna, quam manè poſtquàm è lecto exiuerit, & omni ſuperfluitate expurgatus fuerit, deambulando per integram horam paulatim, more aquarum medicatarum ſumat: & cibum ad quatuor horas tardet.

Singu

Singulis diebus prędictam quantitatem sumendo. Elapsis verò quinque prioribus diebus à seri potu computando cephalica dextri lateris secetur, & ad libram mediam sanguinem fluere permittito, ac ad decimumquintum diem in huius seri potu perseueret, in fine quorum prædictum cassiæ bolum eo modo dicto repetat. Et post purgationem, totam iecinoris regionem, ac lumbos secundum longitudinem, vnguento rosato recēti eiusdem anni inungat. Item per totum annum condito rhodosaccharo, & buglosaceo ad vnciam vnam in aurora vtatur. Et quanto frequentius assumpserit, eo melius erit. Non minus rhabarbaro semel in hebdomada saltem vtatur: ipsum mandendo, ac deglutiendo pondere semidrachmæ. At initio Augusti ad balneas ipsum misimus, ex aquis potissimùm frigidis ferreis, quales sunt Lucenses, ac Calderij, in agro Veronensi. Sed Septembri mense purgatio, ac lactis aquæ propinatio, repetitæ fuerunt. Quibus omnibus, intra duos annos sanitati fuit restitutus, nec amplius in hanc fœdam incidit affectionem.

SCHOLIA.

Inter ea medicamenta, quibus olim antiquitas pro cienda aluo vsus est, aqua lactis adnumeratur, cuius dosis ad heminas, hoc est libras quinq;

accedebat. Proinde mirari non est, si nos hodie quoque ad Priscorum imitationẽ, pro hac leuanda affectione, & corporis mala intemperie domanda, ea dicto modo vsi simus: habita ægrotantis ætate, cæli temperie, affectione, ac temperatura. Valet autem aqua lactis ad inueteratas papulas, & varos liuidos, & vitiatos sub cute humores, velut lepras, scabies, vlcera vetera & efferata. Quæ & puero, & mulieri, & seni, citra omne periculũ exhibetur. Et in caniculæ æstibus intrepidè datur: quia natura sua lenis, ac frigida est, vt in nostro abunde diximus Dioscoride. Cæterùm aqua lactis varijs alijs modis contra cutaneas affectiones parata ebibitur, vt floribus fumiterræ, borraginis, buglossæ, senæ, lupulorum, rhabarbaro & similibus admista. Sed potißimum aëri nocturno exposita, in qua Galenus scammonium immittebat: & clanculum inuitos homines purgabat, & sanabat: vt libro decimoquarto Methodi medendi, capite septimodecimo legitur.

Curatio XVII. in qua agitur de muliere enixa, quæ sanguinem menstruum per nares, & os emittebat.

VXor hominis Germani, qui ad tabernam habitat, vterum gerebat septimo mense, magno capitis dolore cruciabatur: pro

pro quo leuãdo, cucurbitulas scapulis cum scarificatione affigi fecimus. Sed vesperi puerum peperit, & febris ardens illam inuasit. Nihil purgabat: multum sitiebat: anxiè agebat: res in dubio erat. Sequenti verò die, quum saphena pedis vena secta esset, & sanguis exiret, interpositis paucis horis, per os & nares sanguis menstruus illi copiosissimè effluxit. Post cuius fluorem capitis dolor remitti cœpit, & symptomata omnia minui. Sequenti verò die cucurbitulis feminibus admotis, & syrupo de bisantiis sine aceto, sæpe ebibito, ac aliis retractionibus adhibitis, sanguis diuerti & retrahi cœpit: ac sic rectam viam secutus fuit. Quum verò mẽses fluerent, se sanam dixit, & basilicè perseuerauit: at eius puer obiit.

Curatio decimaoctaua in qua agitur de quodam, qui re Venerea uti non poterat.

SAlaphatinus, Hebræus, natus annos quadraginta, boni habitus vir, ex Bruzia propè Constantinopolim inclyta ciuitate Anconam venit, remedium quærens, quo potissimũ liberis operam dare posset. Cùm vxore etenim, ob genitaliũ membrorum imbecillitatẽ, rem iandiu non habere querebatur: & eo magis q̃a liberis carebat.

quos

quos summopere optabat. Insita enim vnicuique est animali sibi simile quasi à natura ad perpetuandam speciem & propagandam sobolem instigatio, producere, sed potissimum hominibus: & ex iis, Iudæis, qui in hac re, vt variis aliis, superstitiosissimi sunt: credentes vtique eorum animas post obitum, saluas fieri non posse, nisi masculos dimiserint, qui ad Deum optimum maximum preces fundant, vt parentum animas in cœlum euehere dignetur. Huic igitur vt suum assequeretur scopum, hanc illi præscripsimus methodum, Primò per pharmacum corpus optimè purgetur, & optimis vtatur cibariis & potu commẽdauimus. Nam absque Cerere & Baccho Venerem frigere omnes norunt. Vtatur capis, gallinis, fasianis, turdis, merula, pullis gallinaceis, auiculis syluestribus. Sed potissimùm passerculis salacibus: quōs Græci sua lingua πυργίτας appellant, ex quibus cerebella, ac quæ propè renes partes sunt, primatum obtinent. Ex quadrupedibus hœdus, & veruex præcipuè numerantur. Sed & pisces in lege admissos concedimus, modò tamen calidos & bene paratos comedat: quanquàm multi corio tecti, veluti testa cooperti libidinem incitẽt. Sed quia huic per religionem vetiti sunt, eos silentio præterire satius est. Cicer ex legumi

guminibus ad rem multum facit, veluti ex herbis menta, rapa satiua, eruca, porrum, cepa, nasturtium, orminum, satyriones, vrtica, crocus, carduus, pinea, scolimos dictus, cuius tam radix, quàm calyx chichophilos dicta expetitur: bulbus esculentus de quo Martialis dicere solebat:

Cùm sit anus coniux, & sint tibi mortua mẽbra,
Nihil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Quibus addere est erisimũ, cephalionem encephalum dictum, nostris palmitem, vel palmæ caput: de quo capite de Elate in nostro legito Dioscoride. Ex fructibus verò, quos illi concedebamus, sunt vua, ficus, amygdalæ, pistacia, pini nuclei, vua sole exiccata, nux Indica: & alij plures silentio prætermissi. Sed ex cõditis hoc potissimùm parare fecimus, multum ad rem faciens & ita habet, Recipe amygdalarum albarum libram semis, pinearum recẽtium albarum vncias 3. carnis scincorum renes amplectentis vnc. 2. Radicum testiculorum canis, & vulpis in aqua primò coctarum vncias 3. seminis erucæ vncias 2. piperis longi, cardamomi, ana drachmas 2. mellis quantum suffecerit, ad ignem secundum artis ministerium fiat conditum molle, & cum drachmis duabus specierum diamoschi aromatizetur. Cuius semiunciam quãdo vadit dormitum,

mitum, comedat: & desuper parum vini mal uatici ebibat. Sed & membra debiliora facta, hoc inungebat vnguento, R. olei lilii vncias 6. pulueris stellionis vnc. 1. castorei scrup. 1. nucis moschatæ, piperis lõgi ana vnciã semis, ceræ citrinæ, quantum pro ratione linimenti suffecerit, misce, & ad ignẽ, vt decet, paretur. Cæterùm multa, & varia pro hac complenda operatione excogitari possunt, tam condîta, quàm vnguenta. Ex condítis autem prostat in officinis confectio diasatyrion dicta: quę recèns parata primas in hoc loco tenet. Sed ex citatis simplicibus, marsipanes parari possunt. Veluti rotulæ, conseruæ, electuaria, & huiusmodi alia: de quibus & inunctionibus variis, si quis multa scire desiderat: legat Aetium, sermone vndecimo suæ medicinæ, capite trigesimoquinto: cui titulus est, de iis qui re Venerea vti nõ possunt. At Auicennam Fen. vigesima libri tertij, capite 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & vigesimo. At hodie Turcæ libidinosi suo amphione ad incitandam libidinem, in cibo fabæ magnitudine vtuntur, qui succus herbæ cuiusdam est, non verò papaueris, vt quidam putant. Citat Theophrastus herbam quandam, verę libidinis irritamentum vocatam, de qua nos quoque olim mentionem fecimus.

mus. Sed Indi nostros Lusitanos docuerunt chrysocollam (boracem officinis dictam) ciceris magnitudine in ouo sorbili ebibitam, hominem in priapismum trahere, & tentiginem ciere. Prædictus enim Iudæus hic (vt qui ad nos ex Constantinopoli redierunt testati sunt) filios genuit, & hilariter cum vxore agit.

Curatio decimanona, in qua agitur de quodam, qui ex lapidea scala cecidit: & illi brachium & sinistrum crus absque motu permanserunt.

EX scala lapidea cecidit puer obesulus, Brudorum viduæ filius, natus annos quinque. Qui quum super dorsum caderet, nucham, & spinam malè affecit. Vnde & neruos malè affici credendum erat. Is verò à lapsu, veterno, hoc est profundissimo somno, per noctem & diem oppressus est. Cui occurrens medicus quidam, dextri brachij venam tundere & sanguinem extrahere, ac brachio & cruri malè affectis medicamenta admouere fecit. Sed quum puer ad quinque dies cum illis

adm-

admotis medicamentis nullum iuuamen persentiret: sed potius absque motu prædicta membra manerēt, ad eum inuisendum sum vocatus. Cui præsens considero, huic nullum inesse vulnus, nullum tumorem, nullam membri fracturam, aut liuiditatem. Quibus de causis, in mentem reuoco similes à Galeno casus citatos, quibus mediantibus doctus euado, iudicans huic neruos, & musculos malè esse affectos: & ita malè affectos, vt per eos spiritus motum præbentes permeare non possent: quum transitus, & via illis intercepta esset. Proinde ad neruorum originem occurrens, caput, occiput, & vniuersam spinam ipsam hoc linimento illini fecimus. Et intra quinque dies, membra motum recuperârunt, & paucis aliis interpositis, integram adeptus fuit sanitatem. Habet autem linimentum sic: Recipe Olei chamæmelini, vulpini, vermium terrestrium ana vnc. 2. Pulueris vermium terrestrium vnc. 1. ceræ paruum: ad ignem fiat linimentum: quo neruorum origo & spina inungatur, & desuper pellis vulpina imponatur.

SCHOLIA.

Non multum ab isto casu abhorret historia Galeni de Pausania Syro Sophista, quam lib. 3. de locis affectis, cap. 10. citat. Et paulo anteà lib. 1. cap. 6. Proinde decet medicum in Galeni doctrina optimè

optimè esse versatum: quia omnia, quæ contingere possunt, in eo facilimè est inuenire.

Curatio XX. in qua agitur de impostura quadam, videlicet quòd medicus quidam leni quodam clystere puellam interfecerit.

LEo Hebræus pædagogus quum multos sanctam linguam doceret, medicus quidam cognomento Calaphurra, vt linguam quoque calleret, ad eum accedebat. Cæterùm huic Leoni filia erat annos nata circiter octo, quæ sæpe ventriculi & intestinorum erosionibus cruciabatur. Is quum semel natam afflictam animaduerteret, medicum præsentem rogat præsidiũ facile paratu, quo filiam à symptomate liberet, excogitasset. At medicus magistro obtẽperans officio suo fungi cœpit, doctè sanè puellæ tẽperaturam natiuã, tum ætatiuam considerans. Quæ dubio procul pituitosa erat: quibus addebat tempus hybernum ac rigidam hyemem præsentem, in qua ætate, & cœli constitutione, morbi frigidi plerunque nascuntur. Vnde coniectari cœpit morbum hũc ab humore frigido, & flatuoso ortum trahere: qui per circuitus quum mouebatur, non continuo, sed

interpolatim puellam affligebat. Sed coniecturam suam firmabat, quòd tortiones illæ, ac ventriculi murmura nullam secum febrim trahebant. Quæ omnia, quum vniuersaliter morbum frigidum indicent ac testentur, potissima tamen ac indubitata in ægrotante Hebræa sunt, quia Hebræi melancholicis & flatuosis, ac actu frigidis vescuntur cibariis: à quibus humor gignitur quidam frigidus flatuosus, cholicas affectiones plerunque producere natus: quæ res indicio est, quòd Hebræi ob hunc aggestum humorem in cholicum affectum sæpe incidunt. Hoc igitur ratiocinio vsus, doctè medicus contra hanc affectionem hunc descripsit clysterẽ, qui habet, R. Chamæmeli, anethi, an. m. I. rutæ m. semissem. cumini pug. medium, in libris tribus aquæ fiat decoctio quousque maneāt libræ duæ. Facta decoctione, & colatura, decoctis adde oleorum chamæmeli, rutæ, anethi an. vnc. I. Vini parum misce, & ter ex prædicto decocto & oleis ac vino mixtis, clysteres parentur. Ita vt quilibet clyster decem tantum contineat vncias. Ab iniecto verò primo clystere puella angi cœpit: ac intra horam mortua fuit. conqueruntur parentes: medicum detestantur: populum conuocant: ad iudicem currunt: obitus vindictam

quærunt.

quærunt. Tandem prædictum medicum in vincula coniiciunt,& sub iudice lis pendet: Anconam gubernãte illustrissimo Vincentio de Nobilibus, Iulij tertij Summi pontificis, ex sorore nepote:ac locum tenente. Quæritur an puella ob clysterem iniectum obierit, an ab aliqua alia causa mors illi superuenerit? Primò quòd ab infuso mors subsecuta non fuit, ipsum componentia satis testantur: quum omnia ferè quotidie in victus vsu homines habebant à chamæmelo herba sic dicta, quòd mali odorem referat, incipientes: quam Aegyptiorum sapientissimi ob raras eius dotes Soli consecrabant. vt testatur Galenus libro tertio de Facult. simpl. med. cap. 9. De cuius tẽperatura ac viribus sic lib. 6. prædicti voluminis idẽ dixit, Anthemis, id est, chamæmelon calfacit,& desiccat in primo ordine, estq; tenuium partium. Ac proinde digerendi, laxandi, ac rarefaciendi vim obtinet. Hæc Galen. cui omnes hucusque medici subscribunt. Non est igitur quòd ob chamæmelum vel chãmæmalum dictum, infusum hoc noxium aliquid contraxerit, quis dicat. Veluti nec à bene olente anetho: quod pro ornandis olis, ac præparãdo acetario culinis familiare est. Excalfacit autẽ in fine secundi gradus & exiccat in eiusdem

initio:& ob id in oleo decoctum digerit: dolorem sedat: somnum conciliat, & crudos humores cōcoquit. Quę omnia de sicco intelligenda veniunt: nam viride humidius, & minus calidum est. Itaq; magis cōcoquit: & somnum conciliat, sed minus discutit. Sed & ruta à multis conseruanda sanitate, & morbis profligandis frigidis, ac interficiendis vermibus, sæpe manditur: quæ Galeno authore, capite de vitice seu agno casto, calfactoria & exiccatoria tertio in gradu est. Cuius oleum auxiliatur iis, quos tortiones ac cholicus dolor à frigido humore ortus discruciat, vt meminit Galenus in fine libri 12. Methodi medendi, veluti sexcentis aliis suæ doctrinæ locis, præcipuè vbi de seipso historiam narrat: quibus affectionibus cuminum multum quoque valere omnes norunt: quum spiritum flatuosum dissoluat, & ipsum in halitum reddat, ac ob id ex medicinis ventositates carminantibus, practici ipsum primatum obtinere contendant. Non est igitur quòd quis contumax, aut ceruicosus insciúsve, audeat dicere, ob clysmum componentia ornantiáve, obitum puellæ superuentū esse: quū, tametsi potentiora essent medicamenta, eorū vire in aquæ coctura infrigerentur. Nec enim subterfugere est ad vinū, quum per

per se solum similes curat morbos, vt Gal. sæpe testatur, & Angelus Politianus vir nūquam sine honoris titulo nominandus lib. suarum Epistolarum illi suffragatur, quum locum quendam deprauatum apud Pliniū, vbi de cicuta agit, restituat. In idem valet infusi ipsius parua quātitas, quæ quum decem ad summum vncias contineret, vix sufficiens erat secundum ex crassioribus attingere intestinum. Nūquam enim infusa per clysteres ad intestina ventriculo proxima perueniunt, vt memoriæ commendauit Galenus libro quinto Methodi medendi, & eiusdem voluminis 13. nec enim ignoro, apud ipsum Galenum, libro sexto de Symptomatum causis legi, nonnullis clysteres adeò ascendisse, vt ipsos postea vomitione reiicerent, quemadmodum stercus per lethales voluulos emitti solet: quum id ventriculi attrahere non est, sed duntaxat suscipere ea quæ ob intestinorum compressionem violenter sursum feruntur. Sed de iis satis, quum multo plura huic rei facientia Centuria prima medicarum curat. nostrarum, ad illustrissimum Cosmum Medicem secundum Florentinorum Ducem dicata dixerimus. Vt igitur receptui canamus, luce meridiana clarius claret, clysmum hunc nullam noxam aut vim, nedum mortem,

huic afferre posse. Est enim clysterium, vt Auicennæ placet, medicamentum nobile, quod ideo nobile dicitur (vt mea fert opinio) quia securum, nullum præcipuum membrum quod vellicare possit attingẽs: à crassioribus enim intestinis potissimùm materiam deponit, non verò vniuersaliter ab omni corpore, vt doctè admodum Antonius Musa Brasauola nobis pyladæa amicitia coniũctus, Galenum in pristinum nitorem reddens, Aphor. secundo libri quarti Apho. adnotauit. Sed ne lectori nauseam in re tam facili sermonem in longum ducendo moueamus: vnde mors huic puellæ subsecuta fuerit, breuiter dicamus. Primò scire licet, quòd puerorum substantia omnium facillimè digeritur, ac dissipatur, vt testatur Galen. libro nono Methodi med. Propterea quòd est omnium humidissima, ob quam humiditatẽ, ac concretos in eis frigidos humores somnolenti maximè sunt, & veterno, hoc est sopore ac profundiori somno maximè apprehenduntur. Quum igitur puella hæc pluribus huiuscemodi humoribus frigidioribus scaterer, ac cœli status rigidus & niuosus esset, consequens erat, vt non solùm stomachi & intestinorum rosionibus obnoxia esset, sed quod magis est, catalepsi, id est, congelationi,

tioni,& apoplexiæ. Fortè enim fortuna præ-
dicti humores caput præcipuè eo tempo-
re occupabant, ac in eo sedem habebant,
qui ad cerebri obturandos meatus para-
tissimi erant: vnde credere erat puellam vel
nullo remedio aut præsidio adhibito, in-
tra paucas horas morituram: sed quum
clysmus dissoluendi ac rarefaciendi vim
haberet, factum est, quòd eo materiæ illæ
fluxibiliores redditæ cerebri meatus im-
plerent ac coarctarent: vnde apoplexia or-
ta est, morbus sanè perniciosus, ac lethalis:
à quo puella hæc mortem traxit. Non est
igitur quòd medico imputetur huius obi-
tus, quando non sit in medico (vt ingenio-
sus Poëta Ouidius ait) semper releuetur vt
æger. Quum interdum bonam artem præ-
ualeat malum: immo nonnulli sæpe repe-
riuntur morbi necessariò interficiẽtes, in-
ter quos hunc à quo puella dicessit, adnu-
merare est: non erat igitur medicus ob hãc
rem accusandus, nec inuitè ad iudicium
deducendus, quoniam post deum Aescu-
lapium, quem in serpentis formam ad pe-
stem sedandam, Romam decem Lega-
ti ex Epidauro traxerunt: medicis conces-
sum fuit, vt inuiti in iudicium deduci non
debeant, vt habetur apud legem, Medi-
cos. C. de profes. & med. Obiit igitur, vt iis

finem imponamus, puella prædicta apoplexia detenta, quum, vt assistentes restabantur, tota rigida post obitum mansit: nec est quòd quis in hac re amplius dubitet ancépsve sit: ita enim sentio ego Amatus Doctor medicus Castelli albi Lusitanus, in quorum fidem hęc scripsimus: Anconæ decimoseptimo die mensis Maij 1550.

Curatio XXI. in qua agitur de muliere quadam, per mammas sanguinem menstruum emittente.

MVlier nobilis, quum puerum lactaret & vt fieri solet, longo tempore menses suppressos haberet, ecce per mammas sanguis illi effluere cœpit copiosissimus: à quo præter fluxionis tædium nullũ capitis dolorem aut noxam percipiebat. Facta tandem ex saphena pedis vena, sanguinis copiosa extractione, ex mammis sanguis illico retractus fuit: & mulier ab hac fœda affectione libera quæ medicorum iudicio in insaniam ventura esset, iuxta Hippocratis dictum libro quinto Aphoris. quadragesimo: quod habet, Quibuscũque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.

SCHOLIA.

Tametsi Galenus hoc nunquam vidisse testetur,

tur, nos tamen cum Hippocrate, sanguinem per mammarũ papillas effluere in duabus nobilibus, altera Lusitana, altera vero Itala hucusque seruatum habemus: quarum nulla in furorẽ, aut insaniam deuenit: sed potius sanguine ex saphena misso, illico sanitati restitutæ fuerunt. Cæterùm, Antonius Musa Brasauola refert à se mulierem visam, cui sanguis per vbera fluebat: quia gemellos nutriebat qui cùm vehementer exugerent, sanguinem in lac conuerti non sinebant. Et ita huic contingebat, vt ijs qui nimio vtuntur coitu, quibus sanguis exit qui in semen conuerti non potuit, vt citato habetur Aphor.

Curatio XXII. in qua agitur de papulis quibusdam circa brachialia, & manus, ac vtriusque pedis astragalum, Talum dictum, repentè erumpentibus.

SEnex Abenaser, quinque supra sexaginta natus annos, boni habitus & sanguineus, quum Maij tempore veste pellibus fulcita vestiretur, & cothurnis ac ocreis ex suberis cortice paratis, calciatus incederet, scabiosus ille aeris ac vestium caliditate, de pedum nimio calore querebatur: ita vt intra crepidas eos continere non posse sa-

pe inculcaret: huic igitur calore extraneo affecto, & iecur supra modũ calefactum habenti, repente papulæ quædam nigerrimæ manus præcipuè & brachialia ac pedum astragalum inficientes superuenere, quæ natura sua pruritum excitabant, & carnem corrodebant: vtpotè ex sanguine superassato, & atrabiliario reddito ortum trahentes. Cui malo occurrens, depositis per balanum fecibus, sanguinis vncias sex secta dextra basilica, fluere fecimus, qui in totum ater ac putredine affectus erat: qua de causa vesperi, ex sinistro brachio sanguinis extractio ad vncias 8. repetita fuit: Sed ad iecoris, & membrorum interiorum rectificationem syrupum hunc in dies bibebat, qui ita habet, R. Syrupi rosati, cichoreæ s. endiuiæ an. vnc. ß. aquarum cichoreæ, endiuiæ, boraginis, buglossæ an. vnc. 1. Misce. Cæterùm papulas, quia ex excedentium erant genere, scarificare fecimus: ex quibus sanguis ater effluxit, quas tunc marina aqua lauari fecimus. Nam in herpetas deuenire timor erat. Sed postea ichores citrini cum quadam nigritie inde exhibant. Super quas vnguentum hoc admouere fecimus, quod habet, Vitelli oui num. 2. olei rosacei, butyri recentis, succi duorum limonum, an. vnc. 2. sublimati. drach. ß. Misce

Fiat

Fiat linimentum, quo papulæ prædictæ exiccatæ fuerunt: & ipse leni pharmaco epoto, intra paucos dies bene habuit. Sanitati tamen colophonem addidit, quum per octo sequentes dies conseruam hanc gustauit: & desuper aquam hanc destillatitiam subscribendam bibebat. Habet autem conserua, siue conditum sic, Recip. Conseruæ ex floribus herbæ fumi terræ cum saccharo paratæ vnc. 1. De boragine, de rosis, de buglosso ana vnc. 1. & ß. cum miua cydoniorum absque speciebus, fiat conditum, & folio auri inauretur, quod in sex partiatur partes: & ieiuno stomacho, singulis diebus (vt dixi) portiunculam comedat, super quam aquam sequentem ebibat, Recip. Aquæ cichoreæ, endiuiæ, lupulorum ana vnciam vnam. Misce.

SCHOLIA.

Decet autem medicum, ægrotantis opulentiam, vel pauperiem perpendere: quum secundum ægrotantis possessionem, ita à medico pretiosa, vel parui valoris medicamenta parari debeant, vt commendat Galenus libro sexto de compos. med. per loca, ad hunc modũ dicens, Quemadmodum enim pauperes, medici exilem apparatum laudant: sic oportet etiam diuitibus permittere, vt cõfectiones pharmacorum pro opulentiæ suæ dignitate comparent. Satis enim scio etiam ipse non solùm pauperes esse medicos

medicos, sed & qui ab ipsis curantur. Quibus satis est, vbi ægrotant, alicam cum aqua mulsa accipere, & mundum panem habere, aut aliquam farinam vtilem ad cataplasma. Verùm eum qui curandi tractationem scribit, omnis materiæ meminisse operæpretium est: quo tum diuitibus copia sit ipsis artificiosè vtendi, tum pauperibus electio sit illarum tantùm, quibus vnusquisque pro opportunitate abundet.

Curatio vigesimatertia, in qua agitur de vermium curatione.

PVeri ad quos diuertimus, vermiũ morsu lancinabantur: nam caput dolebant, tremore corripiebantur, & frigore, ac inordinata febri affligebantur. Ex quibus nonnulli nares scalpebant: digitos in os mittebant: & quæ comedebant, euomebant: omnes verò sanitati restituti sunt sequenti ordine describendo: ij præcipuè qui aliquid iam comedebant. Alij verò lactentes tantùm alia excogitata via incolumes quoque perseuerarunt. Primis igitur semen lumbricorum saccharo incrustatum pondere dimidiæ vnciæ comedendum dabamus: cum quo non febricitantibus, vinum pauxillum, & generosum bibendum dabamus. Febricitantibus verò aquam portulacæ, graminis, aut in qua coriandri semen incoctum fuit.

fuit. Postea verò media interposita hora, singulis singulas semuncias diasebesten in bolo, aut rhabarbari scrypulum vnum, vel alterum propinabamus. Quibus medicamentis omnes per secessum emittebãt vermes, & sanitati pueri omnes restituebantur. Qui verò lac tantùm sugebant, eorum nutricibus prædictas dabamus medicinas, citato ordine, sed aucto pondere: vt ad lac earum vires vtcunque potentes accederẽt. Sic enim nos docuit Hippocr. lib. 6. Epidemiorum, dicens: Mulier, capra, cucumerem agrestem comedentes, pueris purgatio. Cui postea subscripsit Galenus lib. 3. Alimentorum, cap. 14. & lib. 5. de tuenda valetudine. A' quibus omnes postea medici mutuati sunt, & libris suis inseruerunt.

Curatio vigesimaquarta, in qua agitur de erysipelate phlegmonoso.

PIstor qui iuxta diuersorium, cui serpens pro symbolo & insigni est, habitabat, erysipelate phlegmonoso in manu sinistra versus cubitum corripi cœpit. Ad quem, quum quidam ex iis, qui omnia quinta essentia, & oleis per sublimationem extractis, curare profitentur, diuertisset, ipsum scorpij ictu percussum fuisse contestabatur, occasionem alioqui quærens, vt sua experiretur

riretur olea: ſed non vtinam hominis vitæ diſpendio. Quum enim prædicto morbo ſua ſuperadderet olea, quæ non minus e-rant, quàm igni addere ignem, factum eſt, vt intra tres dies in inſaniam, ac rabiem ægrum duxerit. Qui, & ſi poſtea à doctis medicis inuiſus fuit, omnia morbo remedia conuenientia adaptando, nihilominus tamen in fine ſexti vitam cum morte commutauit. Videant igitur ægrotantes quibus ſe concredant medicis, ne dicam carnificibus. Nam vt artificiali coniectura, quæ media eſt inter exactam ſcientiam, & omnimodam ignorationem, vti medicus debet pro internis affectionibus dignoſcendis, ita pro externis & iis quæ ſenſui ſubiiciuntur curandis, firma & indubitata medendi methodo vtatur neceſſarium eſt. At hodie, vt Plinius ait libro vigeſimonono Naturalis ſuæ hiſtoriæ, capite primo, Nulla eſt lex, quæ puniat inſcitiam capitalem medicorum, nullum exemplum vindictæ. Diſcunt periculis noſtris, & experientia per mortes agunt. Medicóq; tantùm hominem occidiſſe ſumma impunitas eſt, quando hercule in hac artium ſola eueniat, vt vnicuiq; medicum ſe profitenti ſtatim credatur, &c. Quæ Plinius ex diui Hippocratis lege in ſuum opus mutuatus eſt.

SCHO

SCHOLIA.

Elapsis quindecim diebus ab obitu prædicti pistoris, Spatarius quidam simili morbo, & in eadem corporis parte afflictus fuit: ad quem quum prædictus medicus conuenisset, & vsitatis medicamentis vsus esset, intra septem dies ipsum interfecit. Nouit autem hæc vniuersa Ancona, nouerántque doctißimi tres medici aßistentes, Hieronymus Fulginas, Federicus Seuerinus, ac Iul. Pergul. Sed hæc & similia, nõ aliunde eueniunt, quàm ob gubernatorum & rectorum inaduertentiam: qui omnes Agyrtas, circunforaneos nugiuendulos, ac barbitonsores promiscuè humanæ salutis curam habere permittunt.

Curatio vigesimaquinta, in qua agitur de erysipelate puro apud Auicennam Spina dicto.

VIcinus meus vir probus, & cui filium piratæ in naui immaniter interfecerũt, erysipelas in crure passus est, ignitã scilicet rubedinẽ per crus diffusam cũ dolore: quã comitabãtur febres & rigores de tertio in tertiũ affligentes, cui illico occurrẽs optimo prius instituto victus ordine ad frigidũ & humidum declinante, ac ex toto vino abnegato, super ipsam ignitam rubedinẽ succos ex pluribus & variis herbis expressis apponi

poni, ac sæpe commutari fecimus. Sunt autem herbæ hæ, semperuiuum, lactuca, portulaca, endiuia, tarraxacon, vmbilicus Veneris, lenticula aquæ, solanum, plantago, cucurbita, vtrunq; nenuphar, & huius temperaturæ & rationis similes herbæ. At quia purum erysipelas hoc videbatur, cutis solam superficiem occupans, à venæ sectione Galeni consilio abstinuimus, & medicamẽtum bilem purgans, Gręcis cholagogon dictum, bibendum dedimus. Quibus intra quinq; dies sanitati fuit restitutus, vt canonicus sancti Ciriaci, & alij. Solent autem morbi ij potius alterantibus, quàm purgãtibus medicamentis sæpe curari. Quo fit, vt Auicenna aquæ frigidæ perfusionem, irrigationémue summopere laudet.

SCHOLIA.

Erysipelas Latinioribus sacer ignis dicitur, purum tamen apud Auicennam spina appellatur. Quod ex bile flaua vel sanguine feruido & subtili, ac consistentia tenui ortum habet: per solam cutem se diffundens, nihil inferiorem carnem molestans, ignitam quandam rubedinem præ se ferens, quam Hispani colubrillam, quasi colubrum diminutiua voce appellitare solent: alij verò Amonte morbum, quod est rusticum, videlicet immanem, nostri præcipuè Lusitani vocant. Fit igitur erysipelas exquisitum ex flaua bile naturali:

quam

quam sanguinem subtilem ac consistentia tenuem medici vocamus. Vnde Galenus lib. 2. ad Glauc. cap. 1. Erysipelas exquisitum, & verum ex sanguine tenui & feruente fieri tradit. Libro verò primo Aphor. Aphoris. 2. ex flaua bile gigni dixit, veluti sexcẽtis alijs locis. Cæterùm, si bilis prædicta pura & simplex, vtpote naturæ suæ limites transcendens, nulli alteri humori mixta sit, & membro hæserit, tunc herpetes faciet, quos recentiores pustulas malas cholericas appellant. Si verò prædicta bilis concretior, & pro ratione sua crassior, ac maiori acrimonia fuerit prædita, tunc altius ad suppositam vsque carnem exulcerat, appellatúrque affectus hic herpes esthiomenus, id est, herpes exedens: neotericis verò exulceratum erysipelas. Quale pistor ille, de quo suprà mentionem fecimus, passus fuit, qui primò erysipelate phlegmonoso laborauit, & medicorum imperitia in herpetem esthiomenum lapsus fuit: à quo, vt diximus, obijt. Solent autem curari huiuscemodi vlcerationes vnguento albo, vnguento de lithargyro, de plumbo, ac alijs varijs pro ratione loci, & morbi: exiccantibus tamen, non verò humectantibus, vt Auicẽna putat, & neoterici in vulgatis Auicennæ erroribus notarunt. Si verò bilis minus calida & acris quàm dicta fuerit, exiguas pustulas milij granis similes in superficie cutis excitat, nominatúrque morbus hic herpes miliaris. At vt ad erysipelas reuertamur, scire decet, quòd quãdo

bilis sanguini miscetur, & membrum obsidet, si bilis præualet, erysipelas phlegmonodes, siue phlegmonosum dicitur: si verò sanguis excellit, phlegmone erysipelatosa appellabitur. At si æqualiter bilem & sanguinem commisceri contingat, tunc vitium hoc, medium quoddam particeps phlegmonis & erysipelatis vocabitur. Si verò bilis pituitæ miscetur, tunc erysipelas œdematodes affectus nominabitur. Si autem atræ bili, tunc erysipelas scyrrhodes, seu scirrhosum vocabitur. Ab humore autem in mixtione exuperante præualescentéue vitio nomen dandum est. Plura verò si quis de ijs rebus scire cupit, legat Galenum libro secundo artis medicinalis ad Glauconem: & decimoquarto methodi medendi: ac Tagaultium institutionis suæ chirurgicæ libro primo, capite octauo. Quo nullus hucusque, quem nouerim, nec copiosius, nec doctius de hac re literis mandauit.

Curatio vigesimasexta, in qua agitur de Caro, id est veterno morbo, quem Arabes Subet appellant.

AEthiopissa, quæ quatuor supra triginta annos inseruierat, & sæpe in capite percutiebatur, lenta febri laborare cœpit: cum qua somno profundissimo & graui ita opprimebatur, vt stimulata (etsi sentiebat) nihil tamen dicebat, nec oculos aperiebat: qui

qui affectus Caros Græcis dicitur, Latinioribus verò Veternus. Arabes autem sua lingua hunc ipsum Subet morbum appellare solent. Qui plerunque à frigido, crasso, aut omnino viscido fieri solet humore. Cæterùm hæc quum eius parua cura fuit habita, intra paucos dies obiit. Huius tamen morbi curatio eadem ferè est, quæ apoplexiæ, aut cephalalgiæ pituitosæ debetur.

Curatio vigesimaseptima, in qua agitur de comate febrem sanguineam comitante.

AB obitu prędictæ Æthiopissæ tres dies, eius domina Michaelis Musici mater, febri sanguinea correpta fuit: quam insequebatur ineuitabilis dormiendi cupiditas: quæ vocata vtcunq; respõdebat, sed iterum oculos claudebat, & ad soporem reuertebatur. Affectus sanè coma dictus, qui à vaporibus calidis & humidis ex sanguine putrido ad caput delatis, & ipsum implẽtibus, originẽ ducebat. Proinde rebus in ordinẽ dispositis, à sanguinis missione orsi sum*. At quia dextri brachij venæ latebant, ad sinistrũ nos diuertimus, & internam secare fecimus: ex qua integram sanguinis libram fluere permisimus. Qui quum ater & corruptione

affectus appareret, & vires vtcunque constarent, sequenti die ex eodem facto vulnere octo vncias extrahere fecimus. Sed interdum sincipiti oxyrhodinum admouebatur: & cordi epithemata refrigerantia, & roborantia. Cæterùm ptisanam, & amygdalatum pro victu huic porrigebamus. Sed vt aluus responderet, per clysteres refrigerantes procurabamus. Tertio verò die post frictiones adhibitas, cucurbitulæ quatuor scapulis profundioribus vulnusculis scarificatis affixæ fuerũt. At syrupos & hordeaceam aquam nõ gustabat, sed fontanam tantùm pro potu ad extinguẽdam sitim, qua maximè cruciabatur, admittebat. Quarto verò die rigore se affligi, ac sua membra refrigerari dixit. Sed rigor ille illico euanuit. Sed quinto pharmacum hoc illi vel inuitæ dedimus, quod habet, Rec. Syrupi rosati solutiui vnc. 3. rhabarbari boni drach. 1. diaphœniconis drach. 3 spicæ celticæ gra. 3. decoctionis florum, & fructuum cordialium vncias tres, misce, fiat potus, quo multa egessit. Si quæ enim rhabarbaro spica adiungẽda est, celtica sit oportet, vt in nostro diximus Dios. At septimo die rigor illi intensissimus per duas & amplius durãs horas superuenit: quem febris parua secuta fuit. In qua aquam ad satietatem ebibit: postquam

quum

quum parũ euomuit, vniuersum eius corpus copiosissimo sudore irrigatum fuit: post quem sudorem, à febri immunis permansit. Sed octauo in ventris fluorem leuem incidit, & sana fuit: veluti eius filia decem nata annos, quæ simul cum matre in eundem lapsa fuit morbum. Quum tamen puella a quam acetosæ & boraginis, in quibus olei vitrioli guttas tres infundi fecimus, ebiberet, per inferiora vermes quatuor eiecit, & sana facta est. Putredini autem hoc oleum sic exhibitum aduersatur, & membra omnia roborat, ac vermes interficit, & calorem febrilem infringit.

SCHOLIA.

Paßim in libris medicorum voces hæ leguntur somnum significantes, scilicet cataphora, coma, caros, lethargos: quas Galenus in libris Prorrhetici abundè exposuit. Et nos ad præsens prosequemur, citabimúsque. Est igitur cataphora delatio, siue in somnum inclinatio, verbum deductum ab eo, quòd qui sopiuntur καταφέρονται, id est, deorsum feruntur: quo iam dormientium caput deorsum fertur, & inclinatur. Medici tamen in malam partem cataphoram semper accipiunt verbúmque hoc tanquam genus, ad malum somnum constituunt. Vnde ipse Galenus libro definitionum sibi adscripto, & in isagogis, veluti eius simia Paulus Aegineta, & Aëtius

lethargum per cataphoram definiunt: quum dicant, Lethargos, est cataphora, id est inclinatio in somnum inexpugnabilis cum discoloratione & tumore ventoso, cum debilitate ipsarum solidarum partium, & pulsatilis spiritus, facta omnino in debili & maligna febre. Vnde satis claret cataphoram genus esse ad alias affectiones somniculosas. At coma intensa est somni deprehensio, vel Galeno teste libello de comate. Coma profundum soporem & diuturnum significat, aut vigiliam imaginatione frequenti obturbante, ac interpellante somnum: ita tamen, vt ea affecti surgere nequeat. Et quando soporem profundum significat, tunc simpliciter coma nominant. Si autem vigiliam, tunc ἄγρυπνον κῶμα, id est vigilans coma appellant: de quo suprà mentionem fecimus. Vt tamen Aetio ex Poßidonij authoritate placet, accidens hoc consequens sanguineam febrem, coma dicetur, vt apud ipsum quiuis legere poterit Sermone suo sexto eiusdem numeri capite. Nec sanè immerito, quum, κῶμα communi æstimatione, vt poëtis placet, dormitionem significat: vt verò Græcis medicis immensam somni deprehensionem. Et ideo coma in malum quietem semper accipiunt. Carot verò profundißimus somnus est, quo oppressus, & si stimulatus fuerit: nec oculos aperit, nec sentit, nec respondet. Vocant autem affectum hunc Romani Veternum: Arabes verò Subet: qui à pituita & lentis humoribus caput occupantibus sæpe

pe fit. Et ipsum lenta quædam febricula, vt Aetio placet, semper comitatur: quem Cornel. Celsus capite de Lethargo, torporem post longas febres accidentem (vt ego sentio) vocat, nam alibi de caro mentionem non fecisse puto. Hoc nostrum iudicium ex Paulo Aegineta corroboramus: qui caron post præcedentes vehementes febres euenire tradit. Cuius sententia ab ea quam Corn. Cels. de torpore tradidit, non multum abhorret. Nam præcedentibus diuturnis, aut vehementibus febribus caros, si superuenerit, ipsum tamen imitabitur febricula quædam lenta, vt Aëtius optimè sanè dixit. Vocant autem morbum istum Latiniores, vt dixi, Veternum, & eo correptos veternosos, de qua re alibi contra Grammaticos satis diximus. Lethargos morbus cerebri est, phrenitidi contrarius. Qui ideo lethargus dicitur, quòd obliuionem inducat. Ab eadem autē materia qua caros fit, euenit, & in eodem loco situm habet. Lethargus tamen remißior est: quia eo morbo affecti lethargici dicti, interrogati oculos aperiunt, & respondent, & ad inexpugnabilem somnū reuertuntur. Vnde lethargus à Galeno ita definitur, Profundus sopor, & inexpugnabilis penè dormiendi neceßitas est. Cuius Aëtius aliorum relatione, duas facit species: alteram per primogeniam affectionem factam: alteram verò per consensum. De reliquis verò vocibus somniculosas affectiones significantibus suprà (vt reor) à nobis abundè scriptum est.

Curatio vigesimaoctaua in qua agitur de Erysipelate in iecore orto.

VXor Azizæ proxenetę nata annos tres supra quadraginta, boni habitus mulier, & quæ nunquam nisi partus tempore menses videbat, tertiana continua laborare cœpit. Cui occurrens medicus, primò minorans, quod aiunt, medicamentum purgatorium propinauit, ac postea demisso sanguine per venæ sectionem, quarto die menses illi copiosi fluxerunt: demum præsidiis idoneis adiuta natura, intra decem dies hæc sanitati fuit restituta. Cæterùm interpositis decem diebus, iterum in morbum lapsa est. Nam acuta febri afflictabatur: siti intentissima cum linguæ ariditate, & nigredine cruciabatur. Stomachi subuersionem maximam absque vomitu patiebatur: & circa iecinoris regionem querebatur: totam noctem insomnis transigebat: cibum non gustabat: sed auidissimè gelidam bibebat. Quibus omnibus comprehensis iudicatum fuit, hanc in iecore inflammationem pati: & illam quidem erysipelas dictam. nam quum supra ieçur manum admouebamus, magnam inibi percipiebamus caliditatem, & ægrotans dolorem, de quo potissimum querebatur. Nullus

lus tamen inibi erat tumor, aut inflatio aliqua: Sed iecur malè affectum vicinitatis cõsortio, ac per consensum stomacho morbum impartiebatur. Vnde in continua erat subuersione. Sed nihil vomebat: paucus autem humor peccans erat, sed biliosus, acutus malignitatem quandam præ se ferés. Qua ratione alterantibus potius, quàm euacuantibus vti consentaneum erat. Protinus igitur eam secare fecimus venam, quę inter digitum annularem, & paruum mediat: ex qua sanguinem fluere permisimus ad vncias quinque. Ac ægrotanti syrupum hunc ebibere dedimus, qui habet, Emulsionis seminis melonis cum aqua cichoreæ extractæ vnc. 3. syrup. cichoreę vnciam 1. nenupharis vnc. semis, misce. Vt verò interdiu aliquid gustaret, sic descriptum fuit, Recipe Conseruæ de acetositate citri vnc. 3. ex qua ad lubitum gustet. Item vt sitim effugiat, & calorem febrilem extinguat, Recipe Aquarum cichoreę libram 1. endiuię, lib. semis, acetosæ, portulacæ ana vnc. 3. syrupi de acetositate citri, vnc. 1. & semis, iulep violacei vnc. 1. Misce: & cum succo granatorum acetosorum, clarificetur, & cum puluere santalorum citr. aromatizetur. At iecori, circa quod vniuersi conatus nostri dirigebantur, sic exterius consultum fuit, Re-

cipe Succi lactucæ, portulacæ, semperuiuæ, endiuiæ, cichoreæ ana libram semis aceti rosati vncias 2. Misce: & in eis pannus lineus intinctus iecori admoueatur, & tepidus sæpe immutetur. Sed vltimo emplastrum hoc illi superimposuimus, quo vniuersa clausa fuit curatio, Rec. Farinæ hordeaceæ vnc. 2. santali albi, santali rubri ana vnc. semis, herbæ lichenis vnciam 1. summitatum absinthij sicci, rosarum rubearum, mastichis ana drach. 1. Omnia pistentur, & vino granatorum acetosorum excipiantur, & fiat cataplasma: postea in panno lineo, aut rubro zendalo tepidum iecori applicetur, & sæpe innouetur. Sed pro ventriculo sic scriptum fuit, Recipe Olei rosacei, cotoneorum, myrtillorum ana vnc. 1. Misce: & fiat inunctio in ipsa oris ventriculi regione. At pro somno conciliando sic apparatum fuit, Rec. Vnguenti populeonis vncias duas. Quo inungantur tempora, frons, nares, & brachialia. Quo vice aliorum præsidiorum dictorum, si iecur illitum esset, optimum sanè pro inflammatione domanda esset. Sed iis quinto die in sudorem copiosissimum incidit, & sana euasit. Cibus huic prisana colata cum lacte seminum melonis fuit: cui postea ius pulli semine citri, & acetosæ, ac vua spina, alternatim admiscebatur

tur. Sed potus hordeacea ex mundo hordeo parata erat: in qua interdum thamarindi infundebantur.

SCHOLIA.

Nulla corporis interior pars est in qua erysipelas non fiat: potissimùm tamen affectio hæc iecur, cerebrum, anum, ac mulierum vterum occupat.

Curatio vigesimanona, in qua agitur de Lichene impetigine dicta.

MOnaculus diui Dominici, natus annos duodecim, impetiginem lichenem dictam, indicem digitum ad os vsque exedentem habebat. Cui nostro consilio, quum vnguentum de plumbo optimè concinnatum superimponeret, intra quindecim dies sanus factus est.

SCHOLIA.

Lichenes omnium doctorum votis impetigines sunt, & rectè sanè, quum Plinius libr. 20. Nat. suæ hist. cap. primo, in quo de cucumere syluestri, & elaterio agit, inquit, Eius radicem aridam cum resina impetiginem, & scabiem quam psoram, & lichenas vocant, sanare. Ex quibus verbis satis clarum euadit, lichenas impetigines, esse veluti psoram, scabiem. Sed vnum animaduertẽtia dignum apud Plinium ipsum existimo, quòd lichenes

libro

libro 16. cap. 1. ab eo descriptæ, longè à lichenibus impetiginibus dictis sunt diuersæ: quia lichenes impetigines dictæ Græcis & Romanis semper cognitæ, cutaneæ affectiones fuerunt. Illæ verò lichenes de quibus lib. 26. tractat, nunquam ante Tiberium Claudium Cæsarem visæ fuerunt. Quam luem Latini mentagram ioculari nomine, quoniam per osculum à mẽto ferè oriebatur, appellarunt, & hodie iam nõ extat: sed illius vice morbus Gallicus subintrauit: quem mentagram esse nonnulli contestati sunt, vt apud Leonicenũ libello suo de morbo Gallico diffuse legitur. At labes dira illa mentagra dicta, quæ non nisi causticis curabatur, lichenas medici appellauere, quia cum Græcorum lichenibus similitudinem & affinitatem habebat. Ex vtrisque autem iis morbis squamæ decidunt cutaneæ, quales crustosæ squamæ ex fictilibus diu salsuginosa seruantibus decidere solent. Propriè tamen mentagra, prurigo morbus est, quem volaticam nonnulli appellare solent. Cæterùm impetigines, vt Galeno placet, libro quinto de compositione med. 1. per loca, capite quinto: ex mixto quopiam generantur humore, serosis nimirum ac tenuibus & acribus succis, cum crassis permixtis. Quapropter etiam facilè in psoram, ac lepram transit affectio hæc. Indigétque etiam ipsa pharmacis fortiter resiccantibus. Postquam verò in psoram, aut lepram transierit, vltra hoc quod resiccantibus indiget pharmacis, & repurgantia

& exter

& extersoria quoque expostulat. Quibus Gal. verbis & Aetius, & Paulus, ac omnes post eum medici subscripserunt. Vnde recte, mea sententia, Corn. Celsus libro quinto suæ medicinæ, cap. 28. Sciens impetiginem cutis infectionē esse, eius quatuor est ausus describere genera: tametsi Græci homines lichenibus suis nunquam tot genera tribuerint, quæ vos apud ipsum legite. Vtcunque tamen Gal. in Introductorio, siue medico libro sibi adscripto, impetiginis duas facit species, quæ cutem molestant: quarum vna tolerabilis, mitiórque est: altera fera, agrestis, difficulter eradicabilis quæ tum smegmatis foris adhibitis, cum intus pituitam euacuantibus medicamentis adiuuatur. Cuius generis lichenas apud Plinium libro vigesimosexto descriptas, & licentiori vocabulo mentagram dictas, Manardus esse credidit: vt apud ipsum quis legere poterit libro decimooctauo suarum Epist. Epist. 3. Qui, vt obiter quoque hoc attingam, pruriginem propriè mentagram infectionem dictam, vulgo volaticam appellatam, impetiginem lenem inibi facit: quam vel sola saliua multi depellere conantur. Ceterùm hæc de qua sermo noster agitur, & monaculi digitum fœdabat, exedens erat, profunda, squamulas ex se mittens: prædicto vnguento tantùm domita, & ex toto extirpata. Porrò duplicis illius impetiginis à nobis ex Galeno, citatæ, C. Celsus libro quinto suæ Medicinæ, postquam de impetiginibus tractauit, sub papularum nomine

ment

mentionem facit, vt cuique conferenti notum euadet: vnius quidē leuioris, quæ si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit: alterius maioris, in qua cutis magis exasperatur exulceratúrq; , ac vehementius & rodit & rubet, difficiliúsq; sanescit: quam agriam, id est feram à Græcis appellari contendit. Vtriq; tamen generi minus vitij, quàm impetiginibus inesse tradit: adeò vt id quod difficilius sanescit, nisi sublatum sit, in impetiginem verti, ac transire affirmet. Cuius sententia à Galeni dictis multum abesse videtur: quum secunda eius impetiginis species ita grauis & difficilis curatu erat, vt non nisi causticis euelleretur. Adeò vt Manardus Ferrariensis firmare ausus sit lichenas mētagram vocatam, illius esse speciei, vt suprà à nobis notatum est. At nos ne multorum sententia varia hinc inde addacta, rem sic indiscussam, ac vt potius confusam dixerimus, relinquamus, Galeni genuinum sensum ex propriis & germanis libris eius decerptum, in præsenti proponemus, ne quis deinceps amplius inquirendo fatigetur: sed rei summam paucis potius habeat. Meminit igitur Galen. libro 5. de comp. med. per loca, cap. 5. lichenes, id est impetigines facile in psoram, & lepram transire: proinde sic habeto. Si lichenes sola leuiori cutis aspredine & pruritu manserint, impetiginis nomen retinēt: Si autem manifestas squamas excitauerint, & altius cutem depastæ fuerint, tunc propriè lepra dicetur. At si per extimam tantùm superficiem extens

tensæ fuerint, & corpora furfuracea emiserint, psora à Græcis appellabitur, à nostris verò scabies: quanquam scabiei nomen vulgo medicorum latius longe pateat, qui omne cutis vitium scabiem nominant. A quibus infectionibus quum humores profundius, & altius carnes depascuntur pustulæ, vlcera, & huius farinæ reliqua vitia nascuntur. Cæterùm, lichen herba quoque est dicta, quæ lapidibus in humectis locis hæret: & lichenibus, & iecoris calidis affectionibus conuenit: ac inde ab aliquibus iecoraria appellata.

Curatio XXX. *in qua agitur de Aethiopibus marasmo consumptis.*

AEthiopes qui ex Lusitania Anconam venerunt, rheumatismo omnes ferè ex capite in pectus cum graui tussi descendente laborarunt, at quibus illico secta fuit vena & copiosè sanguis extractus euaserunt, cæteri verò marasmoide affecti, ac consumpti interierunt.

SCHOLIA.

Aethiopes ij ex populis, qui sub æquinoctiali habitant, sunt colore nigri, & quibus capilli torridi, crispi, piperis modo rotundi insunt. Facillimè autem homines ij senescunt, vt vix sexagesimũ ætatis suæ annum attingant. Quod memoriæ Galenus commendauit libro de Historia philosophica, capite vltimo. Calida enim plus iusto regio æquinoctiali

subiacens est: ex gemina videlicet singulis annis contingente ad verticem directione, & ad perpendiculum radij iaculatione, feréque angulo carente reflexione, vt Manardus fœliciter admodum contra multorum vota indicauit libro 7. suaram Epist. epistola. 1. ad Ciglerium missa. Ceterùm Aethiopes ij serui pecuniis empti sunt, quos Neophyti ex Lusitania iuxta Hispaniam, in Italiam ob inquisitiones illic factas, venientes traxerunt. Voco autem hîc Neophytos, Diui Pauli vsus verbo, eos qui ex Iudaismo in Christi religionem [illegible] deducti sunt.

Curatio trigesimaprima in qua agitur de Methodo & vera regula propinandi decoctum radicis Cynarum, pro Iulio tertio Pontifice Maximo, ad Illustrissimum, ac iuxtà humanissimum Dominum Vicentium de Nobilibus, Ancona æquissimum Præsidem.

QVemadmodum noui morbi indies oriuntur varias mortalibus pœnas afferentes, Vincenti Princeps illustrissime, & Iulij tertij Pontificis maximi ex sorore nepos dignissime, ita Dei Opt. Max. nutu medicamenta quędā pro illis arcendis inueniuntur, & à finibus orbis in Europam mundi regiam

regiam partem transuehuntur. Inter quæ multorum votis Cynarum radix, tanquàm primatum obtinens, adnumeratur, & inter ea, tanquàm Deorum dono, ad salutem humanam conseruãdam reponitur: quæ, quia in Sinarum regione, finibus Indiæ contermina nascatur, ad quam Lusitani nostri cõtinuò mercium exercendarum gratia, confluunt, & inde eam afferunt, Cynarum nomen sibi meritò vendicauit. Est enim Cyna, vel Sina (vt Cosmographis placet) Indiæ trans Gangem, quæ ad Sericam terminatur, contermina regio. Nam India trans Gangem ab occasu alterã habet Indiam, & Gangem fluuium: à Septentrione Scythiã, & Sericam: ab ortu Sinarum regionem: à meridie Indicum pelagus. Et, vt nostris placet Lusitanis testibus ocularis, quorum (vt apud Plautum est,) plus valet vnus, quàm decem auriti: Cynarum hæc regio Scythiæ contermina est. Cuius incolæ albi, subrufi, proceri, Germanis similes sunt. Qui, vt cæteri mortales, quum multis obnoxij sint morbis, quos paulò pòst enarraturi sumus, ad hanc se conuertunt radicem, & ad eam, tãquam spectatissimam salutem ac sacram anchoram naufragij tempore confugiunt. Quam ex cannarum quodam genere apud littora maris nascente, effodiunt: quod ita

radicis ipsius figura ostendit: quum cannarum communium nostrarum radicibus similis sit, fungosa, nodis cincta, intus cum rufo colore albescens: nam exterius rubescit. Recens præfertur: quæ valde est grauis, & põderosa, vndique solida, non corrosa: sed viuido quodam fulgore foris cum quadam lenitate rubricata: quam Turcæ, lucri etiam auidi, inter rhabarbarum nunc in Italiam venalem afferre incipiunt. Gustu tamen insipida est, quandam præ se ferens vnctuositatem. Ex quibus omnibus iunctis eius duntaxat effectibus, iudicandum est radicem hanc siccam propè tertium gradum esse: humiditate verò primi metas non trãscendere consentaneum est dicere. In actiuis enim qualitatibus symmetra & temperata ab eo, qui in Galeni regia via instructus incesserit, constituetur. Si ad earum tamen aliquam accedit, ad caliditatem dicendum arbitror. Valet autem radix hæc, vt ad illustrissimum Cosmam Medicem secundum Thuscorum ducem scripsimus, corporis malo habitui cachexiæ dicto: hydropisi aquosæ, quam Græci, Asciten dicunt: vertigini, hemicraniæ, destillationibus à pituita & crassiori bile ortis, catarrhis dictis: podagræ, chiragræ, arthritidi, coxendicum doloribus, febribus pituitosis, morbo Gallico,

lico, lepræ, scabiei. Item stomachi & oris ventriculi humiditates consumit, & earum vitia emendat. Proinde studiosis, & mente occupatis vnicè opitulatur, ac cõducit. Cholicas affectiones mirificè curat: & matricis vitia corrigit. Mẽbrorum diuturnos dolores, & inueteratas fistulas, ac scirrhosos tumores & cõtumacissimas strumas sanat. Elephantiasi prodest. Sudorẽ vnicè excitat, & sanguinẽ mundificat ac senes repuerascere facit: & macilẽtos obesulos reddit: Vrinam cit & calculũ frangit. Ad hæc paralysi, hoc est, laxatis neruis: & cõuulsioni, hoc est, neruis retractis multũ prodesse nouimus. Saluberrima enim medicina hæc est & laude digna: quũ prædictis prosit morbis, & variis aliis ortũ à pituita, & bile crassiori trahentibus, vt experiẽtia ratione firmata deprehẽsum est, & indies magis cõfirmatur. Vtuntur quippe medici Cynarũ radice ista contra citatos morbos: quos maximè depellere, ac in totũ conuellere, tum ipsi, tũ Lusitani nostri, qui magna cũ gloria illic versantur, & hodie regionem illam frequẽtant, ac cum incolis maximum commercium habent, apertè testantur. Nec sanè abs re, quũ radix hæc sicca pauco calori iuncta (vt diximus) sit, quibus qualitatibus, omnibus, citatis affectionibus cõducit, & auxiliatur.

Sed non solùm (vt scioli quidam putant) qualitatibus primis radix hæc tantùm opitulatur: sed specifica & propria potius quadam virtute prædita: aliter vnũquodq; simplex medicamentum temperatura exactè siccum, pauculam quandam caliditatem coniunctam habens, easdem, aut similes operationes consequeretur. Quod falsum esse omnes docti norũt. Decocti igitur huius radicis modum conficiendi, ac ægrotis exhibendi, iam nunc tempus erit aggrediamur, ne in longum rem ducamus. Nam de hac radice libellum edere paramus: vbi ad amussim hæc diffusius differentur, & latius describentur. Nunc sit hoc quasi operis præludium maioris: etsi Vesalius Cæsaris doctus medicus, & anatomicus insignis, huius radicis dotes libello suo, quem de Radice Cynarum inscripsit, tractauit: quas tamen omnes non videtur fœliciter prosecutus: parcat vir anatomicus, & Germanus, cui meritò quoque parcendum est: quum à Cynis & Lusitanis, qui cum eis frequenter versantur, & in Europam huius radicis vsum traxerũt, verus, genuinus, ac proprius propinãdi eam modus petendus sit: quem nos Olissipponę, Antuerpię, Ferrarię, Venetiis, Anconæ & Romæ, longo temporis tractu in praxim traximus, plures radicis huius

ius effectus considerantes. Sed ne iam de nobis lectores, ac ægrotantes querantur, ad methodum & veram regulam huius radicis ægrotantibus propinandi decocti accedamus. In primis, qui prædictæ radicis decoctum ebibere decreuerit, multis antea diebus optimo vti victu, & à venere quàm maximè abstinere debet: Et non minus etiam perdurante curationis tēpore, & post ipsam peractam curationem, saltem per mensem. Aliter autem ad hāc curationem non accedat, nec huiusce concredat radici. Consilio deinde alicuius docti, & experti medici, qui decoctum ebibere voluerit, secundum morbi exigētiam, syrupis, aut decoctis ad rem facientibus, prius ebibitis, purgabitur. Quòd si sanguinem minuere expedierit, id quoq; vt exequatur maximè conuenit: siue opus hoc per venæ sectionem, aut cucurbitulas cute scarificata: aut per hirudines ani venis admotas conficiatur: imò bis, & ter euacuationes, modò expediat, repetere, si virtus constiterit, minimè formidandum est. Corpore igitur bene euacuato, solent communes medici huius radicis pondus ad quatuor supra viginti vncias, quatuor & viginti diebus dicatas tā tùm admittere: quod opus pauperibus leuioribus morbis oppressis (mea sententia)

circunscribi posset. Secus autem regibus, aut principibus, aut iis qui diuitiis abundāt & grauioribus vitiis torquentur: quum iis maior radicis quantitas admittenda sit, & cura longiori tempore sit proroganda, quum graues ac diuturni morbi paucis diebus ex toto eradicari, ac extirpari non possint. Expedit igitur ad trigesimum quintum diem, & quadragesimum & amplius, si morbus postulauerit, & vires constiterint, in hoc dando decocto accedere. Nec enim ob hæc verus tradendi ordo peruertitur, aut immuntatur: quum is verus, & ab incolis Sinarum in vsu sit habitus. Vidimus autem nos quendam Iacobum ab Olanda Lusitanum fistula quadam laborantem: qui quum apud Indos, & Cynas diu versatus esset, & contra morbum radicis huius decoctum suo modo appararet, non vnam tantùm radicis vnciam pro vice in aqua macerabat, & incoquebat: sed potius duas, & tres, vt fieri ab ipsis Indis, & Cynæ incolis animaduerterat. Irridebat autem is nostros Europeos homines: qui radicis tam exiguam portiunculam in tanta aquæ quātitate coquebant: atque inde non nisi decoctum dilutissimum resultare meritò contendebat. Sed ratio tam paruæ quantitatis coquendę & causa hęc est, In Europa enim
radix

radix hæc primùm caro & magno pretio vendi cœpit: quo factũ est, vt homines tam magnum pecuniarũ fugerent dispendium, singulis diebus ad singulas vncias se astrinxerint. Sed nũc quũ sit ipsius fœlicior prouẽtus & copia, eius põdus augere possunt: minori enim pretio nunc habetur. Sed ea maximè quæ in Lusitaniam aduehitur, quę plerunq; vetus ac corrosa est, ad hęc euanida, leuis, virium magnã partẽ deperditam habens: quum per septem vel octo continuos menses prospero etiam flante vento per mare naui portetur. Cuius humiditate suas amittere vires creditu est facile. Illa verò, quam in Italiam Turcæ terra, & in camelis nunc afferre incipiunt, perfectissima est, grauissima, succosa: quæ singularibus medicinis comparari potest. Sed age, consuetum modum pro exemplo admittamus: quem, quum in præsenti examinauerimus, verum, amplum, & apud Cynas in consuetudinem repertum, exponemus. Iubeat igitur qui decoctum hoc ebibere voluerit quinque, vel sex terrea vasa, & si fieri posset, intus vitreata parare, sexdecim aquę librarum vnũquodq; capax: quæ ollas quis potius appellaret, ore angusto. Non minus quoque tripodem ferreum prunas ἀκάπνυς id est, fumum non expirantes, & carbones

continentem paratum habeat: qualem aromatarij, & pharmacopolæ in officinis habere solent. Vnciam igitur vnam radicis huius, aut, vt nos cupimus & Cynicolæ moliuntur, duas & tres in tenuissimas tabellas orbiculares numismatis figura, acutiori cultro diligenter incidi faciemus: quas ollæ duodecim libras aquæ fontanæ, & puræ continenti, infundi iubebimus: & eas macerari per vigintiquatuor horas permittemus. Posteà verò ollæ orificio optimè obturato, prædicto igni olla admouebitur, vt lentè ebulliendo ad consumptionem tertiæ partis aqua deueniat. Etenim olla sexdecim librarum aquæ est capax: in qua duodecim tantùm immitti diximus, ne feruore intumescente decoctum per ollæ os exiliret, & vires amitteret. Deposita igitur ab igne olla, cineribus calidis optimè pannis obuoluta admoueri debet: vt frigore non alteretur. Quum enim diem vnum vel alterum ad plus decoctio transcendit, illico acescit: vt quisque experiri poterit, & auxilij loco magnum affert nocumentum. Curabit igitur quisque decoctum hoc parare, nocte præcedenti eum diem, in quo ebibere id decreuerit: ita tamen vt quum vnciam vnam decoxerit, alteram aquæ submersam, ac infusam habeat. Singulis enim

diebus

diebus recens (vt dixi) decoctum hoc parari debet. Cuius libram plus minus per colum lineum densum, vel (vt dicunt) manicam, traiectam apprimè calidam, ægrotus, quantum eius caliditatem ferre potuerit, in cubili ieiuno stomacho bibiturus est: & optimè lodicibus coopertus sudorem euocare, quem per duas horas ferre curabit. Calidis verò linteis posteà sudore abstersso, linea, siue subucula recenti calefacta vestitus, ad victum accedet: de quo infrà dicturi sumus. Est enim decoctum hoc gustui gratum, vel saltem non displicens: à prandio verò sex interpositis horis ante cœnam idem decocti pondus eo dicto modo, calidum ebibet: à quo, vt superius, sudorem prouocare curabit, omnia (vt dixi) faciendo. Sunt tamen nonnulli, qui quatuor à cœna horis quando alij vadunt dormitũ, decoctum hoc ægrotis bibendum tradant. Quibus sanè minimè ipse aduersarer, quũ profundiori somno sudor copiosior illiciatur. Primum tamen ebibendi modum Cynæ, vtpotè à maioribus suis traditum, in vsu habent. Porrò decocti parati residuum, in prandio & cœna ac interdiu ebibitur calidum, illi semper pro vice sacchari fini vnciam vnam vel alteram miscendo: & quò plus eius bibitur, eò melius est, modò à

natura bene gubernetur, nec in stomacho fluitet: multũ enim saccharum hoc ad rem facit. Cuius vulgares, & ij, qui de huius radicis decocto notitiam habent, nullam penitus mentionem fecerunt. Abstergit quippe saccharum hoc, & aluum lubricam reddit, quod vnum pro summo in hoc propinando decocto habendum est, vt experientia compertum habeo: quum decoctũ hoc ventrem natura sua constringat, & aluum restrictam faciat. Hoc enim citato modo ægrotantes, vt iis, qui hactenus illis imperârunt, placuit, ad 24. diem accedebant: quibus duodecim alteros addebant: & cocta frustula ad vmbram exiccabãt: ex eis secundum parantes decoctum, quod in illis ebibant diebus. Sed mea sentẽtia, ex primo decocto remanẽtibus frustulis octo aquę libræ superinfundi debent, & ad ignẽ coqui, quousq; earum quinq; maneant: quod secundum decoctum ad clysmos parãdos, & vt in eo gallina, siue capus elixetur accommodatissimum erit, vt paulò pòst dicemus. Primo tamen decocto, si quæ sunt pustulæ, aut vlcera eo lauanda sunt. Sed victum, ac eius sumendi ordinem iã nunc describere tempestiuum erit. Qui igitur ad hoc ebibẽdum decoctũ accesserit, quod potissimùm à mẽse Martij ad Septembrem erit, modò

magna

magna non vrgeat necessitas, conclaue à vento immune, ac calidum habendum curabit: in quo per totũ tempus manere optimum sanè esset. Sin autẽ, post elapsos quindecim priores dies, veste pellibus fulcita, aut pannis optimè coopertus & indutus exeat. Parcitas tamen cibi in hoc regimine summè commendatur. Nam quantò quis magis à victu abstinuerit, eò melius erit: vt ex regimine guaiaci ligni deprehendere quis poterit. A' sale igitur & rebus salitis summopere abstineat æger, decet: similiter ab aceto, rebus acidis, & acribus. Parcus sit oportet æger, & (vt dixi) paucis contentus. Cui panis optimè subactus sit, & absque sale pistus, vel, vt res postulat ipsa, bis coctus, Nauticus dictus, sed saccharo paratus, prout Venetiis, & Pisis, & alibi parari solet. Vinum tamen in totum fugiat: & illius vice, hoc (vt dixi) decoctum ebibat. Si à vino tamen abstinere nõ potuerit, saltem decocto optimè dilutum ipsum bibat. Carnes verò sint gallinarum optimarum, veluti Patauinarum, non verò Antuerpientium: quarum carnes caprinis sunt duriores, & succum pessimum adgenerantes: aut caponum, perdicis, phasiani, aut auicularum in dumetis vigentium, quæ aqua elixæ potius, quàm ad ignem coctæ absq; mica salis

huo

hucusque concedebantur: hac præcipuè de causa, quia decoctum hoc maximè exiccat, constringit, ac aluum cohibet: res, quas assæ carnes magis augent: & ideo aqua coctæ laudantur: sed (vt mea fert opinio) assæ carnes magis ad rem faciunt, vt experientia quoque comprobatum habemus, nec quicquam lędũt: quia saccharum decocto, vice potus in prandio & cœna, ac interdiu venienti mixtum (vt dixi) ventrem facilem reddit. In curationis tamen successu liberalius assæ carnes admittuntur. Sed plus in prandio comedat, parcius autem in cœna: etsi aliter sentiant Curtij sequaces. Sit igitur in prandio contentus paucula gallinæ carne, aut auium prædictarum aliqua, secundo apparata decocto, vt inferius latius: in cœna verò amygdalis dealbatis, aut vua sole exiccata pro obsonio contentus euadat. Si carnibus tamen vesci debet, assę sint potius, quàm aqua coctæ. Claudat tamen cibum semper diacydoniten saccharo confectum, aut coriandrum saccharo incrustatum. Sed & mel coctũ summoperè in hoc regimine commendatur. Cætera verò hîc à nobis silentio prætermissa, tanquam à nobis denegata, putato. Cæterùm si carnes aqua coqui debeant, meo quidem cõsilio in decocto secũdo ex remanentibus taleolis

appa

apparato (vt dixi) elixari debent. Quod ius etiam potus vice admitti poterit: quum antea nullum carnium ius concedebatur. Ex quo quoque secundo decocto, si aluus non responderit, clysteres parari debent, adiecto oleo chamæmelino, aut vulgari, & salis paucolo, cum vnciola vna, aut duabus cocti mellis. Si verò aluus omnino restricta fuerit, & non rectè responderit, imò nihil deiecerit, pharmaco leniori in medio curationis vti optimum erit, veluti in curationis fine semper fieri solet. Hæc breuiter & raptim, Princeps illustrissime, nobis de radice Cynarum se offerunt, quæ tanquam præludium ad libellum de hac re à nobis propediem scribendum Excellentię tuæ dicãtur: quę, si tibi placere cognouero, ad maiora alacriter me accingam. Tu interea bene vale, & Amatum amplitudinis tuæ amãtissimum, famulitio tuo adscribere ne dedignare: iterum vale.

Curatio trigesima secunda, in qua agitur de cholera morbo, simúlque de axiomate hoc, Raphanus digerit, & non digeritur.

GAspar de Robertis, & genere nobilis, & opum affluentia insignis, vigente æstate

æstate, quũ in cœna radiculis, quibus interdum delectari maximè solebat, vesceretur, quinta hora noctis in choleram morbum lapsus est. Simul autem & vomebat, & egerebat. In aurora verò ingressus ad illũ, eum adhuc cholericas, has bilis sursum ac deorsum eruptiones pati comperi qui de ventriculi grauedine, ac in eo erosionibus perceptis quoq; conquerebatur. Quibus auditis, aquam tepidam bibendã illi dedimus. Qua multa mucosa, pituitosa, nidorosa, inter quæ incocta quædam, & semicruda videbantur, euomuit. Repetita verò eadem tepida aqua nihil præter aquam ipsam euomuit, aut deorsum egessit. Qua de re, ad ventriculum roborandum, & somnum cõciliandum nos diuertimus: quum duo hæc satis ad vniuersam conficiendam curationem esse nobis videbantur. Extrinsecus igitur stomachus sic roboratus est, Recipe Olei nardini, mastichini, de absinthio, ana vnc. ß. Misce, fiat linimentum. Solent autem ad hanc complendam intentionem, scuta parari stomachalia, quorum exemplum, sic habetur, ℞. Ladani puri & boni vnc. ß. mastiches, cinnamomi, caryophyllorum, ligni aloes, mentæ siccæ, absinthij, nucis moschatæ, ana drach. 1. resinæ, terebinthinæ, an. q. sufficit. Ad ignem fiat ceratum, secundum

artem

artem: & in panno laneo cocco infecto, ad scuti figuram redacto extendatur, & fiat scutum stomachale: cui addi posset gallæ moschatæ odoriferæ drach. media: possent quoque non minus ex prædictis simplicibus parari vnguenta, fomenta, cerata, inunctiones, linimenta, & similia. Sed prædictis oleis inunctio satis pro hac complenda operatione fuit. Per ea verò quę intrò sumũtur, ventriculus quoque ita roborabatur: & primò, Recip. Miuæ cydoniorum cum speciebus, vnc. duas, specierum diamoschi, scrup. ſ. Misce, & frigidum bibat. Æstate enim syrupi, & huiuscemodi potus frigidi ebibi debent: vt memoriæ commendauit Galenus, & nos Centuria prima harum Medend. curat. adnotauimus. Posteà verò panis bis coctus saccharo paratus, generoso quodam vino astrictionis participe irroratus illi oblatus fuit: ac postea capus assus cinnamomi puluere respersus. À iuribus verò, vtpote stomachum laxantibus, tunc abstinuimus, veluti à rebus duris, concoctu difficilibus. Sed à cibo illitiones cum soporiferis circa frontem, tempora, & nares facta sunt: & somnus conciliatus fuit. Post quem se sanum, non sine artis medicæ laude, esse dixit. Cæterùm nos non remediorum syluam vnicuiq; morbo facien-

tium

tium describimus: sed ea potius quibus tãtùm vsi sumus. Decretum autem à nobis est, morbos, prout nobis se offerunt, & quæ illis adhibemus medicamenta, tantùm citare. Aliud enim est casus, & morborum historias describere, aliud verò practicas inculcare.

SCHOLIA.

Cholera morbus, quem practicarum authores cholericam paßionem appellant: immodica ventriculi perturbatio suprà, infráque erumpens est. Quũ enim cum vomitu & deiectione, deijciuntur, biliosa, tunc cholera morbus appellatur. De quo Alexander Græcus libro tertio suæ medicinæ, capite quartodecimo, ita doctißimè admodũ tradit. Nemo verò credat χολέραν appellari à Græcis ob bilis, vt vulgus putat, abundantiam, & cholerica nominari biliosa, sed à multo bileæ materiæ fluxu, qui per inferna & superna fit: hoc est intestina, ventrem, & os. Prisci nanque Græci χολάδας intestina laxiora, quòd in ea χολὴ fundatur, appellant. Et inde hunc morbum cholericum, hoc est, intestinorum affectionem gens eadem cognominauit, & cætera. Cæterùm morbus is ob id, quòd magno impetu & syncope ac virium prostratione sæpe irruat, ab Hippocrate & medicis inter acutos morbos reponitur. Oritur enim morbus hic, eodẽ Hippocrate authore lib. 7. de Morbis popularibus, &

sæpe

ſæpe alibi, plerunque in æſtate, ex carnis eſu maximè ſuillæ crudioris: ex cicere & ebrietate vini odorati veteris & inſolatione, & ſepijs, & locuſtis, & gammaris, & ex olerum eſu, maximè porri, & ceparũ. Inſuper & à lactucis coctis, & braßica, & rumicis crudioribus, & à placẽtis, ac dulciarijs, & mellitis libis, & à fructibus pomorũ, & cucumere, pepone, & vino lactei teporis, & eruo, & polenta recenti: quibus nos addimus, ab eſu raphanorum, quos Hippocrates hîc ſilentio præteriuit: quia ſuo tempore nondũ in victus vſum eos homines traxerant: ſed ipſis tantùm pro vomitu proritando vtebantur: quos radices vel radiculas abſolutè libro 2. de Morbis muliebribus appellat. Qui procul dubio ventriculum perturbant, & cibum ex eo incoctum deſcendere faciunt, & vomitum maximè prouocant. Quò fit, vt Galenus, quum hæc raphano ineſſe nouerit, libro de Cibis boni & mali ſucci inter olerum radices acrimoniam habẽtium, & malum ſuccum gignentium, eum connumerarit. Quin & libro ſecundo de Alimentorum facult. capite 70. eos medicos, ac idiotas carpit, qui poſt cœnam concoctionis iuuandæ gratia, raphanos, ſiue radiculas crudas ipſas eſitant, firmantes alioqui rem hanc experientia ſatis ipſis exploratam eſſe: quum tamen ij, qui ipſos ſunt imitati, omnes læſi fuerunt: Ex ijs verò, quos Galenus taxat, Dioſcorides eſt, qui libro 20. ſuæ medicæ materiæ, cap. 10; raphanos à cibo edendos ſuadet: quum ſic ingeſti digeſtio-

ni magis conferant. Præsumpti enim cibum in stomacho supra se suspendunt, & vomitiones concitant. Quibus verbis subscripsit Auicenna lib. 2. sui Canonis, capite de Raphano, quum dicat, Est malus stomacho, faciens eructare: & post cibum lenit ventrem, & facit cibum penetrare: & ante cibum facit natare cibum, & non quiescit: & propter hoc facilem efficit vomitum, præcipuè cortex eius cum oxymelite. Nos verò olim, quum Dioscoridem Commentarijs nostris clariorem reddidissemus, Galenum cum eo vnanimem, ac concordem redigere in hac re pro viribus laborauimus. Demum post multa hinc inde quæsita, in quendam Simonem Sethi incidimus, ex quo concordiam deprompsimus: quæ ita habet, Si ventriculus calidus sit, & facilè fluat, nec ad flatum gignendum aptus sit: tunc radiculæ edendæ sunt in cœnæ initio. Si verò ventriculus contrario modo habuerit, post cœnam potius victitandæ sunt. Iis enim Dioscoridem cum Galeno conciliatum iri pro tunc putabamus. At nunc rem penitus aduertentes, nihil discriminis & discordiæ inter Galenum & Dioscoridem in hac re reperiri iudicamus. Inquit autem Galenus citato loco, Radicula, radix ex ijs est, quibus aßiduè vescimur: estq; obsoniũ magis quàm alimentum, & quam crudam vrbani homines, vt plurimùm, ante alios cibos cum garo alui deijciendæ gratia mandunt. In quo capite eos detestatur, qui post cœnam concoctionis iuuandæ gratia, cru-
das

dus radiculas ipsas esitant: Nec enim vnquam Galenus ipse inibi, aut alibi (quod meminerim) radiculis tribuit concoquendi vires. Imò potius in eos debacchatur, qui ipsis pro iuuanda concoctione vsi sunt, quum experientia deprehensum habeat, ipsas potius concoctioni obesse quàm prodesse. Ipsis tamē ille (veluti sui temporis homines) pro obsonio ad incitandam deiectam appetentiam, & citandam alnum, in cœna cum garo pauculo, quandoque aceto admixto, in cibi initio vtebatur. Quæ omnia Dioscoridi maximè aduersantur, vt legenti manifestum euadet. Inquit autem Diosco. Radicula stomacho parum accommodata est, ructus & vrinam cit, bonam itidem facit aluum. Sed oportet à cibo eam sumere, sic magis digestioni conferentem. His enim verbis Dioscorides nunquam radiculam concoctioni prodesse dixit: sed magis oppsitum, quum stomacho eam parum accommodatam dixerit. Quæ enim stomacho accommodata non sunt, sed illi potius aduersantur, ea dubio procul tantum absunt, vt concoctionem iuuent, vt eam potius mirum in modum impediant ac corrumpant. Digestioni tamen prodesse dixit: ob quæ verba multi decepti sunt, credentes per digestionem, concoctionem Dioscor. intellexisse. Quum tamen digestio, distributio sit: & digerere, distribuere. Præsupponit autem digestio concoctionem. Nam, vt optima fiat distributio, digestio dicta, optima concoctio primò fiat opus est. Vt igitur cibus in

prandio sumptus ante cœnam distribuatur, & ex ventriculo, si quæ sunt eius remanentes partes, per pilorum, & gracilia intestina, ac meseraicas ad iecur, & inde per venas in vniuersum corpus relegentur, suadet Dioscorides post cibum radiculas esse edendas, quum earum hoc sit munus conficere. Quod Galenus aduertens suadet, monétque, ne quis radiculas post cœnam comedat: sed ipsas potius ad conficiendam distributionem ante cœnam esitet. Nouit enim Galen. radiculas digerendi, hoc est distribuẽdi vires habere, quæ illico, si post cibum comedantur, cibum ante concoctionem ex stomacho incoctũ detrudent: vnde crudi humores oriuntur, à quibus meatuũ obstructiones, stomachi perturbationes & variæ aliæ affectiones gignuntur: quemadmodum experientia comprobatum Galenus contra nonnullorum medicorum & idiotarum vsum habuit. Quæ omnia Arabes considerantes, nunquam radiculis ausi sunt concoquendi vires tribuere: sed eas potius quas Galen. & Dioscorid. illis tantum donauerant, scilicet quòd digerẽdi facultatem habeant. Vnde ab Auerroë, vel eo aliquo priore dictum est, Raphanus digerit, & non digeritur: hoc est, distribuit, & non distribuitur. Distribuit quippe sua acuitate cortici superiori hærente: non distribuitur verò, quia ex ijs sit cibarijs, quæ difficulter concoquuntur, & diu in stomacho manent. Arabum tamen asseclæ verbum hoc Digerere, pro concoquere semper accipiunt, ignorantes

vantes alioqui verbum hoc Digerere, tametsi apud ipsos Arabas pro concoquere accipiatur: aliquando tamen sua propria significatione pro distribuere cõperiatur: vt in hoc euenit axiomate, Raphanus digerit, & non digeritur. Significat autem verbum hoc Digerere idem quòd distribuere, seu ordinare, vel distinguere, aut disponere: & Digestio idem quòd distributio, distinctio, seu ordinata compositio. Quam Galenus libro Diffinitionum sibi adscripto, ita describit: Digestio est concocti, ac confecti alimenti, & in sanguinem conuersi, in corporis particulas omnes attractio, quam natiuus calor molitur. Ex quibus verbis satis clarum euadit digestionem hanc, seu distributionem à concoctione differentem esse. Id quod lucidius Galen. ipse exposuit, libro secundo de Facult. natur. quum digestionem siue distributionem hanc ab expultrice & attractrice simul: coctionem à concoctrice facultate confici dixerit. Non minus quàm quòd alia extant medicamenta digestioni, siue alimentorum distributioni facientia, & alia concoctioni: quæ per varia tempora quoque tribui debeant, vt quarto de Sanitate tuenda libro legitur. Sed clarius hoc, libello illo, cui titulus est, Quòd animi mores corporis temperaturam sequuntur elicitur, quum de vino agit, dicens, Reuera, si commodè eo vtaris, & concoctioni, & digestioni, & sanguinis generationi, & nutritioni confert abundè. Sed de ijs satis, & vt rei, de qua agitur, finem imponamus, dici-

mus, quòd radiculæ concoctionem potius impediunt, quàm illi commodum aliquod afferant, quia stomacho aduersantur: & contradicunt, eum subuertendo, & perturbando, vt ex eis putidis obortis ructibus percipitur. Exemplum est, quòd raphanus aqua maceratus, ipsam aquam facillimè corrumpit & inficit. Vnde mirari non est, si ob eius abundantiorem esum, ægrotus noster in cholera morbum lapsus fuerit. Nam raphanus vomitum irritat, stomachum peruertit, cephalalgiam inducit, caput grauat, destillationes potissimum gignit. A quibus podagra, chiragra, & graues aliæ affectiones ortum trahunt. Proinde qui sanitatem conseruare voluerit, ab eo, quantum fieri potest, abstineat, suaderem. Si comedi tamen omnino debeat, cum Galeno cœnæ initio comedatur, cēsulerem: quia ciborū appetentiam facit, & aluum lubricam reddit: & vrinā cit, & alimentorū distributionem, digestionē dictam, cōplet. Quibus addere est quòd in cibi initio raphanus comestus suas sæpe putidas occultat eructationes: quas politicus homo coercere, ac fugere pro viribus debet. A cœna verò ingestus, præter quòd concoctionem nō iuuat, quum cōcoctio à solo calido innato conficiatur, alimentum sanè ineptum pro concoctrice iuuanda facultate reputari debet, quū ei nulla insit aromaticitas, quæ ventriculo roboranda cōmoda sit: sed acredo potius quædam magnæ flatuositati coniuncta: quibus cōcoctionem perturbat, & incoctū à vētriculo cibum descen

descendere facit. Quod vnum ab eo, qui sanitatem vult conseruare summè cauendum est. Paulatim enim (vt dixi) cruditates ab ingestis eis radiculis fiunt: quæ temporis tractu, quum auctæ sunt, meatus obstruunt: ad quorum obstructiones putrefactio oritur, & morbi grauißimi, ac letales nascũtur. Nec enim minus huic rei euenit, quàm guttæ lapidẽ excauanti, iuxta illud sæpe à Galeno citatũ,

Aßiduo illisu durum cauat vndula saxum.

Radicularum porrò folia apprime diuretica, & aperientia sunt, vt omnes norunt.

Curatio trigesimatertia in qua agitur de quodam, qui ex vnguento illito supra scabiem, intra noctem obiit.

IVuenis quidam Florentinus, quum scabie vniuersum eius corpus occupante fœdaretur, ex vnguento, cui arsenicum mixtum erat, præter medicorum consilium, se illeuit: ac eum in aurora lecto decumbentem mortuum domestici inuenerunt. Alterum nouimus, qui ob similem factam inunctionem in insaniã deuenit: adeò vt ipsum vincire oportuerit. At quum quodam die, absentibus famulis, se à vinculis extricasset, furens impetuosè per fenestram saltauit & alterum crus fregit. Sed posteà remediis adiutus ab vtroque malo sanus factus est. Sed alterum nouimus, cui ob illitionem simi-

lem tubercula quædam exorta sunt, sanatu difficilima Nam & plures obseruauimus, qui ob hæc in febres inciderunt letales.

Curatio trigesimaquarta, in qua agitur de Elephantia Auicenna.

QVum ex conducto simus medici apud cœnobium Diui Augustini, ad nos binatim monachi cucurrerũt. Sed vnus Augustinus nomine, facie tumida, corpore procero, præposterè gradu plusquam testudineo ad me peruenit. Qui quum affectiones suas inueteratas ac diuturnas enarrare cœpisset, pedes verè elephanticos, hoc est ad genu vsque tumentes, vt saccos quis diceret plenos, nobis indicat. Super quos crustæ eminebant quædam rubigine affectæ: quas interpolatis diebus, ex decocto emolliente, madefactas deponebat. Nam aliter pruritu & ingenti vellicatione perdurare nequibat. Quos quum intuerer, & vniuersum eius corpus exactè perpenderem, hunc Elephantiam, apud Auicennam & Arabas descriptam, pati deprehendi. Sic enim Auicenna Fen vigesimasecunda libri tertij sui Canonis tractatu primo, elephantiam suam describit: Elephantia est additio in pedibus secundum modum qui accidit in venis varicum: quare incrassat pedem cum

æquali

æqualitate sua:& plerunque fit propter melancholicum humorem: & aliquando ob phlegma crassum. Rasis præterea, libro nono suo de Morbis curandis ad regem Almansorem, cap.93. non aliter elephantiam describit, quàm crurium cum varicibus intumescentiam cum totius corporis habitu colore atro perfuso. Qui affectus interea dum recens est, debitis applicitis præsidiis restitui, vtcunque poterit, vel saltem quod non inualescat, aut augeatur, intercipi. Quum verò penitus radices infixas habuerit, tunc curationem nunquam malum hoc admittit. Is enim monachus, de quo sermo agitur, malum hoc inueteratum cum totius corporis quadam præternaturali obesitate, ac prurigines patiebatur. Qui sudore resolutus, à consortio fratrum discessit, & ad patres suos migrauit: non sine tamē cœnobij commodo. Diues nanque erat & opulentus, omnia sua bona illi relinquēs. Proximum hîc erit citare Petrum Simonē Anconitanum, qui præter varices, quas in vtroque patitur crure, œdematosos tumores in ipsis pedibus habet. Quos pedum tumores, cum varicibus Arabes dubio procul Elephantiam appellant. At is cùm optimè per pharmaca purgatus esset:& ad opus manuale condescendere decreueramus, cu-

rationem renuit, & incuratus mansit, veluti Caio Mario ex altero tantùm crure curato euenit: vt citat Plinius libro vndecimo, cap. 45. & ante eum Cicero libro Tusculanarum quæstionum.

SCHOLIA.

Iam enim videtis elephantiam Arabum longè à Græcorum & Romanorum elephantiasi differre. Etenim (vt diximus) Arabum elephantia pedum cum varicibus tumor est. Græcorum verò elephantiasis is morbus est, quem Christicolæ Sancti Lazari, vel vulgares Lepram appellant, & eo infectos Lazaros vel leprosos vocant. Qui sanè morbus dirus & truculentus est: adhæc crudelis, membra vsque ad ossa rodens: ex quo infectos passim apud Gallos, & inferiores Germanos, vel inuitè videre est, qui promiscuè nulla habita ratione, aut victus ordine, pisces, fructus, legumina cũ lacte, & lacticiniis comedunt. Olim autem (testante Galeno) in Germania rarò morbus is videbatur: in Alexandria verò admodum familiaris erat, vt apud ipsum legitur libro secundo Artis curatiuæ ad Glauconem cap. decimo. Sed hodie in Germania vniuersa, præcipuè inferiori dicta, & vniuersa Gallia, passim morbo isto infectos, qui regiones illas lustrâuerunt, quàm plures viderunt: quum familiaris admodum Belgis, & Gallis morbus hic sit, vt per lõgum tempus apud eos agentes, obseruauimus. Nunc verò quod Alexandrinis, &

apud Chairum, & totam Aegyptum habitatoribus, morbus hic peculiaris non sit, satis sumus conscij. Olim autem plurimum gignebatur ex cibariis, quæ Alexandrei homines sumebant. Comedebant autem farinam elixatam, & lentem, & cochleas, & plura salita, & nonnulli ex ipsis carnes asininas, & alia quædam, quæ crassum & atrabiliariũ humorem generant. Nam quũ circunstans aër calidus sit, motus humorum agitur versus cutem: ita vt à bile atra morbum hunc fieri, tradat, ac ipsum cancrum vniuersalem per vniuersum corpus disseminatum, tum ipse, tum cæteri graues medici definiant. Ita enim Gal. lib. 2. de Morborum causis, cap. septimo, de Elephantiasi tradit: Elephantiasis, seu morbus, qui Elephas nominatur, planè formam immutat. Etenim nasus simus, labra crassa, aures acuminatæ videntur. Nomen autem Elephantiasis tractum est à similitudine elephãtis. Quoniam, vt alibi quoq; ait, qui hoc morbo laborant, carnem habent nigram, & tuberibus plenam: ita vt elephantum corio videatur prorsus aßimilis. Missum facio Paulum Aeginetam, Galeni simiam, & ad Celsum accedamus, qui lib. 3. suæ medicinæ, cap. 25. de Elephantia ita loquitur, Ignotus autem penè in Italia, frequentißimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocãt: isque longis annumeratur: totum corpus afficitur, ita vt ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrósq; tumores habet:
rubor

rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur: summa cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollísque, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit: os, suræ, pedes intumescunt. A quo Plinius nihil quicquam dissidet: imò (vt mea fert opinio) præ cæteris tam Græcis quàm Latinis elephantiasim morbum, longè melius describit, quum à facie & naribus plerunque oriri tradat. Quod verum esse tum ipse, tum alij plures, longa experientia obseruatum habemus. Ita enim libro vigesimosexto, capite I. *tradit, Diximus elephantiasim, ante Pompeij Magni ætatem, non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpius incipientem, in nare prima veluti lenticula: mox inualescente per totum corpus maculosa, variis coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura ceu scabie aspera: ad postremum verò nigrescente, & ad ossa carnes opprimente, intumescentibus digitis in pedibus, manibúsque: Aegypti peculiare hoc malum & cætera. Hunc porrò morbum Gale. dextrè carnibus viperinis curari memoriæ reliquit, citato libro Artis curat. ad Glauc. & lib.*II.*de Facul. simp. med. apud quem notatu dignas historias legere quis poterit. Quæ omnia hucusque de elephantiasi dicta in vniuersum ijs, quæ de lepra ab Auicenna, & cæteris Arabibus dicta sunt, respondent: vt firmiter dicendum sit, elephantiasim Græcorum, lepram apud Arabas descriptam esse, vt conferenti notum euadet. Nam*

lepra

lepra Græcorum, vt in hoc diximus libro, leuis morbus est, à psora, id est scabie parum differens: altius enim lepra cutem erodit, quàm scabies. Vnde Græcorum lepra cutis fœdatio potius, quàm morbus dici meretur. Quam Hippoc. libro tertio Aphoris. Aph. vigesimo inter eos morbos qui veris tempore contingere solent, & sine periculo sunt, adnumerat. Cæterùm lepra, de qua in Leuitico & Euangelio legitur, morbus non est ex iis, qui ob errorem in sex rebus non naturalibus commissum contingere solēt: quum re vera affectio quædam sit ex ira Dei producta. Nam pro ratione peccati, lepra hæc contingere olim solebat, quæ Sarahath Hebræis appellatur. Quia si peccatum paruum erat, in parietibus domus maculæ quædam pullulabant: si verò maius, in vestibus percipiebantur: si verò maximum, peccantis corpus eiusdem fœdabatur: qua lepra infecti quatuordecim in diebus à sacerdote summo iudicabantur, an extra consortium hominum relegandi essent, vel non. Nec enim pro ea deponenda humana manus sufficiebat: sed diuina potius opus erat: quū nulla medicamenta, nulla præsidia, aut remedia illi applicata conferebant: sed Dei optimi maximi voluntas. Quæ omnia hodie, vt plura alia, non extāt, vt dici meritò possit, Omnium rerū vicissitudo est. Fœdatio enim cutis magis quàm morbus corporis, Lepra hæc dici merebatur. Quo factum est, vt à Diuo Augustino rectè (mea sententia) definitum sit, Lepram coloris &

cutis

cutis vitium esse, non verò valetudinis, aut integritatis sensuum atque membrorum.

Curatio trigesimaquinta, in qua agitur de psora, & lepra Græcorum.

IOannes ab Antiquis, nobilis Anconitanus, & Venetorum consul dignissimus: quum quinquagesimum ætatis suæ annum attingeret, totus psora, id est scabie humidiori, & lepra scatebat. Pro quibus deponendis affectionibus, quum varia, sed frustra, experiretur remedia, nostro consilio, decoctum radicis Cynarum ebibit: à quo liber ab ea corporis fœdatione euasit, nec amplius in eandem recidit.

SCHOLIA.

Salubris autem & encomio digna radix Cynarum hæc est, vt curatione trigesimaprima huius Centuriæ diximus. Cæterùm lepra hæc, qua fœdabatur nobilis hic vir, parum ab scabie differebat, vt latius à nobis proditum est.

Curatio trigesimasexta, in qua agitur de quodam, qui ob rosæ odorem, continuò in syncopem & animi deliquium incurrebat.

PLures nouimus, qui ab esu carnium in totum abhorrebãt. Alios quibus caseus non

non solùm comestus, sed odoratus pro veneno habebatur. Sed & alium nouimus, qui nunquam pisces gustauerat: at quum semel ab amico ad cœnam vocatus, data opera piscem siccum optimè pistum ouis obuolutũ ederet: in animi angustias & cordis pressuras cum vomitu & secessu deuenit, ita vt propè fuerit, vt ex toto spiritus illi deficeret & moreretur. Erat autem huic nomen Stephanus Surdaster, natione Hispanus, patria Toletanus. At casus ij, tanquam vbiq; communes, pro nihilo fortè habebuntur. Ea de causa casum raro visum, imò hucusque nefando auditum describere aggrediar. Monachum quendam nouimus ex Dominicorum ordine, non nisi nobilem, Venetum, & ex Berberigorum prosapia, qui quum rosæ odorem persentiebat, aut ex lõginquo eam videbat, ilico in animi deliquium, & syncopem incidebat, & tanquam mortuus, humi prostratus iacebat. Proinde à medicis cõsulebatur, vt eo tempore, quo rosę vigebãt, domi maneret, nec extra prodiret, vt tantũ malũ fugeret, & in vitæ discrimen non veniret.

SCHOLIA.

Cùm igitur is ægrotabat, quod raro contingebat, à syrupo rosaceo, & conditis in quibus rosa ingrediebatur medicorũ cõsilio abstinebat: nõ minus quã à cassiæ fistularis comestione ij, quibus in odio *cassia*

caßia ipsa erat: quod plerunque contingit & exercitati norunt. Decet igitur medicum ægrotantis non solùm vniuersalem, ad rectè curandum, naturam tenere: sed etiam particularem, vt suadet Galen. initio Artis curatiuæ ad Glauconem & sexcentis aliis locis, vt Centuria tertia latè docetur. Animaduertant igitur medici, qui absentes per consilia ægrotantes curare contendunt.

Curatio trigesimaseptima, in qua agitur de herpete miliari.

IVuenis, qui præerat diuersorio extra ciuitatem ad hortos, herpetem miliarem in femore patiebatur. Erat enim rubedo quædam viuida, vt in erysipelate, cutis tantùm superficiem præhendens multis pustulis, granis milij similibus, fœdata: à quibus affectus hic Herpes miliaris dictus est. Fit autem, Galeno autore libro secundo Artis curat. ad Glaucon. à bile quidem non admodum calida & acri, vel, vt Oribasio placet, ex flaua bile pituitę mixta, de quibus legito Curationem 25. huius Centuriæ, & inferius in scholia. Nunc verò curationem huic iuueni adhibitam, pro hac deponenda affectione prosequamur. Nam quum affectio hæc ex bile subtili, pauca interueniente pituita, orta sit, per ea medicamenta, quæ bilem purgant & aliquantulum pituitam

respi

tuitam respiciunt, sic affecti euacuãdi sunt. Item, quia humor subtilis, & biliosus est, nulla expectata concoctione deponendus videtur. Illico igitur, quum ad eum peruenimus, pharmacum hoc illi propinauimus, Rec. Syrupi rosati solutiui vncias quatuor, diaphœnicos drachmas tres: infusionis tamarindorum vnc. 3. Misce, fiat potus, quem in aurora bibat: quo multa liquida biliosa egessit. Succedente verò tempore syrupos alterantes calidam intemperiem descripsimus, & ita habent, R. Sirupi rosati, vnc. 1. cichoreæ. s. vnc. 1. aquarum endiuiæ, cichoreę an. vnc. 2. misce, quos per aliquot dies continuet. At topica medicamenta primò sic applicata sunt, R. Succi plantaginis, solani an. libr. s. aceti rosati vnc. 2. Misce. In quibus pannus lineus intinctus superponatur malo, & sæpe innouetur, sed quum malũ perseueraret, cataplasma hoc applicatum fuit, quod habet, R. Plãtaginis, rosarum, solani, caudæ equinæ an. m. 1. In sufficienti aqua fiat decoctio. Facta decoctione & colatura, prædictas herbas in mortario tere, quibus adde farinæ hordei, lentium, an. vncias tres. Vini granatorum acetosorum vncias tres, prædicti decocti, quantum ad spissitudinem mediocrem sufficit, misce, fiat cataplasma, & desuper ponatur. Atquum exulce

ratæ pustulæ fuerunt, ad vnguentum de plumbo deuenimus, quo sanus exactè factus fuit. Suadet nãque Paulus in hac curatione, vtpotè pustulosis herpetis, lib. 4. ca. 20. recremento plumbi ex vino austero læuigato vtamur. Super quo plantaginis folia indidimus, & basilicè habuit. Nec enim ad sanguinis missionem deuenimus, quam etsi Galenus, & cæteri eum sequentes medici pro hac curanda affectione non admittant: neotericorum tamen consilio, præcipuè Matthæi de Grado, auertendi gratia ex basilica eiusdem lateris fieri poterit, vt in curatione phrenitidis apud ipsum legitur. Suadet autem Gentilis de Fulgineo nobilis Auicennæ enarrator, ne bilis furiat, in vera phrenitide sanguinis extractio non fiat: veluti quoque in puro erysipelate, & herpete hoc miliari, quod ex bile quoque subtili originem trahit. Cui Matthæus de Grado adstipulatur, præsertim in sanguinis missione, quæ euacuandi gratia fit. Secus autem in ea, quæ auertendi ratione admittitur, quum hæc tantum abest, vt noceat, aut bilem in furorem & acredinem trahat, vt eam potius refrigeret, & domet, ac ægroto magnum afferat iuuamen. Parca autẽ diuersiua hæc sanguinis missio est, nec ita copiosa, vt ea, quæ euacuandi gratia fit.

SCHO

SCHOLIA.

Herpes duplex à Galeno & cæteris medicis notatur, alter herpes esthiomenos, id est exedens, vel depascens dictus: qui ea de causa vlcerosus nominatur, & absolutè ab Hippocrate, & Galeno posteà libro quartodecimo Methodi medendi Herpes appellatur. Fit autem eodem Galeno teste, libro de Tumoribus præter naturam, quando fluxio biliosa exquisita nulla alterius humoris interueniente mistione in aliquod membrum decumbit, ac consistit. Tunc enim acrior reddita & crassior, quum propriam, & sibi à natura insitam humiditatem amissam habeat, totam exulcerat cutem ad suppositam vsque carnem. Ferè enim affectio hæc cum erysipelate vlceroso esse videtur. Sed differt, testante id Galeno, libro quartodecimo Methodi medendi, quia herpes esthiomenos à subtiliori gignitur bile, quàm erysipelas vlceratum. Item quòd herbes esthiomenos solam cutem depascitur exulcerátve: erysipelas verò vlcerosum præter cutim, subiectam quoque carnem occupat, erodítve: vtcunque tamen, vt Galeno placet, & res ipsa indicat, vtraque hæc affectio eiusdem sunt generis: quibus curatio communis debetur. Vocat autem (vt obiter hoc dicam) Auicenna herpetem vlcerosum, formicam corrosiuam, vt apud ipsum legere quis poterit Fen tertia, libri quarti tractat. primo, capitulo sexto. Alter autem herpes miliaris siue κεγχρίας dicitur, de quo curatio nostra agi-

tur, qui κιγχρίας ideò appellatur, quòd κίγχρος Græcis milium est. Affectio hæc multas exiguas in cute eminentias milij modo habet, quæ nõ protinus vlcus faciunt: sed procedente tempore quum disrumpuntur, in vlcus abeunt. Aliquando tamen euanescunt: sed cutis duriuscula euadit, vt quandoque notauimus. Sed quandoque ipsis euanidis duriusculi tumores membro affecto manserunt, vt experientia deprehensum quoque habemus, qui posteà medicamentis emollientibus & digerentibus discußi sunt, & resoluti. Fit autem herpes miliaris hic ex bile non admodum acri, & calida, pituita mixta: vt Paulus ex Oribasio adnotat: & Galenus non siluit libro de Tumoribus præter naturam: quum dicat, Mihi verò huiusmodi fluxioni pituita admixta esse videtur. Cæterùm hunc Auicenna citato loco formicam miliarem appellat. In quo capite fœdè Auicenna ipse myrmecias, id est formicas, genus quoddam verrucarum, cum herpetibus confundit, vt apud ipsum legenti manifestum euadet. Cæterùm quantum ad harũ affectionum curationem spectat, Galenum audiamus, qui libro secundo Artis curat. ad Glauc. ita docet, Herpetes autem, quantum ad totius corporis euacuationem attinet, vt erysipelata curare oportet. Quantum verò ad ipsius particulæ patientis locum, non omnibus similis cura adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, quemadmodum alij herpetes, & erysipelatas

lata: non tamen ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, etiam humectare natura apta sunt: sed sola admittunt refrigerantia, quæ etiam maximè possunt exiccare. Non igitur lactucam, vel polygonum, neque ex stagnis lentem, aut palustrem lotum, vel psyllion, vel portulacam, vel serim, vel semperuiuum, vel tale aliquid, quod refrigerare possit atque humectare apponendum, quæ erysipelatibus erant opportuna. Superimponere igitur ipsis oportet (subdit) ab initio quidem ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & arnoglossi. Post hæc verò & lentem adiungere oportet, & aliquando mel, & farinam hordeaceam, &, quod anteà scripsimus, ad inflammationes, quæ ex fluxione eueniunt cataplasma, dempto ab eo semperuiuo. Ipsa verò loca exulcerata inunge medicamentis, quæ ad herpetas in libris Pharmaceuticis descripta sunt. Quæ quidem, vt pro compendio dicamus, vbi vti volueris, ex vino dulci, aut tenui & albo, & subaustero, minimè tamen acri, liquefacere oportet. Quòd si posca aquosa vice horum aliquando vsus fueris, nihil deterius feceris. At inueteratis vlceribus & in longum tempus protractis, tunc vina austera conueniunt, præcipuè nigra. Quo tempore ipsis etiam medicamenta congruunt, quæ ad Polyidam, Passionem Musam, & Andronem relata extant. Hactenus de herpete vlceroso. Herpetas verò, qui summa tantummodò exulcerant, nisi diu perdurauerint

rint, nullo horum inungere oportet. Adurunt enim fortiter, & vehementer exiccant. Verùm istis sufficiunt quæcunque vim glaucij habent medicamenta: quæ quidem aqua diluenda sunt, vel aceto, si nihil ex aqua profecerint. Quod si etiam solani succo intinxeris, vel arnoglossi, plus etiam conferes. In summa verò omne vlcus exiccari poscit, idq; medicamento neutiquam irritante, nisi malignum putrilaginosumq; ipsum vlcus fuerit. Talia siquidem acriora medicamina postulant, & quæ igneas vireis possideant, quale est my si, chalcitis, arsenicum, calx, atque sandaracha. Sæpe verò, vbi ista cesserint, admouemus ignem. Hactenus Gal. Qui (vt paucis constringam) inquit, purgantia medicamenta, quæ erysipelatibus conueniunt, herpete quoque laborantibus danda sunt. Quæ in vniuersum cholagoga, id est bilem purgantia sunt. Secus autem in herpete miliari, in quo bilis, & pituita (vt Galeno decimoquarto Methodi medendi placet) purgari debent. Item quòd sicut erysipelatibus topica medicamenta frigida & humida esse debent: ita, quæ herpetibus admouentur frigida, & exiccantia sint decet, plus minus pro vlceris ratione. Vlcus enim, inquantum vlcus exiccationem postulat. Proinde qui Auicennæ lectioni pro curandis ægritudinibus maximè sunt dediti, animaduertant decet, quando in hac herpetum, vel (vt ille ait) formicarum curatione, medicamina frigida & humida admittant, non sine

tamen (vt dixi) ægrotantium periculo.

Curatio XXXVIII. *in qua agitur de verrucarum curatione.*

FAmulus meus, quum vtranq; manum, ob verrucarum multitudinem in eis disseminatarum, satis fœdatas haberet, iubeo sarmẽtis ignitis optimè verrucas vrat, ac sic succedentibus quinque, vel sex diebus continuet: à qua vstione interpositis octo diebus omnes suppuratæ deciderunt verrucæ, nec ex eis vestigium aliquod relictum fuit. Hac enim vitium siccarum ignitarum vstione plures verrucis fœdatos decorauimus, nec alio remediorum genere pro illis deponendis, & eradicandis vnquam, quod verum fatear, vsus sum.

SCHOLIA.

Verrucæ, excrescentiæ monticulorum instar in cute eminentes sunt: quibus ita inditum est nomẽ, quòd Latinioribus verruca montis editior pars sit, quas vulgus Porra nuncupat, quia fila quædam porrorum radicibus non dissimilia, intra eas contineri animaduertat. Græci nomẽ generale vniuersum genus verrucarum comprehendens non habẽt: sed vnamquanque speciem proprio nomine appellant. Quæ tales habentur, Myrmecia, acrochordones, thelos, thymium. Sunt autem myrmeciæ,

hoc est formiculas, sic dictæ, quia dum attrectantur morsui formicarum similem inferunt dolorem. Verrucæ ad cutim latiore basi, super autẽ tenues, quanquàm cum summa cute sæpe æquales prorsus comperiantur. Sessiles autem à figura & formatione verrucæ hæ dicũtur: quæ in inferioribus partibus pedum & manuum palmis plerunque nascuntur, vt Celsus est autor. At nos eas in manibus & alijs corporis totius varijs partibus oriri ad summam lupinorum amplitudinem, nec ampliorem quotidie percipimus: à quibus paucus sanguis, aut nullus, etsi attrectentur, ob earum altas complantatas radices effluit emittitúrve. Acrochordones verò contrario modo se habentes verrucæ sunt: vtpotè ad cutem, imam partem angustam tenentes, sic dictæ quòd chordæ nexu suspensæ pendere videantur: quæ rarò fabæ magnitudinem excedunt. Auicennæ claui dictæ, quanquàm Latinis claui appellantur verrucæ albæ, rotundæ clauorum capiti similes: qui in digitis & pedum plantis maximè contingunt, quos Græci Helos: Auicenna verò sua lingua Almismar appellare solent. At thymion vel thymon Celso, & vniuersæ Græciæ, verrucula est, eo modo eminens quo acrochordũ, videlicet supra lata, sed subdura per aspera, colorem floris thymi repræsentans, vnde ei nomen inditum est: ima verò parte ad cutem tenuis. Quod genus verrucæ Auicenna Tersetum appellat. His addere est, aliud genus ab Auicenna cor

na cornua dicta, eo quòd oblonga, cornuum instar recurua videntur. Sed clauis similes sunt calli, quos Græci τύλλας nominant, ex calciamentorum attritu plerunque geniti: & ex labore obdurata cute. Ceterùm verrucarum amplam curationem legito apud Galenum decimoquarto Methodi medendi libro: & Tagaultium libro primo Institutionum chirurgicarum, capite nono.

Curatio XXXIX. *in qua agitur, de puella quadam in virum versa.*

IN oppido Esgueira nouem leucis à Conybrica, nobili apud Lusitanos ciuitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (si rectè teneo) Maria Pacheca erat: quę quum ad ætatem peruenisset, in qua mulieres menstrua primùm emittere solent, vice mensium priapum vsque ad id tempus intus latitantem extra eiecit. Et sic ex fœmina factus est masculus & virili toga indutus, [redacted], Manuel fuit vocatus. Qui ad Indos perueniēs, & diues ac clarus factus, postea ad suos rediit, & vxorem duxit: sed an liberos genuerit non satis compertum habeo. Conscij tamen sumus, imberbem hunc semper mansisse.

SCHOLIA.

Ex fœminis mutari in mares non est fabulo-

sum. Tradit Plinius libro septimo Nat. suæ Histor. cap. 4. Inuenimus in annalibus P. Licinio Crasso, C. Caßio Longino Coss. Casini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussuq́; Aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescussæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxoremq́; duxisse. Eiusdem sortis, & Smyrnæ puerum à se visum. Ipse in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Coßicium, ciuem Tisdritanum. Hæc Plinius. A cuius historijs non multum absunt quæ Hippo. prædixerat libro sexto de Morbis popularibus, ad hunc modum, In Abderis Phætusa Pytheæ vxor priore quidem tempore fœcunda erat: quum autem maritus ipsius in exiliũ abijsset, menses multo tempore suppreßi sunt: postea dolores, & rubores ad articulos oborti sunt. Hæc autem vbi contigissent: & corpus virile factum est, & hirsuta penitus euasit, & barbam produxit, [redacted]. & subdit, Idẽ hoc contigit etiam Namysiæ Gorgippi vxori in Thaso.

Curatio quadragesima, in qua agitur de puero, qui per inferiora vesiculam vermibus plenam egeßit.

CVm puer quatuor natus annos lumbricis affictaretur, totus nauseabun-

dus, cũ appetit prostratiõe incedebat, nec in vno loco permanebat: sed hinc inde, tanquam insanus, mouebatur. Cui pulsus adeò inæqualis erat, obscurus, deficiens, & recurrens, vt omnes ipsum moriturum prædicerent. Imò nos tẽtatis omnibus præsidiis ad morbum facientibus, ipsum, tanquam deploratum reliquimus. At quum sic in agone esset, aluus illi citata fuit, & vesiculam pilæ modo rotundam egessit. Quam quum mater coram multis assistentibus aperiret, vermiũ paruorum myriades, nõ sine admiratione viderunt: ad quos visendos ipse quoq; vocatus, puerum posteà paucis vires reficientibus, ad sanitatem reduxi.

SCHOLIA.

Huic similem vesiculam vermibus refertam, viderunt plures alij, qui vermes omnes concatenati erant, & pro vno à multis indicabantur.

Curatio XLI. *in qua agitur de vermibus, & signo letifero.*

PVella, quæ ad caput montis ægrotauit, vigente æstate, post vermium tam suprà quàm infrà reiectionem, rem nigram atramento similem euomuit: & paucis sequentibus obiit.

Curatio XLII. *in qua agitur de duobus quartanariis, quorum alter ob*

esum

esum melongenarum obiit, alter verò à quartana liber euasit.

DVos iuuenes nouimus annua quartana laborates. Qui quum inter se mutuò de morbo quererentur, alter alterum ad edulium fouens quartanam inuitauit. Nam eius esu eos à quartana liberari, prout ab aliis acceperat, pro firmo inuitans habebat. Erat autem edulium ex melongenis alliis confectum. Ex quo saturi cum nimio vini potu, vt referebant, discesserunt: sed quo successu audi. Nam ambo in ardētissimam febrim illico inciderunt. Ex qua simul & quartana inuitatus copiosissimo sudore respersus euasit: At inuitans vitam cum morte commutauit.

SCHOLIA.

Qui quartanam patiuntur, ab ea liberari sperantes vel esu copiosiori piscium salitorum, vel nucum, aut alliorum, aut ficuum, aut rerum aduersariarum, sæpe iactari solent. Quod non aliunde euenire puto, nisi quòd natura torpens, & ferè morbo connaturalis facta, à sua ignauia & pigritia per prædictarum rerum esum excitatur. Quæ excitata, materiam longo temporis tractu coctā ac obedientem, per sudorem, aut vomitum, aut secessum, aut sanguinis fluorem, aut halitum transmittit. Si verò contingat nondum materiam esse coctam, & expulsio

expulsioni paratam, inde mors subsequi poterit, vt horum alteri contigit, & alij, qui vinum maluaticum ad internecionem vsq; superioribus diebus pro protrudenda quartana ebibit: qui febri intẽtissima & ardentissima oppressus, intra quinq; dies obijt.

Curatio quadragesimatertia, quòd theriaca tutò puerulis propinari poterit.

CVm in consortio doctorum hominum heri essemus, ac de puero vermibus laborãte sermo incidisset, propositum à quodam fuit, theriacam summum antidotum pro pueri valetudine esse, si modò eam vino, aut graminis aqua dilutã ebibisset. Alter verò nullatenus theriacam dandam esse pueris contendebat: & pro sua corroboranda assertione Galenum adducebat libro de Theriaca ad Pisonem, Vbi Galenus pueris theriaca interdicit, vetátve, sequenti ordine: dicens, At in pueris omnino medicamẽtum est vitandum: quippe cuius magnitudo illorum virtute maior sit, & corpus ex facili dissoluat, natiuum spiritum citò extinguat, quemamodum sanè & lucernæ flammam oleum igni copiosius adhibitum, promptè extinguit. Ego itaque ex historia memini puellum aliquando ex intempestiuo antidoti vsu dissolutum. Etenim diuturna febri

labo

laborabat, gracili admodum corpore, & viribus imbecillis: vt qui vix multa diligentia posset superesse. Quæ quum ego ex medica ratione conspicerem, etiam vehementer ipsi pharmacum dari prohibebam. Nam quidam eius curationi præfectus, qui videlicet patrem se esse diceret, & tyrannicam imperandi facultatem potius haberet, quàm ex ratione consilium audiret, & temerè, & violenter admodum me compulit, vt infanti medicamentum exhiberem. Quod iam assumptum concoqui non potuit: fortius videlicet eius virtute qui ceperat. Verùm totum ipsius habitum dissoluit, aluúmque fecit profluentem, atque ita propter irrationalem medicamenti vsum noctu infans periit. Hæc Galenus, cui Aetius subscribit Sermone decimotertio suæ medicinæ, capite nonagesimo sexto: & ferè omnis medicorum chorus, quum puerorum innatum calidum facilè dissolui, & spiritum insitum citò extingui per theriacam antidotum calidam tradant. At nos, quorum est has & similes componere lites, cõsueto more, hoc est, breui dicamus, Theriaca tutò omni ætati concedi potest, & puero, & iuueni, & seni, & decrepito, & puerperæ, & vtero gerenti, non solùm morbis laborantibus: sed præseruationem & cautelam

lam

sam, ne in eos labantur procurantibus: attento morbo, ægrotantis viribus, regione, & cœli statu. Nam puer, de quo sermo noster agitur, lumbricis laborabat: contra quos theriacam valere, ita Galenus prodidit, insuper lumbricis intestina occupantibus, eóque stomacho insatiabiliter cibum appetente medicamentum hoc propemodum enecatos magna fame fœliciter liberat. Præterea maximũ latúmq; helminthen generatum, id est lumbricum, qui omnem assumptũ cibum depascitur, eóq; reliquum totum corpus emaciat, mirabiliter ab intestinis educit. Hactenus Galenus. Rectè igitur medicus ille contra lumbricos, quos puer patiebatur, theriacam concedebat: & eò magis, quia puer non febriebat, & eius vires constabant. Vbi enim puer ægrotat, & vires constant, & calor febrilis non admodum acris est, si modò therica conuenit, tutò (mea sententia) puero offerri poterit. Nec enim Galenus hoc vnquam, quod sciam, vetuit. Nam puer, de quo historiam narrat, & illi theriacam abnegabat, gracilis erat, macilentus, & viribus ob febrem diuturnam prostratis. Cuius innatum calidum theriaces caliditas superabat. Qua de causa Galenus illi theriacam dandam non esse, acriter contra medicum tyrannicè eam imperantem

rantem contendebat. Sed, meo iudicio, similitudo illa quam Galenus adducit, tanto philosopho digna non est: vt quem ego post Theophrastum inter philosophos collocandum semper putaui. Pueris enim Gal. theriaces exhibitionẽ vetat: quia ipsius maior est facultas, quàm vires eorum tolerare possunt: quo fit vt eorum corpus facilè dissoluat, & insitum spiritũ citò extinguat, quẽadmodum & lucernæ flammã oleum ipsum si ignem superet, facilè extinguit. Hęc enim similitudo est illa, quã nos indignã Galeno notamus, quũ theriaca fabæ Ægyptiæ magnitudine datur, & minori adhuc quãtitate, pro viriũ & ætatis ratione: quum, vt ille ait, lib. de Theriaca ad Pisonem, Mẽsura ipsius potus eadem nõ est in omnibus. Quæ qualiscunque fuerit à Galeno descripta, sufficiens non est innatũ calidum extinguere. Si quod tamen obnoxium, aut malum, theriaca inducere est potens, id sua qualitate efficere, dicendum est. Vnde satius esset dicere, ac similitudinem afferre: Theriacam pueris dare non aliud esse, quàm ignem igni addere, & flammã flammæ: quum id sua qualitate efficiat, non verò quantitate, quæ parua & exigua admodum est. Deleteria autem medicamenta frigida sua quãtitate interficiunt: calida verò suis qualitatibus, vt author

author est Gal. libris de Facult. simpl. med. & Commentariis de Temperamentis. Regio quoq; pro danda theriaca, veluti cęteris pharmacis ægrotantibus, attendenda est: quum calidiori regione habitantibus, antidoti siue theriaces vsus cauẽdus sit. Qua de causa etiam hominibus primo Solis ortu degentibus, & multa inde siccitate prędit is, medicamẽtum (vt Gal. tradit) est incongruũ. Humidiores autem regiones & frigidiores incolentibus tutò theriaca concedi potest: veluti in hyeme, & tempore frigido. Nam in æstate eius vsus periculosus admodum est. De qua, veluti purgantibus medicamẽtis, dixit Hippocr. libro quarto Aphoris. sub cane, & ante canem difficiles sunt medicamentorum exhibitiones. Quoniam, vt notat Gal. febrim hoc potissimùm tempus hominibus aduehit. Quapropter & æstate florentibus, & multo naturali calore præditis, neque multum, neq; sæpe exhiberi medicamen est tutum: quemadmodum iis, qui iam declinant, & plurimum & crebrò non ex aqua, sed vino magis assumi profuerit: vt corporis virtus iam emarcescens, & genuinus calor extinctus, refocillari, accipique ipsius possit beneficio. Cæterùm quàm pręstans hodie in officinis paretur theriaca omnes norunt.

Curatio XLIIII. *in qua agitur de dysenteria, torminibus, siue intestinorum difficultate, morbo dicto.*

NObilis miles Grimaldus dysenteria ex bile orta, canicula vigente, laborabat. Ad quem quum primùm peruenimus, ipsum robustum triginta annorum notauimus. Qui ventre dolebat, & sæpe egerebat, & cum iis quoque febriebat. Cuius egestiones liquidæ, & biliosæ erant: super quas mucosa quædam cruenta supernatabant, cernebantúrue: & verè dysentericus is apud Galenum libro nono de Comp. medi. secundum loca, capite quinto, dicendus sit: quum in intestinis tantùm, iecore non patiente, vlcera aphthis, quæ ore nascuntur, similia patiebatur: insita autem vlcera hæc crassioribus intestinis, vt excrementorum mixtione percipiebamus, erant. Quo fit per inferiora quàm superiora, medicamenta ad vlcerum medelam sanationémve, consultius infundebantur: vt inferius latius hæc patebunt. Hunc igitur morbum curaturus, ad eius causas, veluti in cæteris morbis, vnde ortum trahunt, attendere decet, iuxta illud Galeni triuiale, libro Artis medicinalis, capite octogesimonono, Vnum commune præceptum obseruabimus, vt vnamquanq; prius,

prius, quæ efficit causam, rescindamus: deinde ita ad illam, quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accedamus. Quum igitur dysenteria hæc à bile ortum trahebat, vt plerunque (vel Galeno teste) libro quarto Aphoris. enarratione vigesimaquarta, originem ducit: consequens erat, medicamentum bilem purgans, absque mordicatione aliqua huic propinare. Dedimus igitur rhabarbari drachmam vnam & mediam sequenti modo apparati, Recip. Rhabarbari acerbi, drach. vnam & semis. Pistetur, & infundatur, siue maceretur in vnciis tribus aquæ plantaginis, per aliquot horas: tandem facta colatura, & leni expressura rhabarbari prædicta substantia aliis tribus vnciis aquæ plantaginis denuo infundatur, quibus pulpæ cassiæ nouiter extractæ vnciam mediam dissoluito: & pharmacum parato, ac ipsum ęgroto propinato. Quo multa egessit. Cæterùm, prima infusione rhabarbarum, si quas partes exasperantes, & vlceribus aduersas habet, omnino amisit: & mitius ac securius redditur, quàm testa vstum, aut assatum, vt multi dare solent. Respondet autem sic paratum rhabarbarum Gręcorum rheo, cuius vsus apud me frequens pro hac & variis curandis affectionibus habetur. Post hæc verò ad cly-

ſteres non diuertimus, lauatorios primò, quorum deſcriptio talis eſt, Rec. Aquæ hordei libram vnam, vitelli ouorum numero duos, ſacchari ſancti Thomę, quod rubrum officinæ vocant, vnciam vnam, miſce. Eſt enim clyſter hic inteſtina à bile & muco mordaci lauans, ita præſtans, vt interdum curandæ dyſenteriæ ſufficiat: qui cæteras iniectiones antecedere debet, & parũ eum retinere opus eſt. Poſt quem ad eos, qui ex emplaſticis medicamentis componuntur, internam inteſtinorum ſuperficiem contra fluentis materiæ morſum, ceu tectorio quodam & cruſta armantibus, deuenimus, & ita habent, Recip. Aquæ hordei vncias decem, albuminis oui optimè concuſſi, num. 2. gũmi Arabici, adipis caprini, ana vnc. ſ. olei roſati, vnc. 2. boli Armeni, tragacanthæ ana vnc. 1. Miſce, fiat clyſmus, & quantum poterit, eam retineat. At ne ſuo lentore medicamenta hæc acres materias, tanquã carcere retẽtas, inteſtinis affligerẽt, ad clyſmos lauatorios reuertebamur. Et ſic viciſſim ad eos qui ex emplaſticis componuntur medicamentis. Eſt enim hoc aliud clyſteriũ, ex emplaſticam vim habentibus, Recip. Iuris pinguis carnium, vnc. 8. ſucci plantaginis, vncias duas, butyri recentis inſalſi, gummi tragacanthi, gummi Arabici ana vnciam

vnam,

vnam, albi ouorum num. 2. ſepi hircini liquefacti, vnc. ſemis. Miſce, fiat clyſter. At quum fluxus perſeuerabat, & ſanguis copiosè fluebat, ad fluorem adſtringētia non ſolùm per clyſteres iniecta, ſed ea quæ per os manduntur, & vim glutinandi & cicatricem ducendi habent, quæ Sarcotica dicuntur, deuenimus.

Clyſteriorum conſtringentium paradigma, Recipe Gnaphalij herbæ tormentitiæ dictæ, roſarum rubearum ſiccarum, foliorum ſymphiti, plantaginis, polygonij, id eſt corrigiolæ, verbaſci, ana manipulum 1. ſumachiorum Rhois Grȩcis dicti, burſæ paſtoris, malicorij, balauſtiorum, gallarum, orizæ toſtæ, ana pugillum 1. radicis ſymphiti, vnciam ſemis, in aqua pluuiali chalybeata ſingula decoquantur ad conſumptionem tertiæ partis: facta colatura & expreſſione, Recipe prædicti decocti libram vnam, ſucci plantaginis vnciam vnam, acaciæ, hypociſthidis ana drachmas duas, ſanguinis draconis, boli Armeni, terræ Lemniæ ana drach. ſemis, ſepi hircini vnciam vnam, olei roſacei, myrtillorum ana vnciam vnam & ſemis. Miſce, fiat clyſterium, quod quantum poſſibile fuerit, retineat. Sed quum tormina omnino hunc vexabant, & vlcera profunda vtcunque grauabant, vt ex eis pus

exiens in egestionibus attestabatur, ad ea quæ valentius abstergebant: veluti post ea, quæ non tantùm obtundunt, sed stuporem inducunt, confugimus. Sic autem abstergētes clysteres parabantur, R. Infusionis furfurum, iuris cinerum, ana lib. ſ. mellis rosacei collatitij vnc. 2. vitelli oui, num. 2. terebinthinæ decies cum aqua frigida lotæ vnc. 1. olei rosacei vnc. 2. Misce, fiat clyster: quem multi ex muria salsorum piscium, aut oliuarum colymbadum parare solebant: adiectis aliquando ex Arsenico pastillis, quibus hodie pauci vtuntur, & meritò sanè. Quum si eis & potentibus aliis medicamētis vtendum sit, eis in longa & diuturna dysenteria potissimùm vti expedit. Quum enim vlcera exactè detersa fuerint, natura per se potens est ea cicatrice tergere & glutinare. Sed, vt promptius fiat, iuuatur clysteribus siccantibus & astringentibus suprà à nobis commemoratis. Sed nos ab iniecto abstergente clystere, ac eo expulso, ad clysterem ex rebus stuporem ducentibus, deuenimus: qui ita recipit, Recip. Calycum papaueris nigri cum suo semine, num. 6. seminis hyosciami drachmas duas, hordei tosti, orizæ tostæ, ana vncias duas. In aqua capitum rosarum fiat decoctio ad consumptionem tertiæ partis, cuius colaturę accipe libram vnā.

Cui

Cui adde pilularum de cynoglosso, drach. semis, vitellos oui duos, tragacanthæ, gummi Arabici añ. drachmam vnam, terrę Lemniæ vnciam semis, olei rosacei vnc. duas. Misce, fiat clyster. Solent autem iis misceri opij grana tria, vel quatuor: quorum vice balani ex licio parari solent, vt commendat Rasis, quæ cum filo sedi imponuntur. Veluti quæ ex Athanasia, vel pilulis de cynoglosso, & opio, conficiuntur. At interim, dum hæc parabantur, per os fluorem astringentia dabamus, Recipe Sacchari rosacei antiqui vnciam vnam, pulueris corall. rub. & albi drachmam vnam, trochiscorum de spodio Arabum, drachmam semis, cum syrupo rosaceo de rosis siccis fiat eclegma, vel sic: Rec. Miuæ cydoniorum sine speciebus, vnc. 3. trochiscorum de spodio cum semine acetosæ vnc. semis. Misce & detur. Vel hoc aliud, ad idem faciens. Caro cydoniorum ex saccharo confecta. Vel hoc aliud, Corna saccharo cooperta, prout acria cerasa parari solent. Vel ex eis conditum apparatum, vt ex mespilis, & sorbis & aliis astringentibus fructibus confici solet. Sed cùm hæc parum iuuarent, vt dolor sedaretur, & somnus euocaretur, & materia ipsa fluxioni inepta redderetur, post varios ebibitos syrupos materiam condensantes ac inhibentes, ad Phi-

lonium Romanum, & Athanasiam, & recentem theriacam, veluti pilulas de cynoglosso, pondere semidrachmæ, quum vires constabant, & dolor vigebat, & æger insomnis agebat confugimus. Sed exterius quoque topicis medicamentis æger adiunabatur. Primò autem vētri admotum fuit oleum cydoniorum, & myrthinum simul, superinsperso puluere coralli rubri, rosarū, mastiches, boli Armenici, & sanguinis draconis: posteà verò ad emplastrum diapheni cum frigidum Mesues deuenimus: veluti emplastrum cōfectum ex cydoniorum substantia, adiectis constringentibus: quorum catalogum inferius describemus. Sed & suffumigia sedi adaptanda machinati sumus. Porrò iecinoris cura maxima à nobis quoque erat: cui epithemata, inunctiones, & linimenta ipsum refrigerantia, & roborantia imponebamus. Quibus omnibus, sæpe, vt expediebat, applicatis, intra decem dies sanitati fuit restitutus. Cibus huic oblatus euchymus, & coctu facilis erat: vt ptisana, hepata gallinarum, testes gallinaceorum, aqua carnis, præcipuè perdicis, & pauonis: in quibus frustula quædam cydoniorum, & semina constringentia coquebantur, & vice aromatum semina rhois coriariorum (sumach dicti) optimè pista desuper inspergebantur.

Sed

Sed orizam tostam in pollinem redactam, cum iure pulli, aut perdicis exceptam quandoque gustabat. At oua sorbilia rarò illi febris ratione cõcedebamus. Herbas, tametsi authores nonnullas concedant, nos omnibus illi in totum interdiximus: veluti aceto, salsis, & acribus, quia vlceribus inimica & mordacia sunt. Dantur autem cibaria actu frigida, vt nonnullis placet, ad excitandam appetentiam per consensum prostratã, quanquàm multi huiuscemodi cibaria frigida respuant, & mediocriter actu calida appetant. Ex quorum numero noster ægrotus est. Nã liquida stomachum laxant, & ventrem leniunt: qua de causa iura in hoc casu abnegantur: veluti dura quæ ægrè concoquuntur, ob ventriculi imbecillam coctricem, & retẽtricem facultatem. Proinde medium locum tenentia, anteà citata concedebantur. Potus verò, aqua decoctionis gnaphalij, tomenti dictæ herbæ erat: quæ vbique vulgaris & cognita est: ex qua vinum coctum contra dysenteriam Dioscorides summopere laudat, libro tertio suæ medicæ materiæ.

SCHOLIA.

Dysenteria absolutè dicta intestinorum exulceratio est, quam consequũtur dolores, & deiectiones. Vnde à Latinis morbus hic, Tormina, quòd

intestina dolore torqueantur, nominatur: quo fit vt Gal. recte mea sententia, lib. 9. de Composi. med. per loca, cap. 5. quum de hac affectione loquitur, de vera dysenteria agere se tradat. Nam altera dysenteria, hepatica siue iecoraria, in qua sanguis, veluti carnium in aqua lauatarum excernitur, appellatur: quam cum Galeni omnes posteà medici inter iecinoris affectiones reponunt. Proinde à Galeno cap. citato, sic traditur, De dysentericis quidem, quæ in vniuersum nosse oportet, iam anteà dictum est, tum in curādi Methodi libris: tum etiam nunc in sermone de Hepaticis habito. Reliquum est igitur de verè dysentericis agere: in quibus neque hepar affectum est, neque aliqua alia affectio est, præter intestinorum vlcerationem, aut nudam, aut cum putrefactione aliqua obortam, quam medici, consueto vocabulo, νομὴν appellant. Cui faciunt ea, quæ ipse libro sexto de Locis affectis, capite secundo, tradit: quæ breuitati consulentes, omittimus. Hanc cæterùm intestinorum vlcerationem cum putrefactione obortam, ægrotus noster passus est. Cui nos rhabarbarum, eo dicto modo apparatum, dedimus. Et nonnunquàm similem morbum patientibus myrobalanos concedimus: veluti rheon Græcorum nobis satis cognitum & familiare medicamentum. Quanquàm non ignoramus multos esse, qui hoc detestantur, vituperéntve: quos nos, tanquàm homines parum in re medica instructos, relinquimus, postponimúsque. Legerunt

quippe

quippe ij Galenum, quem sæpe in operibus suis adducunt, sed non ea censura, aut animaduertentia, qua probi medici artem exercentes, eum legunt. Afferunt sanè eius nonnullos locos, in quibus Galenus ipse, pro dysentericorum curatione sua acria, & consueta detestatur pharmaca. Quæ nos cum officinarum scammoneatis reijcimus, & ab ipsis abhorremus. Non ea tamen ratione, in totum medicamenta morbi causam deponentia à nobis repudianda sunt: ea potissimùm quæ Gal. non nouit, quæ si nouisset, illis pro dysentericis curandis vsus esset: Inter quæ rhabarbarum & myrobalani, nominanda veniunt: quæ materiam morbum fouentem euacuant, & sua adstrictione membra roborant, & vlceribus prosunt. Iubet autem Galenus lib. 2. de Facul. simpl. med. cap. 12. & decimoquarto, vt humores morsionem facientes prius educantur. Ac posteà, quæ morsionem, siue acredinem tollant, in os dare: & per inferiora in aluum indere. Purgat verò Galenus humores hos morsionem facientes melle. Post quorum eductionem ad ea deuenit, quæ acredinem tollunt, tum per os data, tum per sedem indita, vt chondrum, ptisanam, adipem, ceratum dulce, oleum dulce, album oui, & cætera similia. Laudat quippe Gal. mel, tanquam medicamentum materiam morsionem & aspredinē inducentē, euacuans: quod sanè (tanti viri pace dixerim) non sic facilè admitterem in nostro præcipuè ægroto, dysenteriā vtpotè à bile ortam patiente: quū

mel (vel ipso Galeno teste) lib. 3. de Alimentorum facult. capite 39. tenuium sit partium, acrimoniæ quippiam in se habẽs: quæ aluum ad excretionem proritat. Item calidum & siccum secundo ordine est: quod facilè in biliosis corporibus in bilem vertitur, vt ex eius historiis experientiæ consonis deprehenditur. Quæ omnia dysentericis aduersantur, & biliosis vlceribus contradicunt. Quibus adde, quòd per se solum mel parum purgat: vt indignum videatur pro intestinorum lauatorio exhiberi. Nam, nisi prius intestina lauentur, aut aliquo medicamento expurgentur medicamenta ea quæ ἐπικεράστικα, id est temperantia dicuntur, si iniiciantur, corrumpuntur & vice iuuamenti, magnum ægrotantibus afferunt detrimentum. Qua de re consonum rationi videtur, illico medicamentum aliquod ægroto, quod morbi causam auertat, & intestina abstergat potius, quàm mel, aut illi simile aliquod dare. Inter quæ (mea sentẽtia) nullũ hodie melius excogitari, aut haberi poterit quàm rhabarbarum, eo modo à nobis paratum, aut myrobalani sæpe lauati. Nam thamarindi sua acetositate mihi semper in iis vlceribus suspecti fuerunt. Commendat enim Galenus, corpus cacochymum dysenteria affectum medicamento aliquo; quod acrimoniæ expers sit, ante omnia inaniatur: quod omnes, Galenum legentes sciunt. Sed quibus medicamentis opus hoc exequi debeant, nõ norunt. Nec Galenum rectè percipiunt: imò eius confundunt

doctri

doctrinam, quum dicunt opus illud confici debere ad eius mentem, cum adipibus, oleo dulci, cerato dulci melicrato, melle, ptisana & similibus. Quæ omnia dubio procul contra ipsum Galenum sunt. Ipse enim libro citato secundo de Facul simpl. med. cap 12, 13, & 14. tradit, Si dolorem lenientia, qualia prædicta sunt medicamenta in aluum iniiciantur anteà quàm corpus aliquo sit modo purgatum, quòd putrescunt, & humorum cacochymiam alũt. Videant igitur qui Galenum se legisse gloriantur: multum mehercle refert Galenũ legere, vel ipsum intelligere. Putant autem hodie multi, vel infimus pedagogus, quum quatuor Græculas literas nouit, & optimè Latinè factum Galenum legit, eum mordicus tenere, & ilico se Medicum appellari posse. Sed lõgè se res habet. Nam artificiosissima doctrina instructus, & longo vsu sit expertus, qui ad Galeni mirificam doctrinam accedit, vt ex ea aliquid depromat, decet. Aliter eius lectione eundem, vel similem quæstum faciet (pro firmo habeto) illi quem cribro aquam haurientes habere solẽt. Sed de iis satis. Et superioribus sermonibus verba nectamus. Iubet sanè Galen. in dysenteria primò corpus euacuemus: deinde ea, quæ dolores mitigãt, iniiciamus. Euacuat igitur Gale. per iniectiones primò melle, vel melicrato, vel ptisana, vel aqua lactis: deinde ad ceratum dulce, tragum, olea dulcia, pinguedines, amylum, & gummas deuenit. Vtitur quippe Gale. pro euacuantibus medicamen

dicamentis per sedem iniectis, melle, melicrato, ptisana, & aqua lactis: quæ sufficientia sint pro deponenda cacochymia, vel non, satis nobis, & legentibus manifestum euadit: quum sciamus hæc parum aut nihil euacuare. Ea tamen Gal. admittebat, quia suo æuo cætera quæ huic rei adaptari poterant, fortia, acria, & exasperantia erant medicamenta. Cui, si rhabarbarum & myrobalani in vsu medico haberentur, dubio procul eisdem vteretur, nec tam egregia medicamenta pro hac curanda affectione prætermitteret, quum cacochymiam deponant, & ex vestigio constringant: duo potißima pro hac curanda affectione desiderata. At quum illi hæc ignota erant, suis citatis vtebatur. Quæ quum debilia pro cacochymia deponenda erant, factum est, quòd dolores sedentia medicamenta, posteà iniecta corrumpebantur & ægri peius habebant, & consequenter sæpius, quàm nunc moriebantur. Nunc demum quòd ars medica multò cultior sit, quàm nunquam fuit, certum est, & benignis medicamentis antiquis (si cognitis in vsu tamen non habitis) vtamur. Eisdem primò cacochymiam deponimus: posteà verò Galeni abstergentibus & lauantibus vtimur: post quæ dolorem sedãtia iniicimus, quæ, quum corpus purgatum comperiunt, validius operantur & potentius vires suas imprimunt. Vnde ægroti melius sentiunt & citius euadunt. Conantur autem scioli hodie dysentericos prædictis tãtùm hoc est tragi succo, sepo hircino, &

rosaceo

rosaceo cerato, per inferius indita curare, ignorantes Galeni præceptiones lib. 12. Methodi medendi, non procul à principio: quibus nos docet iis citatis medicamentis, contra symptoma tantùm in dysenteria instare, non verò contra morbum. Ita enim Galenus citato loco inquit, In dysentericorum deiectionibus, vbi vehementer rodunt, vel tragi succum, vel hircinum seuum, vel rosaceum, ceratum per inferius indimus. Quibus vtique præsidiis ipsa exulceratio intestinorum non sanatur: maximè si putrescens aliquid habeant: sed vires interim conquiescunt, atque id est contra symptoma instare, morbo ad id tempus neglecto. Quibus verbis nihil clarius dici poterit. Quum igitur ij morborum principiis obsistere possunt, quia viribus constant ægrotantes: illi astricti prædictis Græcorum remediis, dum deiectiones sequuntur, & vlcera serpunt, & vires indies magis labuntur, adeò vt posteà ægros releuare non possint. Quod aduertens Galenus, vbi suprà, subdit, Vbi virium roboris fiducia est, adeò nunquam contra symptoma pugnamus: vt contra prorsus per ea nonnunquam præsidia, quæ dolorem afferunt, morbos ipsos curemus: veluti profectò dysenteriæ ipsi, mordentibus maximè medicamentis, tum potissimùm medemur, quum vtique est grauissima. Hactenus Galenus. Cuius citata verba dicent fortè ij, intelligenda esse in dysenteria diuturna & longa: pro qua curanda & auripigmento, & calce viua, & sandaracha, &

simili

similibus potentibus medicamentis medici vtuntur. At ipse pro dysentericorum principiis, verba hæc potius accommodanda esse contestor, quia tum eorum vires potentes sunt, & vlcera exigua. Quibus si medicamenta propinauerimus eo modo à nobis apparata, acrem bilem intestina corrodentem, & alteram paratam fluere deponemus. Qua deposita, vlcera, vel facillimè sanitatem consequentur, & adglutinabuntur, & cicatrice contegentur: tametsi maiora ob materiam super eam transeuntem reddita sint, nocumentum tamen planè contemnendum: quum iuuamen magnum sit, morbi causam scilicet præscindere. Nam per alteram, viam, quàm per intestina euacuare, non ita facilè medicus potest. Quòd si ad intestina corriuantem biliosum & acrem humorem dysenteriam gignentem, medicus per superiora retrahere posset, & eũ per vomitum euacuare, dubio procul ineptum esset, & contra Galeni præcepta, libro Artis medicinalis, & Methodi suæ curatiuæ, per intestina vlceribus scatentia materiam ducere. At quum hoc medicus non sic assequi potest, tametsi tentare pro viribus debeat, consequens est medicamentis purgatoriis id conficiat, præsertim rhabarbaro, quo & Paulus fortè vsus fuit, & myrobalanis, quæ post purgationem constringunt ac exiccant: vlceribus admodum congruæ qualitates: quibus nonnulli diacatholicum miscent: alij diaphœnicum. Quia sic scammonium & turbith recipit, eorum tamẽ vires ita

ita à palmulis & cæteris ingredientibus infringũtur, vt eius operationes ac vires iecur non accendant: nec aliunde attrahat, quàm à sibi propinquissimis particulis. Sed biliosum hunc humorem per ea medicamenta quoque diuretica dicta, quæ frigidiuscula sunt, vt consueta semina quatuor, ad vrinæ vias deriuamus. Quam operam euidentius consequimur post vniuersum corpus purgatum. Nam diuretica potentia & fortia, quæ sua natura calida & sicca sunt medicamenta, Cornelius Celsus vituperat, vt fœniculum, absinthium, asarum, & similia. Quia si humorem, dysenteriam facientem, ad vrinæ meatus non deriuent, vice iuuãdi, multũ nocebunt, & suis qualitatibus eũ acriorem reddent, & vlcera magis irritabunt. Hoc nostrum iudicium de propinandis purgatorijs medicamentis suprà citatis, in dysenteriæ initio, firmat Auicenna Fen decimasexta tertij, tractatu secũdo, capite septimo: dicẽs, Et si fuerit necessaria euacuatio propter malitiam humorum, fac eam cum timore & cautela, & stude vt sit solutiuum, non vehemens, nociuum acredini & vlceri: imò sit sicut myrobalani, &c. Pro qua complenda operatione, eodem capite, rhabarbarum maximè extollit, & laudat, quòd in vniuersum communi officinarum rhabarbaro prædicto modo à nobis apparato (vt dixi) respondet. Porrò memoriæ in præsenti euocare decet, id quod commẽtarijs nostris in Dioscoride editis diximus, scilicet quòd rhabarbarum

vstum, aut exactè assum nullatenus dysentericis dandum est. Nam si aliquo modo vstum dandum est, id super ignitam tegulam parum vstulatum dandum est: quum sic apparatum Græcorum rheo Pontico respondeat: quod natura sua constringit. Sed, mea sententia, rhabarbarum ex primo infuso extractum, vt nostro dedimus ægrotāti, securius est, & melius operatur, præcipuè in dysenteriæ initio: in quo materiam retinere plerunque periculosum est. At lac in hoc nostro casu, tanquam noxium prætermisimus. Biliosæ enim deiectiones febri coniunctæ sunt. Quibus laborantibus Hippocrates libro 5. Aphoris. 64 id interdicit, quum dicat, Lac caput dolentibus dare, malum: & febricitantibus, & quibus hippochondria suspensa murmurant, & siticulosis. Malum autem & quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones. Quæ verba enarrans Galenus, inquit, non solùm lac obesse deiectionibus biliosis, acutis frebribus complicatis, sed absolutè biliosis deiectionibus, etiā absq; febre repertis, & seorsum etiam acutis febribus iunctis. Ratio verò est, quia acutæ febres ex bile fiunt, à qua materia biliosæ quoque deiectiones pendent, in quam lac facilè transmutatur, qua aucta, febres intenduntur, & profluuium crescit: imò, vt Oribasio placet, eò maior fit relaxatio, & consequenter fluxus copiosor euadit. Vel dicendū, Nocet lac, quia euaporat, & à bile humore calido in euaporationem deducitur: vnde febres cū deiectionibus acriores euadunt, Animaduertant igi-

tur hodierni medicam artem exercentes, qui quū ad dysentericos accedūt, nullo discrimine facto, lac tanquam rem securissimam, ac supremum remedium dare cum eiectionibus, tum per os illico mandant. Quod quàm periculosum sit, ex iam dictis clarum euadit. Et eò magis, quia Gal. deiectionibus biliosis, etiam absque febre compertis, lac noxium esse tradit. Quibus adde, quòd dysenteria, vt meminimus, & ex Galeno libro quarto aphorismum adduximus, plerunque à bile ortum trahit, quia plerunq; in æstate fit, & regione calida. Cornelius Celsus adeò lactis vsum in corpore bilioso timet, vt quum Hippocratis aphorismum citatum interpretetur, vice dicendi, Deiectionibus biliosis lac malum est: dixerit, Vbi vrina biliosa fuerit, lac dare malū est. Respondebūt fortè ij, qui lac dysentericis continuò porrigūt, Lac crudum non esse dādum: sed vel recens mulctum, & calidum ab vberibus protinus effusum, aut lapidibus ignitis, aut candēte ferro coctum, vt suadet Gal. & post eum omnes medici: quia intestina colluit, & vlcera abstergit, & pinguiori parte vlceribus collinitur: veluti pinguedo, adeps, atq; oui albumen. Quibus omnibus, ab acribus humoribus natas mordicationes mittigat. At nos Hipp. & Gal. genuinū & verum sensum seruantes, cum prædictis medicis, lac sic paratum deiectionibus dysentericis conuenire fatemur: modò tamen febris non adsit. Quæ si præsens fuerit, ipsum tanquam præsens venenum

damnamus. Vt quoque idem firmauit Hippocrates libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, textu centesimo decimoquinto, quum dicat, Si verò febris non fuerit, vexéntque tormina, primùm quidem lactis asinæ calidi pauxillum, deinde sensim paulatímque plus bibat. Suadet autem Galenus, si febris non fuerit, & tormina vexent, tunc lac dandum esse: quasi volens, si febris affluxerit cum torminibus, tunc à lacte abstinere æger debet, vt in Aphoris. scriptum est. Et Aetius sermone nono suæ Medicinæ subscripsit, quum dicat, In principio igitur post tertium diem (permittentibus febribus) lacte recèns mulcto adhuc calido, vtendum est, &c. Secundò respondemus, Galenum summopere lac eo dicto modo apparatum in deiectionibus dysentericis laudare, modò non sint biliosæ Si enim deiectiones dysentericæ, quæ plerunq; biliosæ esse solent, biliosæ fuerint, etiam quòd febris non adsit, eis afflictis lac dandum non est: quia eo dato multa oriri solent incommoda: vt ex dictis luce clarius euadit. Et nos longa experientia, ita euenire sæpe obseruatum habemus. Nec enim obstat, quòd Hippocrates libro septimo de Morbis popularibus Eratolai filio, veluti alijs, qui dysenteria biliosa cum febri laborabant, lac silice candefacta immissa, dabat: quum multa in eis libris ab Hippocrate sint dicta à quibus, vt falsis, & malè in vsum tractis, se retraxit, vt alibi quoque dictum habemus. In summa igitur dicamus, Dysentericis febrienti

bus, lac dandum non est. Item dysentericis deiectiones biliosas habentibus, lac dandum non est. Quæ duo summopere à medicis animaduersa vellem: quum morbus is perniciosissimus sit & mortifer, à qua vbique plusquam ab alio morbo ægrotantes decedunt, & moriuntur.

Curatio XLV. *in qua agitur de dysenteria ab atra bile orta.*

LAzarus Græcus, vir boni habitus, quadragenarius, vel circa, ex Neapoli ciuitate, quæ hodie Turcarum imperio subiacet, oriundus, dysenteria, ab atra bile orta, torqueri cœpit. In qua rationes ventris altã partem potissimùm occupabant, prehendebántve: & deiectiones nigræ splendentes, fusæ, & non concretæ, cum quadam liuiditate erant, quibus sanguis promiscuè immistus erat, vt gracilioribus intestinis vlcera insita esse quisque sensatus medicus dicere debeat. Nam deiectiones quum terram attingebãt, aceti acerrimi modo respersi ebulliebãt, & ipsam abrodebant & fermẽtabãt: vt nõ mirandum sit à tam acri & mordaci, ac exedẽte humore genito morbo, si ægrotus hic intra quinq; dies è vita decesserit.

SCHOLIA.

Hippocrates libro quarto Aphorism. textu vigesimoquarto inquit, Difficultas intestinorum si

ab atra bile incœperit, letalis est. Fit autem dysenteria à mordaci, & acri, ac rodente humore semper: vt bile flaua, pituita salsa, & atra bile. Quæ enim dysenteria ex bile, vel salsa pituita euenit, plerunque sanatur. At quæ ab atra bile fit, insanabilis est: quum humor hic non solùm intestina abrodat, & ea exedat, vt acres cæteri humores faciunt, sed vlcera cancro vlcerato intestina depascentia, & ea erodentia, similia gignat. Ex quibus mors certa sequitur. Plerunque autem æstatis fine aut autumni initio morbus hic fit: sed potißimùm in regionibus calidis, vt Aegypto, apud Chairum ciuitatem, Arabia, Africa, & India: in quibus sæpius Lusitani nostri hoc morbo quàm altero alio torquentur, & moriuntur. Gignitur quippe in corporibus calidißimam regionem incolentibus humor acris, torridus, exassatus quidam: qui quum varias affectiones gignere natus sit, in India potißimùm, & Aegypto, intestina repit & dysenteriam causat. Quia homines illic carnibus vescuntur animalium, quibus caßia fistularis purgatoria pro pastu, & cibo est. Firmatur hoc nostrum iudicium, quia in India rarò phrenetici, & pleuretici comperiuntur: morbi ab acribus ijs humoribus gigni soliti. Quod non aliunde euenit, nisi quia nutrimentum ex prædictis carnibus purgatoriam vim habentibus, humorem torridum & acrem ad intestina deriuat & diuertit. Vnde homines dysenterici plerunque fiunt. Quorum si contingat vt

aliquis

aliquis euadat, is certè serò & magno cum labore ad sanitatem reuertitur. Vidimus autem nos quendam militem robustum, & fortem prædicta dysenteria afflictum: qui quum, Dei gratia, per manus nostras à tã sæuo & truculẽto morbo euasit, vix intra annũ ad solitas vires reuerti põtuit.

Curatio XLVI. in qua agitur de dysenteria biliosa, gelida potu curata.

IVuenis biliosus cum biliosis deiectionibus, vigente æstate, affligi cœpisset adeò vt intestinorum ramenta iam emitterentur & multum sitiret: absque medicorum consilio, qui eius curam habebant, copiosiori aquæ frigidæ potu vsus fuit: & ilico fluxus restrictus est, & ille à tam sæuo morbo liber euasit.

Curatio quadragesimaseptima, in qua agitur de quodam, qui quum dysenteria cruciabatur cum muliere coiuit, & sanus factus est.

PLures epidemica dysenteria affectos curauimus: inter quos, Mulo medicus quidam, Veterinarius dictus, erat, qui quum dysenteria grauiter opprimeretur, in nocte, erecta virga ad fœminam sibi

proximam se direxit, & cum ea leniter Hymenæum exercuit: & ilico deiectiones cessârunt & id posteà in aurora mihi ad eum accedenti enarrauit: inde sanus euasit.

SCHOLIA.

[redacted]

Curatio XLVIII. *in qua agitur quòd dysenteria biliosæ sanguinis missio conueniat.*

Reuerendus abbas Graciolus, dysenteria biliosa cum febri laborabat, vir omnino sanguineus, obesus, & multo vini potui deditus. Qui quum multum ex morbo affligeretur, accersiri me illico ad se fecit. Quem quum sic dysentericum febrientem pinguem, & subrusum contemplarer, illi internam dextri brachij venam secare

feci

feci & ad vncias quinque sanguinem fluere. A qua sanguinis missione melius habuit & paucis adhibitis remediis, intra paucos dies sanitati fuit restitutus.

SCHOLIA.

Contendunt multi, nullatenus dysentericis sanguinis missionem conuenire, & pro sua fulcienda haeresi, Galenum adducunt, libro Artis curatiuae ad Glauconem, cap. 14. vbi ait, Sed neque, si fuerit febris cum profluuio ventris, alia est opus euacuatione. Verùm haec sola sufficit, quanuis non sit pro multitudinis ratione. Quicunque enim his plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentârunt, in grauiora pericula duxerunt. Haec Gal. Quibus addunt, quòd in dysenteriae curatione nunquam ipse sanguinis extrahendi mentionem fecit: quod non praeteriisset, si aliquo modo sanguinis missionem dysentericis conuenire credidisset. Item dysenteria à cacochymia euenit, cui potius purgatio quàm sanguinis missio conuenit. Igitur sanguinis extractio dysentericis admittenda non est. Haec enim, & similia sunt, quibus ij firmare conantur, venae sectionem dysentericis fieri non debere, quae nos facillimè euertere in praesenti conabimur, contrarium indicantes, cùm difficultati intestinorum biliosae sanguinis missio summum sit remedium: praesertim quando febris illi coniungitur: quia febris cor occupantis ratione sanguinis missio conue-

nit modò vires, ætas, & cætera ijs annexa, consen tiant. Itẽ, quia sanguinis extractio per venæ sectio nem, materiã ad vlcera corriuantem retrahit, in de fluxus minuitur, & vlcera pristinã sanitatem consequũtur. Quibus adde, in dysenteria vlcera ci tortionibus & doloribus cõperiuntur, ad quæ ma teriæ fluunt: pro quibus retrahendis venæ sectio summum est remedium. Hinc enim est, quod dixi Auicenna Fen 4. lib. 1. cap. de Phlebotomia. Am plius quia phlebotomia, propterea quòd ad diuer sum trahit, naturam secũdũ plurimum retinet, vi ture dicendum sit, nostrã in hoc reuerendo abbat admissam sanguinis missionem, iustam ac method quadam curandi certissima firmatã esse: quia san guinis missione euẽtatio quædã fit, qua vniuersum corpus refrigerationem quandam consequitur: & ea mediante, mala mẽbrorum qualitas deponitur & humorũ acredo emendatur. Nec enim Galen vnquam, si quis eius intimius deprehendat ani mum, in dysenteria venæ sectionẽ vitauit, vt es videre loco citato libri Artis curat. ad Glauc. in quo præ cæteris clarius sanguinis missionem in dy senteria abnegare videtur. Commendat autẽ imb Gal. quòd quãdo febri ventris profluuiũ copula tur, tunc nec vẽtris solutio, nec sanguinis missio con uenit: non propterea quòd sanguinis missio cõsen tientibus viribus non cõueniat, quia retractio sur sum à partibus inferioribus fiat, & fluxus fluxi curat, & naturam secundum plurimum retinet

Sed ha

Sed hac potißimùm de causa: quia quũ febris adest, & ventris profluuiũ superuenit, aut simul ambo inuadunt, timet, vt si altera, vel per sanguinis mißionem, vel pharmaci exhibitionem euacuatio fiat: quòd procedẽte morbo, æger imbecillis fiat, & succumbat. Proinde hîc Galenus potius medicum attentum reddit, quàm illi præceptum tradit: quòd alui profluuio febri coniuncto sanguinis mißio, aut ventris purgatio non conueniat: conuenit quippe, vbi cætera consentiunt. Sed ea attentione & cautela exercenda est, vt iuuet, & non noceat. Iuuabit autem, quando malam intemperiẽ materiam gignentem, quæ fluxum fouet, extirpauerit, vel saltem contemperauerit, aut sursum materiam, paratam fluere, retraxerit. Sed hæc ex Galeno adducta, quæ profluuio ventris diarrhææ dicto morbo, & febri complicato dicata sint, proponamus: de quibus Galenus tantùm eo citato loco loquitur. At sermo noster de dysenteria, vbi vlcera, dolores, & febres sunt, proponitur. Quibus omnibus è directo sanguinis mißio conuenit: nec Galenus vnquam eam negauit: imò Aetius sermone nono suæ medicinæ, dysentericis eam summum esse remedium tradit, dicens, Si verò sanguinis impetus vehementer vrgeat: quemadmodum etiam si maxima inflammatio subest, præsertim in his qui plurimo sanguine abundant, vena incidenda, si vires non resistant, & maximè in quibus consueta sanguinis excretio cohibetur. Auferre autem oportet neque

multum

multum, neque coaceruatum: ab vtroque enim venter conturbatur. Omnium verò maximè cauebimus, ne animi deliquium fiat. Quare desidenti etiam dysenterico venam secabimus. Hac enim desidentes forma, dum secatur vena, minus reliquis animo linquuntur. Hæc Aetius, quibus annectit sequentia, apud nos pro ridiculo habita, & verè tanto viro indigna: quæ ita habent, Secare autem oportet in dextro cubito venam humeralem appellatam: neque enim similiter hac vena incisa vires labefactantur, & insensibiliter quodam modo, furtímq; sanguis aufertur, quòd si hæc non appareat, necessariò mediam secamus: inferiorem autem incidere ob subiacentem arteriam, vitandum. Hæc enim sunt, quæ omnino puerilia diximus, & Aetio indigna iudicamus. Quanquam non nos lateat, pauca in suis extare commentarijs, quæ non ab alijs acceperit: vt ex multis conflatum, & resarcitum opus dici mereatur. Cæterùm subdit, Fissuram omnino tenuißimam infligemus: non enim ob multitudinem sanguinis euacuandam, sectionem facimus: sed vt materiam quasi per riuos transferamus. Paucus autem sanguis etiam multo tempore emissus, inflammationem mitigat, & sanguinis ad intestina delationem reuellit, innatúmque calorem sensim refrigerans, somnum magis, quàm animi deliquium inducit. Est autem optimum dysentericis remedium somnus. Hactenus Aetij verba. Quæ sanè contemplatione sunt digna: quum

ad dy

ad dysentericorum salutem multum faciant, & veram venæ secandæ methodum ac viam in dysenteria morbo doceant. Neque est, quod nobis obtrudat aliquis, Galenum varijs in locis suæ doctrinæ: ex quibus decerpitur, sanguinis missionem tantum abesse, vt ventrem constringat, & ipsius fluxum cohibeat, vt potius ipsum fluidum faciat. Quod verum esse cum illis fatemur, quando ad animi vsque defectionem sanguis mittitur, vt apud ipsum legitur libro primo Aphorismorum, enarratione vigesimatertia: & nono Methodi medendi, veluti libello de Sanguinis missione: quæ omnia aduertens Aëtius, vbi suprà dixit, Auferre autem oportet neque multum, neque coaceruatum. Ab vtroque enim venter conturbatur. & vltrà, Omnium verò maximè cauebimus, ne animi deliquiũ fiat. Nouimus autem nos cum Aëtio, & Galeno, sicut largæ sanguinis missiones ad animi vsque deliquium factæ corpora refrigerant, & aluum citam faciunt: ita moderatæ sanguinis extractiones eam constringunt, & eiusdem fluxiones cohibent, vt experientia quotidiana indicat, & Auicenna memoriæ commendauit.

Curatio quadragesimanona, in qua agitur de puella ventris profluuio laborante.

NAta magnifici Bartholomæi Gerardi, nobilis Florentini, quum sedecim suæ ætatis

ætatis menses æquaret, in ventris varium profluuium lapsa est: quæ quum nutrix constringentibus, & optimis cibariis vsa esset, intra paucos dies sola ipsius lactis suctione sanitati fuit restituta.

SCHOLIA.

Non enim puellæ eius ventris profluuium simile illi est, quo pueri lumbricis affecti corripi solent: pro quo curando, artificio opus est: quum interim dum fluxus pendet, lumbrici corporis altas partes ascendunt, occupántve: quibus ita hærent, vt difficulter foras protrudi possint.

Curatio quinquagesima, in qua agitur de iecoraria dysenteria.

BEltramus Neapolitanus, Comes illustris, quum ex Ferraria Neapolim hàc iter ageret, in duplicem tertianam lapsus est. Qui quum deficientibus iam febribus, ad iter accingeretur, illi dysenteria, iecoraria dicta, superuenit: & paucis elapsis diebus, diem suum obiit. Primò autem liquida sanguinolēta, aquis quibus recens caro lota esse videtur, simillima emittere cœpit. Postea ramentosa quædam, ac carunculas sanguinolentas, fœtidas, graueolētes & putidas: vt iecur post amissas eius facultates retentricem & alteratricem, colliquatum esse, & eius carnem in deiectionibus emissam

dicend

dicendum sit. Quod quandoque fieri meminit Galenus libro octauo de Cōpo.med. secundum locos, capite sexto: in quo de hepatis affectionibus agit.

Curatio quinquagesimaprima, in qua agitur de vterum gerente muliere dysenteria laborante.

PRægnans mulier, quum gestationis nonum mensem aggrederetur, dysenteria lethali corripi cœpit: quæ nullis præsidiis domabatur. At quum pareret, illico dysenteria restricta est, & illa paulatim sanitatem consecuta fuit. Alteram nouimus prægnantem sex mensium, quæ quum dysenteriam patiebatur, abortiuit, & sana facta est.

SCHOLIA.

Dysenteria ante partum salubris ab Hippocrate iudicatata est. Quod verum esse historiæ nostræ testantur. Ita enim Hippocrates libro septimo de Morbis popularibus memoriæ commendauit, Epicharmi vxori ante partum dysenteria, dolor, alui egestiones, subcruentæ, mucosæ: vbi peperisset, statim sana erat, diuersionis fortè ratione.

Curatio quinquagesimasecūda, in qua agitur de muliere, quæ quum pariebat, insana & melancholica fiebat.

Garcia

CArcinatoris vxor venusta, qui ad forum agit, quum optimè semper valeat, post partum illico melancholia morbo afficitur, & per mensem insana permanet. Sed postea paucis adhibitis præsidiis ad cõsuetam sanitatem reuertitur. Cuius affectionis causa, humor melancholicus commotus parturitionis tempore esse videtur.

Curatio quinquasimatertia, in qua agitur de puella ob dysenteriam malè curatam emortua.

PVella nata annos decem, dysenteria laborare cœpit, & illa quidem crassioribus intestinis insita. Quæ ita esse percipiebatur, quia præter deiectiones, quas varias emittebat, ramentosa quædam cruenta per se in eis videbãtur, & imæ ventris parti dolores, & tormina infixa erant. Cui quum nonnulla nostro consilio facta essent remedia, & meliusculè haberet, eius patres nobis pręfatiuncula habita, ne amplius ad eam inuisendam accederemus, significârũt. Sed an auaritia combusti ignoro. AVARITIA. Vt enarras se res habet, & me instigante è domo protrusus es tu. AMATVS. Fortè, quia me omniũ maximè petacem noueris. AVARITIA. Absit, immo quia te omnium medico

medicorum modestissimum & liberalissimum, & mihi contrarium nouerim, vt domo omni data opera excludereris, conata sum. Artem medicam liberaliter exerces, &, nulla expectata mercede, ad ægros inuisendos alacriter accedis, Hippocratem fortè imitatus in suo Iureiurando, & epistola illa Senatui populóque Abderitano dicata: à quo hodierni medici longè distrahuntur, in quorum ore frequentes versiculi ij sunt,

Exige, dum dolor est: nā postquā pœna recessit,
Audebit sanus dicere, Multa dedi.

AMATVS. Ij doctrina tua imbuti necesse est, & illa carmina habeant, quæ in omni officina pro symbolo habentur, & ita leguntur,

Medicis in morbis totus promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus morbo recedente.

AVARITIA. Non hæc tantùm tenaciter teneas, sed sæpe ægrotis hodiernis ea obiicias ac inculces, modò pecuniolas corradere, aut aliquid extorquere ex eis velles, opus est. AMATVS. In tam malè feriatos ægrotantes, vt tu impingis, mihi incidere nunquam (quod equidem meminerim) hucusque contigit: tametsi orbis bonā partem perlustrauerim, & variarum gētium animos dignouerim. AVARITIA. Mirum dixeris, si modò verum enarres: quum

hodie meis ſeminariis infecta omnia ſint: ita vt nulli hodie extent Manlij, nulli Cornelij, aut Scipiones: qui vt curentur, tot elocent ſeſtertia, & ita ampliſſimis muneribus medicos honeſtēt. AMATVS. Nos tenui ac noſtra fortuna cōtenti euadimus: tametſi non ſemper in Manlios, aut Honoriū quartum Pontificem Max. aut Ludouicum vndecimum Galliarum Regem, incidimus. AVARITIA. Hoc vnum noſco, quod eſt apud Plutarchum libello de Bona valetudine, & ita habet, Verecundior ſi fueris, paupertatem turpiter patieris. AMATVS. Hæc miſſa faciamus, & ad puellam, de qua ſermo agitur, reuertamur: ad quam poſt nos alter ingreſſus eſt: ſub cuius tyrannica poteſtate intra paucos dies obiit.

SCHOLIA.

Tametſi ampla medicamentorum ſylua dyſentericis conuenientium comperiatur: nos tamen hic ex eis nonnulla memoriæ euocabimus, vt lector ea in promptu habeat. Primò occurrunt ex eis purgantia: Deinde abſtergentia, & lauantia: poſteà dolorem ſedantia, & inteſtina contegentia, vltimò conſtringentia. Ex purgatorijs medicamentis dyſentericis conuenientibus eſt rhabarbarum parum vſtulatum: aut ex primo infuſo diſtractum. & ſecundo infuſo datum: myrobalanorum omne genus: & thamarindi.

Abſter

Abstergentia, & lauantia.

Aqua lactis, aqua mellis, aqua hordei, aqua decocti maluauisci, decoctum furfuris triticei, ius cicerum, decoctum guaiaci, vel rosatum colatitium, saccharum, & eius potentiora, lotium, lixiuium, muria piscium salsorum, aut oliuarum colymbadum.

Dolorem sedantia.

Dolorem sedantia, & intestina contegentia, ac humores obtundentia, sunt, Adeps caprinus, butyrum recens, album oui, vitellus oui, adeps porcinus, hircinus, gallinaceus, & anserinus, amylum, tragacantha, gummi Arabicum, oleum rosaceum, cera alba, ceratum album, quod album Galeni appellamus vnguentum, & ex cera alba sæpe elota, & oleo rosaceo componitur: lac coctum, tragus. Et ex stupefacientibus dolorem sedantibus, semen hyoscyami, semen papaueris, opium, pilulæ de cynoglosso, philonium tantopere à Galeno & medicis decantatum, Athanasia: quorũ pondus à drachma vna ad scrupula quatuor est: quæ non nisi viribus valentibus propinanda sunt. Ex opio verò, & stuporem inducentibus, paratæ glandes per inferiora, non nisi filo ligatæ immittuntur.

Constringentia.

Polygonium, id est corrigiola, vel sanguinaria, aut centumnodia dicta herba, gnaphalium, centunculus, vel tomentum dicta herba, herbarijs satis nota: rhus coriariorum, olim obsonijs deseruiens, nũc sumac dicta, præcipuè eius semina rubra,

plantago tota, bursa pastoris, rosa rubra sicca, myrtus, thamarix, rubus, suberis cortex, mora acerba, semina vuæ, glandium capita concaua, quibus in Italia & vniuersa Græcia coriarij pro præparandis pellibus vtuntur, lapathi semen, galla, malicorium aridum, rubi radix, symphyti, id est maioris consolidæ radix, folia & semen balaustium, equisetum, id est, cauda equina, hypocistis, folia salicis, althea radix, alcea, dicta Vngarica malua, summopere à multis Germanis laudata, præsertim pro dysenteria curanda, ladanum, acacia, coralli, rheon ponticum, hodie multis satis cognitum, coagulum leporis, sanguis draconis, thus, mastix, terra Lemnia, quæ multis laudibus digna est, & hodie sub boli Armeni nomine adfertur, & in officinis venditur: carabe, succinum dictum: cydonia, pira agrestia, corna lapidosa, mespila, oriza tosta, lentes cortice dempto bis coctæ, cortices castanearum, cornu ceruinum vstulatum, aqua pluuialis calybeata. Vinum nigrum, crassum, acerbum: saccharum rosatum antiquum. Ex quibus clysteres, inunctiones, vnguenta, emplastra, cataplasmata, fomenta, suffumigia, sacculi, potiones, boli, pilulæ, & si qua sunt alia, parari possunt: quibus practicarum libri referti sunt. Adfertur tamen hodie ex Indiæ regione arboris cuiusdam liber, siue cortex; dysentericis vnicum subsidium: quem Indiæ incolæ sua voce Gargapaum vocant: & cum primò in Lu-

sitaniam

ſitaniam attulit doctor Barboſius, medicus longa experientia præditus.

Curatio quinquageſimaquarta, in qua agitur de quodam hectico ad extremã maciem deueniente, qui poſteà ſanitatem fuit adeptus.

IOannes Maria Marcantonius vir opulentus, natus annos quinque ſupra triginta, ita marcore, & tabe cõfectus erat, vt omnes eum medici pro hectico cõfirmato, multis iam tentatis pro eius recuperanda valetudine remediis, relinquerent. Qui, quum ad nos perueniſſet, non quidem vt curaretur (id enim factu impoſſibile videbatur) ſed vt ſuæ, & amicorum opinioni ſatisfaceret. Is igitur Dei gratia, paucis machinamentis, intra ſex menſium ſpatium, ſanitati fuit reſtitutus. Sunt autem ea à nobis parata ſequentia, Teſtudines nemorales accipies, quas Italia Galanas: Luſitania verò iuxtà ac Hiſpania Tartarugas appellat: quas à teſtis ſuis denudabis, & optimè eorum carnes lauabis: quas incoquendas in caldario aqua fontana pleno, & multo tritico referto curabis. Cæterùm hoc triticum, ac carnes, & ius poſteà pullis gallinaceis edenda dabis: & eiſdem eos ſaginabis.

Quibus pullis æger sæpe lacte apparatis vescatur: & aliis non vtatur carnibus. Item singulis diebus in aurora ieiuno stomacho libram vnam lactis asinæ recens emulcti cum pauco saccharo bibebat. Et exterius corpus humectantibus balneis irrigabatur, & oleo violaceo, & amygdalarum dulcium, mixtis inungebatur. Quibus crassus, & obesus, ac sanus intra sex menses (vt dixi(est redditus. At testudines in cibo omnino, velut altera similia abhorrebat: qua de causa ad pullorum prædictam saginationem deuenimus.

SCHOLIA.

Est autem (Galeno authore) libro de Tabe, cap. sexto, duplex ipsa extenuatorum affectio. Vna quidem, vbi is humor solidorum corporum periit, qui eorum proprium est alimentum: & præterea molliores carnes liquatæ sunt. Altera verò, dum solidiora etiam corpora sunt exiccata: quæ vtique & prima, & similaria appellant. Hæc igitur nequit curari: sicuti nec senectus. Altera verò prima, scilicet dicta, periculo quidem non caret, non tamen eo vsque, vt nullo modò curari possit: quemadmodum hæc de qua à nobis sermo agitur. Plura verò de hectica, & marasmo legito tertia nostra Centuria: quam, Deo opt. Max. fauente, propediem in lucem mittemus.

Cura

Curatio quinquagesimaquinta, in qua agitur de apparatu trochiscorum de vipera theriacam adornantium.

MArsi homines viperarum venatores, quibus viperas pro cõficiendis pastillis theriacis commendaueramus, viperas non nisi media æstate Anconam portarũnt. Præcesserat autem ver pluuiosum, & frigidum: qua de causa reptilia, non nisi æstate, venari potuerunt. Iubet autem Galenus veris tempore viperas capi: vel saltem æstatis initio, pro prædictis conficiendis pastillis. At quum ver pluuiosum, & frigidum (vt dixi) antecesserat, & eas venari, non nisi media æstate, fuit possibile, eisdẽ vti coacti sumus. A mari autem longè captæ fuerunt, vt Galen. suadet: nam quæ ad ripas maris versantur viperæ, salsulgine quadam præditæ, theriacam sitis conciliatricem maximè conflant. Quo fit vt ab eis abstinendum iure Galenus suadeat. Exemplum est: quòd qui ab iis viperis, ad ripas maris agentibus, morsi fuerunt, siti ingentissima anhelantes interierunt. Ex Pineto autem Rauennate hæ adductæ sunt, promiscuè masculi & fœminæ recèns captæ, numero duodecim. Quas Albericus dexter pharmacopola, super tabulam interficiebat, vnicuique

caput& caudam acutissimis duobus cultris, quatuor digitorū quantitate & maiori precidendo. Quarum nonnullas fœtas viperinis catulis ad exitum maturis, offendimus. Erant autem viperę omnes hæ post obitum viuaces, & nobiles. Cupit verò Aetius pro iis theriacis concinnandis orbiculis fœminas viperas habere: quas fœtas omnino detestatur Galenus libro primo de Antidotis, quia, vt tradit Aetius, seipsis prægnantes magis exasperatæ redduntur. Eis igitur interanea exempta sunt & pellis detracta. Quæ in longitudinem apertæ, & optimè aqua lotæ & albæ redditæ, in cacabo aqua pleno, adiecto virente anetho, ita incoctæ sunt quoad spinæ à carnibus separari videbantur. HIERON. Cur micam salis à Galeno desideratam, in hac coctura prætermisisti? AMAT. Quia æstatis tempore viperæ captæ sunt, quarum caro tunc sitis efficax admodum est: vnde à Galeno, citato loco traditum est. Iam verò salis iniici debet, siquidem conueniente tempore viperas ceperis, modicum: sin autem æstate, nihil. HIERON. Rectè sanè Galenū tenes: quem quoq; aliquādo viperis in æstate captis, pro orbiculis iis componendis vsum fuisse, creditu facile est: quum tunc temporis viperas absque sale incoquēdas suadeat. AMAT.

Id verisimile est, & eo magis, quia nonnulli (vt ille refert) media æstate viperas venandas esse contendebant: tametsi eorum opinionem refellat. At quia non semper instituto tempore venari viperæ possunt, media æstate si habentur, ex eis pastilli rectè conficiuntur: modò nihil salis, aut panis saliti, aut fermentati, vt à nobis factum est, addatur. Viperas igitur optimè coctas ad prunarum ignem, ex lebete extraximus: quarum carnes ab spinis optimè purgatas mortario indidimus: quibus panis azymi biscocti tantum superaddi fecimus: quantum pro componenda materia, vt rectè ex ea pastilli formentur, visum fuit. Nam libello, de Theriaca ad Pamphilianum Galenus tantum panis nitidi arefacti admittit, quantum carnium viperæ par pondus est, Democritum fortè secutus, qui tantum panis quantum carnis pro iis orbiculis fingendis, adiungebat: vt meminit ipse libello, de Theriaca ad Pisonem. Criton tamen, vt idem Galenus meminit vltimis verbis de Theriaca ad Pamphilianum, carnibus viperarum decem, vnciam vnam panis siliginei, id est, ex farinæ flore parati, admiscendam censet. Porrò libro primo de Antidotis Galenus, vbi de hac re peramplè loquitur, inquit, Nonnulli dimidiam

ponderis partem ex pane iniiciunt: nonnulli verò tertiam. Ego etiam quartam, quintámque nonnunquam indidi. Quum igitur Galenum nos hac in re varium contemplaremur, diligenti pharmacopolæ cōmisimus, tantum biscocti panis misceret, quantum pro formandis pastillis sat esset: qui, vt mihi quærenti postea exposuit, panis tertiam partem ad summum, carnibus pro conficiendis pastillis admiscuit: vt ex carnium pondere aqua lance facto deprehendebat: in qua carnium cum pane mistione, iuris, siue ex viperis decocti paululum miscuerat: tametsi Galenus hoc non admodum laudet, dicens, Qui ante me Cæsari antidotum præparabant, viperarum decocto ipsum irrigabant. At ego longo tempore id factitabam: verùm posteà melius esse existimaui, panem in leuorem detritum, ita viperarum carni diligenter prius contritæ, permiscere: citius enim hoc pacto orbiculi siccescunt, arido pane, non humido illis admixto. Hactenus Gale. Ex hac igitur optimè efformata massa, trochisci admodum subtiles & parui sunt compositi, quos opobalsamo ex Peru, terra superioribus annis nouiter reperta aducto inunctos, vt suadet Galenus, in vmbra exiccari fecimus, ita tamen vt singulis diebus eos

phar

pharmacopola bis & ter verteret: ne altera eorum parte exiccata, altera humidior maneret, putredini obnoxia. Continuò igitur ad quindecim dies vertebantur, qui optimè siccati vitreo in vase sunt repositi, & asseruati. Perdurant autem ij ad quatuor vsque annos, & amplius: qui theriaces fundamentum sunt, & ab eis theriaca nomen contraxit, vt in Scholiis patebit. Valent autem trochisci ij potissimum elephantiasi, & aliis variis affectionibus: de quibus, quum dabitur occasio, loquemur.

SCHOLIA.

Vocantur pastilli ij de vipera, siue orbiculi theriaci, aut potius trochisci de tyro: vnde qui inter trochiscos de vipera & trochiscos de tyro differentiam facere contendunt, omnino hallucinantur. Ex iis autem receptarij quidam sunt luminaribus æquales, quos cum sua inscitia dimittere satius est. Est autem θήριον Græcis idem quod Romanis fera, siue reptilium omne genus: vnde à vipera, quia fera & theriō dicta, Theriaca antidotus appellatur: non verò à tyro animali particulariter sic dicto. Vocāt autē Arabes tyrū, viperā, vt ex Serapione facilè quis comprehendere poterit: quū quæ Echidnæ Græci tribuunt, ille suo tyro conscripsit. Multi tamē tyrū à vipera diuersum animal, & in Ægypto repertū credentes, trochiscos de vipera diuersos

uersos à trochiscis de tyro faciunt, quũ tamen tyrus apud Arabes, & vipera Latinis, idem sit, vt latius Leonicenus in Plinij, & medicorum erratis primò aperuit: & post eum Manardus Ferrariensis, ac Leonardus Fuchsius Germanus. Caeterùm theriaces apparatum, breui quum omnia ad manum fuerint, & eam praeparauerimus, describemus. Curamus autem nos singula simplicia eam adornantia vel ex finibus orbis, nullis parcentes sumptibus selecta habere.

Curatio LVI. *in qua agitur de lieteria.*

DOminicus Margaretus, nobilis Anconitanus, senio cõfectus quum per plures dies semicrudum cibum per secessum emitteret, & multa illum praesidia tentata non iuuissent, hoc electuario vltimo refectus fuit, & sanitatem obtinuit. Recip. Sacchari rosati Neapolitani antiqui, vnc. sex: theriaces optimae drac. sex. cum miua cydoniorum completa, q. suff. misce, fiat conditum: cuius semiunciam singulis auroris ieiuno stomacho capiat, & nihil desup bibat.

Curatio LVII. *in qua agitur de puero mania correpto.*

PVer Hebraeus annos natus sedecim, temperatura biliosa ad atram inclinante, per Italiam canicula vigente thura vendebat:

debat: qui quum noctu viuum se sepeliri somniaret, sequenti die à cibis abstinuit, ieiunium Hebræorum more celebrando, in quo & per torridum solem iter faciebat. Ex cuius vstione ac inedia exassati humores caput obrepsêre, & puerum insanum reddiderunt. Nam ad diuersorium, quum puer is peruenisset, ex puteo aquam hauriebat, & subuculam, qua induebatur, lauare nitebatur: quem quum mulieres increparent, quadrantes ex crumena extorsit, & in puteum eiecit. Quo facto, hunc delirantem mulieres iudicârunt, & eum in cubiculum subduxerunt: sed posteà Bononiam transmiserunt. Vbi à medicis vtcunque gubernatum, illico paucis intermediis diebus Anconam amandârunt. Ad quem accedens ipse, omnia (vt decet) ab assistentibus inquiro. Et hunc primò insania affici, & posteà interposito vno vel altero die, febri vexari deprehendi: qua & nunc corripitur, tertiana scilicet duplici, rarò solita deficere. Cui memoria parum est læsa, cæteris omnino corruptis duabus potentiis, scilicet imaginatrice, & ratiocinatrice. Huic igitur remedia conuenientia adhibiturus, primò sanguinem ex capitis vena cephalica dicta extrahere facio, cuius missioni quum præsens essem, nec

cum

eum admodum atrum & crassum, imò optimæ consistentiæ, & coloris rubri viderem: tribus effluxis vnciis, vulnus occludere feci. Et illico hunc ebibit syrupum, Recipe Syrupi de boragine, de violis, nenupharini, ana vnciam mediam: aquarum lactucæ, violarum, endiuiæ, ana vnciam vnam. misce, quem in aurora, & vesperi singulis sequentibus diebus capiat: noctu verò caput hac embrocha irrigatur, quæ habet, R. Foliorum lactucæ, endiuiæ, boraginis, hyoscyami, violarum, senæ, ana manipulum 1. calycum papaueris nigri cum suo semine, numero 12. florum boraginis nenupharis, violarum, buglossæ, rosarum, ana pug. 1. in libris quindecim aquæ fiat decoctio sufficiens: facta colatura, adde olei violacei, rosacei añ. vnc. 3. misce, quo infuso per dimidiam horam caput irrigetur, ac absterso, tẽpora, frons, nasus, & brachialia populeo inungantur, ad somnum conciliandum, & malam calidam & siccam intemperiẽ emendandam. Dein verò cucurbitulæ spatulis cum scarificatione admotæ sunt, veluti frictiones, retractiones, ac deriuationes: quin & hirudines ano admotæ fuerunt: quibus omnibus melius habere cœpit. Nam & humorem sæpe per leuiora quædam pharmaca euacuabamus, veluti syrupum rosatum

sola

solutiuum, decoctum senæ, diacatholicum, diasenæ, & similia, porrò conditum quo semper interdiu vtebatur, tale habetur, R. conseruæ violarum, de boragine, de buglossa ana vnciam vnam, conseruæ florum nenupharis vnc. 2. pulueris senæ, vnciam semis. Cum syrupo de pomis q. suff. misce, fiat mixtura, & auri folio inauretur. Is enim intra quinque dies resipuit, & ab insania euasit. Febris tamen eo dicto modo horrida singulis diebus eum inuadebat. Fuerunt autem omnes dies insaniæ viginti quinque. At febris relicta, vt biliosa tractata fuit: quæ fluxu ventris superueniente soluta fuit.

SCHOLIA.

Cùm irrigationes capiti machinabātur, contendebat quidam medicus ex aßistentibus, decocto olea non esse admiscenda, sed longè melius fore, si post embrochas ex decocto tantùm factas, olea capiti per se applicarentur. Sed is, mea sententia, omnino extra Galeni mentem loquebatur: quum fomentum, siue irrigatio ex oleo aquis mixto, hydreleo dicto magis humectet, quàm per se oleum, aut aqua sola admota: vt huius rei est author Galenus lib. 2. de Facul. simpl. med. cap. 25. quia sic mixtum magis hæret quàm per se solum applicatum. Cæterùm cui capitis parti remedia sint applicanda, si recolo, prima harum medicinalium curationum Centuria diximus. sed & nūc euidētioris doctrinæ gratia,

gratia, ex Galeno nonnulla subiungam, quæ apud illum lib. 13. Methodi med. leguntur, & ita habet, In præsenti eam, quæ à partibus sumpta est, indicationem, propositum est persequi, veluti statim in iis, quæ ad caput pertinent, & si non aliud, saltem illud nosse cuius est promptum, obiectā nobis ante cerebrum esse crassam membranam, quæ costis istis externis sit aßimilis: post hanc etiam cranium. Itaque resolui in dēsis obicibus & duris, præsidiorum, quæ imponuntur, vim est necesse: ac nisi suturas in capitis osse natura ipsa fuisset molita, nihil adeò æstimandum efficeret pharmacū vllum, extrinsecus impositum. Sed quoniam etiam suturæ, & in his præcipuè coronaria, non solùm impositi medicamenti qualitates, sed etiam substantiam, si tenuis est, facile intrò transmittit: meritò multa circa cerebrum vitia ab extrinsecus applicatorum remediorum facultate iuuantur. Ipse enim in meipso expertus memini, quum infunderetur rosaceum frigidum, citißimè clarißiméque sensisse me in sincipitis loco eius intrò penetrationem. Et subdit, Meritò igitur ad hanc coronariam suturam applicant omnes medici capiti infusiones: videlicet accepta quasi per manus à primis inuentoribus ratione, ad id opus venientes, &c.

Curatio LVIII. *in qua agitur de puero continuò febriente, qui sola surarum scarificatione sanus euasit.*

Filius

Filius Barbosij natus annos nouẽ, quũ febri cõtinua corriperetur, & inter medicos consultum esset pro eius salute de sanguinis missione, primò à surarum scarificatione cœptum fuit: qua vel tantùm illico sanus est factus.

SCHOLIA.

Quantum crurum, & brachiorum scarificatio salubris sit euacuatio, hodie à medicis Italiæ, & Germaniæ, Galliæve prætermissa, prima harum medicinalium curationum Centuria diximus, ad cuius lectionem lectorem remittimus.

Curatio quinquagesimanona, in qua agitur de vtero gerente muliere dolore affecta.

VXor cuiusdam coriarij vterogerebat, caput dolebat, febricitabat, spatularumgrauedinem persentiebat, ac de lateris sinistri dolore querebatur. Huic optima victus ratione instituta, ad frigidum inclinante, cucurbitulas spatulis, cum scarificatione admouere iussimus. Posteà verò ex melilo to lateri dolenti ceratum admouimus. At syrupi vice aquam hordeaceam Iulepo violaceo exceptam, in aurora, ieiuno stomacho, dabamus: & intra sex dies sanitatem obtinuit.

Curatio sexagesima, in qua agitur de quodam, qui panis, siue bubonibus circa inguina corripiebatur.

FIlius Vincentij coriarij, qui apud fanum Diui Nicolai habitat, quum apud mulierem Gallica scabie fœdatam, per dies aliquot moraretur, duobus bubonibus circa inguina correptus fuit. Dicuntur autem bubones ij Græcis phymata, Latinioribus verò pani. Nam natura emunctoria siue adenes in corpore, tanquam loca ignobilia, & superfluitatum receptacula, disposuit, vt capiti pone aures, collum membris spiritualibus, alas sub brachiis: naturalibus verò, inguina. Quum igitur caput afficitur & potens est materiam mittere pone aures, dicato sibi emunctorio conatur: loco vbi tubercula parotides fiunt. Quum verò spiritualia membra ad alas. At quia plerunque pestis cor & membra spiritualia inuadit: bubones pestis tempore sæpe in alis apparent. Porrò iecore infecto & naturalibus membris (prout à morbo Gallico infici continuò solent) bubones inguinibus dicti pani nasci solent: vt huic iuueni contigit, annos nato viginti. Cæterùm bubones ij, tametsi ab omni possunt gigni humore, potissimùm tamen ab atra bile & pituita

fiunt.

fiunt. Circa quorum curationem, optima prius victus ratione instituta, emplastrum, quod aiunt maturans, vt illis apponeretur, descripsimus, quod habet, R. Maluæ, branchæ vrsinæ, altheæ chamæmeli an. m. 1. radicum altheæ fac. 2. caricarum num. 12. In aqua fiat decoctio, & colatura: postea verò in mortario omnia optimè pistentur: quibus adde farinæ chamæmeli, fœnugræci, seminis lini, an. vnc. 2. vitelli oui nu. 3. croci drach. 1. axungiæ porcinæ libram mediam, olei lilini vnc. 3. Et cum prædicto decocto formetur emplastrum, & à chirurgo, vt decet, adponatur. At à sanguinis missione abstinuimus, quia multum eius per nares effluxerat. Sed quod maximè in hac re aduertere decet, est: quòd dum bubones ij integri & non aperti erant, à corporis purgatione vniuersali abstinuimus: Syrupos tamen alacriter illi concessimus, qui habent: Recip. Syrupi de fumoterrę vnciam vnam, de epithymo vnc. ſ. decocti senæ vncias 4. Misce, fiat syrupus. Quē ieiuno stomacho bibat, & eū assiduet, quoad bubones aperti sint. Quum verò ad suppurationem peruenerunt, & pus ex illis per emissarium factum effluere cœpit: tunc pharmacum illi porreximus: & bubones adapertos per

duos menses sic persistere fecimus. Scabie enim scatebat, & ex capite capilli decidebant. Tunc verò iterata euacuatione per cataporia ex nitro inungi quinquies eum fecimus, vnguẽto à nobis descripto curat. 74. primæ Centuriæ, mutatis tamen nonnullis pro temporis, ætatis, & temperaturæ ratione: quo optimè sudauit: & post quintũ diem multa per os eiecit & tandem proximis viginti diebus sanitati fuit restitutus.

SCHOLIA.

Phymatis nomen æquiuocum esse aliàs diximus. Sed nunc phymata, panos esse inguinibus adnatos tumores firmamus: nec enim ignoramus φύγεθλα à nonnullis panos appellari. Sunt quippe φύματα inflammationes erysipelatodes, vel erysipelas cum inflammatione: quæ plerunque inguinibus nascuntur, pani Romanis dicti: quos Hispani incordios aut mulas, Itali verò tincon as vel Romana seruata voce, panochas, à panis appellant. Errant qui apud C. Celsum panes pro panis legunt: quum pani tumores dicti vocentur, & ijs temporibus morbi Gallici præsagia sint. Cæterùm Galenus libro octano de Placitis Hippocratis & Platonis per φύματα, virga vlcuscula intelligit: parum alioqui interprete aduertente. Vt iure dicendum sit phymatis & phygethli nomina latè patere: ita vt per ea omne genus tumorum, & tuberculorum intelligi ab re non sit.

Curatio

Curatio sexagesima prima, in qua agitur de vlceribus renibus firmatis.

LEuiori nephritide corripiebatur apud Anglos Altarasius vir probus, triginta natus annos. Qui lucri gratia, quum Græciam, nunc Turchiam dictam, intrasset, & Anconam se recepisset, ob labores habitos, auctus est morbus, & sanguis illi per integrum annum cum vrina effluxit. Cui malo nunquam curationem aliquam molitus fuit, aut præsidium adhibuit. Cessante verò sanguinis fluxione, lotium crassum, sabulosum, purulentum emittere cœpit: cum quo & obtusum quendam dolorem circa renum regionem persentiebat. Elapso verò nonnullo tempore difficulter is vrinā mingere cœpit. Sed posteà succedente adhuc morbo, inter anum & testiculos, huic oborta est inflammatio, siue apostema tactu molle vrinæ eiaculationem omnino impediens. Sed non ob hæc febricitabat: grauiter tamen angebatur. Et meritò sanè: quia morbus periculum minabatur. Immisso igitur cathetere nihil profuit: quum tamen aliis profuisse videramus. Et ea de causā concesso purgatorio medicamento hoc, ad topica condescendimus auxilia. Habet autem pharmacum sic,

R. Syrupi rosati solutiui, vnc. 3. decoctionis senæ cum glycyrrhiza, & fructu halicacabi, Alcachengios Arabes dicunt, apparatæ, vnc. 4. diabenedictæ drach. 3. misce, & ieiuno stomacho bibat, & parum si voluerit, desuper dormiat: quo optimè egessit.

Topicum medicamentum.

Recipe Axungiæ gallinæ parum, desuper ponatur.

Aliud,

Recipe Chamæmeli, maluæ, maluauisci, an. m. 1. in aqua sufficienti fiat decoctio, facta colatura, in mortario prædicta triturentur, quibus adde farinæ chamæmeli, fabarum, hordei, an. pug. 1. & cum prædicto decocto, quantum suffecerit, fiat emplastrum, & in lineo panno admoueatur, & ligatura optimè adaptata, pro loci ratione ligetur. At interim dum hæc fiebant, syrupos sequẽtes ebibebat,

R. Syrupi capillorum Veneris, liquiritiæ, de absinthio, an. vnc. ſ. aquarũ Alcachengi, absinthij, an. vnc. 1. & ſ. misce. Posteà verò iterum ex pharmaco ab excrementis alleuiata aluo, inflammatio ad suppurationem vtcunque peruenit: cuius pus contentum, ne vesicæ collum roderet, illico de illius extractione soliciti fuimus. Sed an candente

dente ferramento, vel frigido incisorio, in dubium vertebatur: demum hinc inde pro ratione, adducto cauterio ignito apostema apertum fuit: quod fortè contra rationem pro loci positura factum habebitur. Sed vt postea experientia deprehensum est, perinde fuit vt paulò posteà dicemus. Nam per prædictam incisionem vrina emittebatur: circa quam plura alia foramina sua sponte aperta sunt: per quæ omnia vrina quoque expellebatur, & illa quidem sanie infecta, sabulosa, subalbida, & interdum ad nigritiem declinãs. Erant verò inferiora illa adeò flaccida, & corruptione infecta, vt ea ad consolidationem trahere impossibile videbatur: per dictam tamen incisionem, syringe eiaculatoria, medicamenta abstergẽdi & vlcera exiccandi vires habentia emittebãtur. Per quod & tuberculũ altero testiculo insitum, prædurum, & contumax, dissolutum fuit. Nec enim vnquã mihi animus fuit prædicta ad cicatricem trahere foramina: quia timor erat, si occluderentur foramina ipsa & via lotio crasso & sabuloso interciperetur, quòd vlcera maligniora fierẽt & per consequens ipsum in obitum traherẽt. Cæterùm quum is per longum tempus sic affectus maneret, Ferrariam se contulit, vbi medicorum consilio ad balneas

calderias, posteà ad lucenses ferreas iuit. Vbi ipsarum medicatarum aquarum potu, vrinæ clariores, & limpidiores euaserunt. Sed octo interpositis diebus ad cõsuetam crassitiem & malignitatem sunt redditæ. Vnde iudicatum fuit, vlcera renibus substantiæ sordida infixa esse, quæ confirmata practici vocant. Contra quæ Ferrarienses medici multa machinati sunt, sed frustra. Qua de causa Anconam rediit: vbi ab epoto guaiaci decocto paulatim marcore infectus, fluxu ventris superueniente obiit.

Curatio sexagesima secunda, in qua agitur de nonnullis, qui ob potum frigidum mortui sunt.

ELegans, & optimæ staturæ iuuenis Romanus, quum pila luderet, & sudore respersus ac totus madidus, & fatigatus ad puteum pro siti arcenda venisset, exhausta frigida recens per caldarium extracta, illico in terram cecidit, & obiit. Alterum nouimus ex iis qui in campo negotiantur: qui quum non minus corporis totius adapertis poris, madidus, domum reuerteretur, cyathum frigidioris aquæ ebibit: & mortuus quoque fuit. Sed alterum vidimus, qui quum domum peruenit, vigente magno
æstu,

æstu, cellā vinariam ingressus fuit, & calicem meracioris vini frigidi exhausit, & exanimatus cecidit, & vitam cum morte commutauit.

Curatio sexagesimatertia, in qua agitur de vltimo iam in morbis refrigeratis.

PVlsibus iam destitutis & frigidis factis, ad quos diuertimus, ægrotantibus sindone calfacta eos obuolui iubemus, & vitellos ouorum, cum pauco vino generoso, degluttiendos damus: quorum nonnulli euadunt. Sed iis & similibus, qui acutissimis & malignioribus febribus corripiuntur & secum pulicare accidens trahunt, bolum Armenam Orientalem, quam terram Lēniam veram aliàs diximus, cum optimo vino & aqua rosacea vel carnium succo, aut huiusmodi alio liquore mixtam bibendam dabamus: & efficax remedium esse plerunque experti sumus.

Curatio sexagesimaquarta, in qua agitur de iuuene mania affecto.

RAphaelis frater, iuuenis robustus, quum apud Ariminenses ageret, febri correptus fuit vbi à medicis vtcunque gu-

bernatus Anconam vectus est, vbi quum à medicis tractaretur, eo die quo pharmacum purgatorium ebibit, in maniam deuenit. Ad quem sequenti die vocatus ipse, paucis adhibitis, febris manente mania, deposita est. Pro qua leuanda mania, sic orsi sumus, Reci. Syrupi de pomis saporis vnc. 1. de epithymo, de fumo terræ, an. vnc. ſ. aquarum boraginis, melissæ: de fumo terræ an vnc. 1. Misce, & clarificatur, & cum speciebus lætificantis Almansoris aromatizetur. At intereà dum syrupos ebibebat, venis hęmorrhoidalibus ſáguiſugas duas, eo modo à nobis sæpe dicto & vsitato, admouere fecimus: & optimis cibariis illum tractabamus. Post quorum amplam ebibitionem, pharmacum purgatorium sequens illi obtulimus, Recip. Syrupi rosati solutiui, vnciã 3. confectionis de senæ, drach. 3. electuarij de psyllio drach. 2. decocti senæ cõpleti cum paucis myrobalanis Indicis compositi vncias tres, misce, fiat pharmacum, quod in aurora ebibat, & desuper per hoham dormiat. Quo multa biliosa, subnigra egessit & meliusculè habere cœpit. Nam tunc de brachiorum & humerorum dolore aliquantulũ cõquestus est: ob quem cucurbitulas scapulis cum scarificatione admouere iussi, numero quatuor: per quas sanguis

guis pro loci ratione abundè fuit extractus, & humorum euidens facta retractio. Quibus vanæ imaginationes imminui cœperunt, & iam resipiscere videbatur: & eo magis, quia antea semper irrigationibus caput fouebatur, & ille electuariis ac cõseruis reficiebatur. Sic autem habent irrigationes, Recip. Foliorum senæ, folliculorũ senę, chamæmeli, maluarum, menthæ siccæ, melissæ, ana m. 1. florum boraginis, buglossi, violarum, rosarum, verbasci, ana pugil. 1. hordei mundi pug. 1. & semis. In libris quindecim aquæ fontanę fiat decoctio sufficiens, & colaturæ adde olei chamæmelini, rosarum ana libram mediã, misce, & fiat ex alto cum spongia embrocha mane, & vesperi. Sed electuaria quibus vtebatur, talia habentur, Recip. Cõseruæ de boragine, de buglosso, ana vncias tres, de floribus arancij vncias duas, fragmentorum pretiosorum, drach. 1. margaritarum, corallorũ rub. præ. an. scrup. vnum, cum syrupo de pomis quantum sufficit, misce, & fiat mixtura, & cum folio auri inauretur, de qua ad placitum pitisset, & sequentes aquas desuper gustet, Recip. Aquarum boraginis, buglossæ, melissæ, ana libram s. Misce. Nam & parum vini optimi parum diluti interdum illi concedebamus. Eis autem prædictis iteratis, ac nonnullis aliis

aliis de nouo adhibitis, is ad sanitatem intra mensem restitutus fuit. Porrò Florentinus miles veteranus, quem ad nos insanum ferreis catenis ligatum attulerunt, verè melancholicus erat: cuius per duos menses curam habuimus: sed absque successu fœlici. Et ea de causa in patriam eum reduci fecimus, vbi intra sex menses ex integro illi intellectus restitutus fuit. Delectabatur autem is cantilenis, & mimis rerum ridicularum. Cæterum plura huic rei facientia lege apud Rasim libro nono ad regem Almansorem, capite de Melancholia: cui viro (mea sententia) in curandi arte præ cæteris Mauritanis fides præstanda est, tantum enim semper ad Galeni & Græcorum mentem loquitur.

Curatio sexagesimaquinta, in qua agitur de puero, qui epoto arsenico, post elapsum annum obiit.

FAmulus Arubas, de quo prima Centuria sermonẽ fecimus, vnà cũ hero & domina ac eorũ filiis arsenicum pullis per famulam clàm inspersum gustauit, qui inde paulatim tabificus ac marcidus factus, intra annũ obiit. Erat autẽ famulus hic puer duodecim tãtùm natus annos. Nã & prædicti Arubas filiola: quę quoq; pullorũ sic arsenico

ſenico infectorum carnes guſtauerat, hodie imbecillis eſt reddita, quam famuli, immo vniuerſæ carnis viam inſequi breui credendum quoque eſt.

SCHOLIA.

Reperiri venena, quæ intra annum, aut (vt dicitur) ad determinatum tempus interficiant, fabuloſum non eſt. Sunt quippe venena, quæ intra menſem opus ſuum conficiunt, alia citius, alia tardius, pro ſubiecti ratione: de quibus ſubticere ſatius eſt.

Curatio ſexageſimaſexta, in qua agitur de Melancholia morbo.

PEtrus Treuiſanus, apud Anconitanos procurator, vir tres ſupra triginta natus annos, melãcholia morbo laborabat. Nam mentis alienationem, ſeu abſque febre deſipientiam patiebatur, quæ à ſanguine melancholico vniuerſum corpus, cum cerebri læſione, inficiente eueniebat. Cui occurrẽs ipſe, primò ano hirudines duas admouere feci; quas facillimè cuiuis corporis particulæ hærere facies, ſi modò eam animalculi alicuius ſanguine inunxeris, vel melius, ſi mulieris, vel quadrupedis lacte locum irroraueris. Tam enim animal hoc ſanguinis & lactis auidum eſt. Cæterùm, ſanguinis tantum fuit extractum, quoad ſangui-

ſugæ

fugę sua sponte ceciderunt:& sanguis absq; adminiculo, & constrictione aliqua restrictus fuit, quæ sanè euacuatio primatum in melancholiæ curatione obtinet, vt sæpe testatus est Hippoc. libris Aphoris. & sexto de Morbis popularibus. cui postea omnes medici facilè subscripserunt. Ab hac verò euacuatione proposita victus optima ratione, presertim cibariorū boni succi & humectātium, leue hoc pharmacum propinauimus, Recip. Syrupi de epithy. vnc. 2. syrupi rosati solutiui vnc. 1. confectionis senæ drach. 2. diaphœniconis drach. 1. decocti senæ vnc. 3. Misce, fiat potus, quem per duas horas ante cibum capiat: post verò hāc prædictam minorationem iis vsus fuit syrupis, Recip. Syrupi de epithymo, de pomis saporis, ana vnciam vnam, decocti senæ vncias tres: misce. Elapsis verò octo diebus ægrum catapotiis à Rasi libro nono ad regem Almansorem descriptis, capite de Melācholia, purgauimus, quorum descriptio ita legitur, Recip. Epithymi Cretensis, drachmas viginti, polypodij, agarici, vtriusq; drachmas decem, ellebori nigri, facchari ana drach. 5. stœchados drach. septem, pulueris hierę picræ drac. 1. s. Misce, vt expedit formetur massa, & ex ea fingantur catapotia: quorum ad drachmas tres pro virium ratione offeruntur

tur. Nos verò scrupulos quatuor, adiectis diagridij granis tribus, ægroto nostro optimo successu dedimus. Sed interea dum hæc moliebantur, balneis ex aqua potabili cum arietum pinguium capitibus discocta lauabatur, quibus oleum sesaminum, & chamæmelinum adiiciebamus: imò interdum folia senæ & fumariã herbam adiiciebamus: non minus quoque condita cordialia, contra atram bilem facientia huic dabamus, vt saccharum boraginatum, buglossatum, arãciatum. Et ex electuariis offerebantur diamoschus dulcis, diambra, pliris sarcoticon, lætificans Galeni, lætificans Almansoris, fragmenta lapillorum preciosorum, margaritæ, & cætera, à quibus senæ puluis, nunquam eliminandus est. Quibus addere est, quòd somnus vnicè procurabatur: & res illi obiiciebantur, quibus maximè exhilarabatur. At quum per mensem hæc concessa fuerint, & alienis suis cogitationibus perseueraret: temporis spatium iuxta Rasis documentum, interposuimus: in quo à medicamentorum exhibitione abstinuimus, vt ægrotantis vires interim reficerentur. Sed octo interiectis diebus, ad medicamentorum propinationem reuersi sumus. Et primò ad syrupum de elleboro, ex descriptione nostra, maniacis & melancholia affectis

salub

saluberrimus: cuius descriptio talis est, Recip. Elebori nigri vnc. ß. succi pomorũ dulcium vnc. decẽ, radicũ boraginis, radicum buglossi, polypodij quercini optimi, epithymi, folliculorum senæ, ana vnc. i. foliorum senæ, chamæpyteos, stœchados ana drach. sex, florum boraginis, buglossi, fumariæ, ana pug. 2. lupulorum, capillorum Veneris, fumiterræ, siue fumariæ herbæ, eupatorij veri hodie agrimonij dicti, chamædreos, ana m. i. schinanti vnc. ß. Omnia secundum artem tractentur, & in aqua fiat decoctio, quousque maneant libræ duæ. Et colaturæ manenti adde pomorum succum prædictum, sacchari albi libras duas, & fiat syrupus. Cuius mensura ita habetur, Recip. prædicti syrupi, id est syrupi de elleboro vncias duas, aquarum boraginis, melissæ, arranciorum, ana vnciam vnam, misce. At quia sæpe stillatitiæ aquæ hæ stomacho aduersantur, ea de causa vice aquarum herbarum decoctum iniiciebamus, immo decoctis ipsis ad rem facientibus syruporum vice vtebamur: & quando hæc quoque odio ægrotanti veniebant, conseruas & electuria melancholicis, opitulantia concedebamus. Sed post aliquot dies ad pilulas de lapide lazuli condescendimus, quæ primas in hoc tenent morbo. Quibus, & citatis repetitis

petitis

petitis, ac embrochis capiti sæpe adhibitis, intra duos menses paulatim sanitatem fuit adeptus.

Curatio sexagesimaseptima, in qua agitur de Mania ob occlusum vlcus eueniente.

VIr qui vlcus antiquum in brachio habebat, ad nos venit præsidium quærens, ne sic fœdatus semper incederet. Cui quum vnguentum hoc illi insinuarem, & vlceri applicuisset, intra paucos dies vlcus sanum est factum. Sed paucis interpositis diebus, is in maniam incidit. Quorum parentes, quum posteà ad me redirent, & hunc insanum significarent: iussi, vlcus de nouo aperiretur, quo aperto insania euanuit, & pristinę sanitati, Dei nutu, eum reddidimus. Erat autem vnguentum, quo clausum fuit vlcus sequens, Recip. Vnguenti de lithargyrio vnciam vnā, de plumbo vncias duas, de tutia drachmā vnam & ſ. terebinthinę optimæ vnc. ſ. Misce, & in mortario plumbeo omnia tractentur, & fiat vnguentum.

SCHOLIA.

Qui rerum medicarum contemplationi sunt dediti, ij Hippocratem medicorum [redacted] *appellare omnino, vel inuitè constricti sunt. Ita enim eius*

dogmata, axiomata, documenta, ac doctrina veritati consona videntur, vt ex tripode quodam aureo ea deprompta esse non sit desiteri. Quae vel ijs citandis verbis è libro sexto de Morbis popularibus quisque contumacissimus fateri debet. Scribit autem Hippocrates citato loco, si atra bilis animum infecerit, id est temperaturam, siue cerebri complexionem contaminauerit, tunc atrabiliarius melancholicus dictus fiet. Si verò praedicta atra bilis cerebri corpus occupauerit, & eius meatus vtcunque occluserit, tunc atrabiliarius comitiali morbo afficietur. Ita enim eius habentur verba: Atrabiliarij etiam comitiali morbo corripi plerunque solent: & vicissim comitiales fieri solent atrabiliarij. Vterque verò morbus magis fit, prout ad alteram partem inclinauerit. Siquidem enim ad corpus inclinauerit, comitiales fiunt. Si verò ad animum atrabiliarij melancholici dicti. Haec ille. At aeger noster, quia atra bilis eius cerebri temperaturam, quam animum Hippocrates appellat, infecit, & in eum inclinauit, melancholicus factus est.

Curatio sexagesimaoctaua, in qua agitur de Ephemera febre, cum maxima vrinae excretione eueniente.

REuerendus frater Hieronymus de mõte Politiano, ex ordine praedicatorio, Theolog

Theologus insignis, natus annos duos supra septuaginta, & optimæ temperaturę vir, elapso anno, quum Ephemera febri corriperetur, per totum diem & noctem multum vrinæ excreuit. At febri nullis adhibitis remediis, elapsa, humor biliosus ad crus sinistrum corruit, ex quo erysipelas phlegmonosum ortum fuit. Quod per tres menses, fortè medicorum negligentia, dolores & grauia inferendo symptomata perdurauit. Nunc verò simili ephemera correptus est, non nisi cum copiosissimæ vrinæ solita excretione: vt criticã quandam euacuationẽ à natura factã hãc quis dicere potest, à qua prædictum crus dolere cœpit, & solito erysipelate tentari. Quem cùm sic affici videremus, illico nulla interposita mora, medicamentum bilis purgatorium illi cõcessimus, quo multa expurgauit, & ita contulit, vt ex toto erysipelas breui euanidum fuit, & ille sanitati restitutus. Sequenti verò die purgationis, vrinam adeò nigram eminxit, vt atramentum eam quis putaret.

SCHOLIA.

Topica medicamenta erysipelati admota, non nisi corpore vniuerso à bile optimè expurgato, suã conferre operationem, vel ex Galeni historia manifestum euadit. In qua de illustri Romana muliere herpete affecta loquitur: quam postquam à

bilioso humore, vel inuitè purgauit, ad sanitatem eam reduxit Galenus. Nam aliter in longius tempus morbus paratus erat protrahi: vt apud eum libro decimoquarto Methodi medendi, capite decimoseptimo legitur. Ob inscitiam igitur medicorum, qui elapso anno Reuerendi huius patris curam habuerunt, & pharmacum tandiu postposuerunt, illi morbus ita prorogatus fuit, & cura ad tres menses protracta. Nunc verò, quia illico bilis, morbi fomentum, per pharmacum deposita fuit, omnis statim cum ea amotus est langor, & ille sanus factus est.

Curatio sexagesimanona, in qua agitur de puero deuorante numisma quoddam æneum.

DEuorauit æneum quoddam numisma, ex eius genere, quo senes pro computis suis obeundis vtuntur, puer octo natus annos, & filius illius, qui ex oneraria & potenti naui in mare cecidit, quum ex Syria Venetias nauigaret. Qui puer nulla percepta noxa, gracilis redditus, post elapsum annum, numisma prædictum cum excrementis egessit: exiguum tamen, & ita à calido naturali consumptum, vt omnibus admirationi esset.

SCHOLIA.

Puerorum calorem copiosum & validum esse,

vt

vt hæc & similia efficere poßit, norunt medici. Vidimus autem nos quendam apud Ferrarienses Heluonem, quàm hominem potius dicendum, qui coria, testas, & fracta vitrea vasa comedebat, concoquebat, & digerebat: vt eum omnes struthiocamelum appellauerint auem, cui concoquendi sine delectu deuorata mira natura inest: vt experientia facta cõprobatum apud Antuerpiẽses habuimus.

Curatio septuagesima, in qua agitur de muliere, quæ vocem amisit ob alterum neruorum recurrentium in collo malè affectum.

MVlier Illyrica, quæ ad caput montis habitat, quum strumam à Gallica scabie originem ducentem, in collo haberet: monachum quẽdam medici officio fungẽtem pro sui valetudine accersiuit. Qui indiscretè, quum pro ea propulsanda multis vsus esset medicamentis, ita sublimatum, vt eius resecaret radices loco indidit. A' quo alter neruorum ex pectore recurrentium, qui vocem effingunt, inibi corrosus est. Vnde ipsa paulatim rauca facta, vocem ferè in totum amisit.

SCHOLIA.

Ob neruos hos recurrentes in collo læsos, vocis amißionem fieri tradit Galenus varijs in locis,

suæ doctrinæ, præcipuè libro de Locis affectis primo, capite sexto: vbi à se neruos hos inuentos esse, nec suis magistris antea notos, solita iactantia gloriatur: veluti quod ob chœradas, id est strumas (scrofulas hodie dicunt) in ceruicis profundo incumbentes, à chirurgo vnguibus euulsas, neruos ipsos quoque vocales, seu recurrentes dictos, distraxit, vnde puerum curauit: sed mutum reliquit. Sicuti de altero subdit: cui alter tantùm neruorum læsus fuit: & semimutus euasit: vt huic mulieri Illyricæ, de qua curatio nostra agitur, interuenit. Libro quoque quarto prædicti voluminis, hos neruos sextæ coniugationis partem esse docuit: quos si laqueo intercipias animal mutum reddi libro de Dissectione neruorum meminit: & multò latius, aureo illo libello, cui titulus est, de Præcognitione, capite quinto, in quo capillorum modo tenues eos facit, quum Romæ, publicè corporum dissectionem aggrederetur.

Curatio septuagesimaprima, in qua agitur de Enterocele, id est intestinalis ramicis curatione.

PVeri ramice inteſtinali ruptura dicta laborãtes omnes ad quos diuertimus ſectione inguini facta, & per eam teſticulo didymo dicto extracto, & forcipibus in epididymo præciſo, ac candentibus ferramẽtis optimè exuſto meatu, & porcina pin-

guedine obtrectato, lineo filo tamen primè infima in parte ligato sanitati restituti sunt. Nec enim alicui conuulsio aut symptoma aliquod superuenit. Quod Syluius Parisiensis, vir doctissimus in suo Guatinaria, maximè hac timet castratione. Sed id fortè quia suis sic affectis, in scroti infima parte nullã admittebat sectionem, quæ præcipua à nobis in hac habetur curatione. Chirurgum tamen peritum & apprimè dextrum eligat medicus pro hac complenda operatione, decet.

SCHOLIA.

Exactum huius curandi modum describere minimè grauarer, ni putarem id superfluum esse: quum nullus, quantumcunque doctus, eum, vt in opus mittat, ex libris assequi poterit. Quòd si quis ex lectione tantùm opus hoc aggredi conabitur: is certè non minus, quàm ex commentariolo nauta dicendus est. Oportet igitur, vt medicus iuxta Galen. præcepta, post methodum vniuersalem curatoriam, in particularibus se exerceat. Dicitur igitur morbus is, de quo agimus. Græcis κήλη *Latinioribus verò Ramex & Hernia: practicas autem barbaras scribentibus, Ruptura. Qui varias secundum eius varias vnde oritur causas, sortitur appellationes. Si enim peritoneo rupto aut distenso intestina in scrotum descendunt & deuoluuntur, morbus de quo curatio nostra agit, cõflatur, Græcè*

Ἐντεροκήλη, Latinis verò Ramex intestinalis dictus: qui sæpe aut ictu, aut saltu, aut clamore, aut vlulatu, aut ingentis molis sublatione, contingit: & in Aegypto terra nimirum calida frequenter euenit. Si verò intestina non in scrotum descendant, sed inguinibus hæreant, tunc Inguinalis ramex, βουβωνοκήλη Græcis, oritur. At si lentus humor aliquis in scroti partẽ colligitur, ramex aquosus Græcis ὑδροκήλη gignitur, qui sæpe cum ventositate & flatuositate comperitur: vt in filiolo Ioannis Scacchi nobilis Anconitani vidimus, quem medicamentis & topicis remediis discutientibus curauimus. Quum autem caro dura intra testium tunicas increscit, carnosus ramex vocatur Græcis σαρκοκήλη, quem in olitore percepimus, eo tempore quo iam gangræna efficiebatur: ex quo plus minus duabus carnis libris præcisis, sanitati fuit restitutus. Cæterùm in Ramicis generibus, alia addenda sunt: quæ nomina à rebus opplentibus semper accipiunt. Verbi gratia, si omentum in scrotum descendet, omenti ramex nuncupatur, Græcè verò ἐπιπλοκήλη, vbi verò venæ vltra modum repletæ glomerantur ac dilatantur, κιρσοκήλη, hoc est varicosus ramex nominatur. De quibus, quum dabitur occasio, sermonem faciemus.

Curatio LXXII. in qua agitur quomodo medicamentum purget & de æstuatione medicamentorum.

Cum

CVm æger tertiana notha laborans phar macum ebiberet, elapsis duabus horis id in totum euomuit:sed nihilominus opti. mè posteà egessit. Propositum itaque fuit, an hæc per inferiora euacuatio, à prædicto pharmaco facta fuerit, vel potius ob motum corporis habitum ante ebibitum medicamentum, vel humorum cōcitationem. Pro quo diluendo dubio, pauca ex multis quæ ad medicamentorum actuationem faciunt, in medium afferemus: & eo magis, quum ea sint in quibus Galenus à multis su gillatur, carpitur, lancinatur, & pro mendace habetur. Primò igitur, vt altius rem re petamus, scire licet apud Galenum & medicos hæc reperiri nomina, venenum, vene nosum medicamentum, nutriens cibus, nutriens medicina: medicina, medicina nutriens, de quibus figuram sic habeto. Venenum est, quod quum corpus intrat permanétque, ipsum vincit atque corrumpit, à tota operans substantia, vt viperinum venenum, hæmorrhoi basilisci've, aut dipsadis. Venenosum medicamentum, quod corpus qualitatibus suis afficit, vt est cicuta, mandragora, opium. Nutriens cibus, qui minimum in corpus operatur, sed omnino patitur, & facilè transmutatur, ac in nutriti substantiam vertitur: & ideo impropriè ope-

rans à materia nuncupatur, vt ouorum vitelli, gallinaceorum iecinora, & carnes alituum optimarum. Nutriens medicina, quæ, etsi in corpus qualitatibus agit, optimè tamen adsimilatur, vt caricæ, & fructus. Medicina, quæ in corpus agit, non tamen adsimilatur, sed corpori mali parum affert, vt scammonium, carthamus, agaricus, & ex iis composita. Medicina nutriens, quæ tametsi in corpus agat, post longas tamen mutationes corpori adsimilatur, vt lactuca, cucurbita, allium, porrum, cæpa, & cætera. Porrò medicinarum siue medicamẽtorum quædam energia, id est actu, talia dicuntur, alia verò potestate. Actu talia medicamenta illa sunt, veluti ignis actu calidus est, & gelu frigidum. Potestate verò, quæ imperfecta & futura adhuc dicuntur, sunt, veluti pyretrum, scammonium, & similia: quæ vt operentur & in corpus agant humanum, à calido innato in minimas parteis minui necesse est: tam si intra quàm extra corpus admoueantur. Vocatur autem medicamentorum hæc comminutio à medicis, medicamentorum actuatio: quæ aliud nihil est quàm in tenues parteis medicamentum à calore nostri corporis comminui. Quæ tamen rariora medicamenta sunt, citius quàm spissiora actuantur, vt Gal. meminit

minit libro primo Simplicium, capite vndecimo, & decimotertio. Sed aduertendum duximus, quòd medicamenta calida vario modo habentur, vt in corpus agant nostrum, ab eo, quem frigida sortiuntur. Nam calida, vt opus suum conficiant, præterea calido innato in tenueis parteis diuisionem acceptam, calido ipso innato muniuntur: frigida verò, præter diuisionem, nihil vltra ab ipso innato calido expostulant, vt Galeno in vniuersa eius doctrina placet. Super cuius placita Gentilis de Fulgineo in suis extrauagantibus dictis quæstionibus, multa commentatur, & in Galenum inuehitur, & eum lancinat, dicēs, Philosophiam hæc nullatenus ferre. Cuius verba placuit hîc citare, vt postea Galenum non errantem iudicemus. Ipsi enim in hoc oppugnare aliud nihil est, quàm vniuersam subuertere medicinam. In primis igitur Gentilis de Fulgineo Galeni sententiam & opinionem ita citat. Mens ergo & intentio Galeni in hoc consistit, Medicina calida reducitur ad actum à calore nostri corporis: sic quòd ipsa recipit caliditatē ab eo, per quam agit calfaciendo nos. Sed medicinæ frigidæ non recipiunt frigiditatem à calore nostri corporis: imò hoc principium intrinsecum, scilicet frigiditas, per quod infrigidant, ex se

habeant:

habent:ita vt istæ medicinæ frigidæ solùm diuisionem in minimas parteis recipiant: quæ diuisio est velut impedimentum tollens, quod erat in ipsa medicina, ad hoc quod operetur. Hactenus Gentilis Galeni opinionem citans: aduersum quam multis inuadit argumentis, sed duobus præcipuis: & primò vt ipse ait & credit, insolubiliter concludit: In entibus naturalibus non est minoris essentiæ forma calida, siue principium calfaciendi, quàm forma frigoris, siue principium infrigidandi. Sed comperiũtur res quę habent principium infrigidandi intrinsecum, siue formam frigoris, per quod principium possunt nos infrigidare, & non adquirunt illam formam frigoris à nobis. Igitur medicinæ calidæ non indigent calore nostri corporis, & per consequens Galeni opinio minimè stare potest. Secundò, nullus dubitauit an caliditas sit forma positiua potens in operando: multi autem in in dubium traxerunt de frigiditate: immò nonnulli dicunt, in nullo mixto reperiri frigiditatem. Quum ea quæ à nobis frigiditas, aut frigus appellatur, remissa sit caliditas: vt opinatus est Galterus Burleus. igitur Galeni opinio falsa est. Eis duobus argumentis fultus Gentilis Galenum hallucinatum alta mente clamat, & gloriatur. Sed

eius

eius gloria, quum rem attigerimus, in opprobrium vertetur. Ne tamen Fulginates quæ buccæ occurrunt, nos tantùm deblaterare asserant: audiant, subsignatis primò Galeni verbis vnde tota dubitatio orta est: quæ ita libro tertio de Temperamentis habentur: *Medicamenta frigida, veluti papaueris succus, à nostro corpore intus sumpta, nihil demutantur.* Hæc enim paucula sunt verba, ob quæ Gẽtilis in dubium rem traxit: pro quibus intelligendis, & Gentili satisfaciendo, sic habeto: Medicamenta frigida veluti & calida dicta, vt actu talia sint, id à calore nostro recipiunt: ea videlicet in tenuia & parua diuidẽdo: vt tertio libro de Temperamentis, & primo Simpl. cap. vndecimo, duodecimo. & secundo Simp. cap. vigesimo secundo, & vigesimo quarto, & tertio eiusdem voluminis libro, cap. primo, & decimoseptimo, & decimonono, Galeno, ita scribenti placet. Igitur medicamenta minimè excalfacere valent, priusquam actu talia fiant. At quòd actu talia sint, id à nobis accipiunt: veluti sicci calami ab igne. Et vt de frigidis simul medicamentis loqui lectores intelligant, subdit: Ita verò & ligna ex sua quidem natura frigida sunt vniuersa, sed quæ sicciora sunt, & graciliora, ea facile mutantur in ignem. Quæ humidiora sunt,

sunt, & crassa spatio egent maiori. Nihil igitur miri est, si medicamenta quoque primùm quidem in parua, & tenuia frangi postulant. Hęc verò adeò clara apud Galenum sunt, vt monstratore altero non egeant. Medicamenta igitur, vt in corpus agant nostrum, in tenueis parteis redigantur necesse est: atque vt operentur, calidi innati opera indigent: ea scilicet tam calida, quàm potestate frigida dicta medicamenta, in tenues frangendo partes. Nihil tamen medicamenta frigida à corpore nostro demutantur: intellige, nullam præter diuisionem, temperaturam aut complexionem dictam assumendo. Præter enim diuisionem, quàm medicamenta potestate frigida à calore nostri corporis recipiunt, nihil quicquam, vt rectè opus suum conficiant, adquirunt. Secus autem calida medicamenta, quæ pręter diuisionem receptam, in suis calidis qualitatibus intensionem quandam à calido innato datam, quam complexionem aut adiumentum appellitant, recipimus. Sed si roges, cur medicamenta hęc calida adiumentum magis quàm frigida recipiant: in quo opus & labor est, & dubium consistit omne. Respondeo, Medicamenta calida qualitatibus suis calori nostri corporis non aduersari, sed potius eorum caliditas necessa-

riò intenditur: atque inde vltra diuisionem, calidum medicamentum pro sui opera aliquid acquirit. Frigida verò medicamenta contrariò habent, quum qualitatibus suis maximè calori nostri corporis repugnent: atque inde non nisi diuisionem à calore acquirunt. Nec enim à caliditate corporea adiuuari quicquam possunt, sed magis impediri, vt suis fungantur operationibus: quum frigori calor oppositus est. Nec hæc in pręsenti altius repetere opus est, quũ hodie solidiori doctrina homines contenti euadant. Et ad modum, quo prędicta medicamenta purgatoria humores euacuant, accedamus: præsertim ex Hippocrate lib. de Natura hominis: quo nemo verius hæc scripta dimisit. Sed quum Gale. eiusdem fidissimus enarrator lucidius & clarius ea ob oculos nobis posuit, ideo placuit eius verba subscribere, quæ libro de Facul. simpl. medica. ita habent, Disseruit autem, inquit, & Hippocrates in opusculo, quod de Natura humana inscribitur, de ordine qui in istis euacuandis seruari solet, ac nunc quoque ne quid huic sermoni desit, dicendum est: etenim si quod pituitam ducat medicamentum exhibeas, prima quidem in superpurgationibus flaua, mox atra, tertio loco sanguis eiicitur. At si quod flauam bilem detra

detrahat pituita consequetur, tertia atra: quartus demũ reddetur sanguis. Quin etsi atram bilem purgare sit natũ, eam quidem primam euacuabit: post quam flauam: deinde pituitam: omniúmque postremus sequetur sanguis, tanquam ex inanitis iam vasculis effluens: vt quæ summa iam debilitas occupet,& cætera. Hinc autem claret, medicamentum, bilem natura deponens, prius bilem euacuare, mox serosam humiditatem, posteà verò in superpurgatione pituitam euacuari: tertio verò loco atram bilem, quarto verò sanguinem. Si verò medicamentum pituitam natum est euacuare, ipsam prius deponit: secundò, bilem: tertiò, atram: quartò, sanguinem. Ex iis igitur verbis satis claret, quàm perperam Auerrois dixerit libro sui Collectorij septimo capite nono, Asclepiadem fortè imitatus, Quòd bilis, quia cęterishumoribus subtilior est, in omni euacuatione primò deponitur. Quæ opinio, quum satis à Galeno libro de Purgantium medicaminum facultate suggilletur, superuacaneum esse arbitramur plura pro Auerroi confutando in medium afferre. Scimus satis reprehensum iri, quod falsum esse à multis scitur. Cæterùm horum medicamentorum attractiones perficiuntur, vt Galeno placet, qualitatum quæ in

substan

substantiis sunt virtute, id est specifica proprietate. Quæ medicamentorum attrahentium virtus fortior est, quàm humoris attracti. Conatur autem Galenus specificam hanc virtutem, vt optimus Philosophus, ad similitudinem quandam, inter rem attrahẽtem, & rem attractam, compertam reducere, de qua re legito Fracastorium Veronensem, virum mehercle doctissimum, libro de cõtagione, amicitia, & contrarietate: vbi attractiones has similitudine fieri, exactè probat. Sed vt medicus, sæpe Galenus similitudinem hanc cœlestem, aut occultam quandam proprietatem appellat: vt de lapide sanguinem sistente, lib. de Facult. simpl. med. memoriæ commendauit: quem secutus est Mesue exordio sui operis: & varij alij medici post eum scribentes. Vt medicamenta humores ad se attrahãt, vel ad ipsos potius humores propter similitudinem vadant, varij varia quoq; asserunt. Nam Hippocr. citato libro, medicamenta humores ad se attrahere tradit: ipse verò crederem medicamenti subtiliores partes ad humores sibi similes virtute totius gubernatrice interueniente, ire. Vnde tametsi post actuatum medicamentum, & eius iam in vniuersum corpus subtiliores relegatas partes, euomatur, exacta tamen & perfectissima

succedit purgatio: vt in casu nostro interuenit, & quotidie contingit. Quum autem ob similitudinem inter medicamentum purgatorium & humorem euacuandum repertam, medicamenti ipsius partes subtiliores ad humorem eant: vel potius ad se attrahant, quia medicamenti potentia fortior est, quàm humores attracti, fit inde, vt irritata natura, expultrix virtus per apertos meatus eum expellat humorē, quanquàm sæpe suo frustratur fine medicamētum, hoc est, non purgat, propter humorum euacuandorũ inhabilitatē, quia materia inobediēs facultati expultrici existit. Et non deponitur, aut ꝓpter obstrusos meatus à crassis & viscidis humoribus, aut induratis fæcibus, aut propter ventositatem subleuātem medicamentum ad superiores partes, cuius causa, medicamenti prohibetur actuatio. Aut quia corpus adeò debile existit, vt medicamentum nec conquere, nec expellere valeat: aut quia tam forte & auarum in medicamenti retentione, vt id potius in succũ vertat & nutriti substātiam: vt latius Mesue tertiæ intentionis, capite primo, Canonum suorum sapientissimè scriptum dimisit. Sed quum medicamenta hæc à ventriculi concoctrice facultate vincũtur, talem gignunt humorem, qualem trahere, & euacuare nata erant,

ta erant, vt scammoniũ bilem: turbit, & agaricus, aut carthamus in pituitam: semen santonicum in lumbricos. Meminit autem Gal. libro de Theriaca ad Pisonem, Phalãgium trifolij herbæ speciem, morsibus phalangij animalis opitulari. Si tamen contingat herbam superimponi loco ab animalculo non infecto, herbam eosdem inducere affectus & symptomata, inquit, quæ animal suo morsu producere est natum: vt mirum non videatur, si medicamenta, quum per similitudinem operentur, in eosdem quos respiciunt (vt dixi) humores vertãtur. Multoties tamen humores à medicamentis similitudinem secum non habentibus euacuantur, propter tres & præcipuas à Galeno citatas causas, libro tertio de Facult. simpl. med. cap. vigesimoseptimo, propter vasculorũ imbecillitatem: propter osculorum laxitatem: & propter ipsorum purgantium medicamentorum mordicationem: non verò ob infinitas ab Auerroi quinto sui Collectorij lib. specificas signatas virtutes, vel, vt Hugo hallucinatur, ob quandam communem cuilibet medicamento insitam virtutem, cum qua præter propriam, quæ sibi dicatum humorem euacuat, reliquos purgare ait.

Curatio septuagesimatertia, in qua agitur de Crustoso vlcere aures & faciem inficiente.

IVuenis illa, quæ est Manfredonia Anconam venit, nata annos sexdecim pulchra facie, post elapsum à coniugio annum eius aures & faciei pars, vlcere crustoso quodam infecta fuerunt: quod per tempus latitabat, sed postea repullulabat. Pruriebat vlcus hoc, & aures corrodebat. Cuius causam inquirens, comperio ab eo tempore quo morbus inuasit, hanc vigente æstate ad Solis radios caput, vt capillos aureos & crispos redderet, apertum & nudum habere. Quo factum est, vt humor biliosus acris factus, extra ad aures & faciei partes attractus, fœdum prędictum vlcus causaret. Quibus addebat, caput ad eundem effectũ fortissimo lixiuio bis singulis hebdomadis lauare. Pro cuius curatiua methodo, parte artis præseruatiua dicta præsupposita, quæ futurum incommodum idoneis præsidiis præcauendo prospicit, ad alteram curatiuã, quæ quod iam factum est delet & eliminat, accedimus. Quanquam in hoc casu hæ duæ artis partes inuicem connectuntur. Sublata siquidem causa, ex qua morbus hic fit & factus est, illico quilibet cessabit effectus,

effectus, & partes infectæ ad naturæ suæ statum reuertentur. Erit itaque præcipua curationis indicatio, biliosi acris & ferè adusti humoris euacuatio, qui crustosum vlcus hoc gignebat. Secundò capitis malam intemperiem calidam & siccam refrenare: ob quam per interualla, auctis excrementis, vlcus repullulabat. Ab insolatu igitur, & rebus eam fouentibus abstinebat. Postremò ipsius capitis roboratio procurata fuit: & ipsa sanitati restituta. At, quia capitis affectiones rectè non curantur, nisi vniuersum prius corpus inaniatur, à vacuatione vniuersali vniuersum corpus inaniente, initiũ fecimus: & primò quidem purgatorio hoc medicamento, Recip. Floris cassiæ recens extracti vnc. 1. confectionis de fœni. drac. 2. Cum sacchare fiat bolus, quem capiat ante prandium spatio duarum horarũ, quo optimè egessit. Sequentibus verò diebus syrupum hunc ebibit, Reci. Aquæ decoctionis hordei excorticati, vnc. 4. iulep violacei vn. 1. & semis. Misce, post octo verò ebibitos, sic descriptum fuit, Recip. pilularum cochiarum drach. ſ. aurearum, scrup. 2. de fumoterræ scrup. semis. diagridij. gr. 3. cum electuario de succo rosarum Mesue, formentur pilulæ quinque, quas quum vadit dormitum, capiat. Eis autem optimè aluus respondit.

Sed interea dum hæc machinabantur, vnguentum parti exteriori affectæ admouebatur, quod habet, Recip. Vnguenti de lithargyro vnc. I. populeonis, de plumbo, an. vnc. ſ. Miſce, & in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo fiat vnguentum. Depoſita autem materia pro mala intemperie calida domanda, ex cubiti exteriori vena (cephalicam medici dicunt) ſanguinis vncias ſex extrahere fecimus. Sed interpolatis diebus quatuor, vt vires reficerentur, ſyrupum violaceum cum prædicta hordeacea per aliquot dies iterauimus: & ſcapulis cucurbitulas cum ſcarificatione admouimus & retro aures hirudines. Poſt quæ omnia, ad catapotia ex nitro ſecundum Alexandrum parata deuenimus, quæ in eis affectionibus primatum habent, tandem lauacro capiti admoto ex roſis ſiccis, chamæmelo, myrto, & ſimilibus refrigerantibus & roborantibus cõfecto, præaſſumpto condito deſcribendo, & ebibitis deſtillatitiis aquis ſanitati fuit reſtituta, nec amplius in dictam affectionem lapſa eſt. At quum menſes ſuo conſtituto tẽpore optimè reſpõdebant, de illis nulla in hac curatione mẽtio facta eſt.

Condîtum, conſerua dicta.

Reci. Sacchari boraginati, roſati, bugloſſati, violacei an. vnc. I. Pulueris ſantalorum rube

rubeorum, & alborum, an. drachm. I. & ſ. cum ſyrupo roſaceo ſimplici, miſce, fiat mixtura, & folio auri inauretur.

Aquæ deſuper ebibendæ.

Recip. Aquarum violarum, boraginis, cichoreæ an. lib. ſ. Miſce. Eis autem clauſa fuit curatio, habita victus ratione conuenienti, & cæteris huic rei annexis.

SCHOLIA.

Huic ſimiles affectiones meminit Galenus curaſſe, lib. primo de compoſi. med. ſecundum locos: quem legere ne pigeat.

Curatio LXXIIII. *in qua agitur de pruritu, & ſcabie vniuerſum corpus fœdantibus.*

MArinangelus de Eſtafulo publicus notarius, annum agens quadrageſimum octauum, temperaturæ calidæ, & ſiccæ, pruriginoſa ſcabie & ſicca per ambitum totius corporis laborabat, & ea quidem perdifficili: ita vt ipſum in elephantiaſim peruenire timor eſſet. Is quum plures pro ſua recuperanda valetudine medicos conſuleret, & nullum aſſequeretur iuuamentum, ad me venit: quem hac fœda lue ita vexari deprehendi, vt nullam diu, noctúque requiem haberet. Gignitur autem affectio hæc ex præaſſato & aduſto

humore, ex iecore tanquam indeficiente fonte scaturiente. Qui ab expultrice virtute à centro & vasis ad circunferentiam expulsus, totum corpus pruritu & scabie sicca, eradicatu difficili, defœdare solet. Contra quam, quum à multis multa tentata essent, nos infrascriptis intra annum sanitati eum restituimus: & vitæ primò optimo regimine constituto; quia sanguis illi sæpe ex cubiti venis extractus erat, phlebotomiã prætermisimus. Cuius vice hirudines ani venis admouere fecimus: imò eas singulis mensibus semel prædicto loco admo uerer consuluimus, quum is, antequam in hanc laberetur affectionem, apertas hęmor rhoides, ex quibus sanguis interdum fluebat, patiebatur. Id quod parum Veneti medici animaduerterunt, homines alioqui oculatissimi, & doctrina & experientia longè celeberrimi, quorum Victor Trincauelius, Bartolomæus Labiosus, & Orsatus, nominandi veniunt: qui pro huius viri salute consulti sunt. Hac igitur proposita euacuatione, quæ vel sola pro hac curanda affectione sufficiens est, sic orsi sumus, Recip. Electuarij lenitiui, drach. 10. confectionis hamec drach. 2. Cum saccharo fiat bolus, quem per duas horas ante prandium capiat, quo multa leuiter egessit, & virtute po

tentio

teriori supra residuū facta syrupos hos descripsimus, Reci. Syrupi de fumoterrę, lupulorum, cichoreæ. s. an. vnc. s. aquarum fumiterræ lupulorum, cichoreæ, boraginis an. vnc. 1. Misce. Et per octo dies sequentes iterentur, quibus peractis & noxio iam expulsioni parato humore, pharmacum hoc illi propinauimus, Recip. Syrupi rosati solutiui vnc. 3. electuarij Indi, hamec an. drach. 1. dia fœniconis drach. 5. decoctionis senæ vnc. 3. Misce, fiat potus vnus, quo plurima depositra sunt excrementa, biliosa, varia, subnigra inter quæ pituitosa videbantur. Interpositis verò tribus diebus vt ægri vires in eis reficerentur, syrupum hunc posteà illi concessimus, Recip. Sirupi de fumoterræ vnc. 1. cichoreæ, vnc. s. decoctionis senæ, vnc. 4. Misce. Fiat syrupus: quem per octo continuet dies. In fine quorum pharmacum sequens dedimus, Recip. Rhabarbari boni, drach. 1. & s. agarici albi. scrup. 2. cinnamomi optimi, drach. s. Pistentur, & infundantur in vnciis sex decocti diasenę per totam noctem: & facta expressione, & colatura, adde prædicto decocto syrupi rosati solutiui vnc. 2. electuarij lenitiui drach. sex, confectionis hamec drachmas tres: misce, fiat potus quem hora antelucana ebibat, & desuper dormiat. Eis enim celebratis euacuationi-

bus,& interiectis nonnullis diebus pro viribus reficiendis, cucurbitulas per vniuersum corpus cum scarificatione, vt intercutaneus sanguis expelleretur, adfigi mandauimus: & singulis noctibus sequenti linimento illineretur, quod est,

Recip. Terebinthinæ lotæ cum aqua fumiterræ vnc.4. succi arancij, num. 1. salis communis in pollinem redacti, drachm.3. olei rosati, vnc.2. & f. cerusæ lotæ drach.7. Misce, Fiat vnguentum, & tandiu eo corpus linatur, quoad fœda hac lue, corporis singulæ partes mundæ euadant: & singulis auroris sequenti lauacro lauetur, quod habet, Recip. Herbarum fumiterræ, boraginis, maluæ, lapatij, rosarum, chamæmeli, foliorum senæ, an. par. æquales. In aqua fontis fiat decoctio, & vt decet vtatur. At inter ea dum hæc parabantur, conditum hoc ieiuno stomacho comedebat, Recip. Sacchari boraginati, buglossati, rosati, an vnc. 1.& f. Pulueris foliculorum senæ, drachmas tres, corallorum præparatorum, margaritarum ana. drach.1. cum syrupo de cichorea quantum sufficit, misce, fiat eclegma, siue mixtura: de qua singulis auroris semiunciam capiat, & aquarum cichoreæ, boroginis æquas partes superbibat. Hæc verò mense

rò menſe Martij, Aprilis, & Maij peracta ſunt. Menſe verò Iunij ad lactis aquam propinandam deuenimus: qui, quum ſtomachum calidiorem haberet, eius magnum & copioſum potum, ad eum modum, quem Græci dare ſolebant, optimè ferebat. Bibebat itaque ſingulis diebus quinque, nonnũquam verò huius aquæ lactis libras ſex: eo modo quo thermarum aquæ ebibi ſolent: pauculo ſacchato ei non niſi adiecto, vt alibi in hac Centuria latius diximus, vbi ſeri propinandi modum ad Græcorum mentem diſſeruimus. Cæterùm, quum affectio hæc diuturna, & longa, ac difficilis eradicatu eſt, longã curationẽ expoſtulat, & remediorũ iteratione indiget. Proinde Autumno ſequenti prædicta omnia repetita fuerunt. Aeſtiuis tamen diebus, poſt ſeri potum, ne homo abſque præſidio aliquo maneret, ex pullis gallinaceis, ius alteratum ieiuno ſtomacho biberet, conſuluimus: eis præſertim herbis, boragine, acetoſa, meliſſa, hordeo, ſimul coctis. Cuius vnciæ octo ad decem vſque pro vice potus erat. Eis autem intra annum ſanitati reſtitutus fuit: & ab hac fœda lue liber: optima & diligenti victus ratione ſeruata ſemper & cæteris ad rem facientibus.

Curatio

Curatio septuagesimaquinta, in qua agitur de duplici tertiana solo minoratiuo eradicata.

IVuenis robustus pharmacopola,& frater Ioannis Andreæ Mediolanensis, quum duplici corriperetur tertiana,& dissidium esset inter medicos: An primò sanguis mittẽdus esset: vel potius per minorans pharmacum dictum, euacuatio facienda esset, tandem superuenientibus nobis, minorãs hoc pharmacum propinauimus. Quod ita valuit & contulit, vt non altero opus fuerit præsidio. habet autem minorans pharmacum sic, Recip. Pulpæ cassiæ nouiter extractæ, vnciam vnam, diacatholiconis vnc.ſ. Misce,& cum saccharo fiat bolus: quem per duas horas ante prandium ieiuno stomacho capiat.

SCHOLIA.

Aduertendum duximus, quòd quando hæc minorantia pharmaca largiuntur, & in ea breui temporis intercapedine, ante acceptum victum, aluum subducere incipiunt: quòd tunc æger prorogare victum in longius tempus debet: quum eo accepto, medicamenti opus impediretur. Si tamen intra limitatum, & à medico constitutum tempus medicamentum nondum opus cœpit, nec æger egeßit, tunc victum, prout à medico imperatum erit, æger

accipere

accipere debet. Seruari autem regula hæc debet in ijs præcipuè (quod aiunt) minorantibus pharmacis, quæ, qui vituperant medici, & ipsis non vtuntur, à consortio doctorum hominum eliminandi sunt, vt ex Auerroi, & Manardo Ferrariensi, Centuria prima harum curationum abunde diximus.

Curatio septuagesimasexta, in qua agitur de puella duplici tertiana per subintrantiam, continua dicta laborante, cui caros, morbus veternus dictus, superuenit, quem Arabes Subet appellant.

Filia Doctoris Asola, nata annos quatuordecim, duplici tertiana nunquam deficiente, ac propterea continua, per subintrantiam à practicis dicta, laborabat. Cui quum menses exactè non responderēt, pedis vena saphena dicta secta fuit, & sanguis pro virium robore extractus. Sed aliis subinde præsidiis adhibitis, puella in ciborum fastidium, & corporis inhabilitatem incidit. Quæ quum sic per aliquot dies absque vllo præsidio relicta esset: in carum, siue veternum, aut subeticam passionē dictam lapsa est: quam febricula lenta comitabatur. Pro quo morbo propulsando cucurbitulæ scapulis cum scarificatione applicitæ sunt. Cū quibus

quibus, interim dum spargebantur, à profundo somno illo ægrotans libera erat. Sed pauculo interposito tempore, ad eundem reuertebatur. Proinde ex cubiti interiori vena cephalica dicta sanguinē ad vncias quinque demere fecimus. Qui quum ob crassitiem, vulnere peramplo facto non exiret, ex altero brachio ipsum demere mandauimus. A' qua sanguinis missione meliusculè habere cœpit, & multo melius post embrochas super caput adhibitas, quę habent, Recip. Chamæmeli, meliloti veri, stœchados, saluiæ, maioranæ, betonicæ, hyssopi, ana m. I. In libris quindecim aquæ fiat decoctio sufficiens, & facta colatura, adde olei chamæmelini, anethini, ana libram mediam, misce, fiat embrocha, capillis tamen primò depositis. Sed & naribus pulueres ij admouebantur. Recipe Piperis nigri drachmam mediam, pyretri scrup. duos, ellebori scrup. vnum, misce, fiat puluis, & naribus admoueatur. Porrò cibus huic oblatus, pulli contusum amygdalis, & seminibus apparatum erat: cui interdum cinnamomi puluisculus inspergebatur. Quibus intra 15. dies sanitati fuit restituta.

Curatio LXXVII. *in qua agitur de patiente duplicem tertianam.*

Neemias

NEemias Gallus, vir probus duplici tertiana correptus fuit: cui bis pro illis propulsandis secta fuit vena, sed medicamentis aperientibus & alterantibus exhibitis, ac purgatorio propinato pharmaco bene habuit. At quũ mali Punici esu delectaretur, eius multum victitauit, & peius sensit. Proinde eius abnegato vsu, quũ nimis meatus coarctabat, & vias obstruebat, paulatim ad pristinam regressus est valetudinem. Propositum autem fuit, An balneum huic conueniret, de qua re aliâs, quum dabitur occasio, rem ex toto concludemus: ex aqua autem potabili balneum confectum, quæsitum proponebatur.

Curatio LXXVIII. *in qua agitur de morsu canis.*

IOannes Baptista Vcellinus, iuuenis Florentinus doctus, quum nauim intrasset, à cane magno Britanno in tibia morsus fuit, & vulnus profundum illi inflictum, pro quo curando, accersito chirurgo iussimus, per mensem saltem, apertum vulnus dimitteret. Tametsi enim rabidus is canis nõ erat, nescio tamen quid malignitatis & virulentiæ canes ij nauibus occlusi præ se ferunt, vt ex aliis similibus morsibus affectis, edocti

euasi

euasimus. Hac enim cautela liber & sanus est factus.

Curatio septuagesimanona, in qua agitur de elephantici cuiusdam curatione.

VIncentius Stochetus Anconitanus, iuuenis natus annos viginti, iamdiu elephantiasi laborat ita fœdè, vt omnes corporis partes cum vnguibus quoq; fœdatas habeat. Nares tamen, quæ plerunq; in morbi huius initio corripi solent, intactæ hucusque permanserunt. Qui quum varia pro hac propulsanda graui & fœda ægritudine experiretur, ad me venit. In quo primò vltra cutaneam fœdationem qua fœdatur, insatiabilem appetitum quendam (quem caninam famem vocamus) pati aliquando magis, aliquando minus deprehendo. Cæterum quum ad tentata præsidia cõdescenderemus, quibus doctorum hominum cõsilio vsus fuit, carnium viperarum esum subticet, quum vsque ad id tempus de illis nihil nouerat. At nos scientes ex earum victu mirabile auxilium subsequi, cum Galeno & cæteris medicis consuluimus, eisdem vesceretur: prout nunc vescitur. Quarum apparatum inferius describemus. Sed cutim, ex viperarum sanie per vitream campanam destilla

destillata illinebat. Suadet Galenus theriacam ebibitam, vel cuti illitam hoc morbo laborantibus summopere prodesse. At nos ex viperis destillantium hoc magis conferre, vtpote morbo rebelli, & ferè exossatæ elephantiasi dictæ, non sine optimo successu augurari sumus. Primò autem sanies ex viperis dissectis, & vasculis vitreis occlusis, ad ignem lentum destillabat: dein oleum & aqua prodibant, de quibus postea sales concinnari poterant. Cæterùm quomodo viperæ parari debeant doceamus.

VIPERARVM APPAratus pro victu elephanticorum, ex Galeno decerptus libro secundo ad Glauconem, cap. 2.

Viperas quidem vbi caput, caudámque vsq; ad digitos quatuor abscideris, excoriaueríſq;, ac deniq; interanea exemeris, in olla prius aqua lotas coques, donec exquisitè molles reddãtur. Adiicere tamẽ debes aquæ in qua illæ elixãtur, porrum anethũq; & olei nõnihil. Cęterùm ius hoc primò ebibat decet: deinde carnes comedat, nõ secus ac veruecis, vel alitũ, quę in prãdio quotidie sumũtur. Sed ieiuno stomacho, &

in aurora carnes hæ comedi debent, dimidiæ saltem pro vice: & aliquando vnius integræ viperæ, prout virium robur adfuerit. A quarum esu cibum vel potum, quemcunque, per sex differat horas. Quòd si sudauerit, diligenter sudorem seruet, maximè expedit. Excoriari autem ægrotantibus cutis solet, vt serpentibus enteruenit.

SCHOLIA.

Vipera mascula & fæmina venenum in vesiculis dentes cooperientibus seruatum tantùm habent. Reliquæ verò corporis sui partes veneno carent. Præsinditur tamen vipera, pro eius apparatu, cauda: nō quia venenosa, sed quia vngulosa, & absque carne, sicca & calida reperiatur. Coeunt autem masculus & fæmina caudis ad medium vsque corpus optimè circumuolutis complexisue: altera verò superiori corporis parte eleuata, multis cum ore osculis datis. Inest verò masculo membrum genitale, in parte vbi amplexantur: quod intus occultum habet. Fæminæ verò vulua ex directo inest: vt cuiuis curioso manifestum euadet. Proinde philosophos & medicos in hac re hucusque errasse, qui per os viperam concipere, & eius viscera in partu à catulis corrodi contendebant, manifestius est, quàm à me in hoc loco dici potest.

Curatio LXXX. *in qua agitur de puero febre biliosa diuturna laborante.*

Puer

PVer natus annos quinque, quum febri diuturna & cõtinua, de tertio in tertium affligente laboraret, ad eum peruenimus: quinque enim supra viginti dies agebantur, quibus semper febris hæc illum detinuit. In quibus à medicis multa tẽtata sunt, nunquam tamen deficiente ipsa: debilior verò redditus puerulus, ac circa ventrem, & hypochondria partes duriores factæ. Sic illum tractare cœpimus (optimo prius victus ordine instituto) & primò ventris & hypochondriorum duriusculas factas partes sequenti vnguento manè & vesperi illini faciebamus, R. Vnguenti deoppilatiui de succis vncias duas, vnguenti nostri splenetici vnciam vnam, olei capparum, parum. misce, fiat linimentum. Porrò iecori tensionẽ habenti sic descriptum fuit, Recip. Vnguenti santalini, vnciam vnam ſ. rosacei vnciam vnam. Misce, quo illinatur iecur. Vt verò per os ebiberet, sic præparatum fuit, Recip. Iuris pulli gallinacei vncias octo. In ollulam mittantur, & igni admoueantur: cui infunde senæ drach. duas, passularum è Corintho drach. 2. radicis petroselini contusæ drach. 1. omnia non nisi panno lineo raro, primò excepta: quæ quum parum ebullierint, accipe prædicti iuris cyathum, & in aurora ieiuno stomacho bibendum præbe. At singu-

lis quinq; diebus, pharmacum hoc illi propinatur, Recip. Syrupi rosati solutiui vnc. 1. & s. prædicti iuris vnc. 4. Misce. Aliquando tamē agarici parum per aliquot horas prædicto decocto infundebatur. Sed quia vltimò defixa timor erat, cum lacte ex butyro recenti inungi eum per vniuersum corpus faciebamus: quibus intra viginti dies bene habuit, & protracta ad dies quadraginta curatione, integram adeptus fuit sanitatem. Habet autem vnguentum deoppilans, siue deoppilatiuum de succis dictum sic, Recip. Succi apij, endiuiæ, menthæ, absinthij, petroselini vul. ana vncias tres, olei absinthij, menthæ ana lib. s. ceræ citrinæ q. sufficit. Misce, & ad ignem fiat vnguentum, cui quandoque additur pulueris calami aromatici, spicę nardi, ana drachmam vnam, oleo capparum parum, misce.

Curatio octuogesimaprima, in qua agitur de electuario ad eiaculandum semen faciente.

DE nobilibus quidam ex mõte Politiano, pro consanguineo Regiensi præsidium quærit, quo liberis operam dare posset. Qui tametsi antea duos vel tres genuerat: nunc tamen genitalia membra debilia

ita habet, vt ipsa nec erigi, nec per ea semen eiaculare possit. Iuuenis autem is est ex principibus Italiæ, omnibus bonorum genere affluens. Quum igitur huic Ceres & Bacchus non desint, duo potissima Veneris impetus concitantia, paucula hæc optimè concinnata, desiderata obtinuit, & ita habent, Recipe Pistaciorum præparatorum vnc.2. pinearum mundatarum vnciam vnã, carnis scincorum drach. 6. satyrionum elixatorum, vel iringorum radicum vnc.1. seminis erucæ hortensis drach. 5. chrysocollæ naturalis drach. 2. piperis longi, & nigri, cardamomi, specierum diamoschi dul. añ. drac. semis, cinnamomi electi drac. 4. mellis despumati rutili vnc. 9. Misce, & fiat electuarium secundum artis ministerium: ex quo quando vadit dormitum, semunciæ pondere comedat: & desuper parum vini generosi pitisset. Sed & vnguento sequenti genitalia membra inungat, quod habet, Recipe olei de lilio vnc. 2. caudarum scinci drach. 3. castorei gr. 10. nucis moschatæ, piperis longi añ. scrup. 4. ceræ albæ. q. suff. misce, & fiat vnguentum molle.

SCHOLIA.

Hîc aduerte, quòd vice herbæ testiculorũ vulpis, aut satyrionum radicum, iringij radices adi-

cimus, non minus quòd in vnguento, stellionis vice, scincorum caudæ venêre, cum stellio non ita eo tempore, quo hæc parabantur, haberi potuit. Cæterùm peropportunè erit hîc citare, id quod olim nobili cuidam contigerit: facetissima enim historia est, & proposito deseruiens. Nam quum nobilis quædam mulier gallos (exemptis testiculis) eunuchos redderet: testiculos, vt optimi succi nutrimentum, pro marito in edulium, adiecto melle & aromatibus redegit: quo quum maritus in cœna vesceretur, ita in priapismon deuenit, vt post longum cum vxore concubitum, ipsa iam lapsa viribus, nec amplius laborem ferre valens, à cubili vtrique communi fugam fecit. At maritus furibundus pruriente adhuc materia, quum vxorem persequeretur, nec ipsam assequi valeret, quum alteri cubiculo occluderetur, ad ancillas tres, vel quatuor domesticas se direxit, quibus omnibus apprimè satisfecit. In aurora verò medico accersito, (nam etiamnum humor titillabat) res in iocum trahitur, & semine viticis cum camphora ebibito, ac ex populeo linimento supra renes facto, à furore & Venereis irritamentis liber factus est.

Curatio octogesimasecunda, in qua agitur de Scirrhoso tumore ob casum suppurato, & in vlcus verso: ex quo mors subsecuta fuit.

Petrus

PEtrus Ordonius Iulij tertij Pōtificis maximi musicus insignis, tumore quodam ad spinam, costam tertiam notham respicientem, non nisi duro & doloris experte, vexari solebat. At quum semel in nocte equitādo per vrbem Romam aliis adstrictus commilitonibus incederet, fortè fortuna ex equo cecidit: & loco vbi tuberculum hęrebat, maximè contusus fuit. Ex qua collisione, dolor intensus inibi ortus fuit. Aucto verò dolore & tumore peramplo ac nigerrimo facto, chirurgus quidam ad eum fuit accersitus: qui quum multum puris intus latitare comprehēderet, frigido sed acuto ferramento locum secundum corporis longitudinem, profundiori incisione aperuit: vnde puris maxima, sed varij effluxit quantitas. Succedentibus verò curationis duobus mensibus, & vlcere ferè ad cicatricem ducto: ecce æger de ilio dextro circa spuriam primam costam conqueri cœpit: vbi tumor, sed non admodum eminens apparebat, & cum tussi æger sputum, quale ex empyemate emitti nouimus, sæpe excreabat, quum tamen antea id nunquam spuerat. Ad quem quum Romā venissem, & vocatus diuertissem: rem ex toto cōtemplor. Chirurgos audio. Aderat autē iam alter insignis, & fama

celebris, Iacobus è Perusia. Vtrosque tamen ancipites de loco aperiendo: præcipuè vbi tumor apparuerat, comperio. At nos quum puris screatum perciperemus, quod ad pulmones transmissum per tracheam arteriam foras pellebatur: & locum tangeremus, in quo pus latitasse dignouimus, homines in nostram traximus sententiam, ac refectis cum somno medicamentis euocato, tum eduliis, tum iusculis ægrotantis viribus, in aurora locum secundum costarum incessum, scalpello incidi fecimus. Per quam incisionem pus furibundè, magna in quantitate exiuit, quod in pectoris cauitate continebatur: erat autem incisio inter primam & secundam spuriam costam: septum transuersum semper tamen cauentes, quia ortum à prima trahat: turunda tandem ex albo & oui luteo optimè contusis illita, concinnè immissa, & tertia curatione ex digestiuo intincta, admoueri cœpit: sed primo lauacro per orificium iniecto, & hinc inde corpore, tanquam cupa lauanda commoto, pus cum prædicto lauacro (irritata tussi) foras per orificium trudebatur. Erat autem lauacrum, aqua hordei cum rhodomelle: cui quoque sæpe vinum ex rosis & myrtillo confectum, adiungebatur. Vt tamē internorum membrorum ma-
la

la intemperies extirparetur, guaiaci decoctum ex vua passa Corinthiaca, & glycyrrhiza apparatum, semel in aurora, singulis diebus dabamus. At cùm pus elapsis nonnullis diebus, pigrè per orificium exibat, cannulam ex arantij folio, concinnatam immittebamus. Solet autem huiuscemodi cannula, non solùm ex arantij, sed hederæ quoque foliis apparari: quanquàm ex plumbo, & variis aliis rebus fieri solet. Interiectis tamen nõnullis diebus, quum pus plus iusto exiret, lauacrum sequens paratum fuit quod per orificium iniiciebatur, & ita habet, Recipe hordei libram semissem, lentium, fabarum, myrtillorum, rosarum rub. ana pug. I. thuris, sarcocollæ, myrrhæ, aloes ana vnciam vnam. in libris octo vini rubri fiat decoctio, quousque maneant libræ 6. & coletur. Cui pro arbitrio mel rosaceum colatitium, & quãdoque hordeacea adiungebatur, quo lauacro (ita enim appellare placet) non nisi calido per orificium iniecto, corpus, vt dixi, lauabatur, eo enim cum pure expulso cannula ex arancij folio, orificio (vt diximus) immittebatur, supra quam lineus pannus aliquando digestiuo, nonnunquam verò ex minio vnguento illitus admouebatur: & desuper vinum stypticum cum panno, aut spongia exceptum. Sed

quum vires labi cœpissent, paulatim consumptus & tabidus factus obiit, elapsis octo ginta diebus à casu prædicto.

Curatio octuagesimatertia, in qua agitur de vulnere inter vtrosque cerebri ventriculos penetrante.

CVm in duello duo robustissimi iuuenes extra vrbem Romam digladiarentur, alter alteri per frontem ensem immisit: ex quo vulnere illico læsus in terram concidit, & eum humi prostratum tanquam mortuum vincens dereliquit: occurrentibus tandem iudicibus, & spectantibus, eum vtcunque subleuarunt, & à diris cruentísque manibus rapuerunt: qui omnium medicorum, & chirurgorum assisten tium consensu paucis horis ipsum expiraturum prædixere. Tam enim penetrans dirúmque vulnus erat, vt cerebri substantia incisa, perforatáve crederetur. Sed contrariò euenit, quum nullo fragrante symptomate, intra quinquaginta dies ex toto æger sanus factus est, non sine tamen omnium admiratione, & medicorum præcipuè hæsitatione. Quum ita per vulnus specillum, quod tentoriam astilam vocant, ingredi ani maduertebant, vt vulnus cerebri substantiã attigisset, eorum nullus ambigeret: sed ij re-

uera

uera quum vulnus inter duos cerebri ventriculos illatum esse ignorarent, admirabantur. Solet autem gladius inter vtrosque cerebri ventriculos multum currere: sæpéque penetrare, nullam cerebri substantiæ noxam inferendo: tametsi vtraque meninx semper afficiatur, vt ægroto nostro euenit, & alij olim à nobis notato.

SCHOLIA.

Medicus, vel Chirurgus qui ad corpus humanum accedit, & id absque membrorum, & particularum exacta dignotione curare cōtendit, haud secus reputandus est, quàm faber lignarius, qui suffusos oculos habet, & ligna pro conficienda sella incidere tentat. Oportet igitur medicum, vel chirurgum in corporum dissectione apprimè instructum esse.

Curatio octuagesimaquarta, in qua agitur de Hernia aquosa, ramice humorali dicto.

GAspar de Faria, nobilis Lusitanus, & Balthasaris de Faria, apud Iulium tertium summū pontificem oratoris vigilātissimi frater, aquoso ramice laborabat: quē iis notis dignoscebamus: Nā testiculus tumentior apparebat: quē quū comprimebamus, ipsum lucidū cōspiciebamus: quo & lauato,

ac cādela accensa ex aduerso conspecto, aquā intus cōtineri percipiebamus, quam Alfonsus Ferreus, Chirurgus hac ætate insignis, inciso scroto olim iā extraxerat. Solet autem morbus hic sæpe repullulare, prout nunc de nouo aggregata aquositate dolorem, & solitam affectionem afferre cœpit. Ad eum igitur deuenientes nos, purgatione habita, iterum per incisionem parti admodum scroto decliui factam, eam extrahere permisimus: posteà verò iecore, ac internis membris ab intemperie per medicamentorum, & guaiaci decocti ebibitionem restitutis, liber & sanus factus est.

SCHOLIA.

Suadent chirurgi solicitè admotum & dextrè vt incisio in scroto pro aquoso humore deponendo fiat: & recte mea sententia. At quòd non decliuiori in parte scroti incisio hæc fieri debeat, absurdum mihi videtur. Eleuato enim in totum testiculo, incisio parti imæ adhibita securior euadit. Nec inde nocumentum oboriri hucusque animaduertimus. Sic enim in enterocele, hoc est, ramice intestinali, ruptura vulgò dicta, fieri mandamus, non nisi prospero, & fælici semper euentu, vt in hac diximus Centuria. Nec est, quod quis dicat, turundam per emissarium decliuiori loco factum immissam, testiculum pungere: quum id à chirurgo diligenti caueatur.

Curatio

Curatio octuagesimaquinta, in qua agitur de vulnere cuidam inflicto inter furculam & humerum.

PVgionem infixit miles militi ad humerum propè furculam: ad quem curādum conuenit chirurgus, qui quum pugionem extraheret, & sanguinem concretum videret, ac vulnus pectoris cauitatem attigisse contemplaretur: incisionem inter tertiam, & quartam costam spuriam machinatus est, & doctè sanè. Nam sanguis admodum concretus in pectoris cauitate continebatur, qui per eam tantum de nouo factam incisionem, foras fuit extractus, & æger intra quadraginta dies sanitati restitutus.

Curatio octuagesimasexta, in qua agitur de mendosa & falsa pleuritide.

LVdouicus Bobius, vir, vt eius attestantur monumenta, doctissimus, ętatis suę anno sexto supra septuagesimum, quum pleuritide falsa affictaretur, lotiū liuidum & subnigrum, innati calidi extinctionem indicans, mingebat, parum tussiebat, nihil spuebat. Occupabat autem dolor cor à iugulo pendens. At quarto die sternuit, sed nihil sputi, aut mucoris emisit: imò circa

affectum locum acriter doluit: septimo tandem die obiit. Cæterùm ille, quum sibi vires labi contemplaretur, assistentibus se mori prædixit: nam & medicinam vir doctus, & senex callebat, & eam exercuerat. Cui bonæ indolis iuuenis quidam ex cubiculariis doctissimi domini Balthasaris à Faria Ioannis tertij Regis Lusitanorum apud Iulium tertium Pontificem maximum oratoris vigilãtissimi, obiecit: bono esset animo, quum à docto curabatur medico. Cui ille submissa voce, sed prudenter respondit, Nonne magni illius Galeni tempore ægri moriebantur? Obiit autem prædicto die, non sine tamen piissimi oratoris ingenti dolore. vnicè enim eum amabat solito eo amore, quo doctos omnes, & virtute instructos prosequi consueuit.

Curatio octuagesimaseptima, in qua agitur de carneis excrescentiis circa anum enascentibus, quas cristas vulgus appellat.

PLures carneæ excrescentiæ, non solùm mulieribus, sed puerulis [redacted], circa anum enascuntur: quas nonnulli ex practicas scribentibus authoribus cristatas hæmorrhoides appellare solent:

lent:quibus rhagades, hoc est ad earum radices scissuræ, similes iis, quæ in labiis ob boreæ flatum asperiorem accidunt, sæpe conspiciuntur. Pro quibus curandis carneis excrescentiis, cùm plures plura machinati sint, nos (variis quoque tentatis præsidiis) nullum securius, nec melius hucusque inuenimus remedium, quàm eas forcipibus incidere: incisis enim paucis postea derelicta vestigia curantur: sed rhagades vnguento de plumbo & aliis apprimè exiccantibus extirpantur.

SCHOLIA.

Nephandus morbus is est, quum ex naturæ ordinem peruertentibus rebus eueniat pulluletve. Cæterùm contendebant nonnulli medici morbum hunc aqua, ex rebus apprimè constringentibus, vt alumine, & tartaro, ac sublimato confecta eradicare: veluti alij argentariorum aqua forti. Sed mea sententia curandi via à nobis tradita cæteris securior est, quum paruum dolorem, & symptomata ferè nulla secum trahat, vt experientia longa comprobatum habemus.

Curatio octuagesimaoctaua, in qua agitur de Scirrhoso tumore vteri os occupante: ac de ipsius vteri [illegible]

euer

euersione & symptomatibus mensium tempore euenientibus.

MAria Ricia, mulier nata annos quinque supra viginti: & quæ Romæ multis prostat, olim solita parere, quum imprægnari desineret, mensium tempore ingentissimis doloribus cruciabatur: quos consequebātur spasmus, animi deliquium, & vniuersi corporis algor. Succingebant autem dolores imum ventrem ad renes vsque: quorum causam medici Romani inquirentes, talem referebant. Nam, quum hæc nephritide corripi solita erat, eo tempore, quo menses fluunt, vterus tumet, & amplior redditur: ob cuius amplitudinem, vreteres & via à vessica ad pudenda vsque tendentes, coarctabantur, ac sic arenulis descendentibus à renibus via intersepiebatur: vnde dolor oriebatur pullulabátve. Item quòd sanguine menstruo obstructæ ac coarctatæ viæ inferiores, arenulæ impeditam viam inuenientes, per quam liberè solitæ erant percurrere, continui solutionem faciunt, & dyscrasiam, vnde oritur dolor, & cruciatus, ad quos consequuntur vteri conuulsio, animi deliquium, & per vniuersum corpus algor. Cōtra quas affectiones, omnes ferè Romani medici multa ten-

tarunt

tarunt remedia & varia adhibuerunt medicamenta. Sed frustra, quum ægrotans nullum ex illis consequuta fuit auxilium. Sed indies magis, & magis prædictis doloribus, & symptomatib. (mensibus per triduū fluentibus) cruciabatur. Ad eam igitur vocatus imprimis iubeo duas non nisi disertas & bene instructas obstetrices accersiri: vt eius matricis os apprime obstetricando, discernerent, videréntque nūquid mali in eo latitaret occultaretúrve: quæ prudentes & ex pręcipuis obstetricibus Rom. quum essent, & tales quales Hippocrates sępe desiderat, hanc ipsam tuberculum durum ciceris magnitudine in vteri ore pati significarunt: quo audito, in mentem subiit, hanc scyrrhosum quendam tumorem in vteri ore habere: qui eo tempore quo menses fluebant, tumebat, & omnia vascula circa eum contenta, sanguine menstruo perampla facta, dolores grauissimos patiebantur: ad quos vteri versio seu cōplicatio, quæ nō aliud est quàm vteri cōuulsio, spasmus dictus, consequitur. Quippe commotus ac sæuis doloribus irritatus vterus, sua expultrice facultate obnoxia expellere conatur: quem vteri motum conuulsio, animi deliquium, sensus & motus priuatio, faciei & omnium mēbrorum frigus consequuntur.

Morbi igitur causa comprehensa, quum pinguedinibus emollientibus circa locum & fomentis variis sæpe vteretur, ac guaiaci decoctum ebiberet, si non ex toto, ex parte tamen alleuata est: nec tantùm, quum menstrua fluunt, vt solebat, cruciari solet nunc.

Curatio LXXXIX. *in qua agitur de muliere abortiente.*

VXor Iulij Folchi apud Romam procuratoris disertissimi, quum vtero gereret, tertio mense fœtationis semper aborriebat, & in vitæ discrimen veniebat. Cuius abortus causam inquirens ipse, comperio hanc temperatura sanguineam & biliosam esse: in qua, quum multus sanguis biliosus, & acutus superabundabat, vasculorum ora fœtum alligantium, sua acutie & punctione aperiebat, & disrumpebat: vnde abortus sequebatur. Quod malum præcauere volentes, iussimus quum vterum gereret, & perturbari ac angi cœpisset: illico (vel medico absente) cubiti mediam venam (communem vocant) secare: sanguinémque ad semilibram extrahere iussisset. Quæ quum postea sic cautè & prouidè debito tempore sanguinem demeret, illi partus fœlix & prosper semper subsequebatur: nec enim

enim euacuationes ante vteri gestationem factæ quicquam auxiliabantur.

SCHOLIA.

Tametsi sanguinis extractio per venæ sectionem prægnantibus, vt quæcunque altera euacuatio, periculosa est: nihilhominus tamen primis mensibus sanguinis missio securè exerceri in eis potest vt testatur Galenus enarratione aphorismi illius, Vtero gerentibus venæ sectio periculosa est: & eo magis quò grandior fœtus fuerit: quia puer quò minor, minori indiget alimento.

Curatio nonagesima, in qua de morbo comitiali ob malum nuntium subitò eueniente.

Reuerenda monacha apud cœnobium sancti Sixti Romæ, & nata Friderici à Palma, nondum vigesimum ætatis suæ annum attingens, quum fratrem suum emortuum subitò acciperet, illico humi cecidit, & tanquam mortua per horam integram mansit: quæ postea vtcunque reuocata, comitiali morbo grauiter cruciari cœpit. Quo morbo bis & ter & amplius singulis diebus torquetur: non tamen ad os spuma refertur: quia nondum sæuus & crudelis sextum superexcesserat mensem.

Curatio nonagesimaprima, in qua agitur de dolore hæmorrhoidum cæcarum.

ROmana quæ ad pontem sancti Angeli habitat, quum vteri procidentiam pateretur, de hæmorrhoidum dolore querebatur. At quum illi multa & selecta medicamenta admota essent, quibus non iuuabatur, ad balanum ex sepo hircino cum opio confectum confugimus: quo dolor euanuit, nec posteà rediit. At posteà calidis roborantibus locum, prout post admota stupefacientia fieri solet, fouimus.

Curatio nonagesimasecunda, in qua agitur de egregio quodam remedio ambustioni dicato, ex Indico medico accepto.

INter selecta medicamenta combustionibus facientia, siue ab igne, vel aqua feruente, aut aliqua alia procathartica causa eueniat, hoc primatum obtinere certum est. Quod habet sic, Lauri folia accipies, super quæ porcinam pinguedinem ignitam de alto cadere facies, quousque folia ipsa in cinerem vertantur. Eo verò cinere pinguedine obuoluto, ac in vnguenti formam redacto,

redacto, combustam particulam inunges: bísque in die renouabis, & eam intra tres dies sanam reddes.

Curatio nonagesimatertia, in qua agitur de sanguinis mictione critica.

IVuenis robustus, floridus, & sanguineus quum sanguinea febre afflictaretur, & pluries illi sanguis esset extractus, sexto die sanguinem cum vrina minxit, & sanitati restitutus fuit. Admirabantur autem assistentes omnes, contendebántque nonnulli alij medici, qui illius quoque curam habebãt, de sanguinis suppressione. At nos quum crisim per eam viam à natura factam coniectaremus, & ægri vires inde non labefactari perciperemus, rem in totum securam & ægrotantem liberum, & à morbo immunem esse prædiximus. Solet autem crisis hæc huiusmodi in febribus aliquando licet rarò contingere.

Curatio nonagesimaquarta, in qua agitur de diabetis curatione.

QVi meratioris vini potui indulgebat Romanus, & chæerami, id est fœniculi aut petroselini marini dicti, muria conditi largiore victu vsus est: in diabetem affectionem lapsus fuit. Nam quicquid bibe-

bat ſimul & quale aſſumebat per vrinam reddebat:& intentiſſimè ſitiebat. Ad quem quum conueniremus, & morbi cauſam perpendiſſemus, ea procathartica abnegata, quę antecedentem mouet: ſalſuginoſum humorem & mordacem euacuari & obtundi curauimus. Euacuauimus autem eum ſyrupo roſato ſolutiuo, de cichorea cum rhabarbaro, myrobalanis citrinis, & pauco agarico, obtudimus verò ipſum ptiſana, ouis ſorbilibus, halica, carne hædina, & vino paucifero. Sed vt retentrix renum facultas, quæ omnino imbecillis erat, reſtauraretur, ſingulis diebus in aurora potum ſequentem dabamus,

Recip. Syrupi myrtillorum, roſati de roſis ſiccis, an. vnc. ſ. trochiſcorum de terra ſigill. de ſpodio Arab. an. ſcrup. I. aquarum capitum roſarum, plantaginis, corrigiolæ, an. vnc. I. Miſce, quin & renum regioni exterius ceratum ex acacia, hipochiſtide, maſtiche, thure, bolo armeno, ladano, & reſina confectum applicuimus: & intra duodecim dies ſanitati fuit reſtitutus.

SCHOLIA.

Diabetes tranſitus vrinæ continuus eſt, aut verius potionis non mutatæ, vt lienteria cibi, à renum intemperie calida, cùm ſiti inexpleta inueniens affectus: qui rarò venit, vt eum Gale. bis

tantùm vidisse testetur. Nos autem alterum nouimus in hanc affectionem ob largiorem farciminis piperati esum incurrisse: qui quoque facile fuit recuperatus, & sanitati restitutus. Fit autem affectio hæc, vt dixi, ex renum retentricis facultatis imbecillitate, attractricis autem tãto robore, vt totum corpus ob ingentem calorem exhauriat. Iustè igitur renum passio & affectus diabetes appellatur: quia sic affecti renes ad se corporis totum humorem attrahunt. Quem sua imbecilli reddita retentrice facultate retinere non valent: sed tumultuatim in vesicam eum exonerant, & consequenter foras transmittitur. Vnde ab aliquibus passio hæc (Galeno teste) capite vltimo libri de Symptomatum differentia, aqua inter cutem ad matulam appellabatur: veluti vrinæ fluor seu lævitas, aut ob inexplebilem sitim, dipsacos.

Curatio CXV. *in qua agitur de documento habendo, in pano siue inguinis tumore curando, & quòd lignum Guaiacũ, buxus apud nos nascẽs, sit.*

LVdouicus Bononiensis extra vrbẽ Ro. ad 50. miliaria commissarius, bubone in inguine pano dicto vexabatur: pro quo propulsando (integro ipso existente) pharmacum medicus quidam illi obtulit, à qua

pharmaci bibitione æger peius sensit: & crustosis vlceribus eius vniuersum corpus fœdatum fuit. Caueant igitur medici, bubonibus integris stantibus, pharmacum (saltem forte) patienti ne tradant: ne scilicet vitiatam materiam foras naturæ beneficio propulsatam, introrsum denuo reuocent, quum inde priori morbo alij grauiores oriātur. Oportet igitur cocta vtcunque primò materia, eam per incisionem expellere, ac aliquandiu vlcus apertum sinere, vt pus dirum per fluxionis emissarium affatim emanet, quo peracto, mox purgationes tutò exhiberi possunt. Bubonibus ergo in pestica lue apparentibus, medici à medicamẽtorum purgantium propinatione abstinerent, pro posse suaderem. Nec enim vnquā mihi placuit, id quod nonnulli machinantur, scilicet post epotum pharmacum, potens emplastrum aut cucurbitulam tumori diuertendi ratione admouere. Cæterum ægroto nostro, post eius tumorem abscissum & vniuersum eius corpus per medicamenta euacuatum, buxi nostratis decoctum, eo modo apparatum, quo guaiaci conficitur, dedimus: & intra triginta dies sanitati fuit restitutus. Est enim lignum guaiacum ex insulis nouiter repertis aduectū idem quod buxum Europæi appellant: v

conset

conferenti manifestum euadet. Proinde viribus respondere, ab re non est. De quo tertia Centuria, quum dabitur occasio, sermonem faciemus.

Curatio nonagesimasexta, in qua agitur de puero octo annorum, continuò febriente, cui cubiti secta vena fuit & sanus factus est.

Filiolus mercatoris opulēti, qui ad viam peregrini habitat: natus annos octo, quum continuò febricitaret, & à medicis pro deplorato relinqueretur, nos (contradicentibus præcipuis Romanis medicis) illi internam cubiti venam secare fecimus: & sanguinē ad vncias quatuor fluere permisimus: & illico melius habuit. Et intra paucos dies ex integro sanitatem adeptus est. Porrò assistentes medicos ad Centuriam primam harum curarum nostrarum relegamus: in qua hæc ad amusim exposuimus.

Curatio nonagesimaseptima, in qua agitur de experimento facili & indubitato pro quartana propulsanda.

CVm contra quartanam multa non solùm à medicis, sed popularibus & ve-

tulis machinata fiat: nos præter quòd die paroxysmi propinato pharmaco plures sanitati restitui fecimus, vt prima Centuria diximus, nunc quia in hoc leuissimum & securiss. experimẽtum incidimus quod quisque experiri poterit, literis mandare placuit: quod habet sic, Cùm frigore quartanarius torqueri cœperit, cyathum stillatitię aquæ rosarum ebibat: quo multa & biliosa euomet, & sanus euadet. Ita enim multis euenisse obseruauimus. Proximum est hîc citare aliud contra quartanæ ingens frigus, remedium, quod ex Galeno habetur, & aliis post eum medicis, sæpe à nobis in vsu habitum, & pro vero compertum: grana quinque, vel sex piperis integra degluntienda, frigoris tempore, ægrotanti cum pauco vino generoso dabis. Quo auxilio reperito, æger bene habebit: vt nostro interuenit ægrotanti, cui quartana per tres desiit proxysmos.

Curatio nonagesimaoctaua, in qua agitur de singulari quodam topico medicamento scabiei crustis & lepra conueniente.

Inter

INter topica remedia ſcabiei conuenientia, hoc primatum obtinere, tanquam expertus, confirmo, quod habet, Rec. Radices enulæ campanæ viridis libram mediã: pinguedinis porcinæ vncias quinque, in mortario marmoreo piſtentur, & ad lentum ignem parum ebulliant, & fiat vnguentum, quo æger puſtulas inungat. Eſt enim admirandæ virtutis vnguentum hoc, vt incantamento eius opus ſimile videatur. Cuius vires ſi expertus fueris, nobis conſenties.

Curatio XCIX. *in qua agitur de catapotiis fortibus nihil ventrem ſubducentibus.*

VIr cui catapotia fortia, hoc eſt de lapide lazuli, cianeo dicto, confecta propinata ſunt, nihil egeſſit: ſequenti verò nocte, à leui deglutita pilula, multa nigra & melancholica per inferiora emiſit, & bene habuit.

SCHOLIA.

Ob catapotiorum & medicamentorum fortium potentiam, natura eorum actuationem non agreditur: ſed ea potius refugit, & deſerta relinquit. Propinato verò leui poſtea pharmaco, ex accidenti concoquuntur, & opus ſuum conficiunt: vt ſæpe contingit, & practici norunt.

Curatio

Curatio centesima, in qua agitur de quodam, cui per narem sinistram sanguinis viginti libræ effluxerunt.

ANtonius Correa nobilis Lusitanus, quartana febri iādiu affligi cœpit: qui quum eam grauiter ferret, ex Mediolano Romam venit: vbi quum à morbo ob rigidam hyemem, & iter longum grauius corriperetur, illi repentè sanguis è nare sinistra effluere cœpit, & ita copiosè, vt intra quinque dies libræ viginti effluxerint, adeò vt de funere potius, quàm de eius salute cura inter domesticos iam esset. Cæterùm inter cætera huic opitulantia remedia, hæc potissimùm iuuerūt, Cucurbitula splenis regioni admota, & gelida testibus applicita, & sæpe innouata. Porrò interea dum sanguis effluxit, quartana cursum suum dimisit: Sed postea elapsis paucis diebus rediit, & eam nunc vt antea patitur, temperatura enim biliosa exusta præditus hic est.

SCHOLIA.

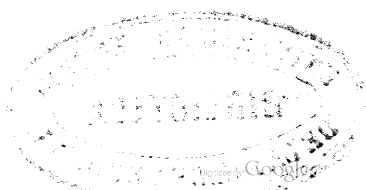
Sanguinis vigintiquinque libras, parum plus, vel minus, in homine bene disposito reperiri Auicenna est author: ex isto verò capitaneo libræ viginti, non nisi intra quinque dies fluxerunt: in quibus

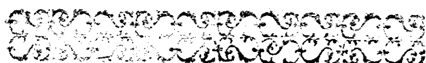
Centuria 7. curat. 60.

quibus cibo & potu potißimùm reficiebatur, vt huius rei est testis Andreas Lacuna, qui nobiscum in hac curatione quoque erat. Dianam Estensem illustrißimam mulierem Ferrariæ nouimus, à quibus naribus sanguinis libræ vigitiduæ prodierunt, & tauricè valet, vt quoque illius Brasauola commentarijs Aphorismorum tertio meminit.

Et hîc secundæ Centuriæ est finis.
Romæ Iulio tertio Pont. Max. vigente, primo Aprilis, M. D. LI.

FINIS.

CVRATIONES PER ORDINEM

CONTENTAE IN prima Centuria.

* * *

16 De

33 De

X

63 De

93

X 3

CVRATIONES SECVN-DAE CENTVRIAE.

13 De

40 De

72 Quo

100 De

FINIS PRIMAE ET SECVNDAE CENTVRIAE.

INDEX RERVM MEMORABILIVM,

QVAE IN HOC LIbello continentur.

A

Amph

Author

Con

olim

Hemina

P

Rapon

S

V

Vnguen

FINIS.

